JUOZAS ERLICKAS

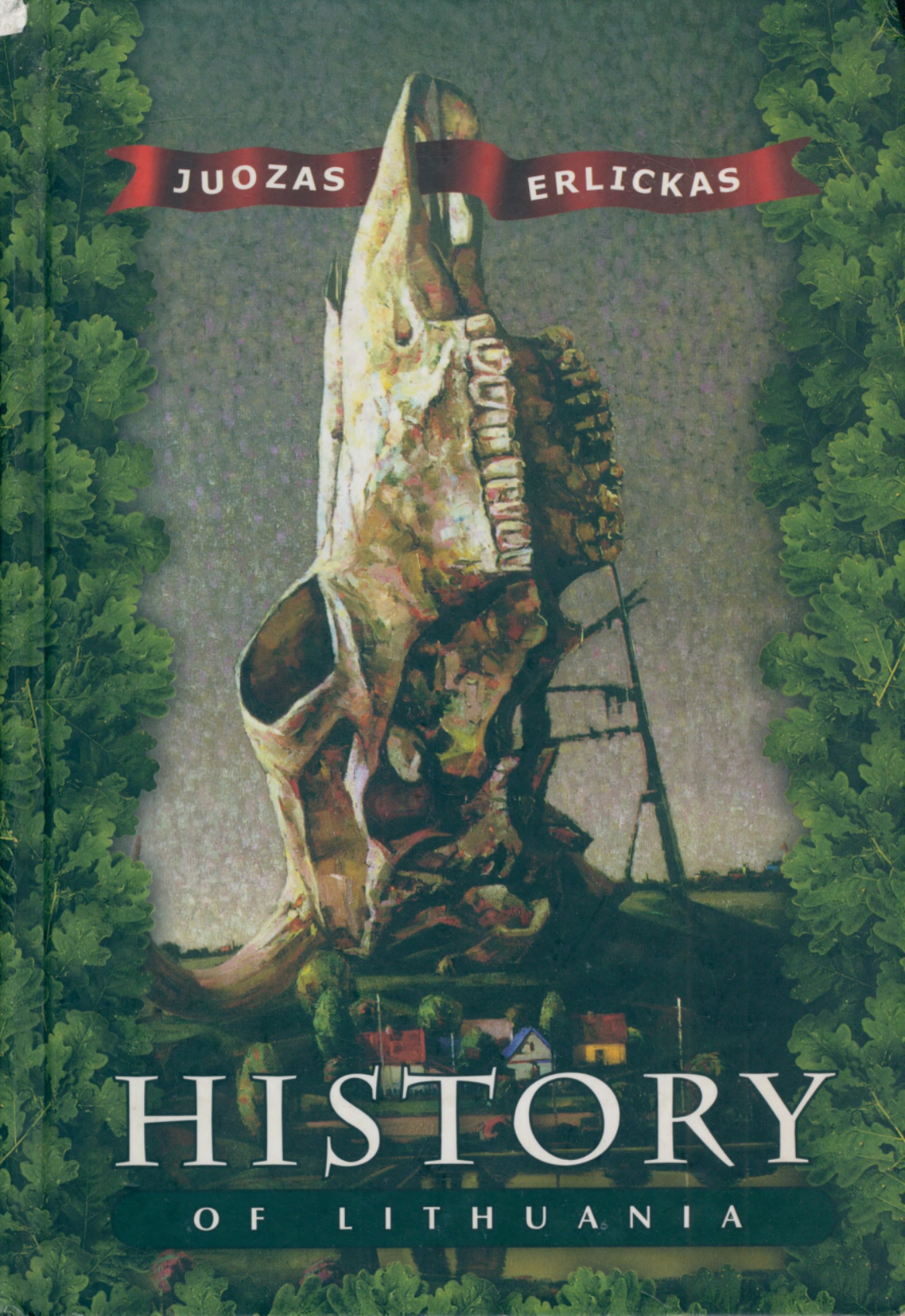

HISTORY

OF LITHUANIA

HISTORY OF LITHUANIA

VILNIUS

UDK 888.2
Er-115

Viršeliuose panaudoti Algirdo Griškevičiaus tapybos darbai
- „Jaučio kaulo bokštas“ (150x80, al., dr.) ir
- „Judita iš Užubalio kaimo“ (90x60, al., dr.)

© Juozas Erlickas, 2000
© Algirdas Griškevičius, tapybos darbai viršeliuose, 2000
© Daumantas Každailis, Ilona Kukenytė, viršelio dizainas, 2000
© „Tyto alba“, 2000

ISBN 9986-16-187-8

Kaip aš čia atsiradau

O buvo taip: sėdėjau Briuselyje tarp gėlių. Ir nieko man tos gėlės nepasakė. Visiškai nieko.

Nusispjoviau ir išėjau kur akys veda.

Ir štai jau kelinti metai aš Vilniuje. Gražus miestas ant septynių kalvų. Daug besišypsančių žmonių, o antra tiek – susiraukusių. Beveik ištisus metus veikia Seimas, o retsykiais – net Konstitucija ir įstatymai.

Ko gero, čia ir pasiliksiu.

Kodėl parašiau „History“

Kas nežino: istoriją kuria žmonės!

Bet kai istorija jau būna sukurta, sklaidydami jos puslapius žmonių kažkodėl nebematome. Šmėkso Vytautas, Algirdas, Gediminas, Napoleonas ir kitokios pamėklės, kurių vienintelei nuopelnai ir sugebėjimai: melžt žmogų, siurbt kraują ir kur pakliūva švaistytis kardais bei įstatymais.

O kur Antanas, Albinas, Albertynas ir Patriūbavičius?

Jie melžia karves ir švaistosi šakėmis ant mėšlo krūvos.

Todėl, nors „History“ aš pradedu nuo seniausiųjų laikų (mezozojus–paleolitas), didžiūnams palieku tiek vietos, kiek jie nusipelnę, kiek iš tikrųjų ir užima.

Likusi „History“ dalis (litas) – skirta tikriesiems jos kūrėjams. Jie sukuria ir nueina į žemę, ir žemėn krintantys rudenio lapai – vienintelei jų dokumentai.

Po mūsų ratais kylančios dulkės – jų gyvenimų liudijimai.

Tesprendžia mano skaitytojas, kas šlovingiau: metų metais eit Europon ar kas vakarą pareit namo ir pašerti kiaules.

„History“ rašiau vakarų skaitytojui, bet beveik nėr abejonių, kad ji paklius į rankas ir vienam kitam rytiečiui, gal net lietuviui. Žinodamas jų ambicijas bei karingą būdą, esu priverstas slėpti savo vardą, veidą, pinigus ir sugebėjimus.

Todėl dėkoju p. Juozapui, didžiai narsiam vyrui, maloniai sutikusiam išleisti šį veikalą savo vardu.

Žemai lenkiuosi mielai jojo pačiai Vilijai Rūtai, suteikusiai daug vertingų žinių apie lietuvių kilmę bei papročius.

Lenkiuosi visiems „History" personažams, nepabūgusiems galimų represijų ir sutikusiems, kad būtų aprašyti jų tikri, o ne išgalvoti žygiai.

Su pagarba ir geriausiais linkėjimais

Jūsų B. B. (buvęs belgas)

Pas Jo mylistos B. B.

ŠIRDINGAS PRIETELIAU IR GERADĖJAU!

Prieteliau šalies mano, Diewo ir artymo,
Tėvų kalbos ir viso seno papratymo!
Tu, kursai jau skęstantį nuog prapulties krašto
Nori gelbėt nevalą lietuvį per raštą,
Atkeliavęs pas mūsų, ką gero datirsi?
Ar tu tiki, jog tikrą čion kalbą išgirsi,
Katra Vytauts, Gedimins ir Vitolds bylavo,
Kad vedė ant artojų kariauninkus savo?
Oi, ne taip, raštininke, yra pusėj mūsų!.....

(Laiškas nebeįskaitomas, sulietas kažkokiu neeuropišku skystimu – B. B.)

...Rašydams mūsų tautos history šlovingą,
Nepamesk tikros žinios kelio išmintingo!
Tokias knygas lietuvys ir skaitys, ir klausis.
Grobs iš rankų prieteliui, nukapos jam ausis.
O kitaip, – jei persargos tos neužlaikysi, –
Sau pats kningą skaityti storą parašysi.
Ir dėl to rašte savo turi tu atskirti,
Kam' lietuvį papeikti, o kam' jį pagirti,

Taip rašant seks iš visur palaiminta garbė
Ir neklups pėdos sunkiam be užmokos darbe...
Ką tariu? Be užmokos? Tai negal taip būti! –
Jei nemokės išgamos šlovės tau atduoti,
Tu rasi užmokesnį gerą širdyj savo /.../,
Tegul dykdarbiu koksai pusgalvis vadina,
Kurs aukštybėj sėdėdams Lietuvą gadina, –
Mes dėl balso pūstburnių sava keliu biekem
Ir, jog biegam už Lietūvą, neišsižadiekem.

2000 metuose
mėnesio vasario
10 diena
isz Wilniaus

Rašo
Tawo šyrdingas
prietelius ir tarnas
Jūzaps

Pirmųjų lietuvių atsiradimas ir bedarbystės pradžia
Šeimos kaip ūkinio vieneto silpnėjimas
Konservatorių ordino įsigalėjimas lietuvių žemėse
Kariniai puldinėjimai
Ponų atsiradimas
Lietuviai išmoksta naudoti geležies dirbinius (kirvį)

Ištakos

ŠAKNYS

Prieš milijonus metų iš jūros išlipo kažkokie gyviai ir ilgai vystėsi, kol tapo lietuviais.

Vasarą jie brenda į jūrą...

Ogi visai čia smagu! Gal ir nevertėjo išlipt...

ŽYGIAI

Sykį Vytautas nujojo prie Juodosios jūros, mat norėjo ten žirgą pagirdyt. Tas stojasi pieštu.

– Gerk, asile! – šaukia Vytautas, pliekdamas žirgą ietim.

– Sūrus vandenėlis! – juokiasi maršalas Tuchačevskis.

– Reikia! – rūstauja Vytautas. – Kad vaikaičiams būtų kuom didžiuotis!

– Jūs, lietuviai, labai pučiatės, – sako Tuchačevskis.

Vytautas užsimoja ietim ir persmeigia Tuchačevskį kiaurai.

Žirgas išbalo ir ėmė srėbti iš jūros.

Patenkintas Vytautas grįžo Lietuvon ir ten dar kažką nuveikė.

AMBICIJOS

Anuomet Lietuvą valdė toks Žygimantas. Jis visados slankiojo surūgęs, o dažniausiai gulėjo kertėj ir niurzgė:

– Gediminas Vilnių įkūrė, Vytautas žirgą pagirdė, o aš? Ką apie mane Bumblauskas pasakys?

– Kas tau rūp tas Bumblauskas! – šaukia pati.

O Žygimantas trepteli koja ir plonu balseliu rėkia:

– O man rūp!

– Tai daryk ką nors! – ūdija moteriškė.

– Kad nežinau,ką...

Išeina, būdavo, laukan, pamosuoja pagaliu ir vėl atsigula.

Ir taip jis namiškiams įgriso, kad tie susimokė su galvažudžiais Čartoriskiais ir nudobė jį.

O juk nebūtų apie tokią tolimą ateitį galvojęs – gal ir šiandien tebebūtų gyvas.

TRADICIJOS

1

Jaunystėj daktaras Basanavičius buvęs didelis valiūkas. Tik pamato mergę, tuoj ir tempiasi į krūmus. Ten išsitraukia brošiūrą ir skaito lietuviškai.

Po kurio laiko tam krašte moterims gimė daug patriotų bei savanorių. Susidarė prielaidos Lietuvos valstybei atsirasti.

2

Lietuvos valstybėj ant kalno stūksoję mūrai, o pro tuos mūrus vis lietuviai jodavę. Sykį prijoję kažkokį dvarą, o tam dvare gyvenusi ragana su dukterim. Lietuviams lyg ir nereikėję raganos, jie norėję dukters kažko paklaust, būk tai kažkokį vainiką ne-

šę... O ta pravėrusi langą ir sušukusi: „Man motulė draudžia su jumis kalbėt. Aš esu padori mergina ir darau, kas prisakyta“. Užvėrusi langą ir vėl atsigulusi. O tie lietuviai rėkaudami kitur nujoję.

Dabar dažnai apie tai dainuojama. O kas, tiesą sakant, įvyko? Nieko!

Deja, tai jau tampa tradicija.

Jūsų miestelis

Čia nėra net mažiausio vinių fabrikėlio, net kukliausio laisvės kovų paminklo ir atrodo, kad žmonės nieko neveikia, jokios iškilesnės viršūnės priešais akis neturi...

Kartais miestelį aplanko didmiesčiuosna išklydę jo sūnūs. Sutikęs nekaltų vaikystės žaidimų draugą svečias teiraujasi:

– Kaip gyveni?

Anas paraudonuoja, nudelbia akis.

– Kur dirbi?

Vaikystės draugas ūmai pratrūksta rauda, o paskui leidžiasi bėgti lygumomis.

„Kaip jie verčiasi? – krapšto pakaušį svečias. – Bene po tiltu stovi?“

Ir tampa jam kaži kaip neberamu tėvelių namuos. Paskubom susikrauna daiktus ir išvažiuoja aplinkiniais keliais.

Bet iš tikrųjų miestelyje – taikūs žmonės. Po tiltu jie nestovi, o sėdi skverelyje.

– Prisimeni, kaip dirbom? – klausia Petras Kurmelis Povilo Višinskio.

Povilas suraukia kaktą. Apsiblaususių akių žvilgsnis skrodžia naujausiųjų laikų istoriją, tuščiai bando prašalinti tamsumas.

– Kada tai buvo? Bene prieš lietuvį? O gal ir visai nebuvo?..

Paskui prisimena. Taip, jis dirbęs bibliotekos vedėju. Keisti, ūkanose skendintys metai, kai miestelyje dar gyvenę narsūs,

bebaimiai vyrai ir moterys, kuriems ne tik plikom rankom pačiupinėti knygą – net ir atsiversti ją vieni juokai buvę! Dabartinė karta baidosi tokio daikto iš tolo, ir tai suprantama: jaunimas mato, kaip tuščia namuos, kur pilna knygų, ir kaip daug visko ten, kur knygos nė su žiburiu nesurasi. O jei kuris dar atsiverčia knygą, tai tik tokią, kur apie antrą galą, tarsi pirmasis Lietuvoj nebeturėtų jokių perspektyvų, tarsi niekados jo nė buvę nebūtų. Bet ką gali kaltint? Visų pirma mokslas dar nedavė aiškaus atsakymo, kuris būtent galas yra pirmas. O antra: kiekvienas nori matyti rezultatą. Štai užmaišęs šimtą gramų jūros mišinio, užvirsi košę ir jūroj, ir sausumoj, ir visoj Lietuvoj. O kas atsitiks, kai perskaitysi šimtą knygų? Geriausiu atveju košė užvirs tavo galvoj... Ir vis dėlto! Tik apsiskaitęs, kitaip sakant, turtingos, užgrūdintos ir viskam atsparios dvasios lietuvis pajėgus šiandien išgyventi be darbo, darnos, doros, duonos, pastogės, drabužių... Mylėti Tėvynę, dalyvauti rinkimuose ir tikėti šviesia ateitimi... Ar dažnas jauniklis, kurį traukia vien abejotini naujųjų laikų išradimai – trotilas, kompiuteris, kumštis ir nuogos moterys – tatai ištveria? Kur ten! Pametęs Tėvynę, motiną, žagrę, sprunka Europon arba tarpuvartėn neatsigręždamas...

– O tu prisimeni, kaip mėsą valgėm? – savo ruožtu klausia Povilas Višinskis Petro Kurmelio.

Petras rėžia Povilui per ausį – tam net kepeliušas nulekia. Pabraidyti prisiminimų pievom smagu, tačiau ribų peržengt nevalia.

Ir sėdi jie tylūs, veidai surūstėję, skausmo raukšlelė kaktoj...

– Va! – brėžia lazdike trajektoriją senelis Motieka. – Landsbergis praskrido!

Užvertę galvas vyrai žiopso į dangų, moja kepurėmis.

– Retai čia bepraskrenda...

– Užteršėm Lietuvėlę... Nyksta tauresni sutvėrimai...

Šitaip ir praeina pusdienis. Saulelė raudona, vakaras nebtoli...

– Ką aš matau! – vėlek šaukia senelis Motieka. – Galvažudys Aleksas šliaužia!

Vyrai pagyvėja, sukrunta, net suolelis braška.

– Sunku vargšui tokiam užkampy, – dūsauja Petras. – Nesuprantu, ko jis Gedimino miestan nevažiuoja?

– Sostapily geresnių yr, – aiškina Povilas. – Aleksiukas greičiau pats galą gautų, nei kitą nukneibtų.

Vyrai su užuojauta nužvelgia artėjantį Aleksą. Tas vyriokas toks liesas, kad vos pavelka mėšlinus kamašus, matyt, parsinešt̃us iš sąvartyno: aiškiai per dideli, smukčioja nuo klišų kojelių. Su dalgiu ant peties jis panašus į lietuvišką beržą, kuris, vienąsyk palenktas, lieka toks amžinai.

Atlinguoja policininkas Kontrimas, išsidrebia ant suolo.

– Ką planuojam, vyrai?

Tie suka šalin akis.

– Ką mes, prasti žmonės...

– Turėkit sąžinės! – barasi Kontrimas. – Visai baigiam apkerpėt!

– Aleksą ragink, – burba senelis Motieka.

– Kaip sveikata, Aleksai? – šūkteli Kontrimas. – Ar pjausi Dobilą?

Tas dėbteli mažom akutėm, išpučia liesą krūtinę, net šonkauliai trakšteli.

– Ir pjausiu! O kas man uždraus?

– Nieks ir nedraudžia, – ramina policininkas. – Pustyk dalgę, Aleksai.

– Galėtum tada ir nušaut jį, – sako Povilas. – Baigtųsi žmogaus kančios. Blūdija kaip dvasia be portfelio.

– Žmogus nors blūdija, svajoja, – atšauna Kontrimas. – O jūs!

Policininkas Kontrimas, nors pats jau gerokai apkiautęs, miestelio gyventojams yra gyvas priekaištas. Jam einant pro šalį, vyrai pasitempia ir ima nervingai dairytis: kaip? kur? kada? Bet praeina policininkas, praeina ir entuziazmas. Išjudinti provincijos žmogų sunkiau nei traukinį.

Kontrimas atsidūsta, pauosto dar bemaž šviežią guminę lazdą... O juk jaunystėje policininko darbas atrodė toks romantiškas! Šaudai, gaudai ir spjaudai... Ir visi traukiasi tau iš kelio, nes, kaip sakė tėvas Stanislovas: visi kalti, nė vieno be nuodėmės... O kaip yra? Per dienų dienas dūlinėji gatvėm, viso labo tik nugaravusį pensininką lazdele pertraukdamas. Jokio nusikaltimo Kontrimas neaptinka. Nuotaika vis prastėja, o čia dar naujos reformos: „Algos nebegausite. Policininkas privalo užsidirbti pats". Mintis, be abejo, pažangi, bet mažam miestely užsidirbti ne taip jau paprasta. Slankioja palei trobesius, dirsčioja pro užtemdytus langus: bene pamatys kriminogeniškai aktyvius tautiečių judesius, pilietiškai nebrandžias pozas... Deja! Ir policininko širdin vis giliau skverbiasi įtarimas, kad miestelyje gyvena vien slunkiai, tinginiai ir tikriniai vargo artojai (*patriotes vulgaris*).

Gėda, bet iki šiol jis taip ir neišsiaiškino, iš ko šitie žmonės, niekur nedirbantys, o krautuvikėse (jų yra net keletas!) vis dėlto kažką perkantys, gyvena? Ar čia yra nusikaltimo sudėtis? Ar atimtis? O gal reikia traukti kažkokią ypatingą tautinę – kriminalinę šaknį?

Galvažudys Aleksas žvelgia į policininką iš padilbų. „Ir ką Valiusė jame randa?" Veidus išmuša raudonis, ima daužytis nesveika širdis.

Aleksas dar nelankė pradžios mokyklos, o jau galėdavo be narkozės išrauti drugeliui koją, todėl jautėsi pranašesnis už bendraamžius. Mokslai, tiesa, galvon nelindo, bet kaip tik tada, kai jis baigė aštuonias, baigėsi ir tarybų valdžia. Išdaužęs mokyklos langus, vaikinas išsiruošė į Vilnių, kur, buvo girdėjęs, visi keliai atviri. Bet paskutinę akimirką dirstelėjo į veidrodį, lagaminas išslydo iš rankos...

Kad ir kaip prastai išmanė geometriją, betgi matė: kvadrato nėr...

Prisivilkęs į savo palėpę krūvas gelžgalių, kas rytą juos kilnoja, naktimis pasikabina ant mokytojo Dobilo kopėčių ir kadaruoja ten iki paryčių, – figūra nepasitaiso...

„Parlėkčiau iš sostinės blizgančia mašinike!.. – užsisvajoja nelaimingas vaikis. – Įsisodinčiau Valiusę... Ir kaip duočiau gazą pro policininką – purvais lig pat ausų apdrėbčiau. O tas man pagarbą atiduotų, nes taip jam būtų įsakyta, nes policija, nors ir būtina, bet vis dėlto – žemesnioji nusikalstamo pasaulio grandis. Visas miestas sudrebėtų! Visos mergos mano būt!"

Pirmą ir vienintelį sykį, kai Aleksas bandė jėgas gimtajame miestelyje, baigėsi liūdnai. Vos tik įsiropštė per tvorą Dobilo sodelin, žlibas kiemsargis perplėšė kelnes, o mokytojas taip skėlė ramentu per kaktą, kad atsipeikėjo Aleksas tik po trijų parų ir visai kitoj vietoj. Mažam miestely didelių paslapčių nebūna, taigi nuo to karto jam ir prilipo galvažudžio vardas. Deja, niekas jo nebijojo, niekas nepasitraukdavo iš kelio.

O plačiausiai išsižergęs – policininkas Kontrimas. Prieš Joninės Aleksas pasigyrė Valiusei, kad ir šiemet pjaus Dobilą. Tyčia, kad mergina labiau gerbtų. O policininkas, kuris tuomet kažko tykodamas slapstėsi po Valiusės sijonais, nugirdo ir nūnai praeiti nebeduoda...

– Kada, Aleksai?

– Dobilas taip lengvai nepasiduos, – sako Povilas. – Kad ir sukriošęs, o šaukštą dar viena rankele kilnoja!

Aleksas krūpteli, pasilenkęs varstosi kamašus, kad vyrai nepastebėtų ūmai perbalusio veido.

– Jeigu aš pjaučiau! – rėkauja Petras.

– O aš! – skėsčioja rankom senelis Motieka.

Ir prasideda tos įgrisusios, šimtąsyk girdėtos šnekos. Gniaužiasi liesi kumšteliai, sublizga akys, sukaukši dirbtiniai sovietiniai žandikauliai. Tuos romius, apsnūdusius žmones gali įkaitinti tik vaizduotėj vykstą žygdarbiai, kurių pagrindiniai herojai,

aišku, jie patys. Aleksas šiepiasi: visų kategorijų žudymus permano nepalyginti geriau – ne veltui lig išnaktų kapstosi sąvartyne, senų laikraščių krūvose ieškodamas kriminalinės kronikos. Deja... Teoriškai išskerdęs pusę miestelio, praktiškai vis dar tebėra „jaunasis“. Trūksta raumenų, o svarbiausia – tos paslaptingos vidinės ugnelės, kuriai neįsižiebus savo mirtimi numiršta net labai daug žadėję...

– Nei tu papjausi, nei ką, – šaipėsi aną vakarą Valiusė.

– O pamatysi! – kūkčiojo Aleksas.

– Kontrimas capt už nosies!

– Ne tokių matėm! – iki širdies gelmių įskaudintas rėkė Aleksas.

– Kontrimas viską gali, – pagarbiai šnekėjo Valiusė. – Aną vakarą sėdim... O jis staiga taip keistai: „Aš mylėjau tave tau nežinant...“

– Užsirakink eidama gult, – patarė Aleksas, trypčiojo, gniaužydamas rankose kepurę. – Ar galiu pačiupinėt tą vietą?

– Ne! – griežtai atsakė Valiusė. – Tiktai po visko.

Aleksas puolė pro duris, degte degdamas ryžtu. Bet kol nubėgo šimtą žingsnių... Naktis buvo tamsi, krūmuose kažin kas paslaptingai čireno... „Rytoj, – nusprendė. – Juk sostinėj jau išeina iš mados naktimis galabyt...“

O prabėgo savaitė. Šįryt Aleksas regėjo policininką išlendantį iš Valiusės klėties su nuknebusia lazdele ir pasijuto drąsiau.

– Ot eisiu! – trepteli kojele. – Dabar...

– Prašom, – linkteli Kontrimas. – Jei reikia patarimo...

Aleksas spjauna jam po kojom, timpteli kelnes aukštyn.

– Eisma žiūrėt! – vyrai pakyla. Visi susikaupę, o senelis Motieka net pajaunėjęs.

Aleksas apsisuka ir virpančiom kojom patraukia Dobilo namų link. Policininkas ir trys vyrai dūlina įkandin. „Ką aš darau? – šniurkščioja Aleksas. – Tuoj pat atsiprašysiu, pasakysiu, kad sloga... džiova... hemorojus...“

Bet kaip tyčia Valiusė dviračiu beatlekianti.

– Kur traukiam, vyrai?

– Nagi Aleksas eina Dobilo pjaut! – pagarbiai lenkia žilą galvą Motieka.

– Aleksiuk! Sakalėli! – mergina virsta nuo dviračio, puola ant kaklo...

Dabar jau Aleksas nieko nebegali pakeist. „Jei pasitrauksiu, Valiusė man niekada...“ Gūrina rankeles nukoręs, galvelę nudūręs. O lydinčiųjų procesija vis gausėja: neįgalintys, remtini, tremtiniai, kankiniai... Iš paskos linksmai skalydami lekia beveik visi miestelio šunys, o pats paskutinis, griausmingai mušdamas būgną, žengia buvęs kiaulių fermos sąjūdžio pirmininkas, vėliau kontuzytas „Prie Parlamento“, tėvas Jeronimas.

– Ša! – ramina policininkas. – Žmogui susikaupti reik.

Tada visi nuščiūva ir seka paskui Aleksą pagarbiu trijų spjūvių atstumu.

Prie pat Dobilo namų Aleksui aptemsta akys... Bet kaip tik tuo metu tėvas Jeronimas bosu užtraukia: „Kaip ąžuols drūts prie Nemunėlio!..“ Giesmę pagauna tauta, ir Aleksui jau lengviau.

– O dėl ko reikia pjaut? – ūmai susimąsto senelis Motieka. – Kas iš to bus?

Petras Kurmelis krapšto pakaušį, dairosi į anapus miestelio žaliuojančias lygumas.

– Kad visuomet tokiu laiku pjaudavom...

Aleksas persižegnoja, brūkšteli pustykle per ašmenis. „Nieko neveiksi. Pjūties metas Lietuvoj...“

Dideli įvykiai mažame miestelyje

Vieną rytą nei iš šio, nei iš to pati staiga pratrūko ašarom.

– O ką tu, Juozapai, darytum, jei gyvenimas imtų gerėti?

– Ką daryčiau? – Juozapui sudrebėjo rankos. – Krisčiau aukštielninkas ir laukčiau, kol praeis.

– O jeigu nepraeitų?

– Tokių dalykų būt negali!

– O jeigu... Ir dieną, ir kitą... Ir savaitę...

– Kam taip šnekėt! – Juozapas prisipylė vandens, išgėrė, stebėdamasis, kaip tankiai kaukši dantys į stiklinės briauną. – Bet gal regėjai kokį ženklą?

– Apsaugok, Viešpatie! – sukliko moteris. – Tik širdis...

Juozapas linkstančiom kojom perėjo trobą, apkabino savo sengalvėlę, pabučiavo į kaktą.

– Nusiramink, Juozaput. Pagerinti gyvenimą ne taip jau paprasta. Opozicija šito nieku gyvu neleis.

Moteris rymojo, nusigręžusi į langą, ir liesi jos petukai dar ilgai krūpčiojo nuo tramdomo verksmo. Bet kai galų gale pakėlė akis, tos buvo giedros nelyg devyniasdešimtųjų pavasaris.

– Kaip gerai, kad tu niekad nepameti vilties, Juozapai. Ką aš be tavęs...

Vyras pasipūtė, bet atsakė paprastai:

– Visi žinom, kad anksčiau ar vėliau ateis paskutinioji. O vis dėlto neraudam ir nebarstom galvų pelenais. Taip ir čia: teoriš-

kai, be abejo, yra tokia galimybė – gyvenimas gali pagerėti. Tačiau kam sukti galvą dėl dalykų, kurie atsitiks po šimtmečio, o galimas daiktas, ir visai aplenks mūsų kraštą.

– Iš ryto pasižiūrėjau į dangų, – jau šypsojosi moteris. – O ten, aukštybėse, tiek debesų! O visi riebūs! Ir toks pagavo nerimas...

– Pasižiūrėkim į šaldytuvą, – šyptelėjo ir Juozapas. Atlapojo dureles, pristūmė arčiau dvi taburetes. Moteris apsigobė gerąja skarele, o vyras šventiškai susiveržė diržą. Tada abu atsisėdo ir suglaudę galvas virpančiom širdim spoksojo į šviesią, šaltą ateitį. Ir nepraėjo nė pusvalandis, o Juozapotai nusviro galva, ji ėmė ramiai, ilgesingai knarkti. Juozapas pakėlė moterį ant rankų ir nunešęs paguldė į šiaudus.

– Nepagerės, – vapėjo pro miegus Juozapota ir jos iškankintu veidu perbėgo giedras šypsnys.

Juozapas parklupo ant slenksčio. Tik dabar, kai krizė baigėsi, pajuto, kiek jam kainavo ta išorinė ramybė: džiūvo gerklė, daužėsi širdis, varvėjo akys. „Jei gyvenimas imtų gerėti... – Ne, jis tuom netikėjo, bet ko tik neatsitinka Lietuvos padangėj... Nerimo sėkla jau dygo. – Kas tada būtų? Visų pirma imtume klausinėti vieni kitų: o kodėl gyvenimas gerėja? Kas jį gerina? Ar turi tokią teisę? Ko iš tikrųjų yra siekiama? Kiltų tokia įtarumo ir nepasitikėjimo banga, kad bematant nušluotų Vyriausybę, išardytų kelius į Europą, o viskas baigtųsi gaisrais, epidemijomis ir pilietiniu karu..."

Ir taip Juozapui užgulė krūtinę, kad nebeištvėrė, nubėgo pas mokytoją Vilhelmą Storostą, kuris gyveno beržo drevėje, apsipylė ašarom.

– O juk jie seniai gąsdina! Tai vienas, tai kitas, ypač riebesnis, žiūrėk, iššoks prieš mikrofoną...

– Bet aš nematau priežasčių, dėl ko gyvenimas turėtų gerėti! – guodė senolis.

– Ir aš nematau, – sakė Juozapas. – O va pati... Moterys jaučia bėdą...

– Supaisysi bobas. O galų gale jei kiek ir pagerėtų... Mano supratimu, svarbiausia į tokius dalykus nekreipti dėmesio. – Vilhelmas Storosta pragręžė beržą, įvarvino į taureles po šlaką sulos. – Už Tėvynę!

– Vardan Dievo Tėvo... – žegnojosi Juozapas. – Gerai gyventi aš nė nebemokėčiau.

– Ir nereiks! – drąsiai sušuko senolis. – Kam yr valdžia, žmogau? Ogi tam, kad gyvenimas negerėtų! Seimu ir Vyriausybe aš pasitikiu.

– Pasitikėt ir aš pasitikiu, – verkšleno Juozapas. – Bet ar nepamiršai, mokytojau, kad rinkimai čia pat? Rujos metu net iš miško žvėries negali laukti normalaus elgesio. O valdžioj viso labo tik silpni žmonės, ligoniai...

– Be abejo, rinkimų išvakarėse galim tikėtis rimtų išpuolių, – pritarė senolis. – Bet kad imtų gerinti... Bene tau, Juozapai, žievė atšoko?

– Ėmusi gerinti gyvenimą, valdžia suduotų tokį smūgį opozicijai, kad ta kažin ar kada beatsipeikėtų, – sakė Juozapas. – Štai dėl ko aš...

– Tokios mintys jiems neateis į galvą, – juokėsi Vilhelmas Storosta. – Pažįstu ten keletą. Buvę trejetukininkai. Bet jei kuriam ir ateitų... Blogoms mintims nukenksminti valdžia turi svertus ir aparatą.

Tačiau Juozapas matė: išsigandęs ir senolis – slapčiom kyštelėjo galvutę iš drevės ir, apsimetęs geguže, triskart sukukavo. Ir pagavo Juozapą dar didesnė baimė. O anas, jau susitvardęs, šnekėjo:

– Jei ir pagerėtų – nors tai tik prielaidos, fantazijos, – pagerėtų neilgam. Lietuvos žmonių uždavinys: elgtis taip, tarsi nieko nebūtų atsitikę, mat jeigu jie pastebės, kad pabūgom, – ims dar labiau gerinti. Tada jau – amen.

– Žemės ūkis... – kūkčiojo Juozapas. – Štai kas mane labiausiai baugina. Kada tik užmetu akį, vis man vaidenasi, kad iš že-

mės kažkas dygsta, virsta, aukštyn ropščiasi... – Žmogus net sudrebėjo iš apmaudo. – Taip buvo ir bus per amžių amžius! Jokios reformos čia nepadės.

– Padės, Juozapai, nesikarščiuok, – kaip beįmanydamas guodė senolis. – Nenorėk, kad iš karto – žybt! – ir gatava. Yra Vyriausybės taktika, strategija...

– Kartais man atrodo – visos jų pastangos perniek...

Vilhelmas Storosta įdėmiai pažvelgė Juozapui į akis.

– Ar ką nors pavogei, sūnau?

– Vaikas būdamas kritau nuo stogo, – teisinosi tas. – O ir neprižlibinu tamsoj. Bet argi, mokytojau, gražu – vogti?

– Naujausiųjų laikų gramatikose į šį klausimą atsakoma teigiamai, – linktelėjo senolis. – Tik patariama nepainioti skirtingų dalykų: jei pavogei, ir gyvenimas pagerėjo tau, tai dar nereiškia, kad suklestėjo ir Lietuva. O painioja bestijos! – iškėlęs šaukštą, senolis pagrūmojo kažin kam nematomam. – Iš viršūnės, ne iš kitur eina tos šnekos... Pasičiups fabrikėlį ar žemės gabalą ir kudakuoja visam pasauliui apie gerėjimą. Jautresnį žmogų tas veikia...

Juozapui pašiurpo kūnas, jis pabučiavo senoliui ranką ir leidosi namo. Tik staiga iš kanapių lauko iššoko Pilypas – menkas, nevalyvas žmogelis, visų vadinamas nerkamonu, – ir vaipydamasis paklausė:

– Kaip sveikata, kūmai? Bene kyšį gavai?

– Dėl ko taip šneki, Pilypai?

– O kad tavo pati laksto po kiemus vienais apatiniais: gerėja! gerė!..

– Nieko aš nežinau! – Juozapas pasileido risčia. Bet svirduliavo it girtas, o akyse tarpais aptemdavo.

Miestelis buvo sujudęs. Bažnyčioje skalambijo varpai, o Turgaus aikštėj skalijo palaidi šunes. Moterys dangstė langus, vyrai būriavosi tarpuvartėse. Išvydę Juozapą, traukėsi į šalį...

Gaisrininkas Cvirka, žlibas nuo prigimimo, tupėjo ant kamino, dairėsi į rytus, vakarus ir skardžiai rėkė:

– Dar nesimato!

– Biesai žino, iš kurios pusės to pagerėjimo laukt! – bambėjo Anupras Traidenis, rimtas, visų gerbiamas pensininkas, dar bemaž nė kiek nesuvaikėjęs. – Kas tai per daiktas? Ir kas jį čia užnešė?

– Kur įgaliotinis? – šaukė senelis Motieka, buvęs fermos partinės sekretorius. – Ar ne jo pareiga rūpintis taika ir saugumu?

– Pasiuntėm delegaciją, – ramino Traidenis.

Senikė Sofija Pšibiliauskienė, beletristė, bibliotekininkė ir vienintelė tam krašte skaitytoja, ašarodama tampė jį už skvernų.

– Gal nieko blogo, kad pagerės?

– Nieko! – vyptelėjo Traidenis. – Gediminui antai irgi pagerėjo...

Žmonės išblyško, įsitvėrė vienas kito. Gedimino atvejį dar visi prisiminė. Žmogus jau atrodė beveik nebegyvas. Žmona sušaukė gimines ir kaimynus, ištaisė puikiausią vakarienę su dūdom ir šokiais. Tik staiga per patį vidurnaktį numirėlis pakilo iš grabo, žodžio netaręs sėdo prie stalo, viską suvalgė ir išgėrė vienas pats. Tada skardžiausiai driokstelėjo – net langų stiklai persprogo, – dribo po stalu ir nebeatsikėlė...

– Didį skausmą pana turėjo-o... – sopulingai užtraukė Sofija Pšibiliauskienė. Cvirka suplasnojo skvernais ir puolė iš viršūnės.

– Pirmi krinta geriausieji. – Anupras Traidenis nusivožė skrybėlę. – Kaip laikais, broli?

– Blo... – vapėjo skraiduolis.

– Taip ir laikysimės, – paspaudė jam lūžusią ranką Traidenis. – Nepasiduosma!

Tuo metu grįžo delegacija: septyni pensininkai, septyniolika bedarbių ir septynios dešimtys socialiai remtinų šeimų.

– Įgaliotinis nieko nežino. Jokių instrukcijų atseit negauta. O pats sėdi už stalo, maukia degtinę ir juokiasi: prasti jūsų popieriai!

– Vadinas, yra kažkokie popieriai, – suvaitojo Sofija Pšibiliauskienė. – Pardavė Lietuvėlę!..

Juozapas nedrąsiai timptelėjo Anuprą Traidenį už alkūnės.

– Nejau padėtis iš tiesų tokia tragiška?

Patriarchas užvertė krauju pasruvusias akis.

– Tai judu su žmonele viskuom kalti! Nebūtumėt paskleidę gandų, kad gerėja, niekas nė dėmesio nebūtų atkreipęs!

Vyrai pamažu artinosi prie Juozapo. Vienas kitas jau buvo išsilupęs iš tvoros kuolą.

– Kas bus, kai pagerės? O gal kuriam jau pagerėjo? – maišėsi po kojom Sofija Pšibiliauskienė. – Mane, kaipo rašytoją, domina dvasios pokyčiai...

Vyrai apsiautė Juozapą iš keturių pusių. Švystelėjo kuolai. Bet kaip tik tuo metu Jonelis Šmukštaras, jau gerą pusvalandį vėpsojęs į dangų pro butelio dugną, staiga suriko:

– Vargas! Vargas! Vargas Lietuvos gyventojams!

– A jau? – pametę Juozapą, žmonės puolė prie astronomo.

– Šviesos nebmatau! – mirtinai išbalęs Jonelis kraipė priešais saulę tuščią butelį, davė ir kaimynams pauostyti.

Juozapas ūmai prisiminė pačios žodžius: „O ką tu darytum?“ Visų pamirštas galėjo ramiai pasišalinti, bet kaip tik dabar jam atrodė nedora gulėti ir laukti... Ne, tegu verčiau gentainiai užmuša pagaliais! Ir vis dėlto net ir šią tragišką valandą jis netikėjo, kad pagerėjimas užtruks ilgiau kaip pusvalandį.

Staiga atbėgo monteris Knutas, pranešė, kad pašokusios kainos už elektros energiją.

– Dėkui Dievui, – žegnojosi Anupras Traidenis. – Ko gero, tuom viskas ir baigsis.

Žmonės lengviau atsikvėpė. Juolab kad netrukus atėjo ir daugiau gerų naujienų: laiškininkė paskelbė, kad šį mėnesį nebus mokamos pensijos, o krautuvės sargas – kad pabrango duona. Žmonės pralinksmėjo. Kažkuris užtraukė „Lietuva brangi“, ir ke-

lios jaunesnių pensininkų bei invalidų poros ėmė taip smagiai suktis po aikštę, kad purvai net ant bažnyčios langų tiško.

– Tokiais dalykais mūsų nepagąsdinsi! – pūtė krūtines vyrai. – Ne pirmas kartas!

– Tegu ir visai šviesą atima, – juokėsi moterys, glausdamosi prie savo narsiųjų. – Eisma nuo šiaudų ristis...

Net Anupras Traidenis, ir tas tiek atkuto, kad pakvietė Sofiją Pšibiliauskienę į daržinę („kiaušių paieškot!"). Susikibę už rankų, nušokavo pastrykčiodami it jaunavedžiai. Senis Pšibiliauskis kinkavo jiems įkandin.

– Su liktarna pažibinsiu...

Tada ir Juozapas nusiramino, grįžo namo. Ir pačiu laiku! Žmoną rado beveik nusiskandinusią: vargšė rymojo ties pačia šulinio anga.

– Baigta, – pasakė Juozapas. – Eik bulvių skusti.

Kaip tik tuo metu pro šalį dūlino kurtinys Zebediejus, vedinas naujausios laidos katinu. Juozapas parodė jį pačiai ir jau visai pralinksmėjęs sušuko:

– Žmonės tikrai ima geriau gyventi. Bet nieko čia baisaus. Galiausiai pripranti ir atrodo, kad taip ir turi būt.

Tada ir Juozapota vyptelėjo...

...O Turgaus aikštėj linksmybės tęsėsi lig išnaktų. Dvyliktą valandą dangų nutvieskė fejerverkas. Tai Anupras Traidenis degino savo trobesius. Senolio pavyzdžiu pasekė daugelis: vieni norėjo atsikratyti sovietinės praeities ir galų gale pradėti viską iš naujo, kiti žinojo, kad gyvenimui gerėjant nebeįstengs sumokėti už komunalines paslaugas. Juozapas ir Juozapota suglaudę galvas tupėjo prie lango, žiūrėjo, kaip aukštyn verčiasi geltoni, raudoni žiežirbų spiečiai, ir abudu ūmai pagalvojo tą patį: lietuviški fejerverkai nepalyginti prasmingesni už amerikoniškus ar kažin kokius laifinius...

Rudens linksmybės

Dabar jau pripratau ir man tas pats. O tada buvau ne juokais nusigandęs...

...Pirmieji pavojų pajuto paukščiai. Jie glaudėsi arčiau kits kito ir būriais traukėsi į pietus.

O kandidatai pasirodė iš šiaurės. Jie žygiavo gatvėm ir ant sausų miesto stulpų klijavo spalvotus lapus. Kadangi medžiai kaip tyčia tuo laiku barstė lapus, atrodė, jog tai dvi konkuruojančios komandos.

Bet paskui anie visai pablūdo: šiukšlino laiptines, tepliojo mašinas, teršė eterį, užkimšdavo pašto dėžutes, ventiliaciją, kanalizaciją... Kosėjom, čiaudėjom, o silpnesni ir nugaravo...

Iš pradžių bandėm tartis gražiuoju.

– Argi nesupranti: kuo daugiau šiukšlinsi, tuo labiau tavęs negerbsim. O kad išrinktume – nė kalbos negali būt!

– Suprantu, – linkčioja. – Daugiau taip nedarysiu.

Ir tai sakydamas vėl suka ratus aplink namą...

Spendžiam kilpas, gaudom tinklais, priremiam prie sienos.

– Kas tau yr? Kodėl taip darai?

Murkso, nudūręs galvą.

– Žiūrėk, kad būtų paskutinis kartas!

Bet išaušta rytas – stulpai žydi, šunys kaukia iš pasiutimo, kad laistyt nebereikia...

Žmonės būrėsi į komunas ir per naktis budėjo ant stogų. Pa-

čiupę niekdarį numaudavom kelnes ir nuplakdavom spirite išmirkytom vadelėm.

O tie vis tiek atsliūkindavo. Darėsi nejauku. Dėl ko jie mums vis tą patį nori pranešt?

Jonelis Šmukštaras, buvęs astronomas, o nūnai jau kiemsargis, pasakė palyginimą:

– Sovietų laikais Jeruzalėj gyveno toks žmogus, vardu Zebediejus, ir turėjo jis kalaitę, vardu Marisol. Kažin kiek ilgai ir laimingai būtų gyvenę, bet vieną sykį pas tą kalaitę įjunko laisvo elgesio šuniokas Lujis Albertas. Pažiūrėt tikras nevala: žlibas, klišas, pilvas žeme velkasi... O nespėsi mirktelt – per dviejų metrų spygliuotą tvorą nelyg olimpinis čempionas stryktels. Ir sakau jums: tai kalaitei dėl šio nevalos būdavo daugiau džiaugsmo nei dėl dorojo Zebediejaus ir devyniasdešimt devynių jo vaikaičių.

Sumišę pažvelgėm į Lietuvą.

Lietuva nusigręžė į Vakarus...

Vieną nusitempėm į rūsį, pakišom po nosim atvaizdą.

– Sakyk, dėl ko snukį taip išsidailinai? Juk pats savęs nebepažįsti!

Jis kraipė šnerves, pūtė dūmus.

– Kad jūs, lietuviai, gražiuosius mylite...

Ten buvusios moterys kad šoks į akis.

– Ak tu besarmati! Gražuoliais mes nėmaž nepasitikim. Jie tik į šalis dairosi ir iš namų taikosi pasprukt! Ne grožis svarbu, o kad už vyro kaip už mūro.

– Jūs tik išrinkit! O figūrą jau aš pats prasiplatinsiu.

– Iš kur tu šioks ir anoks išdygai?

Jis tarė:

– Buvau aš kadaise jaunutis gražuolis narys... – sudrebėjo balsas ir žmogelis prapliupo ašarom. Ir taip buvo susijaudinęs, kad eilėmis prabilo:

– Vos kadencijai nutrūkus, sudejavo man širdis. Kažin kas tenai sušuko: „Jau verčiau mirtis!..“

Susigraudinusios moterys braukė skepetom veidus. O jis klausė:

– Sakykit, gerieji žmonės, kas tai – vardas deputato? Liga ar pašaukimas?

Ir tyliai, gailiai paprašė:

– Jei yra tai pašaukimas, tai pašaukit atgalios... Pašaukit... Arba nušaukit...

Supratom, jog jie nėra biologiniai mūsų priešai, o tik nelaimingi, aplinkybių sužaloti žmonės.

– Vadinas, nieko daugiau nemoki? Jokios specialybės neturi?

– Solistas esmi...

Dabar jau supykom, šaukt pradėjom:

– Tai ko juokus kreti? Ko niekais užsiimi? Jūsiškiai nedvesia badu!

– Aš... Ve ve... Kad Lietuvai būtų geriau...

Ką su tokiu šnekėt! Apliejom šaltu vandeniu ir išstūmėm pro duris.

Bet jis dar ilgai trypčiojo anapus ir sopulingai traukė:

– Laukais narys rinkėją ve-ejas... Ir saulė blyksi jo sparnuos...

Paskui pašaipiai:

– Rinkėjau mielas, ar žinai, už ką anąsyk balsavai...

Ir iškilmingai:

– O jei balsuosi už mane-e... Tau bus dėkinga žmony-yje-e... Je-e!.. Je-e!..

Tą naktį pačiupom dar penkis. O iš viso jų ten gal dešimt klajojo.

– Reiktų visus išrinkt, – kratė šluotą kiemsargis. – Jei išrinksim vieną, kiti nedovanos. Papjaut, padegt gali... Modernieji ir ištratint moderniai...

Kraujas stingo nuo tokių žodžių.

Vienas, kurį nučiupom, atrodė rimtesnis už kitus. Apžvelgęs mūsiškius, – o visiems ten buvo per trisdešimt, – paklausė:

– Gerbiami veteranai! Ar mums reikalingas jaunimas?

Gūžtelėjom pečiais.

– Jaunimas triukšmauja ir stumdo vyresniuosius. Jaunimas nori maisto, būsto, pinigų, pramogų, drabužių, darbo, narkotikų... Iš kur mūsų valstybė gali visa tai paimt ir dar seniokus paremt?

Ir skardžiai sušuko:

– Jei išrinksit mane, aš rūpinsiuos, kad jaunimo būtų kuo mažiau, o ateity ir visai išnyktų!

Daugelis mūsiškių plojo ir sakė: tai išmintingi žodžiai! Kiemsargis tvirtino, jog vyresniųjų poreikiai tikrai kuklesni, o galimybės nepalyginti platesnės. Moterys bandė prieštaraut, tada senelis pasiūlė ir jas išnaikint.

– Palikt vien šešiolikines. Bandomajam laikotarpiui.

Kandidatas pažadėjo: rinkėjo žodis šiuo metu jam – šventas.

Pirmąsyk įsižiebė viltis geresnių laikų.

Bet kiemsargio pati žengė artyn ir timptelėjo aną už barzdelės. Ir pasirodė, jog toji priklijuota, akiniai priklijuoti, šypsenėlė dirbtinė...

Taigi visur vešėjo melas, klasta, apgavystė... Iki ausų skendėjom šiukšlėse. Net krintantys medžių lapai erzino. Senoliai šnekėjo, neva jų laikais gamta buvusi bent kiek atidesnė prastam žmogui.

Tik jauniklės, žengdamos per nudraskytus atvaizdus, vis padūsaudavo:

– Nesužaliavę, nesužydėję... Dutūkstantųjų metų rinkimo...

Vyresnės žvelgė toliau:

– O, kiek einšteinų ir grabinšteinų ten po rinkimų salėje miega...

Ir pasvajodavom: jei tie energingi vyrai, užuot šiukšlinę, imtų valyt! Kaminus, pamiškes, paupius... Kaip pagražėtų kraštas!

Bet darėsi tik neramiau. Sklido kalbos, neva kandidatai jau gaudo rinkėjus, užversdami jų kelius medžiais, kiti – net kopėčiom griebią už sprando... Šitokių baisybių ir senoliai neprisiminė. Žmonės rengėsi bėgt į miškus, į kapines, užsirakint rūsiuose, apsivožti grabais...

O anie vis drąsiau šiepė dantis. Šmukštaras paršliaužė leisgyvis.

– Atsirėmiau į stulpą... Kad grobs už gerklės...

Patys rinkėjai retai rodė viens kitam dantis, įtardami, jog pirma dantistui reiktų parodyt. Bet negi dantistas žiūrės į dantis? Replėm už kišenės!..

Kur pažvelgsi, visur knibžda priešai.

...Tik kam aš apie tai! Argi pirmas kartas? Ar lietuviai nežino, jog po rinkimų pasikeičia tik išrinktųjų gyvenimas, o rinkėjams nėr ko jaudintis?

Bet iš kur aš, kvailas belgas, galėjau žinot, kad tai tik parolimpinės rinkiminės žaidynės! Kad Lietuvos klimatas toks švelnus, jog žmonės čia sugeba metų metais gyvent be atlyginimo. Ir jei žemėj dar būna stebuklų – tai tik Marijos žemėj. Kiek čia yra tokių, kurie gauna tris, už butą sumoka šešis ir sumokėt atvažiuoja neprasta mašina. Daugelis net skundžiasi: gyvenimas blogėja todėl, kad daugėja automobilių ir savojo nebeįmanoma pasistatyt!

Painiems gyvenimo atvejams išspręst čia sugalvotas net specialus užkeikimas: kas bus, kas nebus, o lietuvis nepražus!

Ir tai labai padeda.

O vis dėlto kažin koks nerimas vertė jautresnius žmones vakarais glaustis arčiau kits kito. Susirinkdavom pas kiemsargį. Jo demokratiškoj palėpėj, po šluotom, jautėmės geriau. Lauke siautėja šiaurūs vėjai, o mes sėdim ir plepam apie visai pašalinius subtropinius dalykus.

– Papasakok, dėde, apie meilę.

Šmukštaras ima šluotą, skabo lapelius ir ramina:

– Meilė – kaip ir saulė. Kol nemyli, visos moterys tau vienodai šildo ir šviečia. Kai įsižiūri vieną – ši tampa raudonąja milžine ir nelaimingam vyriokui užgožia visą likusį gražų pasaulį. Bet nereikia nusimint, nes tai trunka neilgai. Dveji treji santuokinio gyvenimo metai – ir raudonoji milžinė virsta baltąja nykštuke. Baltoji – juodąja ir...

– Ir?.. – gniaužiam kumščius.

– Amen, – baigia šneką išminčius.

Ir tampa kaži kaip ramiau. Dėkui Dievui, viskas turi pabaigą. Baigsis ir šis užkeiktas ruduo. Ir virs milžinai nykštukais...

O senelis vėl porina:

– Ateities Lietuvoj išnyks fizika ir politika, muzika ir matematika, liks vien krepšinis.

Stvėręs ylą, persižegnoja ir praduria kamuolį. Šventoji krepšinio dvasia šnypšdama eina lauk ir pripildo mūsų sielas tikėjimo bei stiprybės.

Įsidrąsinę net užgiedam:

Gėrė vyrai deputatai,
Maskatavo trys mandatai.
Maskatavo už Tėvynę
Tik sėdynė...

Išeinam... Rytuose kyla saulė, o vakarų pusėj kvailai tebekybo mėnulis.

Tipiška lietuviška situacija.

Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės

1

– Rinkimai! – sušuko Dūmelis.

– Rinkimaigerairinkimai! – atsišaukė Žemelis.

– Rinkimai! Oho! Rinkimai! Ėhėhėi! – ant stogo patvirtino Rėmelis.

Katelis iškabino šventuosius paveikslus, Susukytė atnešė susisiekiančius indus – šoko visi balotiruotis.

2

Grįžęs namo Dūmelis parodė save žmonai ir tarė:

– Kandidatas!

Ta apžvelgė iš visų pusių, nušluostė dulkes ir pastatė lentynon.

O vakarais, užsukus kaimynėms, rodydavo Dūmelį ir skėsčiodavo rankom.

– Mat kas išėjo!..

Moterys gerdavo arbatą ir verkdavo dėl prapuolusio gyvenimo.

3

Dūmelis paklausė žmonos:

– Kaip manai, ar mane išrinks?

– Šrinks, – atsakė moteris.

Dūmelis užsidėjo pentinus, žengė iš kairės į dešinę.

– O vakarienė ar patiekta?

– Šrinks! – sušuko Dūmelienė.

– Aš norėčiau kopūstų su krabais.

– Šrinks!

Dūmelis paėmė sidabrinį plaktuką ir kaukštelėjo jai per kaktą. Moteris pašoko ir vėl ėmė darbuotis – taip pat kaip pirmykščiam gyvenime.

4

Artėjant rinkimams darėsi vis neramiau. Dūmelis perbėgo pas Rėmelį, Rėmelis pas Žemelį, Žemelis pas Katelį, o Katelis pas Dūmelį. Paskui jie perbėgo ta pačia kryptimi dar tris kartus.

– Dabar jau gerai! – sakė Rėmelis.

– Dabar laimėsim! – pritarė Žemelis.

O Dūmelis ūmai pašoko, perbėgo pas Susukytę ir suriko:

– Darom bloką!

Ir padarė. O anie liko it rusą kandę.

5

Dūmelis nusimovė kelnes ir perbėgo per Katedros aikštę.

– Kokia gėda! – mintijo bėgdamas. – Bet žmonėms tai patinka.

O žmonės žiūrėjo ir sakė:

– Tokiu galima pasitikėti.

Staiga Dūmelį sustabdė policininkas ir paklausė:

– Jūs girtas?

– Ne, – atsakė Dūmelis. – O jūs?

Policininkas susimąstė, Dūmelis toliau nubėgo, o kol policininkas mąstė, vagys apiplėšė štabą.

Taigi skeptikų balsai, neva gerai organizuota rinkimų kampanija gali dar labiau pabloginti situaciją, pasitvirtina.

6

Rinkimai artėjo ir žmonių veidai darėsi vis rūstesni.

– Bus kaip keturiasdešimtaisiais, – parimęs ant lazdos šnekėjo baltas it obelis senelis Obolenskis. – Išrinks ir išveš gyvuliniais...

– Tegu išveža, – sakė jaunesni vyrai.

– O jei išrinks geriausius? – verkšleno moterys.

– Taip nebūna! – juokėsi vyrai.

Bet senelis nežymiai driokstelėjo, visi krūptelėjo ir susimąstė. Šis garsas – nelyg tolimas rūstaus laiko aidas – buvo įspėjimas, jog ir šiandien nevalia pasikliauti sveiku protu.

7

Rėmelio pati labai troško, kad vyrą išrinktų, bet baiminosi, kad po rinkimų nusmuks reitingas.

– Kaip su nusmukusiu atrodysi! Nė į cirką neįleis.

– Rimtam vyrui reitingas nereikalingas, – aiškino Rėmelis. – Tai tas pats kaip auskaras subinėj. Apsidairyk! Kam nusmunka reitingas, tam gyvenimo lygis pakyla!

Pati apsidairė, susipažino su nepriklausomo kabašinsko išvadomis ir suvokė, jog vyras teisus.

Ir nuo to sykio jų gyvenimas ėjo vis geryn ir geryn.

8

Senelis Obolenskis tarė:

– Jūs, pons Dūmeli, kasdien balotiruojatės ir trukdote man klausytis radijo!

Dūmelis atrėžė:

– Nemanau, kad dėl kažkokio pūzro užgaidų turėčiau liautis daręs tai, ką man širdis liepia.

– Širdis to niekada nepalieps! – sušuko senelis.

– Eik lauk! – atsakė Dūmelis.

Tada senelis pasišaukė savo sūnus: Reinoldijų bei Šarkiną, tie

paguldė Dūmelį ant krosnies ir atvėrę krūtinės ląstą paklausė širdies:

– Liepei?

– Taip, – tyliai atsakė širdis.

Dūmelis patenkintas įsipylė sau šimtą, o senis ir sūnūs susigėdę į rytus nudūlino.

9

Rėmelis mylėjo Susukytę, o Susukytė – Dūmelį.

– Aš tave grabe mačiau! – tarė Dūmeliui Rėmelis.

Tas pakratė barzdelę ir išdidžiai pasakė:

– Nūnai mane daug kur mato. Aš juk balotiruojuos!

Rėmelis nebeišmanė, ką atsakyt, ir nuslinko pavėjui. O Susukytė su Dūmeliu dar ilgai tą naktį balotiravosi.

10

Kalbėdamas Maišiagalos apygardoje Dūmelis pasakė:

– Vyrai, kuriems per trisdešimt, nuolat kalba tą patį arba pasakoja prisiminimus.

Jų plinkantys pakaušiai liudija, kad kraujas jau nebemaitina plaukų šaknų. Savaime suprantama, nebemaitina ir smegenų.

Ant jų plikų pakaušių aš norėčiau rašyti įstatymus!

Vyrai įsižeidė ir išėjo iš salės.

Dūmelis tarė:

– Jie mažai beturi plaukų ant galvos, užtat jiems ima dygti plaukai iš ausų ir iš nosies. Jei vyrą su styrančiais iš ausų bei nosies plaukais pastatytum į daržą – visos varnos išlėktų Europon. Tačiau kai kurios damos tokius vyrus laiko net savo butuose, prižiūri juos ir maitina. Todėl aš manau, kad varnų estetinis jausmas labiau išvystytas, varnos turi daugiau savigarbos.

Įsižeidusios moterys taip pat išėjo.

Tada Dūmelis pažvelgė į veidrodį ir tarė sau:

– Vyrai, kurie bando užmaskuot plikę iš kraštų dar styrančiais plaukais, atrodo kvailai. Tokiais pasitikėti negalima.

Tokių nevalia rinkt į Seimą, skirt į Vyriausybę.

Galbūt jie gali dirbt požeminėse šiluminėse trasose.

Bet dar geriau juos sugrūst į vamzdį ir išpūst Europon.

Įsižeidęs sudaužė veidrodį ir išėjo iš salės. Pabučiavęs ant sienos plakatą su pagerintu savo atvaizdu, patikėtiniams tarė:

– Lietuvis dar nesubrendęs tiesai. Štai kodėl mes, kandidatai, privalom meluot.

Ir nuo to sykio, kur tik jis benukeliaudavo – kairėn dešinėn žarstydavo kvailiausius pokštus:

– Kai mane išrinks, aš nepulsiu tučtuojau griaut viso to, kas padaryta be manęs, o sukursiu sąlygas smulkųjį verslą plėtot.

Rinkėjai tatai girdėdami kvatojo iki ašarų ir sakė, jog balsuos tik už Dūmelį.

11

Fabijoniškių namo Nr. 90 rinkėjams atėjo sunkios dienos. Dūmelis traukė juos savo pusėn, Žemelis – savo, o Susukytė – į abu galus.

– Pasigailėkit! – šaukė nelaimingieji.

Bet Dūmelis, Žemelis ir Susukytė vis vien daro savo. Netgi dar smarkiau.

Ir to namo rinkėjai visai pakvaišo: ėmė draskyt pašto dėžutes, rašinėt ant sienų, šlapintis lifte, o galų gale padegė laiptinės duris.

Atvažiavo sanitarai ir išgabeno visus į beprotnamį.

Nūnai, sako, šis užkeiktas namas bus nugriautas ir toj vietoj pastatyta degalinė.

12

Balotiruodamasis Rėmelis nukrito nuo stogo.

– Nieko, nieko, – tarė subėgusiems rinkėjams. – Tai pagal programą.

– Kaip tai – nieko? – rūsčiai paklausė vienas. – Aš matau, jums galva nutrūko!

– O man jinai ir nereikalinga! – dar rūsčiau atsakė Rėmelis.

– Štai kaip! – nusišiepė rinkėjas. – Ar tik nebūsit...

– Ne, – šaltai atsakė Rėmelis. – Aš liberalas.

Rinkėjai džiaugsmingai suklego, o vienas paklausė:

– Vadinas, galim tikėtis gerų permainų?

– Be abejo, – atsakė Rėmelis ir, kad žodžiai nesiskirtų nuo darbų, demonstratyviai nuspyrė galvą į kelkraštį.

Rinkėjai išsiskirstė visai patenkinti.

13

Susukytė – žinia, moteris! – balotiruodamasi mėgdavo pasidažyt.

– Netinka šitaip, – sakė patikėtiniai. – Rinkėjai nesupras.

– A ko čia nesuprast!

– O kad jau prieš rinkimus keičiat spalvą, tai kas bus po rinkimų?

Susukytė protu suvokė, kad jų tiesa, tačiau širdim vis vien norėjo dažytis.

Visą naktį raudojo, o paryčiais nusprendė pulti po traukiniu.

Pasidažiusi iki pusės nuėjo stotin ir puolė po traukiniu „Vilnius–Turmantas“, kuris kaip tik tuo metu stovėjo ant atsarginio kelio.

– Ką čia, gerbiamoji, išdarinėjate? – priėjęs rūsčiai paklausė geležinkelininkas.

– Nesikiškit į politiką! – atšovė Susukytė.

– Kokia jūsų pavardė?

– Ana Karenina.

Tada geležinkelininkas, kurio pavardė buvo Levas Tolstojus, atsiprašė ir pasišalino, o Susukytė vėl puolė po traukiniu.

Sako, ir šiandien tebepuldinėja.

14

Senelis Obolenskis sustabdė gatvėj Rėmelį ir rūsčiai pasakė:

– Ir ko jūs taip veržiatės į tą politiką? Žmonės kaip žmonės, o vos tik išrenka – ir pavirstat visokiais gėjais bei pedofilais.

Rėmelis pašaipiai nužvelgė jį ir paklausė:

– O pats bene žinai, kas tas yr?

Senelis atsakė:

– Padoriam žmogui nė nebūtina žinot. Bet prieš Pirmąjį pasaulinį tokių nebuvo, užtat po karo ir susidarė prielaidos Lietuvos valstybei atsirast. Ogi jūs, niekšai, dabar tik ir taikotės sugriaut visa tai, ką su tokiu vargu sutvėrė didysai Basanavičius.

Išgirdęs tokias nesąmones, Rėmelis nusispjovė ir nuėjo. Senelis bandė vytis, bet nukrito kaliošai ir jis pasiliko basas baloj, grūmodamas lazda bei žerdamas prakeiksmus:

– Kad jūs visi Seiman prasmegtumėt, išgamos!

15

Dūmelis negrįžo namo septynias paras.

Dūmelienė stovėjo ant marių kranto ir šaukė:

– Dūmeli! Dūmelėl! Jei dar gyvas, pieno puta...

Geri žmonės pranešė gerą naujieną ir moteris grįžo miestan. Ilgai ieškojo vyro ir surado, aišku, besibalotiruojantį.

– Kodėl? – sušuko verkdama. – Eitum verčiau namo!

– Namie aš esu buvęs, – griežtai tarė Dūmelis. – O politikoj – ne.

Ką jam galėjo atsakyti paprasto Dzūkijos grybautojo dukra!..

...Nepasiėmė jinai iš namų nieko, tik pašaukė vaikus – Ąžuolą, Beržą, Uosį ir Drebulę, – Žaliojon girion išėjo...

16

Kuo arčiau rinkimai, tuo labiau Dūmelis nepasitikėjo savimi. Išbėgs, būdavo, gatvėn, stvers rinkėją už skverno:

– Ar žinai, kas aš toks?

O jam mandagiai atsakydavo:

– Kandidatas.

Bet Dūmelis niekaip negalėjo tuom patikėti. Jam atrodė, kad visi iš jo tik šaiposi. Todėl sykį priėjo prie smėlio dėžės dugne žaidusio berniuko.

– Ar žinai, kas aš toks?

Mažylis pažvelgė mėlynom akim ir rimtai atsakė:

– Šūdas.

– Ačiū, vaikeli, – su palengvėjimu atsiduso Dūmelis.

Grįžo namo ir pirmą sykį per kampaniją išsimiegojo.

17

Nors Katelis nebuvo įtrauktas į jokius sąrašus, būdamas kieto žemaitiško būdo, nenorėjo nusileisti ir vis vien balotiravosi.

– Ot pamatysit! – šaukdavo, nors aplinkui nė gyvos dvasios.

Ir kur tik jis nesibalotiravo! Ir lifte, ir kryžkelėj ties Fabijoniškėm, ir oro uosto prieigose...

O kartais balotiruodavosi net visai tam nepritaikytose vietose, pavyzdžiui, moterų tualete.

Vis tas žemaitiškas užsispyrimas:

– Ot pamatysit!

Ir paskutinį sykį matė jį Sereikiškių parke, ant kanadietiško kėnio šakos...

IŠ KATELIO PROGRAMOS

Apie principus

Jeigu tave staiga Seiman išrinko
Ar kokio nors ministro skyrė kėdę, –
Tai tučtuojau plėšt Lietuvą netinka,
Galėtum juk ir šiaip sau pasėdėti.

Apie taktą

Tai kas, kad šiandien sninga, kaukia vėjas –
Vis vien kvailai neklausinėk: ar nori?
Kas už Tėvynę sunkiai yr kentėjęs,
Lengvai tas gali imt bet kokiu oru.

Apie narsą

Štai vėl kažkokį landsbergį matau,
Linksmai plasnojantį per dangų aukštą.
Ir – ak, kodėl? kodėl? – susimąstau, –
Taip paplasnot drįstu aš tik įkaušęs?

Gyvųjų lavonų dienos

Po nežinia kiek dienų ir naktų (visam krašte sustojo laikrodžiai, o danguje užtemo saulė) trukusių kančių rinkimų kampanija Lietuvos žemėje baigėsi. Po nualintą šalį zujo sanitarinės tarnybos, dezinfekavo stulpus, radiją ir televiziją. Beveik pusantro šimto beviltiškų ligonių buvo uždaryti į niūrų keturkampį pastatą netoli Neries ir degalinės, kad ištikus nelaimei infekcijos židinį būtų galima per penkias minutes nušluoti nuo Lietuvos paviršiaus vandeniu ir ugnimi. Laimė, aukšti vartai, patrankos sviedinių nepramušamos sienos bei žvilgsnio nepraleidžiantys langai kol kas patikimai saugojo krašto žmones nuo piktos akies ir godžios rankos. Atsižvelgiant į Vakarų standartus izoliuotiesiems buvo sudarytos sąlygos plėtoti įgimtus gabumus, pavyzdžiui, jie net galėjo priiminėti įstatymus, tik, savaime suprantama, valdžios mechanizmas iš anksto buvo suderintas taip, kad ligonių priimtų įstatymų nereiktų vykdyti.

Lengviau atsiduso Lietuva. Juk visi buvo išvargę, visi troško ramybės. Arti žemę, auginti vaikus, miegoti nekamuojamam košmarų – kokie paprasti, kasdieniški dalykai, bet kiek daug dienų ir naktų apie tai buvo galima tik pasvajoti!

– Būk sveikas! – linkėjo vienas kitam vyrai, ir putos dribo iš pilnų bokalų, kaip dar visai neseniai dribdavo iš amžinai pražiotų, pragaro karščiu ir siera tvoskiančių pasmerktųjų tarnauti Lietuvai nasrų.

O moterys glostė kūdikiams galveles.

– Kitą kartą už devynių girių, devynių jūrų gyveno devyngalvis slibinas. Jo vardas buvo Kan...

Krūpteldavo, neramiai apsidairydavo. Ne, tik pasivaideno, kad už lango... Bet vis dėlto pakildavo, aklinai užtraukdavo užuolaidas ir tik tada ryždavosi ištarti baisųjį vardą:

– Dydatas!

Kūdikiai krykštė iš džiaugsmo ir tampė įsivaizduojamąjį Kan Dydatą už ūsų, ausų, už nosies. O seniai šypsojosi ir šlapinosi ne į kelnes kaip prieš rinkimus. Kur ten! Jie išeidavo kieman ir narsiai paleisdavo srovę į visas keturias Lietuvos valdžias.

Naivūs žmoneliai! Romūs, patiklūs – jie patys kaip kūdikiai...

Juk visi džiūgavo ir plojo, regėdami, kaip storos sienos paslepia šimtą keturias dešimtis chaoso ir įtampos sukėlėjų, kurie, po teisybei, nė nebuvo piktadariai, o tik nelaimingi, aistrų nebesuvaldantys žmonės, vaikystėje nepatyrę tėvų meilės ir neišmokyti mylėti savo artimo, užtat brandos amžiuje iškreiptu būdu bandę mylėti Lietuvą. Bet ar kas nors atkreipė dėmesį, kad per tūkstantis viruso nešiotojų buvo pripažinti nepakaltinamais ir lyg niekur nieko išsivaikščiojo po šalį, išsisklaidė tarp Lietuvos gyventojų? Iš tiesų jie bemaž niekuom ir nesiskyrė nuo sveikųjų. Drebančios rankos, keistai blizgančios akys... Bet juk šitaip galėjo atrodyti ir alkanas rinkėjas. Paklausti: „kiek laiko?“, atsakydavo: „šešios po rinkimų“ arba „pusantrų iki pirmalaikių“, ir tai liudijo, kaip baisiai pažeistos jų smegenys, deja, lengvabūdis praeivis tokį atsakymą priimdavo viso labo kaip nevykusį pokštą. O kad slankiojo šie tipai nudūrę galvas, nedažnas turėjo progą pamatyti, kiek jų veiduose nuoskaudos ir neapykantos, potencinės visa griaunančios galios bei nuoširdžiausių blogų ketinimų. Ir tik labai šventam arba labai išalkusiam žmogui ūmai atsiverdavo akys: prieš jį nebe šios žemės gyventojas! Bet ir anas niekam nedrįsdavo prasitarti apie savo beprotiškus regėjimus, baimindamasis, kad pats nebūtų apšauktas bepročiu. Laikai buvo neramūs. Lietuvos miestuose ir miesteliuose dar tebesiliejo

tulžis, krikščionis prieš demokratą, o brolis prieš brolį ėjo. Šiurpus vaizdas – krūvon suversti, apdraskyti ir išniekinti Lietuvos sūnų portretai – tebebuvo liūdna kasdienybė.

Taigi daugelis viruso nešiotojų paprasčiausiai grįžo į gimtąsias vietas. Ir, manote, buvo užmušti akmenimis? Kur tau! Nukryžiuotas ant stulpo, apraudotas ir staiga prisikėlęs sūnus suklupdavo motinai prie kojų, o ši, užuot pasinaudojusi patogia poza ir savo rankomis pasmaugusi išgamą, glausdavo jį prie širdies. Tėvas, tarsi pamiršęs, kokiam reikalui rinkimų išvakarėse po lova pakištas kirvis, iš padilbų tyrinėdavo sūnaus veido bruožus. „Nejaugi tam mulkiui rūpi Lietuvos reikalai? Akys, tiesa, truputėlį paklaikusios, liežuvis patinęs... Betgi ryškesnių beprotybės požymių nėra."

– Nė velnio jam nerūpi! – ir sodindavo sūnų šalia savęs, ir alaus įpildavo.

O žmonos – ką gi, tos nusibalotiravusį vyrelį net švarion lovon priimdavo...

Žodžiu, viruso nešiotojai iš pradžių buvo palaikyti vien smalsumą keliančiais keistuoliais ar nepavojingais bepročiais, jiems buvo sudarytos kone šiltnamio sąlygos.

O, lengvatikiai giminės ir artimieji!..

Nenuostabu, kad ir Elziūnė Kuinevičienė su džiaugsmo ašarom priėmė savąjį Mykolą, kitados drūtą ir linksmą vyrą, deja, išėjusį prieš Lietuvą su 16-aja demokratine nežinia kurios partijos divizija. Dabar jis atrodė kaip nugaravęs: liūdnas veršelio akis suko į šalį ir dažnokai pargriūdavo lygioj vietoj.

– Ką žmonės šneka? – vis klausinėjo drebančiu balseliu.

– Iš luošo tik kvailiai juokiasi, – ramino Elziūnė.

Kaimynai Višinskiai, kuriems malda, gudrumu ar kyšiais buvo pavykę išvengti propagandos ir agitacijos bei po to ėjusios mobilizacijos į kandidatus, kurių visa plati giminė liko sveika gyva, iš tiesų buvo aukštos kultūros: rodydami veteraną vaikams, žegnodavosi ir aiškindavo:

– Džiaukimės, kad Viešpaties pirštas mūsų namus aplenkė, o vis dėlto nepamirškime, kad kitą sykį Jo rūstybė ir ant mūsų galvų gali kristi. Todėl šiukštu, vaikai, juoktis iš nelaimingojo.

Ir užpirkdavo mišias už visų gyvų ir mirusių artimųjų sveikatą.

Aišku, neklaužados vis vien bėgdavo buvusiam kandidatui iš paskos, švilpdavo, sukaliodavo ties smilkiniu pirštą – iki soties prisižiūrėję, ką anas išdarinėjo per televiziją, mažyliai nebesugebėjo atskirti gera nuo blogo. O vargšas Mykolas ėmė vengti dienos šviesos, slapstėsi kamine ir darė po savim.

Tada Višinskių iniciatyva buvo sušauktas tėvų referendumas, slaptu balsavimu išrinktas vaikas – burtai krito ant Biliūnų Joniuko galvos – ir pakabintas už kojos ant ąžuolo, augusio Kuinevičių kieme, viršūnės. Išdaigos liovėsi, Mykolas rečiau griuvinėjo, o sykį net sužagsėjo, lyg bandydamas juoktis. Ir pamažu viskas tarsi aprimo, kažką negero jautė nebent šunys: išvydę kandidatą, pabrukdavo uodegas ir nesileisdavo glostomi, o naktimis, susirinkę iš visos parapijos, gūdžiai stūgaudavo po langais. Be abejo, tai buvo įspėjantys ženklai, kurių niekas, deja, nepaisė.

Bet vieną vakarą įėjusi tvartan Elziūnė nustėro: Mykolas staipėsi priešais veršius bei ant laktų sutūpusių vištų pulką, skeryčiojosi, šūkalojo:

– Sustabdyti skurdą ir sudaryti sąlygas visiems pragyventi iš sąžiningo darbo! Sutramdyti organizuotą nusikalstamumą! Išgyvendinti korupciją ir nebaudžiamumą! Atgaivinti ūkį! Padidinti galią!

Staiga ėmė ploti ir plonu balseliu paklausė:

– Ar Mykolas Kuinevičius išrinktas?

Storu balsu atsakė:

– Išrinktas!

Tada atsisagstė kelnes, stvėręs riebesnę vištą, praskleidė plunksnas.

– Na, mieli rinkėjai...

Višta užgiedojo, veršiai užbliovė, Elziūnė šoko su milžtuve:

– Ką darai, erode!

Vyras krūptelėjo, višta plumptelėjo ant šiaudų, nusivylusi plakė sparnais.

– Balotiruojuos, – raudonavo Mykolas.

Po ilgo ir abiem nemalonaus pokalbio buvo sutarta, jog sykį per savaitę žmona sudarys sąlygas vyrui balotiruotis. Pirmajam turui Elziūnė rengėsi itin atsakingai: vaikus išsiuntė pas gimines, vištas – pas kaimynus, veršių ausis užkamšė vata ir užklijavo lipnia juosta. Tada užrakino Mykolą rūsyje, o pati išgėrė tris litrus nervus raminančios arbatos. Dvi valandas iš rūsio sklido riksmai ir prakeiksmai, o tarpais – tokie aistringi kuždesiai, kad moterį net karštis išmušė.

Baigęs balotiruotis Mykolas paprašė tik manų košės. Bet staiga pametė šaukštą ir verkdamas pasakė:

– Eisiu... Biudžetą sureguliuosiu...

Pati stvėrė jį už parankės, nuvedė į vonią, parodė varvančius kranelius. Mykolas ėmė knebinėtis ir nurimo. „O gal ir praeis“,– džiaugėsi moteris.

Vėliau, kai vyras rikteldavo: „Seimą pataisysiu!“, žmona įbrukdavo jam į rankas sugedusį lygintuvą. Išgirdusi „Padarykime tvarką!“ – šluotą ir grindų skudurą. Kaimynams tvirtino, neva inkubacinis periodas namų ūkiui naudingas...

Bet liga progresavo ir greitai pasiekė pavojingą „gelbėjimo“ stadiją. Sykį, kai Elziūnė sėmė vandenį, pritykinęs Mykolas stvėrė už kojų ir įvertė į šulinį.

– Plūkies, vargšele, o kas iš to? Dabar bus lengviau.

Laimė, pro šalį ėjęs Butkų Juzė išgirdo burbuliavimą ir ištraukė nelaimingąją. Mykolas dievagojosi nieko neprisimenąs, ir moteris pasimeldė už jo sveikatą. Bet kitą rytą, kai vyras vėl pareiškė norįs pagelbėti, vienmarškinė spruko pas kaimynus. O ten išgirdo baisių dalykų.

– Sostinėje knibždėte knibžda viruso nešiotojų, – pasakojo vyriausiasis Višinskių sūnus Poviliokas, su jauna pačia (tarp kitko, daug žadančia motina!) besislapstąs pas tėvus, kol baigsis neramumai. – Balotiruojasi jie kur papuola: ant stogo ir ant stulpo, vidury sankryžos ir tarpdury. Žmonės, iš pradžių užjausdavę tuos vargetas, centų pamesdavę, dabar aplenkia iš tolo, mat paaiškėjo, kad liga užkrečiama, o ligonis darosi vis agresyvesnis. Užkratas plinta oraliniu būdu ir per ausis. Daktarai juokiasi, o gydytojai rankom skėsčioja: medicina kol kas bejėgė sustabdyti epidemiją.

– O baisiausia! – susijaudinusi šnekėjo jaunamartė. – Baisiausia, kad užsikrečia vaikai ir net kūdikiai. Visa laimė, kad mūsų pirmagimis Petras Kurmelis, nors jau šeštus įpusėjęs, dar nekalba.

– Matyt, debilas! – didžiavosi Poviliokas.

– Debilams dabar gerai! Debilai visur reikalingi, – patenkintas šypsojosi senis Višinskis. – Debilams visi keliai atviri: ir į tavo butą, ir iš Lukiškių...

– O jau kiek uždirba debilai! – žegnojosi senė Višinskienė. – Ne taip kaip žmonės...

Poviliokas net raudonavo iš puikybės.

– Jule! – šūktelėjo. – Parodyk tetai mūsiškį.

Julisė Beniuševičiūtė įstūmė karučius. Petras Kurmelis dėbčiojo iš padilbų.

– Ma...

– Neišėjo debilas, – pabalo Poviliokas. – O gal ne mano?..

– Ma, vaikeli, ma... – ragino motina. – Tark pirmąjį žodį.

– Mafija! – net pamėlynavęs išrėkė sūnus. – Mafiją sunaikinsim! Tvarką įvesim! Paprastu žmogum – rūpinsimės!

– Debilas! – nušvito Poviliokas. – Sveikink, tetule.

Bet Elziūnė tuo metu jau lėkė namo. Tuščia! Nei Mykolo, nei šešiametės Monikos, nei antrą dešimtį pradėjusio Jurgelio. „Išėjom tarnauti Lietuvai“, – perskaitė prie slenksčio prikaltą vaikiška ranka brūkšteltą raštelį.

Elziūnei mušė galvon karštis, o širdis ėmė plakti stipriai ir neramiai, lyg prieš dideles permainas.

Tą pačią naktį, pasikinkiusi arklį, sostinėn išdūmė.

Kuo arčiau buvo Gedimino miestas, tuo daugiau matė pabėgėlių. Kas važiuotas, kas pėsčias, vienas apsikrovęs ryšuliais, kitas tuščiom, bet visi mirtinai įbauginti, visi skubėjo, niekas nenorėjo paaiškinti, kas ten, anapus Aušros vartų...

Tik viena vos klibėjusi mašinėlė stabtelėjo, iššokęs diktas vyras ištraukė iš bagažinės menką seneliuką ir numetė į griovį. Tada baisiausiu greičiu nušvilpė Vakarų pusėn.

– Variklis blogas, – mirkčiojo seneliukas. – O sūnus geras!

Ir papasakojo, kad sostinėje pats epidemijos protrūkis. Oficialiais duomenimis: šimtas tūkstančių tokių, kurie jau veržiasi, o kiek viruso nešiotojų – niekas nebegali pasakyti. Visos radijo stotys transliuoja vien rinkimų programas – eteris vėl jų rankose! Pasiryžę tarnauti Lietuvai ir kiekvienam jos žmogui ligoniai ropščiasi į vilniečių butus pro balkonus ir langus, įsliuogia pro kaminus ir menkiausius plyšelius, net pro rakto skylutę. Žmogiškų jausmų jie nebeturi, likę vien partiniai interesai, užtat jų nesugraudina ašaros, jie nebijo net kryžiaus ženklo... Ir štai sveiką, valstybės reikalais niekad nesirūpinusį žmogų kaipmat pagauna biudžeto deficito sindromas, jis apiplėšia namiškius ir save, padega duris ir, pavirtęs kandidatu, baubdamas išeina už Lietuvą...

– Buvom įspėti, kad reikia užsiklijuoti ausis. Bet kas iš to? Įlenda pro užpakalį, – baigė savo liūdną pasakojimą seneliukas. – Prapuolėm...

Elziūnė Kuinevičienė apsipylė ašarom.

– Aš tau padėsiu! – ir, perkandusi jam gerklę, ėmė čiulpti saldų varguolio kraują.

Paskui apsilaižė ir nustebusi pagalvojo, kad tarnauti žmogui nėra taip sunku, kaip pikti liežuviai šneka...

Pragiedruliai

Pragiedrulių sodžius atskirtas nuo pasaulio. Iš trijų pusių driekiasi demarkacinės linijos, savavališkai nubrėžtos atsargon išėjusių muitininko, seniūno ir teisėjo, iš ketvirtos – tarybų valdžios metais iškastas melioracijos griovys. Sodžiuje gyvenantiems neįgalintiems žmoneliams tos kliūtys neįveikiamos.

O vis dėlto ir į šį kampelį jau skverbėsi civilizacija. Begrybaudamos moterys pamiškėse jau rasdavo ne tik girtuoklių, bet ir pakaruoklių, o kaime daugėjo laisvų, nepriklausomų žmonių, mat vieni turėjo technikos (dažniausiai tai buvo neveikiantys buitiniai prietaisai – praeities laikų palikimas), bet neturėjo žemės, kiti atvirkščiai – žemės turėjo (paprastai – du metrus), o technikos – ne. Tie, kurie turėjo ir žemės, ir technikos, neturėjo sveikatos. Tikriausiai žmonės būtų susipriešinę ar ėmę nebetikėti ateitimi, laimė, buvęs meno vadovas Gudaitis Guzevičius buvusiuose kultūros rūmuose įkūrė šiuolaikinį pramogų centrą „Pas Aleksandrą“. Ant durų brūkštelėjo: „Šiltas kaukolinis kiaurą parą!“, ir ateities vizijos įgijo kontūrus.

Šviesuomenė čia renkasi nuo ankstaus ryto ir sprendžia tik esmines būties problemas.

– Futbolas! – karščiuojasi patriarchas Vilhelmas Storosta. – Kas tai? Menas? Mokslas?

– Gal mokslas, – krapšto pakaušį veteranas Motieka Pšibiliauskis. – Fizika.

– Tai paaiškink man, kodėl dvidešimt darbingų vyrų kone dvi valandas lekia iš vieno galo į kitą, o to lėkimo rezultatas paprastai būna nulis–nulis? Ką tai reiškia?

– Nežinau, – sumišęs raudonuoja seniokas.

– Užtat kad ne mokslas. Menas! Tijatras! Tie narsūs vyrai parodijuoja Seimą ir Vyriausybę. O gal policiją ar kokią kontrolę...

– O kas tada yra tas, kurs jų nepaveja, sustoja ir švilpia? Bene Jo Eks?..

Vyrai susimąsto, išlenkia po kaušą.

– O ar teisybė, kad Lietuvoj šaudo? – teiraujasi policininkas Kontrimas.

– Šau... – linksi Poviliokas Višinskis, klierikas, jau bene šešti metai atostogaujantis uošvių dvarely.

– A kodiel?

Klierikas pakyla, atsiremia į stalą tarytum į tribūną. Jo akys blizga, o šnervės virpa. Poviliokas – apsigimęs oratorius. Niekas sodžiuj neabejoja, kad jis nueis toliau nei iki parduotuvės.

– Prisimenat tą pasibaisėtiną sujudimą kažkurią vasarą? Kai buvom staiga pabudinti, šokom iš savo šiltų migių ir vėlek nugriuvom...

Žmonės linksi: ir dabar tebegulim.

– Ogi taiklus šaudymas labai pakelia tonusą, akivaizdžiai pagerina kraujo apytaką ir sureguliuoja širdies bei smegenų funkcijas.

– A kaži dėl ko tie smagenys šiaip nedirba? – teiraujasi Storosta.

– Manding, dėl to, kad nieks mūsų prie Intarnieto neprijungė? – erzėja Pšibiliauskis.

Poviliokas paaiškina, jog senas kelmas blogas puslaidininkis. Vyrai atsidūsta ir pakelia dar po vieną.

Šitaip ir bėga... Tas pats purvas (po sniegu). Tie patys šaukštai (po pietų).

Bet sykį „Pas Aleksandrą“ atėjo iš kažin kur atsibeldęs raštininkas Juozapas, išgėrė, parodė dugnelį ir buvo beišeinąs.

– O kas mokės? – pastojo kelią Gudaitis Guzevičius.

– Jūsiškiai, – atsakė Juozapas. Atrodė jis trupučiuką apdujęs ir nepadoriai siūbavo kairėn dešinėn. Anot patriarcho, buvęs panašus į centristą, kurį senolis kažkada matęs cirke.

Gudaitis Guzevičius paėmė kirvį ir pylė raštininkui į kaktą. Juozapas pariedėjo po suolu. Vyrai, tuo metu sėdėję „Pas Aleksandrą", apsidžiaugė, manydami, kad anas nebegyvas (šviesus žmogus kaime dar nėra gerbiamas), ir pakėlė už jo sielą po sklidiną kaušą. Tik policininkas Kontrimas, kuris nepasitikėjo svaigalais, pakėlė du.

Bet į pavakarę Juozapas atgijo, priėjo prie Gudaičio Guzevičiaus ir taip tyliai, kad visi kuo aiškiausiai išgirdo, pasakė:

– Ateis konservatoriai!

Ir trenkė durimis.

Vyrai tik nusijuokė. Nieko nepadarysi. Tokia nūnai šviesuolio dalia: dažnas per paiką drimelį ir telaikomas.

Tą naktį siautėjo viesulas, o rytą miške grybavusios moterys rado laikraščio skiautę, matyt, atskraidintą iš sostinės (čia nieks neturėjo pinigo prabangos prekėms). Iš tolo švietė dideliausios raidės: „Konservatoriai ateina!"

Klykdamos grybautojos parlėkė iš miško ir sugužėjo „Pas Aleksandrą", kur tuo metu jau sėdėjo visa kaimo diduomenė. Gudaitis Guzevičius perskaitė keistuosius žodžius ir jam kažkodėl sudrebėjo rankos.

– Ką tai reiškia?

Vyrai susigūžė. Tik policininkas Kontrimas, kuris iš visų masinės informacijos priemonių labiausiai nepasitikėjo moterimis, išsitraukė daiktą, panašų į pistoletą, ir ėmė jas vaikytis šaukdamas:

– Begėdės! Atimsiu aš jums nekaltumo prezumpciją!

Moterys išsilakstė. Kertėj burbuliavo boselis, raminamai kapsėjo lašai. O vis dėlto visi jautė, kad kažkas nebe taip.

– Reiktų pažiūrėt, kas mieste dedasi, – tarė Gudaitis Guzevičius. – Ar kas nors moka važiuoti dviračiu?

Visų žvilgsniai su viltimi nukrypo į valdžios vyrą. Tačiau policininkas Kontrimas nepasitikėjo policija ir važiuoti kategoriškai atsisakė. Tada atsistojo Taraila, trečios kategorijos pensininkas, nervingas, be pusiausvyros vyriokas, jau keturis kartus bandęs užsimušti, ir ramiai pasakė:

– Aš esu matęs, kaip kiti važiuoja.

– Būk atsargus. Dviratis su ragais, – perspėjo policininkas.

– Nusispjaut! – atsakė Taraila, atsibučiavo su kaimynais ir nuriedėjo į griovį. Jo brolis Švitrigaila ant visų stalelių uždegė žvakeles.

Visų nuostabai, po septynių parų Taraila grįžo beveik gyvas. Vyrus rado sėdinčius ten pat, tik moterys kartais išeidavo apsiliuobti.

– Įspūdis toks, kad laisvas ir nepriklausomas žmogus valgo daug daugiau nei tarybinis, – ėmė pasakoti Taraila. – Kur spjausi, ten parduotuvė. Moterys visos manekenės – neprieisi purvinais kamašais. O jau kiek mašinėlių! Šiukšliavežės vairuotojas, kuris mane pervažiavo, sako, neva viską superka saujelė turtuolių, bet aš netikiu, kad vienas ir tas pats žmogus tuo pat metu galėtų važiuoti skirtingais automobiliais į priešingas puses. Ne, brolyčiai, aš neabejoju, kad gyvenimas gerėja. Įsivaizduoju, kas čia dėsis po dutūkstantųjų!

Visus taip ir nukrėtė šiurpas. Per pastaruosius metus gyvenimas buvo gerėjęs tiek sykių, kiek sodiečių diržuose buvo naujų vinimi pradurtų skylučių.

– Bet ko man jaudintis! – šaltai tęsė Taraila. – Atsistojau priešais vitriną. Akys mirkčioja, rankos dreba, iš nosies varva. Per Velykas iškrito priešpaskutinis dantis. Gyvenimas gerėja, tačiau mano organizmas tam priešinasi. Net jeigu būtų priiminėjami vien tobuli įstatymai – argi nuo to imtų tobuliau dirbti mano

inkstai ir kepenys? O smegenys? Ne! Dėkui Dievui, su kiekviena diena einu vis kvailyn ir greitai jau būsiu nepakaltinamas. Tad ko man bijot?

– O tuos... – suvapėjo Švitrigaila. – Ar matei?

– Nemačiau, – atsakė Taraila. – Bet šalia geležinkelio jau dunda žemė.

Visi krūptelėjo, prisiglaudė arčiau kits kito. Vienas Jonelis Patriūbavičius, mušeika ir išdaigininkas, tik šį pavasarį persiritęs per šešiasdešimt, išpūtęs krūtinę dairėsi į moteris ir vaikėziškai šūkalojo:

– Ateis? Na ir kas! Aš kaip driokstelsiu...

Moterys raudonavo, o vyrai tik nosis raukė.

– O tas, kad ištarkuos tau užpakalį ir į druskos kubilą įkiš, – riktelėjo Gudaitis Guzevičius. – Marš gult, pienburni!

Jonelis paraudo, nudimbino į kertę.

Senikė Sofija Pšibiliauskienė tampė Tarailą už skvernų.

– Kas jie tokie yra, tie konservatoriai? Kaip jie atrodo?

– Sako, beveik kaip žmonės. Tik dantų daugiau.

– Bet ko jiems čia eit? – klausė mažažemis žemažiūris Pronckus. – Ką iš mūsų gali atimt? Mes nieko neturim.

– Bobą iš tavęs atims, – niūriai pasakė Gudaitis Guzevičius.

Tai išgirdęs, Jonelis stvėrė Pšibiliauskienę už sijono.

– Lendam į šiaudus!

– Aš nekalta! – šaukė toji.

Bet senis Pšibiliauskis, nugirdęs jų šneką, užsimojo kumščiu.

– Kvaiša! Konservatoriai nežiūrės, kaltas ar ne.

– Lendam, Jonai, – persižegnojo senikė.

Ir tiedu sulindo. O seniai spėliojo:

– Iš kur jie ateis?

– Iš kosmoso!

Vyrai dirstelėjo į langus. Aukštybėse baugiai mirgėjo žvaigždės.

– Prapuolėm! – krūvon suvirtusios klykė moterys.

– O gal ir neateis iki Kalėdų, – ramino Vilhelmas Storosta. – Paskui, duos Dievas, sniego dribtels...

Bet kai pasirodė Juozapas, jam buvo įpilta be eilės, visi pakilo ir sugiedojo „Ilgiausių metų..."

– Sako, žiema ateina... – iš tolo pradėjo Gudaitis Guzevičius.

Stojo kapų tyla.

– Gali ir konservatoriai ateiti... – nervingai sukikeno Vilhelmas Storosta.

Raštininkas iš aukšto apžvelgė susirinkusiuosius.

– Aš esu matęs konservatorių.

Kažkas sukliko. Keletas moterų apalpo. Juozapas patylėjo, mėgaudamasis efektu, paskui prabilo:

– Anuomet pasninkavau septynias dienas ir septynias naktis, o paskui turėjau regėjimą: atsivėrė danguje vartai ir pro tuos vartus išlėkė gal septynios dešimtys raitelių ant baltų arklių. Pirmas raitelis buvo panašus į lapiną, antras į liūtą, o likusieji į asilus. Jų galvas puošė aukso vainikai. Ir štai danguje pasirodė sostas, o soste buvo Sėdintysis. Raiteliai numesdavo savo vainikus priešais sostą, kartodami: „Vertas esi, Viešpatie, priimti šlovę, pagarbą ir galybę, nes tu visa sutvėrei: laimę, laisvę, nepriklausomybę..." Sėdintysis jiems šypsojosi ir maloniai kalbėjo: „Eikite ir atsiplėškite po gabalą". Tada aš paklausiau: „O kur eiti man?" Sėdintysis atsistojo ir, pasigręžęs į mane, skardžiu nelyginant trimitai balsu sušuko: „Eik tu na!.."

Susijaudinęs raštininkas maktelėjo stiklinę.

– Tada aš nuėjau ir paėmiau į ranką...

– Kryžių! – sukliko Petronėlė.

– Kalaviją! – pablyško policininkas.

– Liaukitės! – sušuko Juozapas. – Bene visai protą pametėt iš baimės?

Žmonės nudūrė akis, o raštininkas tarė:

– Taigi! Vos tik išgėriau, konservatoriai prapuolė.

Vyrai susižvalgė ir daug negalvoję nusprendė, jog nuo rytdienos gers daugiau. Tada esą joks priešas nebaisus.

– Propaganda! – sušuko Vasiliauskas, tulžingas blaivus vyras nesveikom kepenim. – Konservatorius pavojingas tik tuomet, kai rujoja, o taip jam nutinka bene sykį per ketverius metus. Tarp kitko, konservatorių ir aš esu matęs. Anapus demarkacinės, gal devyniasdešimtaisiais... Pliktelėjęs, kuoktelėjęs, iš pirmo žvilgsnio – mūsiškis. Pasisukiojo pusdienį... Žmonės liko sveiki gyvi, tik po kokios savaitės net keliose parapijose kompleksai sugriuvo. Ne, vyručiai, nesijaudinkit. Konservatorius modernus. Žmonių neliečia, tik materialines vertybes. Gero skonio tradicija!

– Yra dabar tokios teknikos, – dūsavo Vilhelmas Storosta. – Rinkimų makanizmas vadinas. Paleidžia dūmus į akis ir viskas tau žalia, liekna, gryna... Širdis dainuoja... Bet po kurio laiko dūmai išsisklaido, žmogus – plikas bestovįs.

Pronckus lenkė pirštus.

– Grūdus užkast, kiaules išskerst, bobas miškan...

– Gyvenam vėjų pagairėje, – kūkčiojo moterys. – Mindo, kas tik netingi...

Laimė, policininkas Kontrimas turėjo keletą atšvaitų, apklijavo kraštinius trobesius, ir žmonės kaži kaip saugiau pasijuto.

Bet dar gaidžiams nepragydus pasigirdo riksmas: „Ateina!".

Ir štai pasirodė jis. Išlindo iš miško. Patraukė stačiai į kaimą. Pamėkliškoje mėnulio šviesoje tai buvo klaikus vaizdas. Senis Pšibiliauskis įsmuko žemyn galva į kaminą, o Sofija mosavo nuo slenksčio Švenčiausios Panelės atvaizdu ir šaukė:

– Prasmek, nelaboji dvasia!

Bet Taraila ir Švitrigaila staiga išlėkė iš trobos ir apkabino tą žmogų.

– Čiupaila! Broleli!

Jaunylio buvo nematę nuo 1988-ųjų. Tada jis taip keistai pasakė: „Išeinu už Lietuvą", žergė per griovį ir prasmego.

– Ar konservatorių neregėjai?

Čiupaila pažvelgė jiems į akis ir dusliu tarsi iš kapo balsu pasakė:

– Aš konservatorius.

Tiedu kaip stovėjo, taip ir dribo aukštielninki. O Čiupaila kad blykstels dantimis, kad nusikvatos:

– Dabar bus gerai, broliai!

– Gerai! – siaubo apimtas rėkė Taraila, o Švitrigaila traukėsi keturpėsčias ir kažkodėl visų atsiprašinėjo: – Dovanokit už viską...

Žmonės paskubom rinkosi daiktus ir bėgo „Pas Aleksandrą". Moterys meldėsi, suklupusios kertėj. Kažkas užtraukė „Marija...", giesmę tučtuojau pagavo kiti, ir sopulingos gaidos sudrebino Pramogų centro sienas. Taip truko gal pusvalandį. Paskui giesmė ėmė slopti ir įstrigo gerklėse.

– Ar daug negyvų? – atsikrenkštęs tyliai paklausė Taraila.

– Beveik visi gyvi, – taip pat tyliai atsakė Švitrigaila.

Tik Poviliokas Višinskis, tas šaunuolis oratorius – be žado nukritęs Pšibiliauskienei ant skreito. Kiti murksojo, drebėdami it rudenio lapai: kas kertėj, kas po suolu... Gudaitis Guzevičius pylė negailėdamas, visi lenkė iki dugno, bet konservatorius neprapuolė jiems iš akių, o tebestypsojo, nelyginant stuobrys vidury kaimo.

Neprapuolė jis ir užgiedojus gaidžiams.

Tada Gudaitis Guzevičius apvertė boselį, išėjo laukan ir patraukė stačiai į nekrikštą.

– Ir rovė – neišrooovėėė!..

Visas baltas praėjo pro šalį. Grįžęs pasakė:

– Tik nereikia jų bijoti. Užuos, kad bijom, visai pašėls. Tada jau kvit.

Taip taręs brinktelėjo ant grindų ir numirė.

– Rezistencija! – narsiai kėlė kaušą Jonelis Patriūbavičius.

Vyresnieji buvo atsargesni.

– Reik nusilenkti šėtono galybei. Ištvėrėm vokietį ir rusą, dorą ir darną – ištversim ir konservatorių. Po metų kitų, žiūrėk, ir išauš aušrelė... Patys neberegėsim, bet vaikai... Mūsų pareiga išsaugoti papročius, kalbą, tikėjimą...

Dėbčiojo vieni į kitus iš padilbų. Laikas per pusę, lyg juodą lentą, perskyrė kaimą ir kaimiečių širdis. Niekas nežinojo, kas bus rytoj...

...Girgžda Grįžulo Ratai, vaitoja vienišas vėjas, o paniurusios naktinės snaigės, milijonais lekiančios pro abejingą mėnulį, kuždasi – tartum rugių laukas šnara – apie kažką, nesuprantamą ir liūdną, kaip šventųjų gyvenimai...

Pragiedrulius apgaubia sutemos.

Naujieji laikai

– Ar kyšį malonėsite priimt?

– Ką jūs paistot, gerbiamasis!

– Ak, prašom. Būkit malonus. Iš visos širdies...

– Iš proto išėjot! Jokiu būdu!

– Atseit per prastas?

– Na, koks jūs... Tik jau neįsižeiskit. Duokit palaikyti. Labai smagus! Jonai! Imk ir tu palaikyk.

– Oho! Klasika, Petrai.

– Vis dėlto paimsite, vyrai?

– Ne, ne! Tai neįmanoma.

– Kodėl?

– Mes – konservatoriai!

Šitaip besišnekučiuojančius ponus šiandien gali sutikti kiekvienoje valdžios buveinėje, pradedant ištaigingais Teisingumo ministerijos apartamentais, baigiant kukliu Kalvarijų pasienio postu. Sunerimę Lietuvos piliečiai būriuojasi prie įstaigų su maišais bei portfeliais, išvydę lange pareigūno veidą, kelia juos aukštyn, rodydami įprastus derinukus, laiko išbandytas kombinacijas, tačiau niekas durų neatidaro. Ir tik vienam kitam vikruoliui nežinia kokiais būdais pavyksta prasmukt.

– Ak, jūs vėl čia? Vėl tas pats!

– Ne, ne! Dabar jau kitas! Pagerintas...

– Kiek jums galima aiškint? Mes ne tokie!

– Vadinas, šiandien dar neimate?

– Iki Naujųjų tikrai nieko nebus.

– Būkit malonus. Užrašykit mane sausio 1-ajai.

– Nevaikščiokite ir netrukdykite. Jeigu imsime, bus paskelbta laikraščiuose.

– Tai kaip dabar gyvent? O gal jūsų kolega?..

– Nė nesvajokit. Prašom išeit. Alio! Jūs kažką pametėt.

– Ne, ne. Čia ne mano.

– Tučtuojau paimkite, o būsite paimtas pats.

– Pagaliau! Imkit, broleliai!

Išskėstom rankom, nušvitusiu veidu rinkėjas žengia artyn... Bet begaliniuose koridorių labirintuose veriasi tūkstančiai durų, lenda nesuskaičiuojamos minios juodvarnių ponų blizgančiom nosim, griežtais, nieko gero nežadančiais veidais.

– Šitas nori kyšį įsiūlyt!

– Konservatoriams!

Ponai susikimba už rankų, pakyla mūru, giedodami žengia artyn...

Ir vargšas žmogelis nė nepajunta, kaip tvirtų rankų pasviestas išlekia laukan, kūlvirsčias nurieda marmuriniais laiptais. Iš paskos ir maišiokas nusirita. Užsitrenkia sunkios ąžuolinės durys, laukiančiųjų minioje pasigirsta verksmai ir aimanos. Moterys kelia aukštyn kūdikius, šaukiasi Švenčiausiosios Mergelės pagalbos, bet niekas, regis, negali sugraudinti tų, kurie anapus.

Ir kas dabar begali patikėti, kad kyšis – uola, ant kurios bus pastatyta Lietuvos valstybė?

Bet jei nepastebėtas įeitum vakare į partinio valdininko namus, nustebęs išgirstum štai tokį pašnekesį:

– Parnešei?

– Neparnešiau.

– Kodėl?

– Kaipgi tu, širdele, nesupranti. Juk tiek sykių aiškinau: naujoji politika! Mes neimame.

Dabar išgirstum, kaip barkšteli iš rankos iškritęs šaukštelis, pokšteli skylantis puodukas.

– Kaip tai – neimate?

– Neimame, ir kvit.

– To negali būt!

– Bet taip yra!

– Tai ką jūs ten veikiat? Nosis krapštinėjat?

– Dirbam.

Tyla... Kokia tyla! Dabar išgirstum tik širdžių plakimą, laikrodžio tiksėjimą ir katės žingsnius per Kašmyro kilimą.

– Brangusis! Jei nori, vadink tą daiktą provokacija, bet vis tiek parnešk. Ar ne taip vienas...

– Tai ne mūsiškis, širdele.

– Kas tie jūsiškiai? Kas jie tokie? Gal jiems rankos nudžiūvusios?

– Rankos švarios... Nagai nukarpyti...

– Labai higieniška. Imkit paketais ir jausitės puikiai.

– O mes, širdele, – neimam.

– Tai kam aš tave, nevala, į konservatorius išleidau?

– Tam, kad aš Lietuvos reikalais rūpinčiaus!

– Ką tu pasakei!

– Kadlie...

– Maukis kelnes!

Dabar: duslūs smūgiai, pro sukąstus dantis nevalingai išsprūdusi aimana, nieko nesuvokiančių mažylių verksmas.

Po kurio laiko viskas aprimsta, mažyliai užmiega, nuodėmingą miestą apgaubia žvaigždėta aistrų naktis. Bet jei pasiklausytum prie miegamojo durų...

– Mielasis... Ar tu tikrai nenori?

– Norėt aš gal ir norėčiau... Bet negaliu.

– O prisimeni, kaip svajodavom?..

Atodūsis. Tolima fleitos melodija.

– Jauni buvom...

– Netikiu, kad tu negalėtum!

– Dėkui, širdele.

– Ištiesk ranką ir žiūrėk, kas bus.

– Ištiesta ranka mes kelią rodom.

Prislopintas nevilties riksmas. Tyli rauda.

Bet ir po tokios nakties išaušta rytas. Išskrenda juodieji košmarų paukščiai. Ir jau nebeatrodo, kad gyvenimas – tai tiesus ir nuobodus kelias nuo algos iki algos. Argi tam kely negali pasitaikyti dailių aukštumėlių, žavingų posūkių, netikėtų susitikimų...

– Žiūrėkite, tai vėl jis! Prašom, kolega, imkite.

Nervingas kikenimas.

– Ne, ne! Jūs pirmas!

Dar nervingesnis kikenimas.

– O žinote, mes, konservatoriai, neimame!

Isteriškas juokas.

Jei tamsta kaip tik šiuo metu sliūkini pro ministeriją (departamentą, kontrolės postą...), be abejo, stabtelsi, išgirdęs klaikų nevilties riksmą. Jei pastovėsi minutę, išgirsi greitosios pagalbos sireną, pamatysi pro duris išnešamą kūną... Ir pravirks tau iš skausmo širdis, ir gaili ašarėlė suvilgys skruostą... Kas čia darosi? Kur einame? Kas man pasirašys? Už ką?

– O man, žinote, pasirašė! Nepaėmė, o pasirašė! Dvidešimt keturi parašai per dvidešimt keturias minutes. Ką tai reiškia?

– Specialiųjų užsienio tarnybų provokacija. Siekiama pakirsti pačius Lietuvos valstybingumo pamatus.

Žmonės dar labiau sunerimsta. Juk nė vienas netiki, kad tokia padėtis tęsis amžinai. Jau sklinda kalbos apie kažin kokį „didįjį sprogimą“, po kurio esą jie paims viską iš karto. Bet labiausiai žmones gąsdina tai, kad susiklosčius nenatūraliems valdžios ir piliečio santykiams gyvenimas nei gerėja, nei blogėja.

– Vaina bus! – linguoja galvas žilabarzdžiai senoliai.

Užtat kai televizoriaus ekrane šmėsteli baltas, tartum iš marmuro išskobtas išrinktojo veidas, žmones ištinka stabas, traukuliai, ūmus šlapimo nelaikymas... Jie ničnieko, ką anas šneka, suvokti nebepajėgia, ir tai kelia dar didesnę sumaištį.

Bet klysta manantys, neva naujųjų valdovų gyvenimas rožėmis klotas, neva jie tik ragaišį valgo ir razinas į Lietuvą spjaudo. Kur ten! Atkakliai neimdami jie darosi vis dirglesni ir ne vienas – o, ne vienas! – jau dispansery, o kitas – ir smėlio kalnely ilsisi...

Todėl jei vakare atsisėsi nuošalioj priemiesčio smuklėj, nenustebk išgirdęs, ką šnekasi prie gretimo staliuko du solidūs ponai, aiškiai vengiantys pašalinės akies, slepiantys veidus šešėliuose.

– Norėtum, Jonai, paimti?

– Neaitrink širdies, Petrai. Ir taip sunku.

– Ar tu pasiryžęs visam gyvenimui?

– Už visą neatsakau, Petrai. Bet kas rytą, įėjęs kabinetan, dedu ranką ant širdies: šiandien – ne! O rytoj bus matyti. Taip ir gyvenu.

– Bet argi tai gyvenimas?

Tykus atodūsis. Liūdnas taurelių skimbtelėjimas.

– Mano žmona neištvers...

– O mano širdis! Ne jauniklis, o šitokie krūviai...

– Bet mes konservatoriai!

Prislopinta giesmė. Paskui – tyla. Atsargiai dirstelėjęs išvysi griežtą profilį, kietai sučiauptas lūpas, skausmo raukšlelę kaktoj...

– Kai pagalvoji... Galima ir be kyšio... Žmonės be rankų, be kojų gyvena...

– Je. Be rankų sunku būtų.

– Atvirkščiai. Žinai, kad nepaimsi, ir – ramu.

– Man atrodo, aš ir be rankų paimčiau.

– Tamsta Paganinis...

Nervingas kliuksėjimas. Dar vienas atodūsis.

– O prieš daugelį, daugelį metų... Tada, sako, kyšio apskritai nebuvę...

– Ką tu šneki! Ir pasienyje?

– Niekur.

– Tai kas tada buvo?

– Nieko. Žemė dyka ir betvarkė. Tik gerokai vėliau Jis tarė: tebūna šviesa!

– Ir tada...

– Ne. Kyšis atsirado vėliau. Kai jis atskyrė tamsą nuo šviesos.

– Kodėl Jis taip padarė?

– Daugelis drovisi prie šviesos.

– Aš nesidrovėčiau.

– Bet mums nevalia.

Tyli aimana. Pro sukąstus dantis išsprūdęs nelietuviškas keiksmas.

– Vis dėlto aš, kolega, nesuvokiu, koks yra šito, švelniai tariant, amoralaus spektaklio viršuždavinys?

– Žmonės turi patikėti, kad gali būti ir morali politika.

– Kad tik greičiau patikėtų. O jau tada...

– Už ateitį!

Aristokratiškas, svajingas skimbtelėjimas.

– Aš imsiu daug.

– Būk atsargus, kolega. Po ilgo susilaikymo visokių komplikacijų gali būt.

– Nusispjaut! Paimsiu, – o tada jau ir numirt nebaisu.

– Konservatoriams nevalia mirt sesijos metu.

– Ak, Viešpatie! Išgverusi gadynė. Dar po vieną!

– Ir išgerti mums valia tik saikingai: dešimtkart penkiasdešimt.

Tyla. Prislopintas verksmas.

– Einam, Jonai, kur akys veda.

– Petrai! Mūsiškiai į namus privalo grįžt. Kiekvieną vakarą!

– O jeigu pas kregždutes?

Jie pakyla. Susikibę už rankų, laikydamiesi dešinės, nudūlina

siaura priemiesčio gatvele, nes sklaidytis apšviestuose prospektuose jiems taip pat nedera. Iš tolo ataidi lyg daina, lyg aimana:

– ...dangaus gyvos žirklės... atkirpkit ir man... gabalėlį...

– O man didelį gabalą...

Jei atsargiai sėlintum jiems iš paskos, dar išgirstum pokalbio draiskanas.

– Tik pažvelk į tą mulkį aukštybėse! Koks patenkintas snukis! Atrodo, tarsi ką tik būtų kyšį paėmęs. Viešpatie, kaip aš nekenčiu tokio mėnulio!..

– Nemėtyk akmenų, kolega. Dar rinkėjo langą išdauši.

– Aš tau, Petrai, pasakysiu štai ką: protu suvokiu, kad imti negražu, o širdis priešinasi. Širdis sako: imk, Jonai.

– O aš tau pasakysiu dar daugiau: aš ir protu nesuvokiu. Ir net nesuvokiu, kaip tai suvokt galima. Kitiems sakau: negražu. O man pačiam atrodo: gražu. Taip gražu, kad gražiau ir būt negali. Ir nieko gražesnio pasaulyje nėr!

– Nusiramink, Petrai. Nerėk.

– Dienomis įtampa. Naktimis košmarai. Šiąnakt sapnavau mobilaus kyšio telefoną.

– Prapuolęs... Prapuolęs...

– Galų gale tai trukdo susikaupti ir sąžiningai darbuotis Lietuvos labui.

– O sako, po daugelio metų kyšio apskritai nebebus.

– Vėl tamsa?.. Ar šviesa?

– Antilietuviška propaganda. Jei tuom patikėčiau... Vardan ko tada gyvent?

Kiūtina koja už kojos. Mėnulis spokso iš aukštybių.

– O ką tu darytum, jei dabar, nakties tamsoj, staiga prieitų...

– Ir paimčiau!

– Nepaimtum!

– Puikiausiai! Iš kairės į dešinę ir aplink galvą keturis kartus...

– Žodžiai... Žodžiai... Dažnas pašnekėt gudrus. O iš tikrųjų mes jau sugadinti...

– Ne taip greitai!

Tada tu pribėgi ir džiugiai tiesdamas portfeliuką sakai:

– Prašom, ponai!

Tiedu leidžiasi į kojas...

...Jei tave kankina porinkiminė depresija, jei suki ir suki ratus aplink miestą, paryčiais apleisto smėlio karjero dugne išgirsi šnekant. Balsai ramūs, santūrūs, tačiau specifinės intonacijos greitai išduos, jog pašnekovai nebe pilno proto.

– Stalčiuj kyšiai buvo du... Vienas dingo...

– Dvi akytės ieško kyšio... Dvi rankytės – šmurkšt į plyšį...

Priėjęs arčiau pamatysi du vyrus. Pamėkliškoj mėnesienoj mažyčiais kastuvėliais jie samsto smėlį, pilsto viens kitam į kišenes... Kaišioja pirštelius į urvus, renka sudžiūvusį kregždžių mėšlą ir deda į krūveles... Skurdus vaizdas.

Bet nesijuokim. Juk ir man, krikščioniui, ir tau, nekrikštui, ir netgi anam pienburniui, jaunajam liberalui, – kiekvienam šitaip gali atsitikt.

Trečiadienis

Motina brazdėjo prie krosnies, o tėvas ir sūnus drybsojo kertėje ant šiaudų kūlio ir į lubas spoksojo.

– Matai? – klausė tėvas.

– Nematau, – sakė sūnus.

– Ir aš – ne.

Nutilo abudu, tik motina šaukštais tarškino, puodais žvangino, keptuvėm skalambijo...

– Vėjo nier, – dūsavo sūnus. – Tikriausiai ir šiandien nepasitaisys gyvenimas.

Tėvas krapštė pakaušį.

– Gal Jokūbą nudaužt...

Sūnus raukė kaktą.

– Ir kas iš to bus? Kam to reik?

– Sūnau! – griežtai tarė tėvas. – Atsimink, kad šiais laikais žmogų daužia ne tik dėl naudos ar kokio reikalo, o ir taip sau. Bet kita vertus, jei nudauši, visa, ką Jokūbas turi, mums atiteks.

– Kad mes ne giminės!

– Dabar ne giminės, – aiškino tėvas. – O po visko... Kraujo ryšiai, vaikeli, didelis daiktas. Kuo platesnius turėsi – tuo plačiau gyvensi.

– Tingiu, – rąžėsi vaikas. – Ar bulvinė košė jau išvirė, motin?

– Išvirė, vaikeli, – šypsojosi motina. – Tik bulvių neįdėjau.

– Tai bene miltų įbėrei?

– Ir miltų ne...

– O kvapnieji skysčiai? Pakepintas cukrus? Itališkas krapas?

– Nieko neturim, – juokėsi motina. – Smulkieji ūkininkai esma.

– Tai kokia ten košė! – uostė vaikas ir čiaudėjo, mat nuo mažumės buvo nervingas (anot kiemsargio, tėvų kaltė: lyg tyčia, kovo 11-ąją, per patį balsų skaičiavimo įkarštį, pradėtas).

– Iš tyriausio giluminių gręžinių vandens, – rypavo senikė. – Visiškai laisva ir nepriklausoma košė. Labai sveika, labai...

– Bet aš dar augu! – riktelėjo sūnus.– Man geležies trūksta! Mėsos reikia!

– Kirvį, sakau, paimk, – tarė tėvas, o motina šoko po šiaudus kuistis: – Blusų prigaudysiu... Užplikysiu su liepžiedžiais...

Sūnus pakilo, paėmė kirvį.

– Kažin, ar reikia pasisveikinti? – klausė, atsigręžęs į tėvą. – O gal atsiprašyti?

– O gal ir birbyne patriūbyti?! – piktai sušuko senolis. – Kam tos ceremonijos, vaike? Nueisi ir pamatysi: kirviu nudvasinti žmogų – vieni juokai. O va savarankiškai, metų metais dvėsti!.. Jėzaujėzau, kiek sveikatos, kiek nervų reik... Jokūbas dar turi sąžinės – pats atsiprašys ir padėkos.

Išėjo sūnus. Grįžo po pusvalandžio pavargęs, bet suvyriškėjęs.

– Kaip sekėsi? – teiravosi motina. – Kokie rezultatai? – domėjosi tėvas.

– Du nulis, – pasakojo sūnus. – Snaudė tas bestija. Bet kai antrąsyk kaukštelėjau per pakaušį, tai pasakė: „Labas vakaras".

– Ar daug gero radai?

– Nieko neradau, bet va! – sūnus sviedė ant stalo koją. – Išvirk, motin.

Motina, pastvėrusi koją, nupūtė dulkes, vartaliojo prieš langą.

– Vienos gyslos, vienos gyslos... Kažin, ar ne šita kojele ir raišdavo amžinatilsis?

– Gera kojelė, tikrai nebloga, – prisikišęs smaksojo ir tėvas. – Bene su ta pačia Jokūbas ir į Lietuvą rėmėsi? Į mitingus žengdavo... Ir į Baltijos kelią... Tik druskele pabarstyk, pipirų įberk.

– Kad nier, tėvai.

– Tada bent slenkstį įmesk. Dėl riebumo.

– Slenkstį dar žiemą, per atlaidus, patroškinom.

– Gera šeimininkė į Seimą nueitų, – barėsi tėvas. – Ten, sako, šiandien visko gali gaut. Jei paties įstatymo ir neduotų, tai bent įstatymo skylę parneštum – protingam žmogui ta pati nauda! Arba grybų paprašyk.

– Tai vis ponams, – verkšleno motina. – O ką aš, prasta boba, šventoj vietoj... Nuaus, nurėdys... O kad kokios – ir iššaginti gali...

– Tebūnie be grybų, – atsiduso tėvas. – Bet saują pelenų tai jau šliūkštelk. Prie šviežienos reikia ir ko aštresnio.

– A pašėlai! – prajuko motina. – Jokūbo koja tau šviežia?

Įmetė koją į puodą ir dar ilgai kikeno į saują, langan nusigręžusi.

– Oho! – sušuko. – Ir policininkas Šuika pro langą bevėpsąs!

Policininkas paraudo, atidavė pagarbą.

– Kurgi ne, – raukėsi tėvas. – Valdžia visados užuodžia gardesnį kąsnį. O kai darbas... Ar budėjo, sūnau, policininkas prie lovos, kai koją kirtai?

– Sulauksi! – vyptelėjo sūnus.

Įėjo policininkas, apsidairė po lentynas, motiną apčiupinėjo.

– Liaukis! – kikeno ta. – Vaikas mato...

– Ieškau daiktinių įrodymų, – teisinosi pareigūnas.

– Pas mus ne tik įrodymų, – juokėsi motina, – ir pačių daiktų nėra.

– O kam čia tas kirvis? – pabalo policininkas. – Kapojate?

– Mėsą! – krūptelėjo sūnus.

– Užsičiaupk, vaikeli, – subarė motina. – Mėsos mes nekapojam, pons Šuika. Mes partizanai. Ar veteranai... Kaip, tėvai?

– Vegetarai, – pataisė tėvas. – Bet gal čia tas pats.

– O kas Jokūbą sukapojo?

– Kas kits, jei ne pats, – ramino išsigandusį policininką motina. – Lietuviai dabartės dažnai teip kapojasi. Vienas – už Tėvynę, kitas atvirkščiai – už teisybę. Nesuprasi...

– O kas ten verda? – kraipė šnerves policininkas ir, jau pralinksmėjęs, spausdamas visiems rankas, šnekėjo: – Nuo policininko nieko nereikia slėpt. Geras policininkas pats viską paslėps. Bet gal jūs nepasitikite policija? – įsižeidęs nuėjo į kertę, priglaudė prie smilkinio vamzdį ir, visų nuostabai, beveik nusišovė.

– Pasitikime, – sumišusi tarė motina ir prisipažino: – Koją verdame.

– Kiaulės?

Motina plykstelėjo raudoniu.

– Jokūbas niekados nebuvo kiaulė! – sušuko. – Jokūbas už Lietuvą ėjo! Tarp kitko, – kilstelėjo dangtį, – su ta pačia koja! – susijaudinusi kilstelėjo ir sijoną. – Turėtų skani būt. Juk ne veltui, kol Lietuvos nebuvo, mylėjau tą kliošių!

– Nebus, mam, skani, – prieštaravo sūnus. – Tulžingas, atsilikęs žmogelis. Dar šiandien rusiškai keikėsi.

– Kožnas susinervins, pamatęs, kad jam koją kerta, – atšovė motina. – Bet su dviem kojom Jokūbas tikrai buvo geras.

– Buvo? – policininkas susimąstęs krapštė pakaušį. – Vadinas, jo nebėra?

– Geri žmonės trumpam ateina, – paaiškino motina. – O išeina – ilgam.

Policininkas sumišęs glamžė kepurę, varstė duris.

– Tai man išeit, ar ką?

– Gali išeit, – atsakė motina. – Bet jei statutas leidžia – kojele pavaišinsim.

– Būtų gerai, – policininkas išsidrėbė prie stalo. – O, sakykit, ar ta koja... Jeigu kairė, ar neapsikrėsiu dora? Tada jau man kvit. Policininkui nevalia. Ir kokia gėda...

– Jokūbas sveikas buvo. Nepartinis, – ramino tėvas. O motina bematant papjaustė kojos ir įkrėtė kiekvienam po gabalą, didumo sulig sąžine.

– Daiktiniai įrodymai, – juokėsi tėvas.

– Ša! – sudraudė policininkas. – Pirma sunaikinti reik.

Valgė tylėdami, tik tėvas, neišsilavinęs žmogelis, retkarčiais kilsteldavo koją ir nusipersdavo.

– Jokūbui ir prie tarybų valdžios buvo karpa ant nosies, – susijaudinusi rodė motina.

– O kodėl dabar ant kojos? – teiravosi policininkas.

– Sveikatos reforma.

Visi pagarbiai nulenkė galvas.

– Vis dėlto, aš tikiuosi, nukentėjusiajam šiuo metu nebeskauda kojos, – oficialiai pajuokavo pareigūnas.

Visi mandagiai šyptelėjo ir vėlek palinko prie lėkščių.

– O dar prieš dešimt metų nebūčiau patikėjęs, kad ateis tokie laikai! – staiga nustebo tėvas.

– Tamsta vardan tos? – sumišo policininkas.

– Ne, ne! – paraudo tėvas. – Apsaugok, Viešpatie! Aš tik norėjau pasakyti, kad žmogui nūnai kur kas platesnės galimybės. Kad ir prie šito stalo... Ko mums trūksta? Gal darnos?

O motina drebtelėjo pareigūno lėkštėn dar vieną gabalą.

– Už Tėvynę, viršininke. Juk ne kasdien...

– Dabar jau bemaž kasdien, – juokėsi tas ir, dirstelėjęs pro langą, linksmai sušuko: – Ogi va, ir pats Jokūbas beateinąs!

– Sūnau! – tėvas pakilo it gyvas priekaištas. – Ką tai reiškia?

– O ką aš žinau? – bambėjo sūnus. – Visi jūs, leniniečiai, kietakakčiai.

– Senoji gvardija! – patenkintas šypsojosi tėvas.

Įklibinkščiavo Jokūbas, nusviedęs ramentus, dribo ant suolo ir ilgai dūsavo, žodžio netardamas.

– Gal užkąsi, kaimyne? – motina, trupučiuką sumišusi, atrėžė Jokūbui gabalėlį, kur dailesnis.

Jokūbas bakstelėjo šakute, žlevernojo be jokio apetito.

– Kas tas yr?

– Koja.

– Kieno koja?

Visi nudelbė akis į lėkštes ir stengėsi bent jau nečepsėdami valgyti.

– Gal neskanu, Jokūbai? – įsižeidusi paklausė motina. – Nuolankiausiai meldžiam atleisti. Juk ne kokie muitininkai, ne ministeriai esam. Ką turim, tuom vaišinam.

Tėvas ir sūnus, taip pat ir policininkas irgi kiek įsižeidę, net, gali sakyt, priekaištingai dėbčiojo į Jokūbą, bet nieko nesakė.

– O man koją kažkas nupjovė, – tarė Jokūbas. – Šiandien. Po žinių. Tarp kitko, pranešė malonią naujieną: kriminalinė situacija pagerėjusi.

Tėvas ir sūnus pašoko, pasipiktinę kėlė kumščius, policininkas, išsitraukęs vamzdį, triskart į lubas pykštelėjo, o motina tik delnais suplojo.

– Kaip tai galėjo atsitikti, kaimyne?

– Pats nežinau, – dūsavo Jokūbas. – Prieš užmigdamas turėjau abi – tą gerai atsimenu, mat kiekvieną vakarą suskaičiuoju, kas man dar likę, – o pabundu – vienos nebėr!

– Chamizmas! – kratė barzdą tėvas. – Jokios moralės! Nieko taip sau nepaliksi. Koją, ir tą turi slėpt...

– Kaip greit bėga laikas! – apsiašarojo policininkas. – Juk dar prieš pusmetį tik batus imdavo...

– Kąsk, Jokūbai, – braukė ašaras ir motina. – Nervai atsipalaiduos.

Jokūbas nurijo keletą kąsnių, paskui, pamovęs gabalą ant šakutės, vartaliojo priešais langą.

– Ir mano kojelėj toksai pat gumbas buvo... – susigraudino žmogus, šniurkštelėjo nosim. – Ir kvapas...

– Koks kvapas? Jokio čia kvapo! – erzėjo tėvas.

– Kojų tai jau aš nesiplaudavau! – griežtai tarė Jokūbas. – Ne mažvaikis. Bet, – iš aukšto nužvelgė tėvą, – tepdavaus! Nieko nenoriu įžeist, kaimyne, bet pasakysiu: yra toksai tepalas – „Troxevasin".

Visi krūptelėjo, pabalo kaip kirmėlės. Namuose tapo tylu.

– Jokūbai! – atgavusi žadą subarė motina. – Bene tokios kalbos tinka prie stalo... Ir vaikas girdi...

– Reiktų man tą koją pasimatuoti, – graudinosi Jokūbas.

– Kad bemaž nieko nebeliko, – skėsčiojo rankom motina.

– Vis dėlto man atrodo, kad tai ta pati koja, – spyrėsi Jokūbas. – Policininkas privalėtų ištirt šitą reikalą.

– Jei koja tavo, – šypsodamasi tarė motina. – Man smagu pasakyt: gardesnė kaip zuikio.

– Galų gale ar mes svetimo, nepažįstamo žmogaus koją turim graužt? – ūmai įsižeidęs paklausė tėvas. – Turėk proto, Jokūbai! Užsikrėsti galima.

Bet ir Jokūbas pyktelėjo.

– Šito reikalo aš taip nepaliksiu! Aš skųsiuos!

– Skųskis, kad durnas! – šaukė tėvas. – O juk lietuvis ir paskolas valgo – nieks dėmesio nekreipia. Kitam, būna, galvą nupjauna, – tas vis tiek pareiškia niekam pretenzijų neturįs. O čia – pamanyk, brangenybė! – koja pasmirdusi...

– O jau kietumėlis! – raukėsi sūnus. – Pusę dantų išbarsčiau.

– Todėl, kad dešinioji! – pasipūtė Jokūbas.

– O mums nusispjaut! – atrėžė tėvas. – Į politiką mes nesikišam.

– Ir aš nesikišu, – tarė Jokūbas. – Tik norėjau pasakyti, kad dešinioji – medinė.

– Ak šit kaip! – riktelėjo tėvas. – Štai kas tu per paukštis!

Ir visi jau dabar buvo baisiausiai suirzę, net policininkas, ramus, pašalinis žmogelis, ir tas rėkavo:

– Tu, Jokūbai, irgi valgei! Pilna burna kimšai! Jei čia yra nusikaltimo sudėtis, – o tuom aš labai abejoju, kadangi iš tavęs viskas atimta, – vadinas, ir pats esi nusikaltimo bendras...

– Aš valgiau savo koją! – atrėžė Jokūbas. – O jūs – svetimą! Juridiniu požiūriu tai visiškai skirtingi dalykai.

Visi pašoko, išsprogino akis, surėmė kaktas. Ir nežinia, kuom tai būtų baigęsi, jei ne begalinis motinos taktas: prigludo ubagui prie peties, pašiaušė plaukus.

– Tu man ne svetimas, Jokūbai, – visa išraudusi nudelbė akis. – Prisimeni Kovo aktą? Tavo darbelis! – rodė sūnų.

Jokūbas irgi paraudo, bet vis tiek laikėsi savo, vis dar bambėjo:

– Negerai... Negerai... Bet visi tada glaudėmės prie kits kito... Visi tikėjom...

– Ką dabar bepakeisi, – šyptelėjo motina. – Verčiau padainuokim.

Stvėrė sūnus armoniką, tėvas – būgną, policininkas – lazdelę. Motina, sijoną pasikaišiusi, Jokūbą apkabinusi, šokti pasileido. Ir visi kad užtrauks dainą! Sūnus – lietuviškai, o kiti – be žodžių...

O diena, ta eilinė vasaros diena, užvėrė langines, įžiebė žvakeles ir tyliai, ir žingsnis po žingsnio – į vakarus nukiūtino...

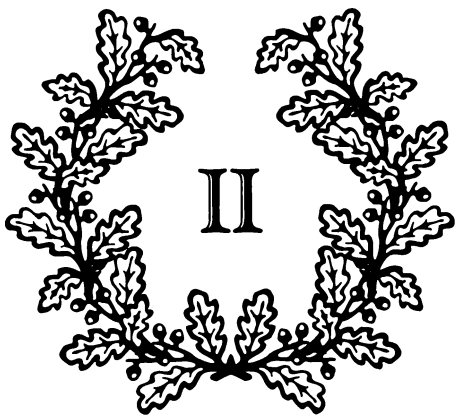

Lietuvos politinis ir ūkinis nuosmukis XX a. gale
Administracinės ir teisinės priespaudos didėjimas
Vytauto valdžios nusilpimas
Pilių steigimas
Mokslo ir technikos pažanga
(valstietis Tautkus išranda raketą. Traidenio skrydis Europon)

Sveiką surasti sunku

Koks tatai buvo gražus metas! Su kiekviena diena aš vis labiau pasitikėjau savimi. Būdavo, nė nedirstelėjęs pareiškiu:

– Tris teks pašalint!

O pašalinu keturis: du iš kairės, vieną iš dešinės. Arba atvirkščiai. O kartais – visus iš centro. Mano veiksmai priklausė nuo partijos veiksmų. Nesu koksai narsuolis, bet jei matau, kad krečia eibes, šalinu ir dešiniuosius.

– Kad šitie sveiki!..

– Sveiki tokioj vietoj dar pavojingesni už trūnėsius. Pagaliau, ką vadinsim sveikais...

Mano skvarbus žvilgsnis veria kiaurai. Klientas visados jaučiasi neteisus...

...Iš profesijos esu filologas, stomatologija susidomėjau tik prieš porą mėnesių. Išmaniau ne kažin ką, bet, būdamas dailidės sūnus, mokėjau ir gręžt, ir vinis traukt... Susiorientuoju miške, tai negi tarp keliolikos dantų pasiklysiu? Laikrašty perskaitęs, jog pradedant verslą svarbu ne žinios, o pažintys, ryžaus. Juk artimas mano giminaitis – pats Jurgis Dieveris! Deputatas, diplomatas, netradicinės politinės orientacijos vyras, vienodai mylėjęs Lietuvą iš abiejų galų. Jis ir parūpino reikalingus popierius. Kabinetą įsirengiau savo miegamajame, kai kuriuos įrankius radau tėvo stalčiuj, šį tą parsinešiau iš turgaus. Pradėjau trokšdamas užsidirbt, bet greitai pajutau, jog šis darbas teikia ir malonumą. O ko daugiau žmogui reik?

Mano, kaip stomatologo, karjeros pamatas buvo naujas požiūris į burnos ertmę. „Geri dantys – gražus ir sveikas žmogus!“ Štai kokiose tamsybėse klaidžiota iki manęs! Šūkis, visai neatitinkantis nūdienos realijų. Kur tokį žmogų matėt? Na, nebent jums gražus skeltanagis skustagalvis, o sveikas – ant stulpo išsišiepęs kandidatas. Betgi tikrai gražus ir sveikas žmogus nesirūpina, kaip kalcio prisiryt. Jam rūpi, kad nors duonelės užkrimtus.

Dieveris rekomendavo mane savo kolegoms, todėl tarp klientų pasitaikydavo net labai didelių vyrų. Šie man labiausiai patiko: išsižioja plačiai, bet ką tu dantisto kabinete prarysi? Priveržiu diržais, vaikštau ir juokiuos. Paskui užkemšu ertmę servetėlėm bei vata.

– Skanu?

Veikėjas mūkia, raukosi. Aš susimąstęs pereinu kabinetą, atlapoju langus.

– Daugeliui dabar neskanu. Juk ką mes, prasčiokai, visokie filologai, valgom? Tešmenis... Kepenis...

Šliūkšteliu vietoj nuskausminamųjų žibalo, nutaikau grąžtą į pačią dailiausią iltį. Ponas net žvygteli.

– Skauda?

– Škaū-ū!..

Aš vėl einu prie lango, mosteliu ranka į horizontą.

– Ir kitiems, kolega... Ir ne tik dantis... Kai jūs traukiat iš kišenių – o, kaip širdį gelia!..

Atsiduseęs sėduos šalimais, pasakoju apie Biliūno katiną, skaitau kokią pamokomą istoriją iš Kristaus gyvenimo...

Pragręžęs dantį, taip ir palieku. Tešvilpauja laisvi ir nepriklausomi vėjai. Juk mūsų laikais – kuo sveikesnis kūnas, tuo labiau paliegus dvasia. Prisimenu, kaip, būdamas vaikas, pats kentėjau dantisto kėdėj. Bet išėjo į naudą! Niekados vėliau man nepakilo ranka mest akmenį į lakštingalą ar nuplėšt sparną drugeliui. Ogi dabar jauni švaistūnai mėtosi bombom kur pakliūva ir juokda-

miesi plėšo savo brolius į gabalus. Šiuolaikinė stomatologija ištvirkino žmogų. Nepatyręs dantų sopulio niekados nesupras savo artimo širdies arba laužomų kaulų skausmo. Tad ši kukli terapija, kurią taikau, yra tarsi skiepai, galintys apsaugot išrinktuosius nuo kur kas baisesnių kančių.

Su rinkėjais, aišku, elgiuos kitaip. Šie nelaimingi žmonės nuolat jaučia nerimą, kad vėl gali išrinkti ne tuos, todėl jiems negailiu raminamųjų. Tegu nors dantisto kėdėj pailsi.

Bet ir jie kelia rūpesčių.

– Įsivaizduojat, daktare, vakar grįžtu namo... „Kas čia toks mano lovoj guli?" – klausiu pačios. „O tu kas toks?" – klausia ji. „Aš tavo vyras!" – „Tai kas tada šitas galėtų būt? Kelkis, Antanai!" – „Aš ne Antanas, – niurna tas. – Aš Albinas." – „Na, Juozapota, – sakau. – Tujen visai pasileidai." O ji: „Aš ne Juozapota. Mano vardas Marisol."

– Kodėl jūs man kalbat tokias šlykštybes? – paklausiau itin griežtai.

– Daug juoko buvo, kol sureguliavom santykius, – kikena žmogelis.

Man nusviro grąžtai. Šiam tipui juokinga ten, kur ašaros upeliais turėtų pliaupt!

Ir staiga supratau: prieš gerą dešimtmetį eilinis turėjo daug galimybių pasijust neeiliniu – reikėjo tik eilėse pastovėt. Vienam pavykdavo kėdę, o kitam – stalą gaut. Tam – žirnelių, anam – majonezo... Šitaip gyvendami įgydavom individualių bruožų, todėl net ir demonstracijoj nepasiklysdavom, ir mūsų moterys bemaž visuomet atskirdavo saviškius... Šiandien eilinis vartoja tą patį ką ir kaimynas, tad nė nepajunta, kaip praranda asmenybę, virsta menku sraigteliu ir išduoda net pačias švenčiausias vertybes. Tik prisiminkim, kaip anuomet nekentėm gamybinės temos! Vos, būdavo, pamatom stakles – ir bėgam verkdami iš kino salės. O dabar? Ekrane, romane ir net laikrašty – visur sekso

technika. Ir nieko! Nudūrę galvas šiandien stovim prieš galingą mašineriją. Lyrikų ir fizikų gincą laimėjo pastarieji. Tačiau kokios pasekmės! Kodėl anuomet skustagalvių nebuvo? Todėl, kad namų sąlygom tokių nepadirbsi. Visi jie šiais, naujaisiais laikais, su technika pagaminti. O koks darbas, toks ir tvarinys. O kur dar seksas telefonu? Kokie čia monstrai gali gimt?

– Atgal į gamtą! – sušukau. – Į krūmus!

– Pinigo reik, – dūsavo žmogelis. – Tuščiom kišenėm gali nebent pelkėj blūdyt... Kas turi, tie, aišku, veržiasi į visokius žvėrynus...

„Tas bjaurybė bus apsinuodijęs!" – topteli.

– Ar perskaitęs laikraštį plaunies rankas?

– Po televizoriaus ir ausis išsiskalauju.

– Šito brudo teks visai atsisakyt.

Jis krūpteli, išblykšta.

– Tai kam tada Baltijos kely stovėjom? Argi ne tam, kad galėtume prie televizoriaus atsisėst?

Be gailesčio išroviau jam tris dantis, betgi suvokiau: kosmetinės priemonės nepadės. Pažymėjęs kreida sprandą, nuėjau celėn pasimelst, bet kai grįžau – jo ir pėdos ataušusios.

Trenkiau durimis ir išėjau gatvėn. Žmogaus burnoje man jau nebebuvo paslapčių.

Nebuvo ir gatvėj. Vos užmetęs treniruotą akį, kaipmat atskirdavau sveiką visuomenės narį nuo supuvusio. Santykis nebuvo džiuginantis – 15:85. Sveikiausiai atrodė nieko dar nesuprantantys vaikai ir jau nieko nebesuvokiantys veteranai. Prasčiausiai – tie, kam per trisdešimt. Žinojau, kodėl taip yra: pilietis, įkopęs į ketvirtą dešimtį (moterys dar anksčiau), Lietuvos valstybei tampa našta. Juk ir aš ėmiaus verslo ne dėl įgeidžio, o kad buvau atleistas iš muziejaus ir nebegalėjau rast darbo. „Per senas", – skėsčiojo rankom darbdaviai. O man tik kitąmet sueis trisdešimt! Tiesa, aš pakilau, tačiau ką daryt tam, kuris neturi verslininko gyslelės? Užplūsta liūdnos mintys, kurios per trum-

pą laiką pakeičia tyrą smegenų pH į rūgščią terpę. Tėvynės meilės likučiai kaupiasi ant vidinių sienelių ir formuojasi bendras organizmo kariesas. To pasekmės: žmogus pradeda politikuot, o paskutinėj stadijoj gali net balotiruotis.

Nenuostabu, kad namo grįžau vis mažiau tikėdamas Lietuva, tačiau kur kas labiau pasitikėdamas savimi. Žinojau, kad galiu vadovaut krašto apsaugai, policijai, saugumui...

– Nieko neveiksi, matušėl, – tariau pačiai. – Teks Lietuvą vest.

Ta krito aukštielninka ir tris paras išgulėjo it stulpas.

Aš per tą ramų laikotarpį brūkštelėjau programą. „Šalin vietinę anesteziją! Rauk su šaknimis! Gręžk sveiką!" Štai stomatologų partijos rinkiminiai šūkiai. Neabejojau, kad laimėsim.

Dieveris pritarė mano apsisprendimui, tik įspėjo:

– Tipas, kurio snukis kaip tavo, niekuomet nepateks į Aukštąją visuomenę. Atrodai lyg pasikoręs. Kaip už tave balsuot? Šypsena – štai kas atveria širdis. Optimizmo reik!

– Bet būna, kad žmogus ir optimistas, ir išsišiepęs, o – bimpt! – ir gatavas.

– Tai jeigu nušauna, – atsakė Dieveris.

– Būna, kad ir šiaip numiršta.

Jis išpūtė akis.

– Ko gi mirti – šiaip?

– O ką padarysi?

– Ką? Ką? – Dieveris net paraudonavo iš piktumo. – Ubagų šnekos. Darysim ir padarysim. Ne tokius dalykus padarom.

Kambary padvelkė ozonu, ir aš persižegnojau.

O Dieveris atsisveikindamas pažvelgė man į akis ir griežtai pasakė:

– Miršta rinkėjai.

Aš atsisėdau priešais veidrodį šypseną platint. Turint įrankius ir įgūdžius – vieni juokai. O rankos nekilo. Tai prieštaravo ma-

no įsitikinimams. Kuo platesnė šypsena – tuo siauresnis akiratis. Toliau matančiam šiandien Lietuvoje dar gėda dantis rodyt. Bet kiek jau priviso tipų, santūrias Birutės ir Kęstučio šypsenas išmainiusių į pigius amerikoniškus protezus! Kiek pridygo stomatologijos kabinetų, o kur naujos bibliotekos? Ar žmogus, atidaręs privatų filologijos punktą, sulauks klientų? Ar dažnas skundžiasi, kad jam trūksta proto? Ne, jie skundžiasi dantimis. Iškrypo vertybių sistema!

Šitas kelias ne man! Sviedžiu įrankius ir išeinu gatvėn. Sveikųjų dar sumažėję. Taip visados būna prieš kampaniją. Kai labiausiai sugedusius išrinks, kraštas pagražės. Manding, čia ir slypi rinkimų žavesys.

Bet mano kelias kitoks.

Naktį ėmiau gręžt kaimyno duris.

– Noriu pažiūrėt, kaip gyvenat. O gal ką nors slepiat?

Nuriedėjęs laiptais, ėjau Baltijos plentu ir roviau kelio ženklus, kol atvažiavo mašinėlė su žiburiukais.

– Jūsų valia, – nusilenkiau grubiai jėgai. – Bet ženklai neturi šaknų, tad kiekvienam valia suabejot, ar teisinga kryptis...

„Užsičiaupk! – tariau sau. – Argi tie žali vyrai gali šitai suvokt?..“

...Nūnai sėdžiu šviesioj palatoj. Čia daug sveikai mąstančių lietuvių. Pro grotas švyti lopinėlis žydro dangaus, ir mes neprarandam vilties...

Kas iš jūsų be nuodėmės?

Netikiu, kad kėdė suteikia sparnus. Štai išrinktas miesto tarybos policininku likau toks pat kurmis kaip ir tada, kai darbavaus kiemsargiu. Aišku, jaunystėj, mosuodamas gumine lazda, gal ir sakalu būčiau pakilęs, bet tokia jau žmogaus dalia: metų metais svajoji apie spindinčias viršūnes, o kai pagaliau ten užsikeberioji – palieki smirdinčią krūvelę ir atsiduseš žemyn rėplioji...

Todėl net pirmą sykį iškviestas įvykio vieton – nesijaudinau. Ar ką nors išmaniau apie mūsų gyvenimo penktąjį puslapį? Nusikaltimo prevenciją ir nekaltumo prezumpciją? Tokių dalykų niekas nemokino! Mūsų vyresnybė laikėsi nuomonės, kad darbo kokybę lemia teisingos pažiūros. „Kyšį, vyrai, imkit tik su pirštinėm!" – gumine lazda talžydamas pakaušius, kalė galvosna komisaras.

Laimė, dar vaikystėj buvau įsidėmėjęs Jėzaus žodžius: „Kas be nuodėmės, tegu pirmas meta akmenį". Žydų žemėj tokių neatsirado, bet Lietuvoj žmonės nervingi, nė vienas čia nenori likti paskutinis – ne tik akmenis, o ir bombikes mėto kur papuola. Tad viską pasvėręs, priėmiau moralinį imperatyvą: kad nusikaltėlio nenervinčiau, aukai skirsiu nedaug dėmesio, ogi su piktadariu elgsiuos taip, kaip norėčiau, kad būtų elgiamasi su manimi.

Taigi pasibeldžiau šaltas, mandagus ir abejingas. Tačiau duris atvėrė susijaudinusi ponia, todėl susijaudinau ir aš. Tučtuojau panorau, kad nusikaltėlė būtų jinai – tokia buvo daili!

Stvėrė už rankos – mane tarsi elektros srovė nukrėtė: panašiai būna tik važiuojant su kontrabanda pro Visaginą. Norėjosi uždėti antrankius ir vestis kur netoli.

Bet ji pirmoji nutempė mane į miegamąjį. Jau sagstydamasis ūmai išvydau vyriškį. Tysojo aukštielninkas, o krūtinėje styrojo peilis. Scena atrodė itin kvailai, tarsi iš prasto prancūziško filmo, bet moteriškei to nenorėjau sakyt: juk ne kiekvienam lemta daryti šiuolaikiškus, originalius nusikaltimus – tai Dievo dovana. Pagaliau ne visuomet yra dėl ko stengtis: štai šio tipo snukis nepatiko man iš pirmo žvilgsnio. Tokį ne nuodėmė ir šakėmis...

Todėl paklausiau:

– Nusikaltimo sudėtis yra?

Ji gūžtelėjo dailiais petukais.

– Nežinau. Bet argi reikia?

Numojau ranka.

– Nebūtina. Šiais laikais į tokius dalykus paprasčiau žiūrima, – ir, norėdamas pakreipti pokalbį linksmesne vaga, nusukau guminės lazdelės kamštį: – Gal po komisarišką? Po nusikaltimo labai sveika.

Ji lenkėsi prie kritusiojo.

– Vargšelis... Atrodo visai kaip gyvas...

– Dažniau būna priešingai, – pasakiau. – Žmogus gyvas, o atrodo kaip numiręs. Štai jei pereitumėt ministerijos koridoriais...

O moteriškė, matyt, baisiai nervinosi, paistė visokius niekus.

– Skaičiau romaną... Tik staiga kad driokstels... Įeinu, o Motiejus Fiodorovičius...

– Nusikaltėlis visados grįžta į nusikaltimo vietą, – paaiškinau. – Mat jam dingojasi, kad kišenėse dar liko... O va, kad nesivaidentų – išvakarėse reikėjo kambarius pakrapyt: trys dalys degtinės, viena švęsto vandens – kaip ranka nuima. Ir pasakysiu jums, gerbiamoji, štai ką: didelė klaida žudyti savo namuose – su numirėliais paskui būna problemų. Jie nenori išeit, – ir siekdamas

pagrįsti savo teiginį, o sykiu moteriškę pajuokint, bakstelėjęs tam vargetai lazdike, linksmai sušukau: – Kelkis, Lozoriau!

Numirėlis krustelėjo. Šokau atatupstas.

– Dusyk reikėjo prismeigt! – riktelėjau susinervinęs. – Kitos, beje, ir dvylika, ir dvidešimt... Juk smeigiam ne už kokį vieną atsitiktinai išsprūdusį žodį ar veiksmą. Už visą gyvenimą!

– Atleiskite...

– Įprasite. Sunku tik pirmą sykį.

Moteris padėkojo, ir aš vos susivaldžiau: su kiekviena akimirka ji darėsi vis gražesnė. Tai dažnas reiškinys, atsikračius mylimo žmogaus. Tačiau kodėl taip yra – šiuolaikinė kriminalistika dar nesugeba paaiškint.

– Motiejau! – moteris purtė negyvėlį. – Fiodorovičiau! Pasakyk ką nors...

Švelniai apglėbiau jos petukus.

– Nusiraminkite. Juk jūs, moteriškos, laikot tris kampus. Tad jei ketvirtas ir nugriuvo... Ogi Motiejus Fiodorovičius, jei vyras kultūringas, šioj delikačioj situacijoj patylės...

Bet kur tau! Anas kaipmat išsižiojo:

– Ge-ert...

Moteris puolė prie telefono.

– Alio!.. Greitoji!..

– Ką darote?! – vos spėjau išplėšti ragelį. – Juk jis dar gyvas! – ir, atsigręžęs į tą mulkį, sušukau: – Net ir tokią akimirką jums tik viena galvoj! O štai kebli artimo žmogaus situacija nė kiek nerūpi...

– Ge-e... – atkakliai tvirtino Motiejus Fiodorovičius, ir aš su panieka nusigręžiau. Tokio žmogaus iš tiesų negaila. Sovietmečio produktas!

– Tai ką daryti? – grąžė rankas ponia.

– Ramybės! – pasakiau. – Kam kvietėte policiją? Tam, kad mes, specialistai, padėtume likviduoti nusikaltimo padarinius.

Prašom! Tik pirma klokite pinigus. Dešimt plius premijiniai, mat nusikaltimas neparengtas, jokių saugumo garantijų, patsai nužmogėlis gyvas ir, be to – kaip reta bjauraus charakterio. Bet savaime suprantama, atsižvelgiant į nusikaltėlio pažiūras, taikomos įvairios lengvatos. Jūs kregždutė?

Ji skėstelėjo sparnais.

– Puiku! – atsikvėpiau su palengvėjimu. – Tik man baisiai nepatinka, kad viskas čia apversta aukštyn kojom. Juk nusikaltimo išvakarėse privalėjot pasitarti su policininku ir tik tada, ramiai išnagrinėję aukos charakterį, būtume suradę labiausiai pritinkantį galabijimo būdą. Štai atlapaširdį, linksmą tautininką jokiu būdu nevalia varpyti kulkom, o va prismeigus jį lietuviškom keturpirštėm prie daržinės durų – abiem pusėm būtų daug džiaugsmo. Rimtą vyrą, tarkim, krikščionį demokratą, labai tiktų nuridenti galva žemyn Vatikano ambasados laiptais. Na, o jūsiškis – žemažiūris girtuoklis. Tokiam dera paprastas taburetės stiliaus skrydis iš balkono, imituojant savižudybę postalkoholinės psichozės pagrindu...

Ji suraukė žavią nosytę.

– Bet jei vis dėlto labiau vertinate peiliuką – prašom! – sušukau. – Aš nieko prieš. Tik norėčiau atkreipti dėmesį, kad šitoj situacijoj kur kas labiau būtų tikęs tautiškas virtuvinis, bet jokiu būdu ne suomiškas briedkriaunis, kokį regiu nūnai, mat kyla įspūdis, kad nusikaltimas atliktas anaiptol ne afekto būsenoj. O jei trokštat romantikos – per dvi savaites su specialistais iš prokuratūros, talkinant Madrido pasiuntiniui, būtume parengę ispanišką pavydo sceną ir tikslų dūrį tarp trečiojo bei ketvirtojo šonkaulių švelniu, bet ryžtingu judesiu, tarsi žengiant į Europą, tačiau neperžengiant būtinosios ginties ribų. O ką turime dabar? Neaiškaus statuso kūną ir krūvą problemų! Ir viskas dėl to, kad norėjote pigiau. Deja, pigaus nusikaltimo pasekmės – brangios. Arba, kaip sako liaudis, nesam tokie turtingi, kad galėtume daryti pigius

nusikaltimus... Aš jau nekalbu apie tai, kad išvakarėse derėjo pasitarti ir su būsimuoju velioniu. Bet iki šito mums dar toli.

– Tai ne aš, – vapėjo moteris, išblyškusi it varškė. – Aš nekalta.

– Visos taip sako! – šyptelėjau. – Bet prieš mane jums nedera slapukaut. Aš policininkas. Juk susopus pilvui, kreipsitės į terapeutą ir nesiskųsit, kad galvoj negerai. O į ką žmogui kreiptis, kai po nusikaltimo sielą sopa? Kunigas nesupras. Lietuvos Prezidentas neišklausys. Vienintelė vieta, kur jums išties pagalbos ranką, – policijos nuovada. Patręškime guminę lazdą, ir jinai sužaliuos! Stebuklų dar būna!

Ji pravirko.

– Darykite, ką norite.

– Jokiu būdu, ponia! – sušukau. – Mano norai čia nieko nereiškia. Vyras jūsų?

Ji purtė galvą.

– Kaimynės.

– Tokiu atveju derėjo pasitarti ir su kaimyne. Bet, aišku, jei šis ponas pirmenybę teikė jums, jūs turit sprendžiamąjį balsą. Ogi aš dalyvauju tik su patariamuoju...

– Tai ką man?..

– Dirbate solo?

Ji linktelėjo.

– Šis vyras – kelintas?

Ji nuleido akis.

– Trečias.

Skėstelėjau rankom.

– Ir nieko neišmokot! O juk rimtas nusikaltėlis visados žiūri, kad auka nepadarytų jam gėdos. Štai suvarpius kūną kulkom, galvon paleidžiamas dar kontrolinis šūvis. Bet šiuo atveju, kadangi naudotasi peiliu, šaudyti netinka. Geras nusikaltimas – ne puošmenom perkrautas barokas, o kukli gotika. Reikalingas kontrolinis dūris.

– Ak, – sakė jinai. – Aš taip pavargau...

Pyktelėjęs pagrūmojau lazda.

– Džiaukitės, kad ant gero žmogaus pataikėt! Kitas devynis kailius nudirtų. Vis dėlto jei pageidaujat, kad peilį imčiau aš – tarifas bus dvigubas. Mat policininkui tatai draudžiama. Policininko uždavinys – pakreipti nusikaltėlio ranką, pridengti smūgį ir ieškoti naujų raiškos būdų... Bet jūs tokia nekalta...

Susigraudinęs nubraukiau aprasojusius akinius. Moteris irgi verkė. Kurį laiką taip ir stovėjom kūkčiodami, susiglaudę, it giminės.

– Gert, – grubiai nutraukė malonų pasibuvimą Motiejus Fiodorovičius.

Paėmiau moterį užu rankų.

– Ir šitaip – kasdien?

Ji dar graudžiau pravirko. Pabučiavau į lūpas ir nusilenkęs pagarbiai tariau:

– Jūs stiprios dvasios. Ir gyvam esant verkėt, ir mirusiam... Kita tiek neištvertų.

– Manote, kad šito nusikaltimo neįmanoma išaiškint?

Atsakiau, kad pinigas viską gali.

– Ar nusikaltimas apdraustas?

– Ak, ne...

– O patentą? Bent jau patentą turit?

Ji nudūrė galvą.

– Tai nerimta! – sušukau. – Juk jus gali sulaikyti kiekvienas nusmurgęs policpalaikis. Nereikalingos išlaidos! Kaip manot, kodėl solidūs banditai laisvėj? Kiekviena bobutė žino, kad tas ir anas – galvažudys, o policija atseit nežino? Neturi įrodymų? Juokai, ponia! Viską mes turim. Bet jei žmogus irgi turi, jei nusipirkęs komisariate patentą ir sąžiningai pildo važtaraščius – toks gali ramiai darbuotis. O sukaupęs patirties – ir ministro kėdėn atsisėst. Nesvajojot apie tai? Po trečio jau galima...

– Gert... – vėl karktelėjo Motiejus Fiodorovičius. Supratau, kad tas tipas siekia išvesti mane iš pusiausvyros, išprovokuoti skandalą ir, pateikęs kaltinimą, pareikalauti pinigų. Neišdegs, vaikine! Trūktelėjęs iš lazdelės, paėmiau peilį.

– Gal užkandos papjaustyt?

Tuo metu kažkas tarsi likimas pabeldė į duris.

– Dabar galimi du variantai, – peiliu paskubom brūkštelėjau ant grindų schemą. – Neleisti ir sukelti įtarimą. Įleisti ir prismeigti. Jums yra skirtumas – du kūnai ar vienas?

– Nėra, – atsakė jinai.

Paspaudžiau ranką: mano pamokymai nenuėjo veltui. O butą vis tiek reiks padegti.

Bet situacija nepatiko. Pagalvojau, kad nusikalstamumo reforma, apie kurią jau seniai kalbama, – būtina. Nusikaltimas turi būti įteisintas Konstitucijos. Kodėl svarbiausius gyvenimo darbus net ir devintaisiais laimės metais vis dar turim dirbti pakampėm ir patamsiais? Tai žemina garbę ir orumą. Jei žmogus neturi darbo ar doros, sveikatos ar sąžinės, – jis privalo turėti bent jau teisę į nusikaltimą.

Todėl atidariau duris. Kažkas turi atidaryti pirmas.

Pusryčiai su konservatoriais

Kas rytą, atsivertęs laikraštį, skaitau vien kriminalinę kroniką: čia lengviausia užčiuopti Tėvynės pulsą.

– Vyras žmoną užkapojo, – skelbiu naujieną savo pačiai Izabelei. – Reiktų ir man tave...

– Būtų gerai, – dūsauja ta suvargusi moterėlė. – Kai turėsi laiko...

Laiko aš turiu, bet stinga ryžto. O juk mudu jau trisdešimt metų – kaip dainoj – koja kojon. Kaip čia nesuvargsi! Kiti – koja galvon, užtat visados žvalūs.

Įeina sūnus Mikalojus Konstantinas, vaiposi, nukėlęs puodo dangtį.

– Vėl kalafiorai su šrūdu!

– Nieko daugiau neturim, vaikeli, – teisinasi motina.

– O, nelaimingoji Tėvyne! – kelia rankas Mikalojus Konstantinas.

Nekenčiu šito muzikanto. Tu ne pianinams, o praeiviams dantis daužyk!

– Metas, vaikeli, tau vesti, – sakau.

– Kad nežinau ką, – dūsauja tas mulkis.

– Ogi Driežų Katrę. Abudu tėvai konservatoriai. Vartysitės kaip inkstai...

Prisimenu savo inkstus ir užsičiaupiu.

Paskui mes pusryčiaujam. Baisu žiūrėt, kaip kemša uošvis

Zebediejus, kuriam jau devyniasdešimt. Valdžia kaip įmanydama stengiasi trumpinti pensininkų gyvenimą, betgi reikalingos abipusės pastangos.

– Žentas uošvį papjovė, – kratau laikraštį. – Senis valgydavo triskart per dieną. Įsivaizduojat!

Zebediejus susikaupia, kabina net susirietęs.

– O Japonijoj inteligentai su pagaliukais... – bandau paveikti iš kitos pusės. – Ir sveika... Ir patogu...

Zebediejus dar tvirčiau suspaudžia šaukštą. Per nieką mane laiko! Toks ir esu. Visados pavydėjau stipriesiems, vienu nežymiu rankos judesiu susitvarkantiems gyvenimą.

– O prancūzai varles, sraiges... Visą brudą suėda. Užtat ir gyvena kaip inkstai... „Bet kas čia man šiandien su tais inkstais? Mėsos organizmui reik...“

Zebediejus taikosi į paskutinį kąsnį. Kertu šaukštu, apverčiu stalą, bet seniukas vikresnis. Praryja ir parausta.

Ne, šitaip neprasigyvensim. Vienintelė viltis – Mikalojus Konstantinas.

– Tai kaip, sūnau? Priimsi konservatorių tikėjimą – visi keliai atviri. Ryt poryt – laureatas, kandidatas...

Mikalojui Konstantinui žiba akys, bet stovi nuleidęs rankas. Tipiška lietuvio inteligento poza.

– Tėvas sūnų... – skaitau laikraštį.

– Reiks vesti, – ryžtasi vaikas.

Man – ir juokas, ir ašaros. Susigiminiuoti su konservatoriais – didelė garbė. Kita vertus, maniau, kad Mikalojus Konstantinas idealistas.

– Išlepinta, išpustyta, pastirus, kaip pūslė!.. – pakyla šaukti žmona Izabelė. – Pagadins dorą vaikį!

– Mauči, o kaipmat gauni į snukį! – paaiškinu. – Svarbu, kad šimtus paskleis...

Pati tratėdama išlekia pro duris, o mudu leidžiamės į kelią. Truputį jaudinuos, bet kregždės šiandien pažeme skraido. Geras ženklas!

Pas Driežus jau sėdi kažkoks perkaręs tipas. Susinervinęs stumiu Mikalojų Konstantiną per slenkstį.

– Katrės nori!

– Prašom į eilę, – sako tas tipas ir kaukšteli kulnimis. – Juras Tarutis, socialdemokratas.

– Mūsų dukrelės dabar visi nori! – juokiasi Driežai. – Po rinkimų jaunikiai šniūrais eina.

Apsimetu įsižeidęs ir griežtai sakau:

– Mikalojus Konstantinas ne toks. Jis myli!

– Kokiai partijai pats priklausai? – teiraujasi mano vaiko Driežas. – Pirštai kaip konservatoriaus, bet iš veido – krikščionis avidvakas.

– Mū... – raudonuoja Mikalojus Konstantinas.

Man suspaudžia širdį. Ar tik nebus tas mulkis balsą pragaišinęs? Lietuvoj dabar pilna lengvatikių, kurie sykį per ketverius, o kartais ir kelissyk per vienerius metus savo balsus tarsi senus skudurus sumeta į urnas, mūsų priešai bematant tuos balsus surenka, kažkur išveža ir daro su jais ką nori. Vargšai žmoneliai slankioja bebalsiai po šiukšlynus ir rankom skėsčioja. „Ką daryti? Ką daryti?.."

Išsigandę Driežai šmirinėja pasieniais, kuždasi terpu savęs.

– Prapuolęs... Prapuolęs...

Katrė kažką šnipšteli tėvui į ausį ir tas apsiramina.

– Kartais ir iš muzikanto išeina žmogus. Išimčių yra.

– Vaikas nesusiformavęs, – aiškinu. – Bet, mano supratimu, tas nėra blogai – galima lenkti į kokią nori pusę.Tik, aišku, norėtųs į geresnę partiją įtaisyt... Kad ne metams ar ketveriems, o iki grabo...

– Yra tokia partija, – oriai linkteli Driežas. – Galvok, dukrele.

Socialdemokratams būtų gerai burnas užčiaupus. Kita vertus, nepartinių blokas mums irgi reikalingas.

– Kad abu gražūs...

Mikalojum dėtas, skelčiau socialdemokratui į dantis, ir nebebūtų anas toks gražus. Bet tas pastumdėlis išsitraukia smuikelį, pakreipia galvikę.

– ...tuvatėvynemū...

Driežas sumosuoja rankomis, it musę baidydamas, ir šaukia mane į antrąjį aukštą.

– Laisvalaikiu mėgstu ripką mušt. Maukis kelnes.

Sujaudintas dėmesio, lenkiuos ligi žemės, o kompiuteris jau rodo, jog laimi konservatoriai: 141:0.

– Šitaip visiems bus, – juokiasi Driežas.

– Taip mums ir reikia, – dėkoju.

Sidabrinės žvaigždės, krištoliniai mėnuliai... Aukso puodas. Visose kertėse urnos. Žaliom, geltonom, raudonom akutėm blyksi modernūs balsų skaičiavimo aparatai. Suvokiu, kad kukliai apstatytas pirmasis aukštas – rinkėjams, o antrasis – išrinktiesiems. Džiaugsmo ašaros užplūsta akis. Yra, vadinas, vilties.

Šeimininkas tuo tarpu pripila taures, o Driežienė smulkiais gabaliukais papjausto rūkyto kyšio. Paragauju. Panašu į ungurį. Labai skanu!

Kai išgeriam po antrą, Driežas nuklysta mintimis į vaikystę.

– Prisimenu, kaip šokinėdavau per balas, varles baidydamas... Dabar tik per kabinetus šokinėju ir Lietuvos žmones baidau...

Pagarbiai nulenkiu galvą.

– Didelis progresas.

– Kilstelsiu kainas, – šypsosi Driežas. – Mėgstu žmones pajuokint.

Trūkteli svertą. Kambarį užplūsta dūmai. Čiaudėju ir ašaroju, bet kvapas malonus.

– Pirma apsvaiginam, – aiškina meistras. – Paskui žybt!..

Trenkia griaustinis ir iš akių man pasipila ašaros.

– Tėve mūsų... – žegnojuos.

– Yra! – juokiasi Driežas. – Išgeriam pabrangusios.

Bet, išgėręs trečią, jis darosi agresyvus.

– Kodėl aš konservatorius? A? Atsakyk!

Esu girdėjęs apie konservatorių nekalto prasidėjimo teoriją, bet dabar viskas išgaravo iš galvos.

Driežas trenkia šaukštu per savo atvaizdą veidrodyje.

– O vis dėlto ir aš kadaise buvau žmogum!

Tyliu. Tokiais dalykais sunku patikėt, o netikėti – nevalia.

– Ša! – ramina Driežienė. – Vaikus išgąsdinsi...

Bet vyras dar garsiau:

– Ir mano vaikai konservatoriai! Ir vaikaičiai bus konservatoriai! Ir per amžių amžius!

– Kokia laimė! – lenkiuos.

– Nejaugi mes niekada nebebūsim žmonėmis?! – rėkia Driežas. – Prapuolus giminė...

– Tu pažiūrėk, kaip anie gyvena, – barasi Driežienė. – Džiaugtumeis ir Dievui dėkotum, kad nebe žmogus...

Vyras braukia ašaras.

– Diržą susiveržk, – pamoko pati. – Sako, padeda...

Jis pabando, bet tik dar labiau susinervina.

– Štai kas pasidarė! O juk ne visada taip buvo...

– O man patinka, – šypsosi pati. – Riebus vyras – rimtas vyras. Ne demokratas.

Konservatorius šoka prie lango ir gailiai rėkia:

– Žmonės! Gelbėkitės!

Pati stveria jį už parankių, velka prie stalo.

– Ir taip visi įbauginti...

– Darbuočiaus vardan tos... – dūsauja Driežas. – Tik kaip čia yr? Kuo daugiau darbuojuos, tuo jai blogiau.

– O tu taip sau pasėdėk, – sako pati.

Vyras krapšto pakaušį.

– Ar neprisimeni, ko mes siekiame?

– Man atrodo, to paties kaip Jėzus Kristus ir raudonieji... Atseit kad žmonėms būtų geriau...

Driežas tik ranka numoja.

– Tai pagal programą... Tu man teisybę sakyk!

– Negaliu, tėveli, – griežtai atsako moteris. – Tavo širdis nesveika.

– Išeisiu! – kūkčioja konservatorius. – Oi išeisiu...

– Kur tu išeisi? Šitiek nusipelnęs... Gatvėj bijosi pasirodyt.

Sėdžiu sumišęs, nedrįsdamas įsiterpt į diskusijas. Truputį kitaip įsivaizdavau konservatorių pasaulį. Maniau, kad žengia jie viską šluodami ir juokiasi.

– Į mišką išeisiu. Šaknų ieškot. Man įdomu, kaip aš taip aukštai pašokau nieko nedirbdamas?

– Dirbai šį tą, – ramina žmona. – Senelį Patriūbavičių iš buto išmetei... Indėlius rinkai... Nulius visados tik dešinėj pusėj prisirašydavai... Ir atkreipė rimti vyrai dėmesį.

– Anuomet aš turėjau Lietuvos ateities viziją, – ūmai subruzda Driežas. – Tik kur tu ją nukišai? Visas kertes, visus palovius išverčiau...

– Reikia man tavo vizijų! – purtosi Driežienė. – Nežinau nė kaip atrodo...

– Kaip atrodo, ir aš nebepamenu. Žinau tik, kad – graži! Va ir būtų kraitis.

Man šaltis perbėga nugara. Visai senis iš galvos išsikraustė. Kur mes kišim tą viziją? Pinigais, fabrikais, – prašom...

– Gal turguj pažiūrėt, – svarsto moteris.

– Turguj bus iš Taivano. Atrodo gražiai, bet trumpaamžės.

– Nesivarginkit, – meldžiu. – Tiek metų gaivaliojomės be vizijų... O dabar jau ir su vizijom po kaukolinio... Nieko gero. Atplėštumėt gabalą Suvalkijos...

– Kurmi! – rikteli konservatorius. – Vizija – tai šviesa.

– O tu įsižiūrėk, kaip čia viskas spindi, – svajingai sako Driežienė.

Vyras žiūri. Stvėręs sidabrinę žvaigždę, trenkia į krištolinį mėnulį.

– Ne taip spindėjo...

Moteris užmeta vyrui ant galvos maišą ir užriša pakaklėj. Tada pasodina kertėj ir meiliai sako:

– Viskas bus gerai, tėveli.

O man paaiškina:

– Rimtas vyras, tik va... Agrarinis mentalitetas kliudo gyventi pilnakraujį politinį gyvenimą. Visa laimė, kad pažiūrų stiprintuvą turim. Antraip – prapuolę būtume. Ar tu konservatorius, ar demokratas, atėjęs į valdžią kaipmat pradangini pažiūras, vizijų nebeprižlibini... Dėkui Dievui, dar galim orientuotis pagal kokio stambesnio fabriko kaminą. Bet ir tų vis mažėja...

Konservatorius mūkia maiše, bet neįmanoma suprasti, ką jis nori pasakyt. Driežienė išjungia šviesas, prijungia laidus, atsiverčia instrukciją ir ima aiškinti Konstituciją. Driežo galva svyra, netrukus jis jau alsuoja lygiai ir ramiai, o iš ausų jam dūmelis rūksta.

Apačioj pasigirsta triukšmas, ir aš leidžiuos tenai.

– Jums tik viena galvoj! – rėkia Katrė.

Paraudonuoju, tikėdamasis išvysti pikantišką vaizdelį. Tačiau Katrė murkso kertėj, o vyrukai kažką skaičiuoja prie stalo.

– Dešimt! – sako Juras Tarutis.

– Dvidešimt! – it kirviu kerta mano vaikas. – Antraip pats vesiu.

– Mikalojau! – apglėbiu sūnų. – Konstantinai!

Tėviškas pasididžiavimas užplūsta krūtinę. Pagaliau ir mano mulkis atėjo į protą! Kiek daug reiškia vien paprasčiausias pasėdėjimas konservatyvioj aplinkoj. Baisu pagalvoti, kas bus toliau...

Išeinu kaip niekad tikėdamas ateitimi.

Atostogos

1

Ponas K. atsiduso ir rūsčiai pasakė:

– Metas prie jūros!

Žmona, kaip jis ir baiminosi, stryktelėjo nuo sofos.

– Ak, kaip aš laukiau!

Ponas K. vėl atsiduso ir pasakė dar rūsčiau:

– Aš važiuosiu vienas.

Dabar žmona klestelėjo ant sofos.

– Kaip tai – vienas?

Ponas K. atsiduso trečiąsyk.

– Moterims vasarą negalima prie jūros.

– Kodėl?

– Baltijos tyrimai...

– Bet kaipgi?.. – vapėjo žmona. – Kaipgi tu vienas?

Ponas K. ilgai stovėjo prie lango, žvelgdamas į vakarus. Lūpos virptelėjo, ir skruostu nusirito ašara.

– Kaip nors...

– O kaipgi aš?

– Grindis išplauk. Sienas išdažyk, – ponas K. švelniai pabučiavo žmoną. – Jūs, moteriškos, visados randat ko nusitverti namuose.

Pati išgąstingai žvelgė į savo žmogų.

– Bet ką gi tu veiksi? Vienas! Prie jūros!

Ponas K. raukė kaktą, krapštė pakaušį.

– Sunku dabar atsakyti. Orientuosiuos pagal situaciją. Sudiev, motinėle... Stenkis nė minutės nesėdėti be darbo. Veikla, kad ir pati primityviausia, išblaško niūrias mintis.

– Ak, jūra! – sušuko moteris. – Pamatyt tave norėčiau vėlei!..

„Suprantu, – atsiduso ponas K. – Bet vasarą moterims prie jūros – nevalia! Saulė joms greitai perkaitina smegenis, o bangų ošimas ir dykinėjimas labai veikia jautrią moterišką psichiką."

2

Vos išlipęs iš važio, pamatė galybes pusnuogių moterų, o kuo arčiau buvo jūra, tuo moterų daugėjo, o rūbų – mažėjo. Poną K. pagavo pakili šventiška nuotaika ir jis nejučiom užtraukė: „O gražuole Palanga-a-a!.."

„Įdomu, ką čia būtų veikusi mano žmona? – šyptelėjo. – Vilktųsi iš paskos it lagaminas. Atrodyčiau kaip iš kaimo. O ir ką tada man?.. Vaikštinėti su žmona pajūry? – Jis net sukikeno. – O gal sėdėti dviese bare ir šnekėtis? Bet apie ką? Kaip tada pailsėti? Juk labiausiai ir pavargsti per metus nuo žmonos plepėjimo."

Paplūdimy nuogalių buvo taip tiršta, kad net kvapą gniaužė. Daugelis lūkuriavo, gulėdamos aukštielninkos. Tatai regėdamas ponas K. nusimovė kelnes ir juokdamasis žengė artyn...

3

Verkdamas dūlino Basanavičiaus gatve į rytus. Skaudėjo ir šonkaulius, ir širdį. „Kažkas čia ne taip, – mintijo. – Kiti nūnai ir ministerijose... O aš net prie jūros negaliu..."

„O jei būčiau Basanavičius? Aišku, tada nekiltų problemų. „Na, moterie!" – „Prašom, daktare..."

– Tuštybė! Visur tuštybė! – riktelėjo ponas K.

Grįžo į sanatoriją ir krito į lovą.

4

Kai ponas K. pabudo, mažasis princas jau stovėjo. „Na, ko tu nerimsti?! – suirzo. – Juk matai, kad nieko gero...“

Spriegė nykščiu.

Poną K. labai nervino Nepriklausomybės metais nepaprastai padidėjęs dėmesys mažajam princui. Primityvioms jo problemoms laikraščiuose ir žurnaluose skiriami ištisi straipsniai, ogi žmogus su savo didingu dvasiniu pasauliu ir mintimis apie Lietuvą nustumiamas į antrą planą. Anksčiau tokie dalykai atrodė neįsivaizduojami! Poetas, šlovindamas žmogų, dainavo apie rankas, galvą ir širdį. Užtat tarybiniai žmonės ir buvo kur kas širdingesni, elgėsi apgalvotai, o retežiais sukaustytos jų rankos nutiesė plentus ir geležinkelius, pastatė šviesius gyvulininkystės kompleksus ir televizijos bokštą... O ką laisvas žmogus stato šiandien?

Su pagieža dėbtelėjo į mažąjį princą, kuris po smūgio drybsojo aukštielninkas, be gyvybės ženklų.

– Kelkis, padla! Eisim į Europą.

Tas nė nekrustelėjo. Dabar ponas K. nužvelgė jį baugiai ir net su tam tikra pagarba. „O juk jis labiau nepriklausomas nei lietuvis! Dar gerokai prieš Sąjūdį buvo atsiskyręs nuo Rusijos ir beveik niekada nepaklusdavo tarybų valdžios sprendimams. Tad ar gali pykti, kad šiandien keliasi į puikybę? Šitiek metų, nelyginant disidentas nedrįsęs išeiti viešumon, ūdytas ir niekintas, pravardžiuotas bjauriausiais totoriškais žodžiais...“

„Tačiau kodėl mes, lietuviai, nuolat perlenkiam lazdą? Kiekvienam derėtų žinoti savo vietą ir turėti griežtai apibrėžtas funkcijas. Bet kur tau! Štai ateini su prašymu pas seniūną ar ministrą, o tas, užuot pats išsprendęs tavo problemą, pasiunčia tave pas mažąjį princą. Betgi princas, kad ir koks būtų galingas, negali sutvarkyti visų Lietuvos reikalų. Juolab kad jam...“

Už langa pasigirdo skambus moterų juokas, ir mažasis princas sukrutėjo. „Va va, – karčiai šyptelėjo ponas K. – Kas jam

Lietuva ir kas jam varvantis stogas! Ir, be abejo, tokiam, kuris vos bepastovi pats, nerūpi griūvantys bankai. Galų gale kada ir kokioj šaly karaliai ir princai rūpinosi paprasto žmogaus reikmėmis?"

Atsikėlė ir verkdamas išėjo pro duris.

5

Vėl jis dūlino Basanavičiaus gatve ir kuo toliau, tuo labiau nekentė Basanavičiaus, nors ir neprisiminė, kas anas toks. „Tikriausiai kovojo už laisvę, taikydamasis atsisėsti laisvon kėdėn."

„Liaukis! – subarė save. – Senovės žmonės buvo visai ne tokie kaip šiuolaikiniai plėšikai. Vytautas pats vedė pulkus į Žalgirį, nepatikėdamas šio svarbaus reikalo mažajam princui. Ogi juokdariai anuomet ir buvo vadinami juokdariais, tik šiandien – ministrais."

Stengdamasis atitrūkti nuo blogų minčių, nukreipė žvilgsnį į moteris, bet nuotaika dar labiau subjuro. Ypač jį sunervino biustai. „Galbūt aš klystu, bet man atrodo, viešai demonstruoti derėtų tik tai, kas pažangu, kuom galėtume būti įdomūs Europai." Jis gerai prisiminė, kad biustai tokie pat buvo ir prieš penkerius, ir net prieš penkiasdešimt metų. „O gal ir prieš šimtą, – tulžingai šyptelėjo ponas K. – Vienintelis dėmesio vertas biustas, kurį esu kada nors regėjęs, buvo Lenino."

Mintyse palyginęs moterų ir Lenino biustus, aptiko daug pastarojo pranašumų. Griežtų formų, gotikinis Lenino biustas nekėlė kvailų minčių. „Neatsitiktinai stovėdavo muziejuose ir skaityklose, koncertų ir konferencijų salėse – visur, kur būtina rimtis ir susikaupimas. Jauno žmogaus žvilgsnis, nesutikęs kliūčių, laisvai slysdamas švarkeliu ir barzdele, nejučiom nukrypdavo į žvaigždes, užtat jaunuolis svajodavo tapti kosmonautu, o ne mafijozu... O kiek tu susikaupsi, spoksodamas va į tokį?.. – Ponas K. demonstratyviai nusigręžė. – Deja, daugelis valdininkų bū-

tent tokiais ir apsistato. Lenino biustą nūnai berastum tik ant vieno kito darbštuolio – galbūt Jo Ekscelencijos – stalo... Štai kodėl valdžios įstaigose šitiek chamizmo ir iškrikimo!“

Ūmai jam kilo kvailas noras pačiupinėti biustą. „Čia dabar! – ponas K. net kojom sutrypė iš piktumo. – Nors... Kartu pasakyčiau moteriškei keletą griežtų, pamokomų žodžių. Biustas atitraukia rinkėjo žvilgsnį nuo aukštesnių idealų, o tokia padėtis naudinga tik rytų kaimynei...“

Buvo jau betiesiąs ranką, tik ūmai nudiegė sumuštus šonus... Sukando dantis ir, paėjęs į šalį, pritūpė ant suolo.

6

Nors ir kaip intensyviai ponas K. stengėsi mąstyti apie Lietuvos ryšius su Rusija bei Europos Sąjunga, mintys – matyt, dėl to, kad saulė vis labiau kaitino galvą – krypo kitur. Dingtelėjo netgi tokia šventvagiška mintis: „Gal spjauti į tarptautinius santykius ir pasantykiauti buitiniam lygmeny?.. Tik prieš tai gal reiktų susipažinti? Gal net pavakarieniauti sykiu? Bet kiek vargo ir išlaidų! Aišku, galima susipažinti po vakarienės. Juolab kad prieblandoje tikrai neatrodyčiau remtino amžiaus... Tik apie ką su nepažįstama kalbėti? Aš ir pažįstamoms neturiu ką pasakyt. Juk gyvenime yra vos keletas svarbių dalykų, o ir tuos pačius mes jau kažin kada esam viens kitam išpasakoję...“

Nuo sunkių minčių nusviro galva, ir ponas K. užsnūdo.

7

Kai pabudo, saulė krypo vakarop. Kūnas buvo sustiręs, svaigo galva, norėjosi namo.

„Bet aš ilsiuosi! – pyktelėjo ponas K. – Aš kurorte! Iš čia žmonės net po mėnesio grįžta dar pusgyviai, o aš mat per dieną kojas pakratysiu!“

Nukiūtino pajūrin, stengdamasis nežiūrėti į moteris, todėl ke-

liskart į jas atsitrenkė ir jūrą pasiekė visiškai nusigalavęs. Išlenkė porą kaušų alaus, paskui ilgai brido palei tiltą, bet vandens buvo tik iki kelių.

Pusvalandį bridęs išblaivėjo, ir vanduo pakilo iki juosmens. Griuvo, išskėtęs rankas – taip matė darant kitus, – ėmė spardytis ir ūbauti. Paskui nusispjovė ir grįžo. „Smagu, tikrai smagu, – įtikinėjo save. – Bet vonioje smagiau."

Atsigulė ant smėlio. Po penkių minučių pakilo sumišęs, gūžčiodamas pečiais. „Lovoje patogiau, bet gal aš ko nesuprantu..."

Nusprendė pasivaikščioti, tačiau nuo gryno oro ėmė ūžti galva ir teko griebtis cigaretės. „Ir vis dėlto žmonės palieka jaukius namus, šunį, televizorių... Įbrenda jūron ir stovi. Be abejo, tai kažką reiškia."

Eidamas gatve matė daug vyrų bei moterų tulžingais, perkreiptais veidais, ir jam atlėgo širdis. „Atrodo, lyg būtų išvyti iš namų. Aš bent savanoriškai..." Bet prisiminė žmoną, tada pavydo grimasa iškreipė ir jo veidą. „Švilpaudama šveičia kriaukles, o aš čia mirtim vaduojuos..."

Ūmai – gal dėl to, kad saulė jau buvo nusileidusi – nušvito galva, ir jis žengė į barą...

8

...Ant suoliuko sėdėjo ponia, o šalimais tupėjo šuniukas. Jam suvirpėjo širdis, tarsi vyšnių viršūnėm būtų praskridęs vėjas...

– Jūsų vyras tikriausiai Telšių apskrities gubernatorius?

– Iš kur jūs žinote?

– Skaičiau...

Ponia šyptelėjo graudžiai ir švelniai it silkė. Ponas K. prisiminė, jog tą moterį sapnavo paskutinę naktį prieš kelionę. Ji norėjo kažką pasakyti, bet žmona, versdamasi ant kito šono, įspyrė į kepenis, ir sapnas nutrūko.

– Jūs norėjot man pasakyt...

Ponia verkdama krito jam į glėbį.

– Jūs norėjot manęs paklaust...

– Aš norėjau...

– Tai klauskit!

– Kuom skiriasi avangardas nuo garderobo?

– Žemė dunda! – Ponia pašoko visa išbalusi. – Mes išeinam Europon... Sudiev...

– Aš ateisiu...

– Ne ne... Pamirškite... – moters rankos nardė po slapčiausias vieteles...

Ponas K. žinojo, kad nepamirš. Žinojo taip aiškiai, tarsi visa tai būtų skaitęs senoje ir labai gražioje knygoje...

9

Pramerkęs akis ilgai nesuvokė, kur esąs. Lubos mėlynos, grindys geltonos. „Bene svečiuose pas mažąjį princą?..“

Paskui suvokė, kad guli kopose, ir džiugi nuotaika išblėso. Kišenės buvo tuščios, o mažasis princas kiurksojo susigūžęs ir tarytum išsigandęs.

– Vakar žengiau į barą, – aiškino jam ponas K. – Užsisakiau šimtą, antrą ir trečią... Paskui – tamsa. Tačiau tamsą triskart perskrodė šviesa. Toj šviesoj aš regiu save kažkur einantį, kažką aiškinantį nepažįstamiems uniformuotiems ponams, keliantį taurę ir vėl krintantį į tamsą... Taigi įžengiau į barą ne vakar, o prieš tris paras. Viskas kaip sostinėj, bet kodėl aš čia?

Ant jūros tilto, persisvėręs per turėklus, rymojo vienišas seniukas. „Šok, – paragino ponas K. – Laimingi, kurie dainuoja ir šoka net ir tada, kai jiems liūdna...“

Pusvalandį palūkuriavęs suprato, kad vasara baigėsi. Atrakcionų nebebus.

Jau seniai ruduo. Ponas K. gyvena gerai, sutaria su žmona. Ir tik kartais, ypač per pilnatį, dingteli keista mintis, kad reiktų kažkur išeiti...

– Vasara prabėgo, o aš tebestoviu su žydinčia šakele...

Tokiais atvejais žmona pataiso ramunėlių arbatos, ponas K. išgeria, pabučiuoja savo senikę į kaktą ir eina lovon. „Ten, kažkur, yra spindintys miestai ir nuostabios moterys. Viskas ten... Bet kai ten atsiduri, visa tai pradingsta iš akių ir tu vėl stovi su keleivio drabužiais, žvelgdamas už horizonto...“

Lapai iš vasaros knygos

1

Vasarą, kai sirpsta vyšnios Suvalkijoj, kai Lietuvoj ima pjauti šieną, Žygimantui Pilypui vaidenasi, neva kažkas tartum dobilą pjauna ir širdį. Ir toks pagauna ilgesys...

– O jeigu aš išeisiu? Vieškeliais plačiais! Išeisiu ir negrįšiu...

– Išeik, – sako žmona.

– Štai kaip! – karčiai šypteli Žygimantas Pilypas. Paima lazdą, atsiriekia žiauberę duonos.

Žmona atkiša ir krepšį.

– Tik nepamiršk: bulvių, kiaušinių, dešros...

„Kokie prasti, kokie slegiantys žodžiai, – gūžiasi Pilypas. – Kaip spaudžia jie mano sielą prie žemės. Ypač dešra."

Neužsivarstęs batų žengia pro duris, o širdin smelkiasi kartėlis. „Nejaugi aš galiu tik iki parduotuvės? Kiti nepalyginti toliau nueina."

Kitados skaitytuose romanuose vyrai dažnai išeidavo iš namų. O grįždavo po daugelio metų. Dulkėtais drabužiais, tuščiom kišenėm... Išskėsdavo rankas, ir išsiilgusios žmonos, šiltos it vasaros lapai, krisdavo į glėbius...

Jis ryžtingai praeina pro parduotuvę, o toliau – atšiaurus, nepažįstamas pasaulis. Po pusvalandžio jau tariasi suprantąs, kas yra vienatvė, tremtis, emigracija...

O žmonės skuba pro šalį, tarsi turėtų kažkokį ypatingą, didelį

tikslą. „Kur šiandien išeina žmonės? – bando suvokti Pilypas. – Valdžion, Europon, iš proto... Išeina ir negrįžta. Tik man nepavyko, o juk ėjau, visą gyvenimą ėjau... Prakeiktas valstiečio mentalitetas, kaip girnapusės ant abiejų kojų...“

– Norėčiau eiti sykiu, – stabdo kažkokį pilietį. – Aš netrukdyčiau. Galėčiau sėdėti kertėje ir žiūrėti, kaip jūs darbuojatės vardan...

– Nesidarbuojam mes...

– Vadovaujat! Pas jus man ir pro langą būtų smagu žiūrėt.

– Pas mus nėra langų. Mes vamzdyje...

Pilypas nusilenkia su didele pagarba, o širdin smelkiasi pavydas. „Gyvena žmonės! Vamzdžiuose! Įsitempę ir pasiryžę kaip kulkos. Kiekviena sekundė tarp žygdarbio ir mirties. Nėr kada pro langus dairytis...“

Kaip tyčia prapliumpa lietus, ir nuotaika visai subjūra. „Kur eiti? Kodėl gyvenime viskas ne taip kaip mene, kur tokiu atveju kaipmat atsirastų Laura, Solveiga, Helen... Juk tie, kurie išeina – klajūnai, romantikai, idealistai – savo žygius bemaž visuomet baigia pas abejotinos reputacijos moteris.“

Tiesa, kažkokios ponios eina pro šalį, bet į Pilypą nė viena nežiūri. O kad ir pažiūrėtų... Ar su moterimis tinka plepėti apie moteris? O apie politiką? Vasarą tuom niekas nesidomi, juolab kad ir taip visiems aišku: mūsiškiai pralaimės. Bėda, kad žmonės nemoka suartėti be žodžių. Kaip traukiniai...

Vis dėlto nusprendęs, jog metas rodyti iniciatyvą, stveria vieną už rankos.

– Gelbėkit! – rikteli ponia.

– Mielai, – linksi Pilypas. – Tiktai ką aš turėčiau daryt? Paslėpčiau jus pas save, tik abejoju, ar supras pati. Mudviejų santykiai pašliję...

Ponia apsidairo, bet žmonės slepiasi nuo lietaus.

– Nesitikėkite pagalbos iš šalies, – mokina Pilypas. – Daugelis

dabar rūpinasi tik savimi. Bet aš – ne... – jo balse suskamba slepiamo išdidumo gaidelės. – Užtat ir neturiu nieko! Aš galėčiau jumis pasirūpint. Tik pasakykit, ko reikia?

– Eikite, – mostaguoja ponia. – Eikite!

– Kur man eit, meldžiamoji? – rikteli Pilypas. – Ką čia paistot!..

Tačiau įsižeidžia ir nueina. „Gal užsukti pas Mariją. Prieš dvidešimt metų sakė: „Be tavęs negalėsiu gyvent". Betgi vakar mačiau turguj – atrodė net labai gyva."

O pas Mariją sėdi Juozapas: baltom šlepetėm, raudonu kaklaraiščiu.

– Sveika, Marija, – Pilypas išskečia rankas. – Štai lazda, krepšys... Pavasaris krūtinėj... Ar daug žmogui reikia!..

Juozapas peržegnoja Pilypą.

– Iškviesiu policiją! – sako moteris.

Pilypas apsisuka ir išeina nė neatsisveikinęs. Pastarieji žodžiai jį sukrėtė. „Prieš dvidešimt metų negalėjo be manęs, o dabar jau ir su policininkais gali! Keičiasi mano karta..."

– Norėčiau nusišauti, – sako užėjęs ginklų krautuvėn.

– Leidimą turite?

– Še tau! – įsižeidžia Pilypas. – O jei pageidaučiau pasikarti ir nusiskandinti?

Pardavėjas atsako, jog tokiais atvejais leidimas nebūtinas.

Pilypas patraukia prie upės. „Sykiu ir atsigaivinsiu."

Kiekvieną rytą, vos pagalvojus, kiek reikės atlikti beprasmiškų judesių virtuvėje, lovoje, vonioje: pirmyn atgal ir – sukamaisiais judesiais, – pagauna melancholija. Kilnesnės dvasios žmogų tai žemina, juolab kad niekas nuo to nepasikeičia. Taip ir kyla noras išeiti...

Sykį jis net išvažiavo. Baltija!.. Apie ją buvo daug girdėjęs... Penkias minutes pabraidė jūroj ir penkias paras čiaudėjo, šnypštė, ašarojo. Užsirakino ir daugiau nebekėlė jūron kojos, tik iš nuobodulio valgė, valgė, kol ėmė pūsti vidurius. Grįžo sostinėn

persdamas, verkdamas ir čiaudėdamas, įsitikinęs, jog nuo savęs nepabėgsi.

Tada ryžosi mesti iššūkį kriminaliniam pasauliui: kas vakarą sutemus išeidavo pro duris ir stovėdavo prie namo. Širdis daužydavosi, kojos linkdavo, bet vis dėlto jis žengdavo tris žingsnius į tamsą ir įsitvėręs stulpo įtikinėdavo save: „Tu privalai! Nors penkias minutes!" Iš tiesų grįžęs jausdavosi geriau. „Jeigu mes nieko nedarysim, jie visai pašėls", – sakydavo pačiai.

Bet sykį, kai jis šitaip stovėjo įsitvėręs stulpo, pribėgo perkaręs šuva, kilstelėjo koją...

Aišku, Pilypas nemanė, kad jo akcija liks nepastebėta. Bet laukė peilio į pilvą, kumščio į dantis, tik jau ne šitokios paniekos. Savaitę išgulėjo lovoj, svarstydamas, kieno tai pasiuntinys: Vyriausybės ar nusikalstamų struktūrų? Pagaliau suvokė, jog skirtumas nedidelis, ir nusprendė, kad į politiką nebesikiš: vieno žmogaus pastangos negali pakeisti susiklosčiusios padėties...

...Jis sustoja ties žydinčiu krūmu. „Fantastiškos *Sadolin* spalvos!" Nudžiunga suvokęs, kad dar gali pajausti gamtos grožį.

O žmonės kiūtina pro šalį, bet dabar Pilypui atrodo, kad jie nežino, kur eiti, o tik išsigandę klaidžioja nuo vieno pastato prie kito. Kartais stabteli ir beviltiškai mostaguoja rankom, tardamiesi su tokiais pat nelaimėliais, kur link sukti...

„Gal grįžti namo! – svarsto Pilypas. Įsivaizduoja, kaip vos įėjus pro duris nušvinta stalinė lempa ir sieloje tampa šilčiau. – Kažin kodėl žmogus, sutikęs žmogų, negalėtų šitaip nušvisti?"

Grįžta, bet po pusvalandžio tampa ilgu ir jis užrašo: „Sėdint namuose, traukia į kelią, o keliaujant – į namus. Tikros laimės ir harmonijos šiam pasauly nėra".

Tada nurėžia stalinei lempai galvą ir įmeta į puodą. „Kai mano galvoje tamsu, nereikia manęs erzint."

Kažkas tyliai čirpia, ir Pilypas nesupranta: žiogas, žmona ar mažytė širdies kertamoji...

2

Kitą dieną Pilypas gauna šaukimą į teismą. Persižegnojęs pabučiuoja šaukštą, slenkstį ir pačią.

– Sudiev. Kažin ar bepasimatysim...

– Ką padarei, Pilypai?

– Nieko.

Tai ir baugina. Per visą gyvenimą nieko nepadaryta. Gali griežtai nubausti.

Dirsteli pro langą ir apsipila ašarom. „Štai jinai, laisvė! Gali eiti, kur nori... O kur aš vakar nuėjau? – Jis sugniaužia kumščius. – Nors šiandien nueik, Pilypai! Šiandien privalai nueiti! Paskutinė diena."

Ryžtingai žengia pro duris, bet jau leidžiantis laiptais ryžtas ima blėsti ir kieman išeina sugniužęs. „Kur, tiesą sakant, eiti?"

– Rytoj būsiu nuteistas, – prisipažįsta kiemsargiui.

– Oho! – nusilenkia senolis. – Niekad nebūčiau pamanęs...

– Kodėl? – įsižeidžia Pilypas. – Ko man trūksta?

Regėdamas senolio akyse pavydą, nejučiom pasipučia, pasitempia.

– Už ką?

– Niekai, – kuklinasi Pilypas. – Už visą gyvenimą.

Senolis nusilenkia su dar didesne pagarba.

– Mes, paprasti žmonės, su tavim.

Tokių žodžių įkvėptas Pilypas iškelia galvą ir bemaž nedvejodamas praeina pro keturias parduotuves, du restoranus, vaistinę ir polikliniką.

Sutikęs Juozapą ir tam pasigiria. Juozapas griežia dantimis.

– Daugelis mūsiškių niekada tokios garbės nesulauks.

– Nemanau, kad čia jau kažin kas...

– Kurgi ne! – Juozapas nusigręžia, slėpdamas ašaras. – Nė sykio neteistas dabar ne kažko vertas. Niekas rimtai nežiūri.

– Kalbėsiu teisme už visus, – pažada Pilypas.

Juozapas paspaudžia jam ranką.

„Visi galvoja, kad aš teisiamas už rimtą dalyką. O jei paaiškės, kad tai menkniekis? Kokia gėda! – kremtasi Pilypas. – Ir tikrai gali taip būti. Juk dabar tik už smulkmenas ir teisia...“

Ir taip jis susinervina, kad jau nebedrįsta eiti pakelta galva. Atrodo, kiekvienas gali spjauti po kojom.

– Atleiskite, – sustabdo praeivį. – Ar jūs neteisiamas? O jūs? Jūs? – stvarsto žmones už rankų. – Aš dar nevertas teismo. Gal norėtumėt vietoj manęs?

Prieina policininkas ir pasiteirauja, ko ponui trūksta.

– Matau galybes laisvų žmonių. Kodėl jie nepatraukti atsakomybėn?

– Todėl, kad bailiai esam, – paaiškina policininkas. – Vis dairomės, ką pasakys Europa. O kas mums ta Europa?

– Ko jau nekenčiu, tai Europos, – linksi Pilypas. – Kelinti metai ten einam, o kur jinai? Per tiek laiko ir ubagas į Mėnulį būtų nuėjęs. Kartais man atrodo: jokios Europos išvis nier. Konservatorių išmislas!

Policininkas pritariamai suduoda lazda jam per kepenis ir sako:

– Lygindamas dabarties ir devintojo dešimtmečio pabaigos žmones net apyžlibis rastų dešimt skirtumų. Anie mėgdavo dideles triukšmingas kompanijas, rinkdavosi parkuose ir plentuose, o mes apsitveriam tvorom ir dar šunis kieman paleidžiam. Anie juokdavosi iš priešo, o mes – vieni iš kitų, pamiršdami, kad juokas – ginklas, su kuriuo juokauti nevalia. Jie svajodavo, kaip šauniai gyvensim po dešimties metų, o mes dūsaujam, prisiminę ano dešimtmečio įvykius: ak, sielos plasnodavo, širdys dainuodavo!.. Mes slankiojam surūgę, o juos džiugindavo net menkniekiai: vėliava, Vytautas, lietuviškas žodis... – Policininkas rūsčiai pakrato lazdą. – Yra už ką mūsų žmogų nuteist. Būtų mano valia...

Pilypas padėkoja ir atsisveikina.

– Iki teismo dar spėsiu į kapines. Tėvui, motinai nusilenkt.

– Spėsi, – linksi policininkas. Jis žino, kad už kampo lūkuriuoja trys bedarbiai vaikinai.

...Vasarą, kai sirpsta vyšnios, kai Lietuvoj pjauna šieną, kažkur, gal vidury miesto ir vidury dienos, tartum dobilą pjauna ir žmogų. Kraujas varva ant lelijų... Ir toks riksmas, kad gausiai susirinkę žiūrovai užsimerkia, lyg mirdami...

Teismas eina...

1

„Teismas – kaip ir traukinys: gali eiti į abu galus."
Platonas, „Apie valstybę"

Teisėjas Pontijus Tautkus murksojo užu stalo, klausėsi, ką šneka prokuroras, kaltinamasis, liudytojai, ir jam buvo labai labai liūdna. „Kodėl jie visa tai man pasakoja? Nejaugi įsivaizduoja, kad tokie dalykai man bent kiek įdomūs?"

Kyšį teisėjas buvo paėmęs dar prieš savaitę, ir bylos baigtis jam buvo aiški. „Liaukitės! – norėjosi riktelt. – Ką čia dabar vepezojat? Eikit namo ir išsimiegokit."

– Dvylika kirstinių žaizdų! – stebėjosi kaltinamasis Patriūbavičius. – Ne, ne, vyrai, tai ne mano stilius. Aš va tokį ąžuoliuką vienu siūčiu... O juk čia viso labo tik boba!

„Dvylika, – mąstė Pontijus Tautkus. – Teisingai paėmiau. Po tūkstantį už roną..."

Norėjosi eiti namo ir perskaičiuoti: tas darbas jam buvo labiausiai prie širdies. Deja! Reikėjo sėdėti. Ir ne tik sėdėti, o dar klausytis visų šių nesąmonių! „Šlykščiai sutvarkyta Lietuvėlė, – mintijo teisėjas. – Veltui nieko negausi..."

– Kas iš to, kad aš sėdėjau šalimais, – teisinosi liudytojas Vasiliauskas. – Kai išgeriu tris – nieko nebematau. O tada jau buvo po keturių...

„Tris – Hanai, – skaičiavo teisėjas. – Keturis – Svetlanai... Žmonai užteks ir vieno. Už likusius – į Maljorką. Nusibodo! Viskas! Nebegaliu!“

– Negali būti, kad aš, atvykęs į įvykio vietą, iššaginau nukentėjusiąją, – stebėjosi policininkas Kontrimas. – Nuo jaunumės bijau moteriškos. Juk šitaip tarška!..

– Moteris buvo nebegyva, – konstatavo prokuroras.

– Ne, ne, dar krutėjo, – prieštaravo policininkas. – Drybsojo va tokia nepadoria poza, užpakalį kraipė ir kojas kratė. O aš – krikščionis demokratas! Visi žino.

Teisėjas prisiminė Hanos pozas, atsistojo ir buvo beišeinąs, bet ūmai suvokė, kur esąs, ir tik dantimis sugriežė. „Kodėl? Kodėl jie taip keistai elgiasi? Daužo kits kitą... Žagina... Degina... Sprogdina... Kasdien! Ir galo nematyti. Ak, išgamos! Niekšai! Lietuviai!“

– Kirvis styrojo galvoj, – pasakojo prokuroras. – Nukentėjusioji negalėjo provokuoti...

„Kodėl jis taip kvailai kalba? – svarstė teisėjas. – Ką jis išmano apie moteris? Pienburnis.“

– Nesąmonės! – nervinosi Patriūbavičius. – Baigęs darbą, kirvį aš visuomet palieku kaladėj, tik jau ne galvoj. Bene aš koks pusprotis? Prie tarybų valdžios sandėlininku dirbau. Visi mane gerbia!

– Kotas – 45 laipsnių kampu... – burbuliavo prokuroras.

„Ko jam taip įstrigo tas kirvis? – ėmė nervintis ir teisėjas. – Įdomu, kiek jam davė nukentėjusiosios giminės? Jei dvylika – dabar visą dieną liežuviu mals. Aišku, reikėjo susitikti, suderinti... Bet Hana... Svetlana...“

– Kampų aš nematuoju. Geometrijos neišmanau. O laipsnių buvo tik keturiasdešimt, – jau visai suirzęs aiškino Patriūbavičius. Ir vis dirsčiojo į teisėją. Jo akyse aiškiai matėsi priekaištas: „Daviau – tai kas yr? Baikim tuos juokelius“.

„Pakentėk. Tokia tvarka, – žvilgsniu jam atsakė teisėjas, nors ir pats buvo pasipiktinęs. – Kam tie cirkai! Susitartume, paėję už kampo, ir kvit. Bet kur tau! Reikia prieš vadinamuosius Lietuvos žmones pasirodyt...“

– Sėdėjom... – pasakojo Vasiliauskas. – Staiga įlindo pro kaminą... Kad ims švaistytis...

– O sakei nieko nematęs, – prigriebė prokuroras.

– Tuos aš visados matau! Su keturiom kojom ar visai be kojų... Pasitaiko ir be galvos... – Vasiliauskas kėlė rankas į dangų. – Tai ar aš, vyrai, kaltas, ar kažin koks ten Kaukolinis, kur, žmonės šneka, po Lietuvą blūdija?

„Su galva, be galvos... Kaltas, nekaltas... Koks galų gale skirtumas!“ – Teisėjui nusviro galva ir netrukus jis jau tyliai knarkė, sapnuodamas tolimąją Maljorką...

2

Teisėjas Pontijus Tautkus vėl sėdėjo teismo salėje, vėl klausėsi tuščių kalbų ir vėl jam skaudėjo galvą ir širdį.

– Trisdešimt aš tikrai nebūčiau paėmęs, – aiškino muitininkas Juozapas. – Man pakanka ir dešimt. Aš taip ir sakiau: duokit ir važiuokit. Bet viršininkas pareiškė: dešimt man arba traukis kuo toliau nuo Lietuvos sienos.

– O ką aš turėjau daryt? – teisinosi muitinės viršininkas. – Atvažiavo komisaras ir įsakė: dešimt man arba rytoj pat žygiuoji į Lukiškes.

– Vadinas, aš kaltas? – susinervino komisaras. – O kažin ką jūs, didžiai gerbiamas teisme, darytumėt mano vietoj? Paskambino Seimo narys, kurio pavardės dėl suprantamų priežasčių aš negaliu jums paskelbti, ir kaip kirviu nukirto: dešimt man arba savo rankelėm skiriamuosius ženklus nuplėšiu.

Pontijus Tautkus klausėsi įgrisusių šnekų ir lankstė iš sąvaržėlių asiliukus. O vis dėlto džiaugėsi jam širdis. „Kokie mes, lietu-

viai, vieningi! Kaip broliškai dalijamės! Kaip viena šeima... O, sako, tik žydai... Kur ten! Nė kiek mes ne prastesni. Tiktai kam apie visa tai pasakoṭ? Argi kas nors to nežino?"

Po dešimt jis buvo paėmęs iš visų trijų. Kažką reikėjo apkaltint, o kaltų nebuvo. „Ir visados šitaip!" – susinervino.

– O kur man eit, nustumtam nuo sienos?! – šaukė muitininkas. – Prie tarybų valdžios buvo eilės parduotuvėse, dabar – darbo biržose. Nežinia dar, kas blogiau ir ką mes iš tikrųjų iškovojome...

„Jis teisus, – mintijo teisėjas. – Kur paprastam muitininkui, kuris ničnieko daugiau, kaip tik kyšį paimt, nesugeba, smukt? Vargšai žmonės... Vargšai visi, kas ne valdžioj... Tik anie sugeba, nutrūkus kadencijai, į šiltus plyšelius sulįst. Čia rastum nemažai paralelių su vabalų gyvenimu. Štai ką tik gimęs narys panašus į bjaurų vikšrą, energingai graužiantį kopūstą – Lietuvą. Paskui jis aprimsta, apsnūsta, virsta lėliuke, bet papūtus šiltesniam vėjui, žiūrėk, ir pakyla, išskleidęs puikiausius drugelio – bankininko sparnus. Savo ruožtu toksai drugelis gali padėti tinkamon vieton taukais aptekusį kiaušinėlį, iš kurio, laikui bėgant, vėl narys išsirita... Argi ne gražu?"

O muitinės viršininkas šitaip kalbėjo:

– Kas, kad aš šiandien ponas! Mūsų, muitinių viršininkų, gyvenimas nėra saldus. Visi mus ūdija, ir kiekvienas taikosi į tą pačią kėdę atsisėst. O ką aš turiu? Na, pilį pasistačiau. Mašinikių prisipirkau. Bet kas iš to? Laimės taigi – nier! Vos tik pasižiūriu į Lietuvą, atsitraukęs nuo sienos, – ir verkiu. Juk kiekvienas turėtų kaip aš gyvent! Ar ne to siekiame? Bet kada šitaip bus?

Numojo ranka ir atsisėdo. O jo akyse – ašaros spindėjo.

„Ir šitas teisus, – mąstė Pontijus Tautkus. – Laisvoj šaly niekas negali uždrausti žmogui gerai gyvent. Juk kai žmogui blogai, jis nebeturi vieko net Tėvynę pamylėt. O Tėvynei tas nepatinka. Tėvynę mes privalom mylėt! Geriau kad ir iškreiptu būdu, negu

visai nuleidus rankas. Pagaliau pripažinkim, kad mūsų Tėvynė gera: kiekvienam duoda. Aišku, jeigu moki prieit, jei nesi koks nuskurėlis, pastumdėlis, pedagogas...“

Komisaras kalbėjo:

– O kodėl aš turėčiau jiems viską palikt? Juk išpuiks! Tada apskritai nebeprieisi prie sienos. Ir kodėl neimt, kai duoda? Aš nematau čia blogo. Kita vertus, ką mes, policininkai, apskritai matom? Lakstom liežuvius iškorę. Kartais net sirenas ir žiburėlius įsijungus tenka lėkti kyšį paimt. O dabar mat išeina, kad aš kaltas...

Žmogui iš piktumo net rankos ėmė drebėt, jis net apsiašarojo.

„Visi protingi, – nulenkė galvą teisėjas. – Neįsivaizduoju, kaip jie čia atsidūrė: grynas nesusipratimas! Gal kažką ir ne taip padarė, bet juk neklysta tik tas, kas nedirba. Jei tokius jaunus vyrus uždarysi, ar po dešimties metų iš jų beišeis patriotai? Ar jie ko nors beišmoks? Juk kyšis toks dalykas, kad praktikuotis reikia kasdien. Čia – kaip smuiku griežti...“

Jis žinojo, kad visus išteisins, kad pasaka baigta, todėl toliau nebesiklausė, užmerkė akis ir vėlek užsnūdo...

3

Atleistas iš pareigų dėl protinio nepakankamumo, teisėjas Pontijus Tautkus pasiuntė savo pačiai raportą, kur, be kita ko, rašė: „Esmi didžiai nusipelnęs Lietuvos Respublikai, bet kad ir kiti pas mus nėmaž ne protingesni“.

„Kiti turi bent tiek proto, kad neparodytų, kad jo neturi“, – po 24 valandų raštu atsakė pati.

Dar po paros įvyko neoficialus įgudviejų susitikimas miegamajame.

– Ką aš dariau ne taip? – klausė teisėjas.

– Per septynerius metus tamsta nė vieno neišdrįsai nuteist! O teisėjui tas nepritinka. Teisėjas privalo griežtas būt.

– Laisvoj šaly kiekvienas turi teisę būt laisvas, – atsakė teisėjas.

– Esi apakintas šviesos, – tarė žmona. – Teisųjį išteisink, o kaltąjį nuteisk. Šitaip Dievas kalba savo vaikams.

Teisėjas nepritarė.

– Prieš du tūkstantmečius buvo toks atsitikimas: nuteisė vieną – iki šiol žmonija negali to pamiršt. O jeigu jau senovės žmonės nepajėgė atskirti teisiojo nuo bandito, tai ko tu iš manęs nori? Aš juk tik paprastas naujasis lietuvis.

– Ar man rūpi, kas prieš tūkstantmečius buvo! Aš dabartim rūpinuos. Ką valgysim? Kuom rėdysimės? Kyšio taigi nieks nebeatneš!

Pažvelgė Pontijus Tautkus į veidrodį. Akys mėlynos, bet kas iš to? Šiurpas ūmai perbėgo nugara.

– Štai tamsta sakai: nuteisk kaltąjį, – prabilo drebančiu balsu. – Bet kas kaltas, kad mes šitaip gyvenam? Seimas? Teismas? Vyriausybė? O kaip aš galėjau juos nuteist?

Moteris pravirko: širdis jautė, kad vyras teisybę šneka.

O tas sudraudė:

– Nutilk! Nusiramink! Štai išeisiu gatvėn ir kaipmat nuteisiu, – dairėsi po kertes. – Kažkur turėjo amžinatilsį tėvelio kirviokas būt...

– Bet kas iš to, Pontijau?

– Gatvės teisėjai gerai gyvena, – atsakė Tautkus. – Tą šiandien ir vaikai žino. Kožnas svajoja užaugęs daktaru išsimokint.

– Paims, oi paims, – rypavo moteriškė.

– Aišku, paims, – atsakė teisėjas. – Tačiau liks ir mums.

– Bet gal yra ir geresnių būdų pinigo prasimanyt... Lietuvą pašlovint...

Susimąstė Pontijus Tautkus. Buvo girdėjęs apie kažkokias finansines operacijas – daugelis jo klientų buvo šituom kaltinami, – bet kas tai yra, jis niekuomet nesuprato. Norint operuoti – daktaru reikia būt.

Palindęs po lova susirado kirvį, paspjaudė ašmenis. „Šitaip bus geriausia."

– Bent jau levorvelį paimtum, – virkavo pati.

– Bene mes kokie prancūzai! – atšovė teisėjas. – Lietuvis prieš lietuvį nuo senų senovės su kirviais ir šakėmis ėjo.

Atsiduso Tautkienė ir peržegnojo savo žmogų skersai išilgai. Tas išėjo. Buvo debesuota, bet, aišku, su pragiedruliais. „Kas iš to? – niūriai šyptelėjo teisėjas. – Visada pas mus su pragiedruliais. Tik kad jų nedaugėja...“

Gatvėm skubėjo naujieji lietuviai su telefoniukais dantyse, o prie parduotuvės sėdėjo žilas seneliukas, kažką rodydamas praeiviams drebančia rankele.

– Kas ten yr? – paklausė teisėjas.

Senelis linksėjo galvute ir atkakliai rodė ton pusėn.

„Kažkas turi būt, – sumetė Tautkus. – Reikia pasižiūrėt.“

Ilgai jis ėjo nurodyta kryptimi. Vėjas stūmė į vakarus. Lietus plakė prie žemės.

Sustabdė kažkokį žmogelį.

– A dar toli?

– Toli, ponuli.

– Ar nueisim?

– Vargu...

– Pinigo turi?

– Kur ten...

– Tai kodėl nenuteistas?

Išsitraukė iš užančio kirvį, skėlė žmogeliui į kaktą. Tas žagtelėjo, padėkojo ir užvertė kojeles.

– Galų gale... Nebebūčiau ištvėręs... Septynias dienas nevalgęs...

– Kaltas, – nusprendė teisėjas. – Negerai šitaip gyvent. Chroniškai nevalgot, užtat ir prasimanot visokių eibių prieš Lietuvos Respubliką. Viskas jums nebepatinka!

Pasimeldė prie nuteistojo ir patraukė namų link: labai jau rūpėjo žmonai pasigirt...

Aukštųjų Šimonių likimas

Šimonių pilis dunkso netoli Trakų ir nedaug skiriasi nuo kitų amžiaus gale statytų pilių: plačios gynybinės sienos, nedideli aštuonkampiai apžvalgos bokštai, skirtingo skerspjūvio šaudymo angos... Šią architektūros tradiciją lemia ne tiek estetiniai kiek funkciniai sprendimai: dažnas šedevras, stebinęs keleivį tautinių linijų grakštumu, greit buvo sudegintas, susprogdintas ar kitaip nuniokotas.

Baltas sakalas, nutūpęs šaudymo angoj, regi pilies viduje gražų kokių keturiasdešimties metų vyrą: tanki barzda, vėpūtiniais susisukusi ant žandų, storas liemuo, trumpos ampyro stiliaus kojos... Apdaras nelietuviškas, greičiau vengrų ar turkų kirpimo. Vyras stovi plačiai išsižergęs prie židinio ir skaito...

Sakalas patenkintas linkteli galvike ir pakelia sparnus. Jis skuba pranešt Europai gerą naujieną: lietuvių pilyse jau esama apsišvietusių žmonių!

Bet štai vyras dryksteli žurnalą, sutrypia kojom ir sumauroja angliškai it sužeistas lokys. Sargybiniai, stvėrę ginklus, sustingsta prie angų bei durų. Skersai menę, iškėlusi rankoj degančią žvakę, skuba daili, juoda suknia vilkinti moteris.

– Ar vėl tas pats, Kęstuti?

– Ak, Obirute! – vyras pamažu atgauna kvapą, bet veidas vis dar mirtinai išblyškęs. – Jie vėl rašo, neva mes, Aukštuomenės nariai, nedvasingi.

Darosi nejauku, kai rūsčiu vyro veidu rieda ašaros, tad Obirutė duoda ženklą sargybai pasišalint. Kęstutis smunka ant kelių ir įkniaubia veidą į skreitą. Moteris švelniai kedena vyrui barzdą.

– Bet tu juk dvasingas, Kęstuti?

Šis tik dar labiau kūkčioja.

– Tas ir yr, kad nežinau. O blogiausia, kad nepermanau, nei kas tas dvasingumas, nei dėl ko jie to daikto iš mūsų reikalauja. Gali būt, kad aš net labai dvasingas, bet kaip tą parodyt?

– Kodėl jie mus kankina? – Obirutė kelia rankas į dangų. – Ko jiems reik?

Kęstutis strykteli ant kojų, mėlynos jo akys blyksteli ugnimi, kurioje gali įžvelgt laužų, kitados liepsnojusių prie Parlamento, atšvaitus.

– Žurnalistai! Komunistai! Sukapot juos į gabalus! Arkliais sutrypt!

Jam nutilus už horizonto dar ilgai girdėti žirgų žvengimas bei gailūs lietuvių riksmai.

– O sakyk, Kęstuti... – Obirutė nukaista it orkaitė. – Ar aš tikrai Aukštuomenės dama?

– Tikrai, tikrai. *Yes!*

Ūmai pasigirsta būdingas driokstelėjimas, ir Kęstutis pašoka.

– Prie ginklų! Bene Švitrigailos pulkai...

Moteris skepetaite vėdina karštą vyro kaktą.

– Tai tik tėvelis dujas paleido...

Tikrai! Kęstučio uošvis Machaonas, srėbęs viralą prastajam kampe, pamosuoja šaukštu.

– O kažin aš, vaikai, Aukštuomenės narys, ar ne?

– Eitum, tata, rūsin, – šypso Obirutė. – Šeštą grafas Tyzenhauzas atvyksta!

– Aš irgi noriu diskutuot!

– Marš gult! – Kęstutis šmaukšteli vytine jam per sprandą. – Tai Aukštuomenės priedermės.

Machaonas papučia barzdelę.

– Jei mano žentas ir duktė Aukštuomenės nariai, vadinas, ir aš narys!

Kęstutis atsidūsta, priėjęs suima senį už barzdos ir trumpai paaiškina:

– Aukštuomenės luomas Lietuvos valstybėje susidarė maždaug devyniasdešimtaisiais, kai kraštą užgrobė karingai nusiteikusių lietuvių gentys. Iš genčių vadų bei jų vasalų greitai susiformavo ekonomiškai pajėgus sluoksnis, galintis įsigyti naujų automobilių, ginklų bei privilegijų. Būtent tada įsigalėjo Aukštuomenės nario sąvoka, išstūmusi partijos nario, bandito bei panašias. Tu jau ir tuomet ėjai atbulas, ogi Aukštuomenė plinta pirmyn ir į šalis, tik jokiu būdu ne atgal. Vsio!

Sumišęs senis tiesia rankas.

– Bet kaipgi tujen, dukrele?..

– Tai aš ją padariau! – atšauna Kęstutis.

– Še tau! – skėsteli Machaonas. – Tiek vargau prieš trisdešimt metų, o vis vien teko perdirbt...

Ir jau būtų nudūlinęs, jei ne toptelėjusi šviesi mintis.

– Užtat aš dvasingas!

– Iš kur žinai, tata?

– Ogi vos pažvelgiu pro langą, tuoj ir verkiu.

– Pažvelk ir tu, Kęstuti, – sako Obirutė. – A jau?

– Nikuja! – vyras spokso kieman. – Tik juokas ima regint, kaip ant šiukšlyno lietuviai kapstos, trupinių ieško...

– O tu svogūno pagraužk!

Uošvis kikena į saują.

– Štai atvyks grafas Tyzenhauzas, ir aš pasakysiu, kad tu nedvasingas.

– Tėveli! – suklinka Obirutė. – Nedrįsk!

– Reik jį izoliuot, – atsidūsta Kęstutis. – Izoliatoriai nūnai aukštos kokybės... O šitaip palikt nevalia. Prisimeni, Obirute, devyniasdešimt šeštuosius?

Kaip ji neprisimins...

Tų metų pavasarį netoli Vilniaus buvo sudaryta sutartis, nūnai žinoma Rokantiškių memorandumo vardu. Kęstutis, Taraila ir Švitrigaila pasidalijo Vilniaus apskritį, traukinį „Vilnius–Mažeikiai" bei dalį Kauno žemių, o kiti verslo partneriai liko Rokantiškėse. Vis dėlto tokia padėtis Kęstučio nepatenkino ir po mėnesio jis iššygiavo į Vilnių. Visų nuostabai, puikus taktikas Kęstutis šįsyk užklupo Vyriausiąjį Komisarą visiškai nepasirengusį kyšiui. Dar daugiau. Paaiškėjo, kad Taraila buvo sudaręs slaptą sandėrį su STT ordinu, ir šis akylai sekė tiek Kęstučio, tiek ir Komisaro veiksmus. Neteisingai apkaltintas Kęstutis buvo uždarytas Lukiškių pilyje. Tuo nedelsdamas pasinaudojo Švitrigaila: nusiaubė keletą Kęstučiui priklausiusių parduotuvių Trakuose bei Kaišiadoryse. Išgirdęs šią žinią, Kęstutis pasmaugė Lukiškių pilies budėtoją ir persirengęs demokrato rūbais pabėgo. Tų pačių metų rudenį, apsikrikštijęs konservatorium ir gavęs nuodėmių atleidimą, grįžo savo pilin. Bet ir čia jį nuolat atakavo tiek STT ordinas, tiek Tarailos bei Švitrigailos ordos. Siekdamas baigti šį brolžudišką karą, Kęstutis surengė savo pilyje Vienos balių, į kurį pakvietė Vyriausiąjį Komisarą, STT vadus, Tarailą, Švitrigailą bei keletą aukštesniųjų prokurorų, ketindamas juos visus nunuodyti. Bet kai svečiai susirinko prie stalo, ant kurio putojo sklidinos taurės, kai Kęstutis pasakė tostą, linkėdamas visiems amžinos ramybės, iš rūsio ūmai išlindo mirtinai ištroškęs Machaonas ir, nespėjus Kęstučiui duot ženklą sargybai, stvėręs taurę išmaukė ligi dugno. Čia pat ir dribo aukštielninkas. Svečiai, išauklėti lietuviško vaišingumo tradicijom, einančiom dar nuo Mindaugo, nieko nepasakė, betgi taurių nepalietė ir netrukus sėdo į limuzinus.

Daug vandens nutekėjo... O Kęstučio santykiai su verslo partneriais taip ir liko įtempti. Nepasitenkinimo telegramą atsiuntė net pats grafas Tyzenhauzas, tuo metu kontroliavęs pusę ONTT,

trečdalį STT, šešias septintąsias prokuratūros, ketvirtį Prezidentūros, dvylika pačių gražiausių puslapių iš Lietuvos Konstitucijos bei vieną dešimtąją BVP.

Ogi uošvis galavosi tik tris paras: primityvus lietuviškas organizmas, užgrūdintas odekolono ir denatūrato, pasirodė stipresnis už subtilų itališką nuodą...

Tik šiandien, po ketverių metų, vėl pavyko sukviest didžiūnus į puotą. Bet kur garantijos, kad senis vėl neiškrės kiaulystės?

„Ak, jei susirinktų vien savi!.. Aprengčiau Machaoną margais drabužiais, pakabinčiau palubėj – ir tegu sukasi... – mintija Kęstutis. – Betgi bus ir daugelio užsienio šalių vadovai, ir trys Romos kardinolai... Niekam čia jų nereik. Tik Obirutė... Koks balius be kardinolų! Ir še tau, kiek dabar bėdos... Europai Machaono nevalia rodyt."

– Ar daug žmogui reik? – skystu tenoru traukia senelis. – Klijų tūbelės...

– Liaukis, uošvi! – ūdija Kęstutis. – Gėda prieš visą dvarą. Ciupijaus trauktinės išgertum...

Bet senis gudrus. Po ano karto vengia tauriųjų gėrimų.

O Kęstutis šįsyk nė neketina svečių nuodyt. Laikai pasikeitė, ir jei kelios dešimtys visuomenėj žinomų asmenų tą pačią dieną toj pačioj vietoj mirtų ne savo mirtimi, gali kilt įtarimas. Šiandien Kęstutis darys kitaip: pasiūlys svečiams pažvejot baseine. Anksti rytą jis prileido ten strimelių iš „Villon'o" – vargu ar kuris atsisakys... O kai visi sušoks vandenin, paleis elektros srovę. Srovė puikios kokybės – spec. užsakymas tiesiai iš pirmojo Ignalinos bloko! – nuo tokios ant kūno nelieka jokių žymių...

Tik va senis... Gali pirmas stryktelt ir išverst pilvą...

– Gal tave į gamtą išvežt?

– Aš nemėgstu gamtos, – atsako Machaonas. – Kuo giliau į mišką, tuo mažiau policininkų. Užtat miške ir neauga nusikalstamumas. Nuobodu.

Kęstutis atsidūsta. Netiesa, kad keičiasi tik valdžios, o žmonės – ne. Juk žmonės kitados laukdavo vasaros, dabar – rinkimų. Kadais klausydavos paukščių, nūnai – žinių. Gali iškirst visą žydintį vyšnių sodą, sodininkas nė nekrustels, jei tik paliksi jam įjungtą radiją, pasakojantį apie kandidatų dvikovas. Galbūt senais laikais lietuvis ir buvo suaugęs su gamta, tačiau dabar – tik su valdžia. Net Aukštuomenės narys, ir tas atsigauna išėjęs ne gamton, o valdžion. Ogi prasčiokas, neturintis galių taip toli nueit, vien klausydamasis valdžios ošimo per radiją, grožėdamasis valdininkų veidų mirgėjimu per televizorių, patiria didelį estetinį susijaudinimą. Kitaip ir būt negali! Juk net atšiauri, laukinė valdžia žmogų paguodžia ir nuramina. Ogi plūst valdžią reiškia tiek pat, kiek ir plūst orą – tai pomėgis ir bendravimo priemonė. Kaipgi gražus gražus kožnas metų laikas, taip graži yra ir kiekviena valdžia. Dar daugiau. Gamtos gali ir visai nebūt, o va jei nebūtų valdžios, lietuviai nebeturėtų apie ką šnekėt, po savaitės sunyktų jų kalbos padargai, po mėnesio jie imtų ropot keturiom, po metų sušoktų į medžius, o galų gale subristų į jūrą: aukštesnieji virstų jūros žvaigždėmis, žemesnieji – dumbliais. Civilizacija, bent jau Lietuvoj, išnyktų amžiams.

„Bet kam aš apie tai? – krūpteli Kęstutis. – Ak taip... Būtų gerai Machaoną valdžion įgrūdus... Deja, Obirutė myli tėvą, leidžia nebent kaminan...“

– O moteris – ji tartum jūra... – prisiuostęs klijų, pasisodinęs ant kelių vaikaitį Vytautą, žvaliai traukia Machaonas. – O jūra girtam iki kelių... Todėl mes, vaikeli, paaugę, ir turim kaip irklų laikytis taurelių...

„Va! – topteli Kęstučiui. – Užsakyt jam pirmos klasės moterį, nupirkti puskilį „Viagros“...“

Ūmai įbėga sargybos viršininkas.

– Tėve! – lenkiasi iki žemės. – Ten inspektorius... Sako, dvasingumo koeficientą tikrins. Mažai dvasingi jėga būsią šalinami iš Aukštuomenės...

– Kaip ans atrodo? – stebisi Kęstutis. – Jėga taigi mūsų rankose!

– Vieni kaulai.

– Įmesk šunims.

Tuo metu įbėga antrosios rinktinės vadas.

– Tėve! Svečiai!..

Kęstutis šoka prie lango.

Pilnas kiemas porų!.. Augumo vidutinio, ne taip smulkaus kaip rimto, ir pety vyrai žaliūkai, apie tokius prastuomenėj tariama: „Koks paritus, toks pastačius“. Atrodo jie ne taip augaloti kaip pilvoti, stovylos stačios ir gašios, kalbos drąsios ir sukrios, kūno didžiai balto, o veido daugiau apvalaus nekaip pailguotinio. Povyzos drąsios, o ant kožno veido narsybė žydi. Stovyla, kalba ir kožnas žingsnis reiškia visus liuosus esančius ir, deja, tam, kas neteisingai ranka kurį tarp jų palytėjo ar žodžiu užgavo, – tas ant vietos žegterėjo, nesgi kelio kitam nelenkė. Iš tolo girdėjai: „Kaip smogsiu, tai žegtersi!“, „Kaip blokšiu, tai ir pasmirsi!“, „Kas mano rankoj – tas tavo kaktoj!“

„Bus mėsos! – mintija Kęstutis. – Bet mužikai nesuviršk ins...“

– Juozapai! – šūkteli. – Tai vis rašai?

Metraštininkas padažo plunksną.

– O kaipgi! Klasta, apgaulė, melas, išdavystė... Baisi atsakomybė, kai visa šita aprašyti reikia...

– Gana rašyt! Gal užmiršai, kieno tu duoną valgai? Kam tarnauji?

– Istorijai tarnauju. Mokslui, tiesai ir būsimoms kartoms – tegu sužino tiesą apie mus.

– Sargyba! – rikteli Kęstutis. – Atimkit iš jo duoną.

Juozapas sviedžia plunksną į šalį ir kimba dantim į kepalą. Dėl to ši nuostabi istorija ir nutrūksta tokioj įtemptoj vietoj, ir tujen, skaitytojau, niekados nebesužinosi, kuom viskas baigėsi...

Akcija

1

– Ponai! – tarė Premjeras. – Sušaukiau jus, kad praneščiau blogą naujieną: vėl nutekėjo informacija.

Ministrai krūptelėjo, įtariai nužvelgė vienas kitą. Kai kurie užsisagstė.

– Lietuvos valstybingumui iškilo didelis pavojus. Visi žinom, kokia pražūtinga nutekėjusi informacija. Reikia griebtis ryžtingų priemonių.

– Ne iš mūsų sistemos, – kėlė rankas Saugumietis. – Tiek jos teturim, kad tikrai pastebėtume, jei būtų nutekėjusi.

– Korespondentų darbas! – šaukė Vidaus reikalų ministras. – Sakiau: padarykime tvarką! Penkiasdešimties kilometrų spinduliu aplinkui valdžios įstaigą – draudžiama zona. Juk valdžios žmogus yra tokia... – Jis pamaldžiai nukreipė akis į dangų. – Tokia efemeriška būtybė! Jos ne tik specialiom priemonėm švitinti nevalia... Kenksmingas ir paprastas žvilgsnis. Grožėtis galima nebent iš tolo, ir tik pro aprūkytą stiklą... O korespondentas – drumzlinom akim, purvinais batais...

Sveikatos ministras pratrūko rauda.

– Tikėjaus, kad po reformos išnyks. Bet jei niekas negali šito brudo įveikt... Aš atsistatydinu.

– Pasodinkit jį prie ventiliatoriaus, – tarė Premjeras.

– Tu kaltas! Tu! – raudojo tas vargeta, sveikatos basliuku badydamas Vidaus reikalų ministrą.

Bet anas, paėjęs į kertę, uostė klijus ir nebesiginčijo.

– Gal paskelbti mobilizaciją? – klausė Krašto apsaugos ministras. – Smogti latviams...

– Bijau, kad nuo tokių priemonių tik dar daugiau nutekės.

– O gal nieko nedaryti? Juk ir anksčiau nutekėdavo...

– Užtat kiek narsiausių Lietuvos sūnų portfelius padėjo! – Premjeras nulenkė galvą ir valandžiukę meldėsi. – O jei informacija pasieks pensininkus? Tų žmonių psichika nestabili. Jie linkę į katastrofas...

– Tikėjaus, kad po reformos išnyks... – dar graudžiau raudojo Sveikatos ministras.

– Bėgti reik!

– Į mišką, broliai!

Premjeras vikriai užrakino duris ir išmetė raktą pro langą.

Ministrai išbalo. Premjeras ilgai žvelgė į Lietuvą, paskui tarė:

– Vienam iš jūsų teks paimti...

– Ginklą... – suvaitojo Krašto apsaugos ministras.

– Kyšį!

Sveikatos ministrui iš didelio susijaudinimo atėmė žadą. Jis plasnojo rankom ir klykavo nelyginant žuvėdra:

– Ky-y!.. Ky-y!..

Tik Garbės ir Orumo gynimo departamento pirmininkas, išsaugojęs daugiau šaltakraujiškumo, tyliai klausė:

– Dabar? Kai nežinia iš kur nuteka?..

– Būtent dėl to, – šaltai atsakė Premjeras.

Visi suglumę žvelgė į tą vyrą. Saugumietis, pastvėręs skylamušį, dūrė Sveikatos ministrui į šonkaulius.

– Sakiau, nedaryk reformos...

O Premjeras kalbėjo:

– Lietuvos žmonės įsitikinę, kad valdžioj vieni sukčiai. Kad visi vienas kitą dangstom... Laikas pagaliau užčiaupti burnas.

Vidaus reikalų ministras pakratė lazdą.

– Seniai šnekam, kad policininkai turi išeiti į gatves. Ir išeisim! Ir pažiūrėsim, kur tada smuks lietuviai...

– Ne tai! – susiraukė Premjeras. – Mes privalom įrodyti, kad nieko nebijom ir nesislapstom. Ko siekėm prieš dešimtį metų? Viešumo!

Atidaręs seifą, ištraukė litrą kaukolinio ir įpylė visiems po lygiai.

– Savanorių yra?

Visi išgėrė.

– O gal nė vienas nėra ėmęs? – pašaipiai klausė Premjeras.

Visi žiūrėjo į grindis.

– Pavojinga, ponai, tik nutekėjusi informacija, – aiškino Premjeras. – Ji apauga gandais, pavirsta purvo kamuoliu ir rieda per Lietuvą, kol galų gale sprogsta, paskleisdama bjauriausią dvoką ir visus aptaškydama. Argi mums to reikia? Oro trūksta! Oro!

Drebančiom rankom vyrai plėšė kaklaraiščius, sagstėsi marškinius.

– Supratau! – riktelėjo Kultūros ministras. – Kyšis bus netikras!

– Kyšis ne zuikis, gerbiamasis, – atkirto Premjeras. – Bus tikrų tikriausias, lietuviškas... Ne sukčiavimas, ne provokacija...

– Bet, maloningasai pone... Juk kyšio ėmimas toks subtilus, intymus aktas... Reikalinga atmosfera... Elegancija...

– O tai – kaip tik tavo kompetencija.

– Bet patsai kyšis, kaipo toks, nėra kultūros reiškinys...

– Patys kalti, kad su spragilais einam į Europą! – netekęs kantrybės, riktelėjo Premjeras. – O juk tik nuo mūsų požiūrio, mūsų pastangų priklauso, ar kyšis ir toliau bus laikomas kažkuom nešvariu ir žeminamu, ar pagaliau bus pripažinta, kad tai mūsų tautos dalia, kiekvieno brangi našta ir mielas žygio Europon palydovas.

Žengė prie Vidaus reikalų ministro.

– Padarysime tvarką?

– Bet švarių rankų politika...

– Švarių rankų politikos esmė ir privalumas yra tai, kad gali daryti, ką nori, o tavo rankos vis tiek lieka švarios.

Ministras nusilenkė, o Premjeras ištraukė dar vieną litrą.

– Už Tėvynę!

2

Kitą rytą visos radijo ir televizijos stotys paskelbė, jog sekmadienį ministras ims. Ir užvirė darbai! Katedros aikštėje meistrai montavo pakylą, o aplinkinėse gatvėse buvo statomos tvorelės, likusios dar nuo popiežiaus vizito. Valkatos, elgetos, girtuokliai buvo surinkti ir išgabenti į Turniškes. Vakare miestas atrodė kaip atvirukas. Ogi sutemus, kai įsižiebė kalėdinės girliandos, net ir didžiausius skeptikus pagavo šventiška nuotaika.

Tik ministras bemaž visą parą pragulėjo be sąmonės.

– Grįžo pasitempęs, – verkdama pasakojo ministrienė. – Bet prieš vidurnaktį kad paleis vidurius... Tra-ta-ta!.. O pats rėkia: „Visiems taip bus!" Kiaurą parą prie lovos budėjo Premjeras ir keletas Seimo narių, atstovaujančių visoms frakcijoms.

– Tik tak... – kliedėjo ministras. – Tik dvi kalorijos, o suteikia pasitikėjimo savimi visai dienai...

– Gėdą darai, žente! – spjaudėsi uošvis Anupras Traidenis, baltas kaip kelmas seneliukas, kitados tarnavęs kamerdineriu pas daktarą Basanavičių. – Pančio reik!

Sveikatos ministras girdė kolegą naujausiais poreforminiais stabilizatoriais bei stiprintuvais, tačiau tas nerodė patriotizmo ženklų.

– Pančio jam, pančio! – kratė barzdikę senolis. – Amžinatilsį daktaras mane visados šitaip... Nuo visų ligų...

Davė ir – tikrai! – ministro galva prašviesėjo. Vidurnaktį jis jau prašė, kad Seimo nariai atliktų keletą figūrų iš Konstitucijos ir paskaitytų iš Konfucijaus.

– Sunkus kelias į Europą, – braukdamas prakaitą šypsojosi Premjeras.

3

Naktį griaudėjo perkūnija, o rytas išaušo giedras, dvelkiantis jauna valiuta. Akcija buvo skelbta lygiai dvyliktą, bet jau nuo aušros Katedros aikštėn plūdo minios: dzūkai, suvalkiečiai, paprasti maldininkai ir oficialios delegacijos iš Europos bei NATO. Žmonių buvo tiek, kad Vilnių teko paskelbti nelaimės zona ir keliuose išstatyti postus. Kur pritrūko policininkų, budėjo prostitutės.

Artėjant dvyliktai suskambo bažnyčių varpai. Atvyko Respublikos Prezidentas ir ambasadoriai. Prie Katedros sienos išsirikiavo Lietuvos kariuomenės daliniai, ant stogo griežė kamerinis orkestras. Danguje skraidė malūnsparniai ir oro balionai.

Nuo pakylos iki Sereikiškių parko driekėsi trispalvis kilimas. Lygiai dvyliktą prie vartų sustojo šarvuotis. Mirtinoj tyloj ministras žengė ant kilimo.

– Mano mažas žingsnis... Didelis šuolis naujųjų laikų Lietuvos istorijoj...

Tūkstančiai dirbtinių vieversių pakilo padangėn...

Bet kuo arčiau buvo pakyla, tuo žingsnis lėtėjo, ir jei ne patarėjai – du stambūs kyšininkai iš Kauno ir Klaipėdos, – būtų suklupęs.

– Nepaims, – kuždėjosi žmonės iš pakraščių, daugiausia kaimiečiai.

– Paims! – šaukė arčiau pakylos mūru sustoję pareigūnai.

– Milžino šuolis! – rėkavo Garsiakalbis. – Demokratijos pergalė!

– Paimsiu, – vapėjo ministras. – Ir numirsiu...

– Imk paprastu dešinės rankos judesiu, panašiai kaip sveikinantis, – mokino patarėjas iš Kauno.

– Ir sukamuoju – kišenėn, – linktelėjo klaipėdiškis. – Joukun darbs.

Prie pat pakylos su duona ir druska laukė tėviškėnai. Tautiniais rūbais pasidabinusios merginos užrišo juostą, uždėjo ąžuolo lapų vainiką. Padangėm praskrido italų lakūnai. Iškilmingai buvo perskaitytas kosminės stoties „Mir“ įgulos sveikinimas.

Ir vos neištiko tragedija: nuo lietuviškos duonos kvapo ministrui apsvaigo galva ir užplūdo haliucinacijos. Išvydo save, mažą piemenėlį, bėgantį per didelį tuščią lauką. Nei ministerijos, nei departamento...

– Ma!.. – suriko. – Ma...

– Šalin duoną! – sušnypštė patarėjai.

Akcijos direktorius stvėrė mikrofoną.

– Motina ir Tėvynė... Štai kas mums teikia jėgų!

Kvapas išsisklaidė, bet patarėjams teko ministrą nešte užnešti.

– Štai ta minutė! – plyšojo Garsiakalbis. – Jūs svajojot pamatyti, kaip valdžia ima. Ir kaip jūs manote – ką? Arklą? Knygą? Lyrą? Ne, brangūs Lietuvos žmonės! Šioje išsivystymo pakopoje mes drąsiai sakom: „Labanakt, Maironi!"

Ir tyla sprogo. Riksmai, plojimai... Į ministrą žvelgė tūkstančių tūkstančiai akių. Ir jokių specialiųjų priemonių! Jokio KGB! Tai buvo taip gražu, kad jis net šyptelėjo pagalvojęs, jog žmogus, įžvelgęs čia nusikaltimo sudėtį, būtų apšauktas bepročiu ir apmėtytas akmenimis. Pajuto, kaip grįžta jėgos.

– Štai akimirka, kuri prilygsta dainuojančios revoliucijos metams! – rėkė Garsiakalbis. – Perversmas agrarinėj sąmonėj! Kas sakė, kad švariom rankom tinka tik nosį krapštyti ir prie vaišių stalo sėdėt? Netiesa! Mes drąsūs kaip ereliai! Ties bedugnėm, pro žaibų...

Ministras pakėlė rankas. Triukšmas nuščiuvo. Direktorius su mikrofonu priėjo artyn ir droviai paklausė:

– Prašom pasakyti, kodėl jūs šiandien čia? Su mumis?

Iš pakraščių, tartum jūros bangos, ritosi stiprėjantys šnabždesiai:

– Nepaims...

Nusiritę iki pakylos, balsai atsitrenkė į pareigūnų gretas nelyginant į granito uolas ir galingu aidu grįžo atgal.

– Paims!

Dabar girdėjosi tik silpnas dirbtinių vyturių čirenimas.

Tyliu, tačiau tvirtu balsu ministras tarė:

– Aš noriu kyšio.

Iš tūkstančių krūtinių išsiveržė palengvėjimo atodūsis. Įtampa atslūgo.

– Ką dar norėtumėt pasakyti Lietuvos žmonėms?

– Tegu atneša.

Suskambo cimbolai. Nuo Sereikiškių parko gražiuoju kilimu artinosi žmogus. Jis bėgo lengva ristele, dešinėj rankoj tarsi fakelą iškėlęs voką. Švietė skaičiai: 100 000.

Štai jis jau ant pakylos. Lenkiasi į keturias puses.

Ištiesė voką. Ministras paėmė.

Kurtinanti patrankų salvė.

– Atlikta.

Ministras ir oficialūs asmenys nusileido nuo pakylos ir sulindo į Katedros požemius. Vėl ėmė griežti kamerinis orkestras.

– Ir viskas? – dairėsi žmonės. – Daugiau nieko?

– Šokiai, – tarė Garsiakalbis. – Vakare – fe... Atsiprašau... fajerverkas.

Žmonės skirstėsi, gūžčiodami pečiais. Visi atrodė šiek tiek nusivylę.

O juk atverstas naujas Lietuvos istorijos puslapis! Kada nors apie tai bus dainuojamos dainos ir rašomos knygos... Dešimt minučių, kurios sukrėtė smegenis!.. Lietuviškas dviratis išrastas!..

Bet pas mus visada šitaip. Niekuomet neįvertinam, ką iškovoję.

Ministras nori būti žmogumi

– ...ne valdžios krizė, o perėjimas prie kokybiškai naujo partijų bendradarbiavimo, todėl...

Ministras nusižiovavo ir susimąstė: „Kodėl aš apie tai kalbu? Nejaugi nėra įdomesnių dalykų?“

Apžvelgė susirinkusiuosius. „Jei sugyventiniai, užuot kapoję kirviais kits kitą, susivienytų ir iškapotų va šituos, – kaip pagražėtų gyvenimas...“

Atsiduseęs tarė:

– O štai Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko atstovai siūlo... – Jis dirstelėjo pro langą: ant beržo šakos suposi girtas angelas ir priekaištingai žvelgė jam į akis. – Ką jie siūlo?

Kabinete sėdintys nepaprastieji ir įgaliotieji ėmė klegėti vienas per kitą, bet ministras apvertė stalą ir išėjo. O praeidamas kiekvienam pasakė: „Nusibodo man jūsų politika, o jūs pats dar labiau!“

Vairuotojas atvėrė bagažinę, bet ministras sušuko:

– No kyšing!

Vairuotojas smuko prie vairo ir nudūmė Briuselio kryptimi. Ties Kryžkalniu jam plyšo širdis, automobilis išlėkė į priešingos krypties eismo juostą ir susidūrė su „Opel Absolut“, kuriuo važiavo Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko atstovai.

O ministras pašaukė valytoją:

– Važiuojam, Vale, prie jūros.

Ta pametė šluotą ir, atjaunėjusi mažiausiai trisdešimčia metų, sušuko:

– Seniai apie tai svajojau, bet metai bėgo, ir pamačiau aš plaukuose sidabro giją, o širdy vis stiprėjo įsitikinimas, kad jūros apskritai nėra, kad tai Maironio ir marinistų išmislas.

– Yra, – tyliai tarė ministras. – Bet ne visiems.

Pakėlęs ant rankų, nunešė laiptais, o vestibiulyje, priešais budintį policininką, demonstratyviai ignoruodamas luomų prietarus, pabučiavo į lūpas.

– Ar dėl to nenukentės mūsų Tėvynės tarptautinis prestižas? – domėjosi moteriškė.

– O kas man rūp jūsų Tėvynė! – atšovė ministras. – Aš net nežinau, kaip ji atrodo.

Policininkas, ištiesęs drebančią lazdelę, rodė jam ir giedojo:

– Graži tu mano...

– Liaukis! – riktelėjo ministras. – Valstybei svarbu ne grožis, o visai kiti dalykai, – atėmęs lazdelę, perlaužė pusiau, vieną galą uždegė ir išmetė pro langą, o kitą paslėpė kelnėse. Tada policininkui tarė: – Važiuojam, Poli, prie jūros.

– Ar budėt nebereikia?

– Reikia, bet ne čia. Sveikas vyras, o trainiojies po ministerijas! Kaip tau ne gėda?

– Bet jei keliausiu su jumis, ar dėl to nesuirs Vidaus reikalų struktūros? Ar valstybei nebus padaryta žala?

– Kvaily! – tarė ministras. – Žiūrėk, kaip reikia spręst valstybinės reikšmės uždavinius.

Įsibėgėjęs taip smarkiai spyrė ką tik įėjusiam Seimo nariui į užpakalį, kad tam net galva nulėkė. Vis dėlto narys nesutriko, išsitraukęs iš portfelio kitą, gal net gražesnę galvą, užsimovė ant sprando ir mitriai priveržė keturiais varžteliais.

– Pažiūros dabar bus per kvartą aukštesnės, – šypsojo sumišęs. – Bet kišenė ta pati.

– Niekados tokių dalykų neregėjau! – stebėjosi Valė.

– Paprastam mirtingajam geriau ir neregėt, kaip daroma didžioji politika, – tarė ministras ir paaiškino: – Kalbančios galvos – bevertis daiktas. O va geras užpakalis – aukso vertės.

– Už ką? – klausė narys, trindamas užpakalį palmių aliejais.

– O ko valkiojies po ministerijas! Ar tatai vieta padoriam žmogui? – Nuridenk jį, Poli, laiptais į Europą.

Policininkas trypčiojo, skėsčiojo ir slapčia net bandė atiduoti nariui pagarbą. O tas šaukė:

– Reikalų turiu!

– Kokie gali būti reikalai ministerijoj! – šaukė ir ministras. – Sode! Bare! Tualete! Štai kur gali būt reikalų protingam vyrui. Tik jau ne šiuose smirdinčiuose labirintuose. Pats šįryt buvau ministras, taigi žinau, ką šneku.

O narys pasipūtė ir sušuko:

– Aš tarnauju Lietuvai!

– Už tokius žodžius... – Ministras pabalo. – Nušauk jį, Poli.

Bet Valė, pridengusi narį sijonais, klausė:

– Jūs čia kadastro ir rejestro klausimais?

– O kaipgi!

– Ar nesakiau! – sušuko ministras. – Ar sveikam žmogui gali tokie dalykai rūpėt? Išrašyk, brangioji, jam siuntimą į Lukiškių polikliniką ir, jei pripažins nepakaltinamu, tegu tarnauja iki gyvos galvos Lietuvos kariuomenės povandeniniuose daliniuose, o laisvalaikiu jūros dugne tegu sodina santarvės ąžuoliukus.

Valė išrašė, o narys, jau žengdamas pro duris, tarė:

– Pavydžiu jums, ponai, vidinės laisvės ir Sąjūdžio dvasios.

– Dėkui Dievui, Bitnerio balzamo negeriam, – atsakė ministras, lydėdamas jį akimis. – Vargšelis. Vėl ne ton pusėn. Sustok, Selmai! Atsigręžk nors kartelį veidu į Lietuvą, o užpakaliu į Švediją.

Narys ir šiaip, ir anaip sukosi, bet niekaip neįstengė atlikti, ko prašomas. Ministras stvėrė policininko revolverį ir pykštelėjo jam į kaktą.

– Kuo greičiau neliks kvorumo, tuo greičiau bus pasiektas konsensusas, – paaiškino policininkui. – Bet nebekvaršinkim šitais niekais sau galvos. Kurioj pusėj jūra?

Policininkas rodė į rytus, valytoja į dešinę, bet ministras prieštaravo:

– Jūra prasideda ten, kur baigiasi politika.

– Man smalsu štai kas, – Valė paraudo. – Oralinis seksas ir politika... Ar čia skirtingi dalykai, ar tas pats?

– Geriau negalvok apie tai, – ministras pabučiavo moterį į kaktą, o policininkui, grąžindamas ginklą, tarė:

– Vasarą prie jūros tiek brudo!..

– Ne, ne, – kratėsi šis. – Augant nusikalstamumui, darosi vis tamsiau akyse ir kyla noras bent jau vamzdžio gale pamatyt šviesą. O jei tuo metu kas nors spustels gaiduką... Verčiau aš pasiimsiu virbalus ir nusimegsiu trumpikes, kad galėčiau ilginį paslėpt.

– Kas tas yr? – domėjosi Valė.

– O ką aš žinau, – dūsavo policininkas. – Bet visą gyvenimą trukdė man darbuotis Dievo garbei ir Lietuvos valstybės gerovei.

O tuo metu kaip tik pričiuožė Juozapas su naujausios laidos „Knyga".

– Nuveši, Juozapai, prie jūros? – klausė ministras. – Už tai gausi į snukį ir daiktinius įrodymus, suteikiančius teisę būti apkaltintam politine žmogžudyste. Paprastam lietuviui, kurs vakare bijo išeiti gatvėn, tai didelė garbė.

– Jeigu šitaip... – Juozapas atvėrė „Knygos" viršelius. – Prašom.

Visi sutūpė į 26-ąjį puslapį, o ministras atsigręžęs dar apspjovė paradines ministerijos duris.

– Gal narį paimt? – klausė Valė. – Penkiese būtų smagiau. Važiuodami su tokia garbinga persona būsim prilyginti diplomatiniam korpusui. O jei paliksim, gali mus ir apkaltinti.

Ministras tik ranka numojo.

– Protingas neapkaltins, o kvailio nuomonė nesvarbi. Kita

vertus, tas tipas turi neliečiamumo statusą, tad jei paliesim, kaip mat apteksim raupais bei votimis.

– Gal pasodint jį prie vairo? – klausė Juozapas. – Kelias tolimas, o aš trumparegis.

– Daryk, kaip išmanai, – niurnėjo ministras. Humanistinis keleivių požiūris jam akivaizdžiai sugadino nuotaiką. – Nesuprantu, ko jūs taip jaudinatės! Juk čia viso labo tik narys, o ne katė, kurią andai Biliūnas nušovė.

...Netrukus „Knyga" jau skriejo pro Kryžkalnį.

– O jūra, kaip moteris jy-y-y!.. – traukė Juozapas, mat įsikibęs ne į vairą, o į stiklinę visados jausdavosi mažų mažiausiai keturis kartus saugesnis.

Policininkas šovė Europon ir, nuo rūkstančio vamzdžio prisidegęs cigaretę, įsikišo į ausį.

– Galėtum ir žiebtuvėliu, – raukėsi ministras, kuriam kulka nunešė trečdalį skrybėlės į NATO.

– Nepagalvojau... Policininko protas!

– Gerai vairuoja! – džiūgavo Juozapas. – O juk ne visai gyvas...

– Pirmieji asmenys visi tokie, – aiškino ministras. – Tiesą sakant, dar neregėjau žmogaus, kuris gyvas lįstų politikon.

O „Knyga" pralėkė Skuodą, Plungę, Pabradę ir nūnai riedėjo vaizdingais Apaščios krantais. Vairuojant tokiu aukštu lygiu tiesiau nebūna – tiek visi suvokė.

– Norėčiau nusilengvinti gamtoj, – tarė ministras. – Juk jau dešimt metų, kaip nebebuvau įkėlęs kojos natūralion, laukinėn Lietuvon.

– Jei pageidaujat laukinės, luktelkit, kol privažiuosim Panevėžį, – patarė Juozapas.

Panevėžy, nors pavasaris jau buvo pasibaigęs, vis dar sproginėjo parduotuvės ir automobiliai. Maloniai dvelkė jauna valiuta, krauju ir paraku. Giedrai nusiteikęs ministras pritūpė, o kiti susikaupė.

– A jau? – po gero pusvalandžio klausė Juozapas.

– Nieko, – ministras atsistojo. – Dešimt metų tik tą ir dariau ant Lietuvos, o šiandien nebegaliu. Tai man yr didis džiaugsmas: liko, vadinas, sąžinės.

Policininkas nusitaikė į žemę ir suvarė tris kulkas.

– Išgama! – sukliko Valė. – Už ką?

– Iš ten visos nelaimės! Jei nebūtų žemės, žmonės gyventų nepalyginti gražiau.

Juozapas priglaudė ausį: peršauta žemė tylėjo.

– Norėjau kaip geriau, – teisinosi policininkas.

– Kurgi ne! – dūsavo ministras, bandydamas užkamšyti žemės skyles poįstatyminiais aktais, kurių gerą pluoštą vežėsi vietoj tualetinio popieriaus. – Kai seksualinės mažumos – politikai, valdininkai, pareigūnai – ima kištis Lietuvon, – pasekmės visados tragiškos. Esam, deja, atitrūkę nuo to, kas gyva, natūralu ir sveika, todėl aš siūlau štai ką: palikim čia viską, kaip radom, ir važiuojam toliau. Prie Lietuvos reikia priprast.

Ir jie nurūko tokiu dideliu greičiu, kad vos išvengė susidūrimo su nuriedėjusiu nuo bėgių traukiniu ir estais, kurie skubėjo kaip tik į šitą traukinį, tikėdamiesi dar iki aušros spėti Europos Sąjungon.

– Kas čia darosi! – šaukė ministras. – Bene kelių eismo taisyklės pasikeitė?

– Keičiasi keliai, o taisyklės visuomet tos pačios, – ramino Juozapas. – Nevok. Nežudyk. Gerbk savo tėvą ir motiną. Bet čia kita problema: kol buvai ministras – visi keliai buvo pagrindiniai, o dabar atvirkščiai. Tai natūralus procesas.

– Jei tokie procesai Lietuvoj vadinami natūraliais, mano apsisprendimas teisingas. Nusiskandinsiu, o jūs pasikarkit.

Tatai išgirdę visi susikaupė, ir gal dėl to, kad dabar važiavo tylėdami, kryptis darėsi vis teisingesnė. Kitos dienos vakare jie išvydo jūrą.

– Še tau kiek vandens! – nusivylusi tarė Valė. – Ir koksai nešvarus! Matau, šiuolaikinė jūra niekuom nesiskiria nuo politikos.

O ministras tarė:

– Lietuviui jūra visuomet buvo svarbi tuom, kad ten, už horizonto – laisvė... Bet šiais laikais – kas iš to? Nors – galim pabandyt.

Jie nubrido jūron ir netrukus buvo pusiaukelėj tarp Lietuvos ir teisybės. Traukiantys tinklą žvejai kraipė galvas ir, būdami skysto mentaliteto, paistė niekus: atseit visados pas mus šitaip...

Adomas nori būti

Adomui dar tik keturiasdešimt vieneri, o jis jau bedarbis...

Kryžkelėj stovi Darbo biržos direktorius ir šaukia:

– Tautiečiai! Šiąnakt aš vėl sukūriau keturias darbo vietas. Reikalingi malonios išvaizdos, mokantys bendrauti su žmonėmis...

Tautiečiai lenda iš plyšių.

– Imkit kastuvus, stokit ant kelių ir kaskit duobes. Kaskit taip, tarsi kastumėt sau – tada tikrai įkris kitas. Pusė to, ką rasit kišenėse – man.

Adomas tiesia rankelę, siekia kastuvo.

– Kiek tau metų?

– Trisdešimt devyneri.

– O atrodai keturiasdešimt vienerių.

– Tai dėl to, kad šįryt nesiprausiau.

– Marš į prūdą!

Adomas nudūlina vieškeliais. Vyrui, kuriam per keturiasdešimt, rimto darbo jau nieks nebepasiūlys. Bet jis nesipraus. Seniai išbandęs visas priemones!..

Geriausius savo metus Adomas atidavė Lietuvai: triūsė „Inkaro" fabrike. Kas nūnai besuskaičiuos, kiek jis padirbęs inkarų! Deja, pastaraisiais metais kraštą nusiaubė net keli galingi uraganai: Anatolijus, Adolfas, Gediminas... Laivai paskendo, specialistai atsidūrė gatvėje.

„Bet nereikia nusimint, – šypsosi Adomas. – Kiekviena diena

atneša visokiausių galimybių, tik reikia pastebėt. Visa bėda, kad jau pastebėjau, jog ši neatneš nieko. Ir vis dėlto jei tarsiu: šiandien bus gera diena – gera ir bus. Aišku, ne man. Bet ar tinka nuolat galvot vien apie save...

– Žmonės! Pirkit inkarą!

– Kam man reik...

Tamsi liaudis.

Jei valdžia rūpintųsi žmogumi, ji priimtų vienintelį teisingą sprendimą: Valstybės dienos proga kiekvienam Lietuvos piliečiui – po inkarą. Šimtai gamintojų vėl turėtų pragyvenimo šaltinį, o tūkstančiai vartotojų su inkarais jaustųsi keliskart saugesni nei su atšvaitais. Žmonės nuolat praranda pusiausvyrą ir pagrindus, pažiūras ir pinigus, galvas ir šaknis... Vietoj runkelių raunami ūkininkai... Ak, broliai, inkaras nūnai bene pats reikalingiausias daiktas.

Stabilus elgeta – stabili ir visa Lietuva!

Bet kodėl valdžia turėtų rūpintis? – niūriai mintija Adomas. – Mes taigi valdžią nuolat plūstam ir užgauliojam... Ir vis dėlto laukiam, kad į bloga atsakytų geru. Taip nebūna. Štai jei valdžią tarsi vaiką – juk jai dar tik dešimt! – mylėtume tokią, kokia ji yra, jei šauktume brangiausiais vardais – tada ir jinai atsišauktų..."

Stabteli prie Rūmų, suglaudžia lūpas triūbele.

– Sakalai broleliai!.. Radnieji mano...

Prasiveria langas, šmėsteli išblyškę veidai... Bet grūmodamas lazda atbėga kancleris ir užtrenkia langines. Požemy gailiai suklinka krikščionis... Palėpėj kraupiai nelyg apuokas nusikvatoja konservatorius...

Vėl tylu, tik girdėti, kaip nykiai girgžda surūdiję Aparato svertai.

– Vargšai, – atsidūsta Adomas. – Jie dar neįpratę prie švelnumo.

Prisimena, kaip sykį, vaikštinėdamas gūdžiais Žvėryno takais, ūmai išvydo narį ir persigandęs sustojo it kuolas. Narys, pamatęs žmogų, irgi sustingo.

„Jei žengsiu atgal, pamanys, kad išsigandau, ir šoks vytis, – sumetė Adomas. – Jei žengsiu pirmyn, pamanys, jog noriu užmušt, ir gali smogt pirmas."

Narys, be abejo, mąstė taip pat ir nesijudino iš vietos.

„Ko aš čia ėjau? – krimtosi Adomas. – Bene vieta žmogui Žvėryne?"

Taip jie stovėjo, kol sutemo. Tada ėmė trauktis atatupsti ir dingo kits kitam iš akių.

O, regis, taip natūralu būtų buvę prieit, susiimt už rankų, pasibučiuot...

Nebedaug natūralių žmonių, užtat daugelis ir miršta nenatūralia mirtimi...

Adomas pripila maišelius vandens ir iš septinto aukšto mėto ant praeivių.

– Ei! Ką tai reiškia?

Adomas užveria langą ir eina gult. Tegu žmogus pats ieško atsakymo.

Aišku, tai menkniekis. Bet ką daugiau jis gali padaryt gero savo artimui?

Iš visų aplinkybių, slegiančių darbo netekusį žmogų, labiausiai išsekina nežmoniškai iškrypusi tikslo aplinkybė. Vos tik Adomas atsikelia, tučtuojau norisi vėl atsigult. Atsigula – norisi atsikelt ir atsisėst prie stalo. Atsisėda prie stalo – norisi atsistot prie lango. Atsistoja prie lango – norisi išeit. Bet vos išeina – traukia grįžt ir vėl atsigult.

Deja, vos atsigula, kažin kokia jėga sviedžia iš lovos...

Ir Adomas klaidžioja gatvėm, beldžiasi į duris...

– Vyras namie?

– Jis darbe.

– Ak, darbe... – Adomas užsisvajoja. – Gerai darbe... Namuos, manding, nebeturi jėgų padirbėt...

Jis eina vidun.

– Ko jums reik? – šaukia moteris.

– Viskas bus gerai!

Išsitraukęs instrumentą, žengia į vonią, nusuka, prisuka ir išeina.

Pila šaltas prakaitas, bet karštai plaka širdis.

Kaip žuvis be vandens, taip darbininkas be darbo...

Pastebėjęs, kaip kažkoks ponas švysteli nuorūką ant šaligatvio, Adomas nušvinta, stveria už skverno.

– Jums reikalingas šiukšlių inspektorius!

Ponas išpučia akis.

– Šiukšlinate kur papuola, – aiškina Adomas. – Bet vargu ar kultūringam žmogui, koks, matau, esate jūs, tai teikia didelį estetinį pasitenkinimą. Ogi aš galėčiau už menką atlygį jūsų nuorūkas bei kitas šiukšles išvežt ir išverst pačiose gražiausiose krašto vietose, tarkim, prie Bebruso... O gal pageidautumėt Kačerginėj, kur Vytautas didis...

– Eik tu...

Ir eina jis, mąstydamas: „Kur aš, pirmos rūšies inkarų meistras, nueisiu?"

Štai įeina į milžinišką pastatą, kuris vadinas „Maxima", ir ima rinkt tualetinį popierių – stirtos palubėj gresia užgriūt nekaltiems pirkėjams ant galvų. Bet vos tik spėja pajust darbo džiaugsmą, prisistato kažkokia dama.

– Kur jūs nešat mūsų popierių?!

– Netrukdykite, madam.

– Jūs dirbat mūsų parduotuvėj?

Adomas pasukioja pirštą ties smilkiniu.

Dama pasišalina, bet grįžta su rūstaus profilio vyru. Šis klausia:

– Kur jūs dirbat?

Adomas atsidūsta ir tyliai, tačiau, jo manymu, įtaigiai atsako:

– Šiuo metu aš dirbu jūsų parduotuvėj.

Tada ponas paaiškina, neva parduotuvėj anas nedirbąs, o jei bandysiąs dirbt, būsiąs nuplaktas ir išmestas pro duris.

– Už ką? – tyliai klausia Adomas. – Bene už tai, kad dirbu?

Jis dar norėtų paklaust: „Ar už tai kovojom?" Bet nusprendžia, jog šie tipai nesupras, ir išeina, nusprendęs nebekelt kojos ten, kur ją gali nutraukt drumzlinuos vandenuos plūduriuojantys ankstyvojo kapitalizmo rykliai.

Kitą rytą nuo savo namų slenksčio jis perskaito pareiškimą:

– Sudiev, Lietuva!

Šiandien išeinu valdžiop.

Likite kiekvienas savo vietoje, nieko nebijokite ir laukite Gerosios naujienos...

...Ministerijoj jam patinka. Rami, į miegą lenkianti atmosfera. Jokio triukšmo nei bruzdesio. Kitas kažin kiek vaikštinėtų minkštais koridoriais, bet Adomą traukia prie darbo. Įėjęs kabinetan praveria langą ir nuleidžia inkarą.

Ir ūmai išgirsta tai, kas sukrečia iki sielos gelmių.

– Čia čia čia... Darbo nier...

Apsidairęs mato popierių krūvoj čežantį ministrą, kurį pirmiau buvo palaikęs jūrų kiaulyte.

– Kaip tai – nier? Ką jūs čia veikiate?

Ministras išdidžiai nužvelgia Adomą ir pasako žodžius, vėliau tapusius lietuvių nomenklatūros klasika:

– Pasitrauk! Nekliudyk! Juk matai, kad miegu! Man plepėt su tavim nėr kada...

– Atseit viskas jau padirbta? Jūs bene juokaujat?

– Išeikite!

– Patys išeikite, – siūlo Adomas. – Ar bent pro langą pažiūrėkite. Štai tada ir pamatysite: viskas padirbta ar vis dėlto reikia dar šiek tiek padirbėt... – rankove brūkšteli akis ir tyliai priduria: – Tėvynėj mūsų...

– Ką jūs mokate?

– Mokėčiau popierius dėliot... Muses nuo veido baidyt...

– Jūs girtas!

– Neturiu už ką, – atsako Adomas, atlapoja duris. – Žmonės! Eikit šen!

Tada, rodydamas į ministrą, pasako žodžius, vėliau pašalintus iš lietuvių kalbos dėl silpno patriotinio lygio.

– Jam gražu pažiūrėt, kaip gyvena vargšai! Gal dar mąsto, kad skursti – saldu! Kad tai niekis per dieną mosuoti... Kuom man mosuoti?!

...Ant laiptų, apsilaižęs žaizdas ir įkvėpęs oro, Adomas padėkoja Dievui, kad nedirbs tokioj priplėkusioj kontoroj. Amžinatilsį tėvelis dainuodavo: „Kad visos dienos šventos būt...“ Ak, kaip tada žmonės svajojo išsivaduot nuo darbo! Ir štai svajonės išsipildė, o džiaugsmo – nėr...

Prisigretinęs prie dviejų policininkų, patruliuoja sykiu su jais. Bet po valandos pamanęs, jog šie vyrai – užsimaskavę bedarbiai, liaujasi.

Radęs laikraštį, ilgai tyrinėja skelbimus. Galėčiau ir pats paduot... Aukštas blondinas suplyšusiu batu išpildys karščiausius jūsų troškimus... Tik ar sugebėsiu? Kažin ko jie trokšta? Vinį įkalt – prašom. Bet nūnai tiek iškrypėlių, kad vinį teks kalt ne į sieną, o užsakovo broliui į kaktą.

Pastebėjęs poną, kuriam iš kelnių styro grėbliakotis, o iš burnos šienapjovės dantys, klausia:

– Manding, nesuklysiu, pavadinęs jus fermeriu?

– Taip, – ponas oriai nusilenkia ir iš kišenių jam pabyra smėlis. – Esmi smulkusis ūkinykas Ivanas Patriūbavičius iš Avižienių kaimo.

Adomas irgi nusilenkia.

– Esmi vyras per keturiasdešimt. Nemalonios išvaizdos. Su žmonėm bendraut nemoku. Angliškai nekalbu. Galėčiau stovėt jūsų darže ir varyt į Europą žvirblius.

Ūkininkas skėsteli rankom.

– Matau, kad jums nieko netrūksta, ir mielai priimčiau. Bet nėmaž nesigirdamas pasakysiu, jog užauginau keturis sūnus ir

visi jie turi šiam darbui reikalingus duomenis, stažą bei kvalifikaciją.

„Erškėčiais klotas bedarbio kelias, – mintija Adomas. – Šį gyvenimo būdą privalėtų pasirinkt tipai, nuolat skelbiantys, jog neieško lengvų kelių: rektoriai, direktoriai...“

Ūmai šalimais nutupia furgonas ir išlipa du ponai: juodais kombinezonais, baltom pirštinėm.

– Adomai! – pašaukia. – Nori būti žmogumi?

– Kur jau man... – viepiasi Adomas. – Nei pinigų, nei titulų... Pakaktų, kad šiaip galėčiau pabūt...

Ponai tariasi, skambina telefonais.

– Būti žmogumi jis netinkamas. O būti šiaip... Bene tu koks beržas ar debesis? Pažvelk į veidrodį! Kokį įspūdį darai ateinančiai naujai ir veržliai kartai? Gana! Kadencija šioj žemėj nutraukiama. Pasirašyk, jei nieko prieš.

– Nieko, – sako Adomas. – Šitaip bus geriausia.

– Po kurio laiko vėl atgimsi, tęsi žemiškąją kelionę kitam lygmeny...

Adomas krūpteli, plunksnakotis išslysta iš rankos.

– Už ką?

– Tokie yra karmos dėsniai.

Ir Adomas ryžtasi.

– Norėčiau Amerikėj... Signataro Džordžo Vašingtono šeimoj...

Ponai sklaido popierius.

– Avižieniai. Ūkininko Patriūbavičiaus penktasis sūnus.

Adomas leidžiasi bėgt...

...Perbėga Dubysos slėnius ir Panevėžio lygumas, Kuršių neriją ir Medininkų aukštumas... Galų gale perbėga Vilniaus geležinkelio stotį ir atsiduria tunelyje. Blyksteli šviesa, ir jis pajunta, kad jau ne bėga, o skrenda. Žemė nutolsta...

...Tą pačią akimirką Avižienių kaime suartėja smulkieji ūkininkai Ivanas ir Marytė Patriūbavičiai...

Saulėtekis Nykos valsčiuje

Nors Juras Tarutis buvo cukrinių augintojas, jo gyvenimas nebuvo saldus. Tėvai kitados lenkė nugaras kolūkyje, gal dėl to ir Juras užaugo pakumpęs. Tiesa, apie 1980-uosius jau buvo bemaž atsitiesęs, nors teturėjo vos 60 arų. Užtat kai Lietuvos valdžia atrėžė jam netgi 3 ha, žmogus visai išsitiesė: dabar gyvensiu penkiskart geriau! Toks buvo jo matematinis išsilavinimas, kurio sėmėsi dar sovietmečiu. Deja, greitai paaiškėjo, kad anuomet viskas buvo iškreipta, net ir daugybos lentelė.

Dar bėda – karvė nesulaikomai gamino pieną, jokio dėmesio nekreipdama nei į perdirbėjų rūpesčius, nei į Rusijos galimybes. Ko tik jis nedarė – šėrė net laikraščiais! – viskas veltui. Galų gale ranka numojo: „Žinia, karvė – ko iš jos norėt? Karvė niekados neatsižvelgs į Vyriausybės paraginimus". Bet nors pats jis nieko nereikalavo, žinojo esąs tarp tų, kuriems valdžia švaisto milijonus. Jam buvo gėda.

Stvėręs šakes, išėjo į lauką ir subadė cukrinių vagą, kiekvienam runkeliui su pagieža tardamas: „Še tau, kvaily! Še tau, šikniavaisi!"

Tada, pašaipiai žvelgdamas karvei į akis – parodysiu aš tau, melžiamoji, perspektyvą! – užkūrė daržinės galą, kur buvo sukrovęs kupetą šieno.

– Štai šitaip va ir va kaip dobilėlis žydi!

Karvė nudūrė galvą, o Tarutis dainuodamas grįžo namo. Bet

netoli trobos kelią traktoriukais užtvėrė papurgalviai sūnūs: Jurgis, Antanas, Aloyzas ir Martynas.

– Zadėjai, tėveli, atsiskaityt uz nulavėtus lunkelius!

Tarutis grikštelėjo dantimis, iškrapštė iš kišenių paskutinius centus, kuriuos ketino išleist alui bei kitoms kultūrinėms programoms.

„Nejaugi ir iš jų žemdirbiai išsivystys?" Aptemo akys. Nulėkęs už tvarto, puolė skaldyt malkas, su kiekvienu kirčiu riktelda-mas: „Sudiev, Jurgi! Sudiev, Aloyzai!"

Vakarop liko tik keli patys stambiausi, plačiausiai išsišakoję kelmai. „Štai kiek ūkininkų reikia Lietuvai! Štai kaip jie turi atrodyt!"

– Eikšekit, vaikeliai, – pašaukė.

Pribėgo Martynas, it veršelis palenkė galvikę.

Tėvas ilgai žvelgė į minkštą sūnaus kaktą, paskui tėškė kirvį į dilgėles, nudūlino galvą nuleidęs. Sustojęs vidury kelio, išsižergė prieš vėją. „Nejaugi tiek ir teįgalim – kelią užtvert kitiems, daugiau pagalintiems?"

Žengė prie seniūno Jarmalos dvaro, stryktelėjęs sviedė akmenį langan iš trijų taškų zonos.

Teisėjas skyrė jam baudą.

– O kai valdžia neleistinais būdais stabdo mūsų gyvenimą, jūs nematot! – šaukė Tarutis.

Teisėjas pašalino jį iš salės.

Ir išėjo Tarutis iš salės, iš Lietuvos, iš Europos... Ėjo vis tolyn ir tolyn, kol galų gale išėjo iš galvos. O vos tik išėjo – viskas kitom spalvom nušvito. „Anava, koks didingas dangus! Aš niekados ten nepakliūsiu, tačiau kas man uždraus gėrėtis kruša bei viesulais? Lietuvai aš irgi nereikalingas, bet ar tinka dėl savo bėdų ją kaltint? Kiek galvoje, tiek ir kišenėje. Ne valstybė, o gamta nuskriaudė."

Todėl išėjęs į gamtą ėmė šiukšles kur pakliūva mėtyt, draudžiamose vietose laužus kūrent ir, įsikoręs į berželį, šakeles laužyt.

O grįžęs namo, pareiškė:

– Kvailys puošia Lietuvą!

Įsisprendęs į šonus, išpūtė žandus ir pasileido per trobą iš kairės į dešinę.

– Liuob šokt, liuob streikuot, liuob prie Seimo piketuot!..

Prismaugęs savo moterį, aiškino:

– Pamąstyk, motin, koks nykus būtų pasaulis, jei visi gyventų ilgai ir protingai. Pasiustum iš nuobodulio! Amerikoj, Vakarų Europoj jau taip ir yra. Tik pažiūrėk, kaip jie išsidirbinėja! Be saiko vieni kitus šaudo, gaudo, skerdžia, prievartauja... Tačiau kur visa tai vyksta? Ekrane! Sintetinis jų gyvenimėlis! O va mes, lietuviai, dar nesam praradę žmogaus ryšio su žmogum ir šiuos veiksmus atliekam natūroj, be jokių kaskadininkų. Štai mūsų stiprybė! Štai savitumas! O kokios perspektyvos! Ar sveikas, normaliai virškinantis europietis gali pusmetį ir net metus laukt, kol jam sumokės už darbą? Neįtikėtina! Bet akivaizdu, kad pas mus tokių – tūkstančiai! Tai ne naujieji, o dar naujesni – pačios aukščiausios rūšies lietuviai, iš kurių, jei palankios sąlygos tęsis, netruks išsivystyt bemaž tobulos, jau visai arti Dievo esančios dvasiškos ypatos. Būtent čia regiu savo gyvenimo prasmę!

Kai išaušo Valstybės diena, Juras Tarutis, pūsdamas trimitą, žengė per kaimą. Bet atvažiavo policininkas Kontrimas ir pykštelėjo į dangų.

– Už oro gadinimą bauda iki dešimties arba kyšis iki penkių.

Šis narsus vyras visa širdim neapkentė tvarkos pažeidėjų. „Fui!“ – sakydavo, išvydęs banditą. Kai pastebėdavo apiplėšimą, imdavo plėšt sykiu – kad tik greičiau ta bjaurastis pasibaigtų. „Jei iš tavęs atėmė lietpaltį, atiduok ir skėtį“, – mokindavo nukentėjusį. „Kad tokių pareigūnų būtų daugiau, nusikalstamumą kaipmat likviduotume!“ – štai kaip apie jį yra pasakęs Vidaus reikalų ministras.

Taručio elgesy Kontrimas neįžvelgė nusikaltimo sudėties, todėl drąsiai pritaikė atimties veiksmą.

– Gerą akį turi, viršininke, – gyrė Tarutis, stebėdamas, kaip varva iš peršauto debesies.

– O kaipgi! – tas išsiėmė dešinę akį. – Japonų darbas. Partinių šeimos dovana už gerą tarnybą.

Tarutis paprašė pasižiūrėt ir stebėjosi nieko nematąs. Kontrimas tik juokėsi.

– Aš ir dirbtinę ausį turiu, kurion skerdžiamo lietuvio balsas neįeina. Bet kai skamba prie stalo Birutės daina – girdžiu.

– Norėčiau ir aš tokių daikčiukų. Ar nesutiktum mainyt į karvę?

Policininkas atsakė, jog tai esą vardiniai gyvybiniai organai, kuriuos jis didžiai branginąs, taigi jokiu būdu negalįs mainyt. Tačiau pasiūlė kryžių ir kavalieriaus laipsnį.

– O kavalierius turi teisę gaut sklypą kapinėse. Tai nauja žemės ūkio strategija.

Tarutis nebeišmanė, kaip bedėkot.

– Kad jau šitaip – prie karvės pridedu ir anava tą dangaus lopą, kur virš mano dobilienos.

Kontrimas buvo labai patenkintas.

– Karvę sušaudysiu už Tėvynės išdavimą ir gausiu dar vieną kryžių. Mat kai Lietuvoj nebeliks nė vienos karvės, Kabineto nariams nebeskaudės galvų ir jie vėl galės protaut. Bet ką su dangum veikt? – krapštė pakaušį.

– Šitą dangų man tėvas mirdamas užrašė, – Tarutis nubraukė ašarą. – Tik kad kiauras, nelyginant kelnės. Bet jei tamsta pritrauksi investicijų ir palopysi... Aišku, mūsų mužikėliai dar prisirišę prie žemės. Bet netolimoj ateity dangus turės didelę paklausą. Ūkiai stambės, taigi daugelis smulkiųjų nori nenori turės ten iškeliaut. O tamsta čiaukšt lazdele: prašom sumokėt baudą už dangaus gadinimą! Juk Biblijoj pasakyta: šėmas jautis dangų laižo. O tai reiškia, kad kurmis ir ten neturės teisės prilįst arčiau lovio.

Policininkas sumaurojo, sutrypė kojelėm ir, išsitraukęs veidrodėlį, atidavė sau pagarbą.

– Nūnai nėra daug tokių, kuriems vertėtų atiduot, – tarė truputį sumišęs. – Juolab kad ne kažkiek ir beturiu: išdalinau per gerą širdį visokiems skustagalviams, skeltanagiams...

Tarutis nuramino, taręs, kad jo giminėj nesą nei partinių, nei šmikinių, taigi jis tikrai nevertas pagarbos.

Ūmai pasigirdo pliuškenimas, ir jie išvydo upe atplaukiantį Romualdą Pirmąjį: viena koja stovėdamas grabe, kita pasispirdamas į maurus bei pavairuodamas kastuvu, senelis gan sparčiai yrėsi priekin.

– Į Europą! – šaukė laibu balseliu.

Policininkas triskart šovė padegamosiom kulkom į vandenį, bet užsiliepsnojo tik atokiau stovėję trobesiai. Prižadinta atbėgo senikė Elžbieta Antroji.

– Bene jau dutūkstantieji?

Elžbieta Antroji ir jos vyras Romualdas Pirmasis rungėsi dėl teisės vadintis pavyzdine 2000-ųjų šeima. Dar 1997-aisiais išsivirė kaukolinio ir užsiraugė agurkų. Kas rytą susirinkdavo šviesuomenė, keldavo taures ir svajodavo apie nuostabų gyvenimą ten, anapus ribos... Šitaip kaime paplito melancholija bei kiti psichikos sutrikimai – net Seimo Pirmininkas ėmė grūmot.

– Liaukitės! – rūsčiai sušuko policininkas. – Per dutūkstantųjų slenkstį galės peržengt tik pulkininkai, valdininkai ir trys rinktinės patriotų po tris šimtus. Likusiems bus įrengti rezervatai su šlapia dešra, sovietmečio muzika bei pašildytu jūros mišiniu.

– Kaip tau ne gėda, Kontrimai! – plūdosi Romualdas. – Juk aš tave ant rankų supau, o Elžbieta po širdim išnešiojo!

– Ak štai kur mano šaknys! O maniau, kad policija atsiranda iš antrinių žaliavų, kurios lieka, atskyrus menkavertį elementą nuo nusikalstamo pasaulio.

Žemai nusilenkė Kontrimas, bet aukštus tikslus iškėlė:

– Valstybė, gerbiamieji, svarbiau nei tėvas motina. Jokio reikalo jums nėr nei Europoj, nei kitam tūkstantmety. Ne kelio

kryptį reikia keist, o keliuką prie savo namų išlygint, idant sunkvežimis su eglišakėm galėtų privažiuot.

Šitaip jam bylojant, aplinkui susibūrė šviesuomenė. Policininkas visiems įkrėtė guminės košės, o labiausiai nusipelniusius apdalijo kulkom. Žmonės buvo labai patenkinti.

– Seniai tokio valdžios dėmesio nepatyrėm!

– Šventė baigta! – pranešė Kontrimas. – Prie darbo!

Sveikesni puolė prie darbo, bet kadangi niekur jo nerado, puolė kas kur: nuo skardžio, vienas ant kito... Ir tik Tarutis svajingai žvelgė į tolumas.

– Anava kaip gražiai kaimas įsiliepsnojo! O kad dar gaisrininkai raudonom mašinikėm atlėktų...

Kontrimas paneigė tokią galimybę.

– Vandenį taupo. Nuo šios dienos degantieji prilyginti skęstantiesiems ir privalo gelbėtis patys.

– Vadinas, pagaliau imta naikint privilegijas! Žengiam pirmyn!

Ir taip Jurui Taručiui tapo smagu, kad negaišdamas dar toliau iš galvos išėjo. Kelią nušvietė liepsnojantys trobesiai, ir visas būsimas gyvenimas jam atrodė kaip nesibaigianti šventė – sudegs troba, taigi ir iš lovos keltis nebereikės...

Karas ir taika

(KETURIŲ DALIŲ EPOPĖJA)

1

Pašilaičiai – Mykoliukas ir Severiutė – buvo pedagogai. Fizikas ir chemikė puikiai išmanė visus gamtos dėsnius, išskyrus pagrindinį: kaip pasidaryti pinigų.

Visą širdies šilumą Pašilaičiai atidavė svetimai, sovietmečiu augusiai kartai, tad jųdviejų sūnūs – Buivydas, Justinas ir Fabijonas – gal ir kreivais žemaūgiais būtų užaugę, bet, laimė, kaip tik jiems bręstant prasidėjo Atgimimas, o trąšioj jo dirvoj kiekvienas sveiko proto lietuvis per savaitę užaugdavo tiek, kiek sausoj sovietmečio plynėj – nė per penkmetį. Jubiliejiniais metais broliai buvo plačiai išsišakoję.

Silpnos galvos, bet stiprios rankos Buivydas, anais laikais galėjęs tapti nebent kalviu, nūnai vertėsi žmonių žudymu. Išeis naktį ant vieškelio ir nužudys. Mėnesienoj – keturis, darganoj – septynis.

Liaunas it nendrė, lankstus it liberalas, Justinas užaugo prokuroru ir, būdamas silpnos sveikatos, vos spėjo dangstyt tamsius brolio darbelius. Gerai, kad nebuvo itin sunku. Jei akciją Buivydas atlikdavo Šiaulių–Klaipėdos ruože, Justinas, sušaukęs būrį policininkų, mosteldavo Gardino–Varėnos kryptimi.

– Ieškokite ten!

Žinia, išvakarėse toj pusėj būdavo pabėręs daug netikrų įkalčių: agurkų, pomidorų, lašinių, įvairaus formato bei turinio bu-

telaičių... Pagal Prevencijos įstatymą – šūvio atstumu. Policininkai taip greitai nurūkdavo klaidingais pėdsakais, kad prapuldavo iš akių net žiniasklaidai.

Generalinis buvo estetas – nešvarūs reikalai jam kėlė vien pasišlykštėjimą. Užsirakinęs kabinete piešdavo ir siuvinėdavo ar tiesiog be jokio ypatingo reikalo švariu smilium nosį krapštydavo. Bet langą laikydavo atvirą, tad svarbiausias žinias vis dėlto išgirsdavo. Kildavo didžiulis noras padaryti taip, kad Lietuvos žmonėms būtų geriau. Imdavo trankyt kumščiu stalą ir garsiai rėkt: „Privalome veikti! Nedelsiant!" Tai greitai išsekindavo. Jis eidavo pas Justiną ir, atsiprašęs už sukeltą triukšmą, sakydavo:

– Parodyk surinktą medžiagą.

– Ot nerodysiu! – atsakydavo Justinas.

– A kodėl?

– A kad tau nepatiks. Nešvari.

Pamalonintas Generalinis išrausdavo, bet iš užimtų pozicijų vis dėlto nesitraukdavo.

– Būk geras...

– O ką sveikas man už tai duosi?

Generalinis kyšteldavo skalbyklę ar šaldytuvą.

Justinas pūkšdamas rausdavosi šiukšlių dėžėj, kuisdavosi voratinklių priskretusiuose stalčiuose, bet šis darbas jam greitai įgrisdavo. Numodavo ranka.

– Einam alaus.

Vyrai gerdavo ir džiaugdavosi, jog net tokiais laikais, kai viskas smunka, nusikalstamumas, kad ir nežymiai, o vis dėlto auga.

– Tai reiškia, kad mūsų šaltiniai nėra visai išdžiūvę, – tvirtino Generalinis. – Anksčiau ar vėliau ims ir kitos ūkio šakos augt.

Bet daugiau išgėręs tapdavo nervingas, imdavo šaudyt į bokalus ir klausinėt:

– Kas tai per daiktas – kišeninis prokuroras?

Justinas ramino:

– Elektronikos stebuklas. Bet šitų daikčiukų kol kas yra tik Japonijoj.

„Vadinas, ateity tokie griozdai kaip mes net ir Pirmininkui nebus reikalingi...“ – karčiai šypteldavo Generalinis, puldavo Justinui ant kaklo ir apsipildavo ašarom. Jautriaširdis Justinas negalėjo šito pakęst ir skųsdavosi broliui Fabijonui, kuris buvo užaugęs Seimo nariu. Tas nedelsdamas skambindavo ir įsakydavo:

– Nutilk, nusiramink!

Generalinis sudrebėdavo ir liaudavosi raudojęs.

2

Senieji Pašilaičiai didžiavosi darbščiais vaikais. Patys jau būdami neįgalintys stengdavosi bent patarimais paremt.

– Žiūrėk, Buivydai, kad žmogui neskaudėtų, kai žudai, – mokino Mykoliukas.

– Bene aš koks atgrubnagis! – juokėsi tas.

– O tujen, Fabijonai, netinginiauk, o padirbk įstatymą su tokia didele skyle, kad net patys mažiausi galėtų švieson išlįst.

Sūnus tik rankom skėsčiojo.

– Dirbam, tėveli! Bet kad ir kokia plati būtų skylė, aklas kurmis vis vien kelio neranda. Didžiausia problema – skylės galvose.

Justino Mykoliukas prašė:

– Šiemet neimk viešose vietose, mat daugelis mūsiškių vis dar nemato skirtumo tarp kyšio ir provokacijos. Čia tokie subtilūs dalykai! Mūsų mužikėlį mokint ir mokint!

– Oro, kuriuo kvėpuojam, irgi nematom, – aiškino Justinas. – O kas drįstų tvirtint, kad jo nėra?

– Visa, kas genialu, – paprasta, – dūsavo tėvas. – Bet pripažinimo genijai sulaukia tik po mirties.

Motina krūpčiojo ir verkšleno:

– Gal, sakau, imkim žemės ir ūkininkaukim?

Broliai juokėsi.

– Būtumėt jūs, tėveliai, jaunesni – į vaikų namus atiduotume.

Nors pasitaikydavo nesutarimų, sekmadieniais šeima draugiškai sėsdavo prie stalo, nukloto tauriaisiais valgiais bei gėrimais. Mykoliukas smeigdavo krabą ir juokdamasis mosuodavo pro langą mokyklos pusėn.

– Užkąskit, pedagogai!

Vakare būdavo kultūrinė programa. Buivydas, persirengęs plėšiko rūbais, vaikydavo tėvus po kiemą ir storu balsu rėkdavo:

– Pinigus atiduokit!

Justinas šaudydavo į debesis.

– Laikykit vagį!

O Fabijonas, paprašęs, kad broliai įmestų tėvus į specialiai tam reikalui kieme iškastą duobę, vaikštinėdavo aplinkui ir griežė armonika. Tėvai keberiodavosi aukštyn, bet kai pasiekdavo kraštą, Fabijonas spirdavo lakuotu batu ir tie vėl tėkšdavosi veidais į purvą.

– Dar pusę metelių, juodnugariai...

Daug juoko būdavo!

O kartais Fabijonas liepdavo tėvams lįst į vamzdį – šį Buivydas buvo parsiritinęs iš Būtingės – ir klausdavo:

– Ar matot šviesą tunelio gale?

– Matom!

– Tai rėpliokit!

Tėvai rėpliodavo į šviesą, o vaikai užkimšdavo vamzdžio galą šiaudais ir padegdavo.

– Ar viskas gerai?

– Mes puikiai jaučiamės...

Vaikams grįžus į darbus, tėvų namuos dar savaitę tvyrodavo gera nuotaika.

– Gal aš ir ne viską suprantu, bet įdomu! – sakė Mykoliukas.

– Kad vis taip būt! – svajojo Severiutė.

– O ko nebūt? Vaikai savo darbą išmano. O tokio darbo nepritrūks.

Ir kai pažvelgdavo į dangų – tiek rytuos, tiek vakaruos būdavo giedra.

3

Bet štai grįžo į namus duktė Karolina, dvi kadencijas ištarnavusi Lietuvos ambasadore Berlyno geležinkelio stoty, kur pasitikdavo atvykstančius naktiniu traukiniu iš Sankt Peterburgo. Tris dienas ilsėjosi, o ketvirtąją – ištekėjo už Psichoneurologijos dispanserio sienlaikraščio neetatinio korespondento Kalvarijaus Ozo. Kalvarijus rašė straipsnius, demaskuojančius sveiką protą ir sveiką gyvenimo būdą. Svarbiausi jo darbai: „Taupysi – vis tiek neturėsi!", „Dirbsi – neuždirbsi!" – buvo tokie populiarūs, kad juos rasdavo net skenduolių bei pakaruoklių kišenėse. Aišku, pinigų jis neturėjo, o vis dėlto jau keltuvių rytą demonstratyviai sudaužė Pašilaičių porcelianą ir išėjo į sąvartyną.

– Išsirinkai, dukrele, iš pilno traukinio veršio galvą, – dūsavo motina.

– Blogai baigsis! – rūstavo tėvas, nuo pirmos dienos nekentęs žento, mat šis atrodė taip, tarsi būtų ištraukęs iš griovio Mykoliuko idealus, kuriuos tas pametė žengdamas naujuoju keliu.

Bet broliai mylėjo seserį, užtat kai sykį dingo Kalvarijaus plunksna, ant kojų buvo sukeltos didžiulės policijos bei saugumo pajėgos. Per neįtikėtinai trumpą laiką – septynias savaites – plunksna atsirado Mykoliuko kišenėj. Mykoliukas gavo dešimt metų katorgos su turto konfiskavimu bei nutrėmimu iki gyvos galvos į Visaginą. Aišku, paskutinę minutę broliai paspaudė teisėją Zabielą, tad apkaltintas buvo Pašilaičių kaimynas senelis Viršulis, ir tas, atsižvelgiant į lengvinančias aplinkybes – dvylika metų kaip miręs – buvo nuteistas viso labo tik lygtinai.

Mykoliukas iš didelio susijaudinimo gavo trūkį, slogą ir hemorojų – savaitę galavosi ant lovos. Sūnūs badė pirštais ir juokėsi:

– Tai tau bus gera pamoka, seni! Daugiau nebeužsiimk savi-

veikla. Vėlu jau prisitaikyt prie pasikeitusių aplinkybių. Kas tavo laikais buvo svarbu? Pamatus išmūryt. Ogi šiais, jei nori pradėti gyvent – visų pirma stogu pasirūpink.

Mykoliukas klausėsi ir sveiko. Bet pakilo iš patalo nebe toks kaip pirma. Vis žiovavo ir dairėsi į kelią.

– Ar laidynę turim? – paklausė Severiutės.

– O kam tau reik?

– Tautiečiai karvę pardavė. Reiktų aplankyt... Padus pridegint...

– Manai, nenorės atiduot? – stebėjosi moteris. – Tokie geri žmonės!

– Geri, – dūsavo Mykoliukas. – Tik ir čia galioja šunybės dėsnis: kai geras žmogus gauna pinigų, jo charakteris labai suprastėja.

– Bet kam tau šimtas litų, kad vaikai už tūkstantį prineša!

Mykoliukas šyptelėjo ir gražiai, net kažkaip melodingai pasakė:

– O mane vilioja tas vingiuotas kelias... Juo nuskriejo svajos mano ir šalta mirtis juo žengia...

Ugnelės žybtelėjo akyse.

– Čia ne pinigai svarbu... Bet kas jau sykį pasuko tuo keliu, tam nebesinori atgalios. Ką aš jaunystėj regėjau? Tave ir murzinus vaikų snukelius. O ką dabar? Ne gyvenu, o stebiu gyvenimą pro skylę... – Jo žydras žvilgsnis, perskrodęs televizorių, smigo į tolumas. – O ten – rizika ir muzika... Ten liejasi šampainas ir kalbena moterius...

– Moterius? – sumišusi klausė Severiutė. – Bene norėjai pasakyt: poterius?

Mykoliukas treptelėjo plona kojele, susverdėjo, bet suriko skardžiu balsu:

– Moterius! Mo-mo!

Persigandusi Severiutė viską pranešė Karolinai, ta – Kalvarijui, ir jau kitą rytą sienlaikraštyje pasirodė straipsnis „Užžėlusiu taku“, kuriame Kalvarijus ne tik demaskavo Mykoliuko kės-

lus – pateikė ir plačią Pašilaičių šeimos kroniką, aišku, neminėdamas pavardžių, o veiksmą perkeldamas į Gvatemalą. Ta pačią naktį Buivydas susprogdino sienlaikraščio redakciją sykiu su visu dispanseriu ir ten besislapsčiusiais sveikuoliais, o Justinas nukreipė policijos būrius į Lunaparką, kur Fabijonas specialiai tuo metu buvo suorganizavęs rinkimų šou su nemokamu alum bei fejerverkais.

Auštant broliai nusivedė Kalvarijų į Vyšnių sodą ir nuplakė kontrabandiniam spirite išmirkytom vadelėm.

Kalvarijus apsimovė kelnes ir šypsodamas paklausė:

– Vadinas, skelbiam karą ketvirtajai valdžiai?

Padangėmis raitėsi dūmai.

Broliai tylėjo.

O kažin kur toli – gal net ne šioj žemėj – giedojo lakštingala...

4

Sako, ir šiandien tebegieda.

Juozapas policininkas

Susitaupė žmogus pinigo ir nusipirko: švilpuką, antrankius, antpečius, uniformą, guminę lazdą, skiriamuosius raštus... Būtų nusipirkęs ir mašinikę su žiburėliais – geram turguj visko gali gaut! – bet tiek jau nebesukrapštė.

Visą rytą staipėsi priešais veidrodį, mirkčiojo, pūtė žandus. „Pagaliau! Pagaliau ir iš manęs šis tas išėjo!"

Kaip tik tuo metu iš miegamojo išsliūkino pati. Juozapas kilstelėjo lazdą, švilpdamas perkirto magistralę.

– Stok! Kur eini? Parodyk popierius...

Pati abejingai dėbtelėjo į vyrą, viena ranka pastūmėjo į kertę. Juozapui net pasigirdo, kad ji gan drąsiai ištarė: „kliunkis". Žvangtelėjo antrankiais, pasiryžęs areštuoti, bet lemiamu momentu kažkokia jėga nusvarino rankas, atėmė kojas... Moteris tuo tarpu užsivėrė vonioj.

Šis sakytum nereikšmingas epizodas gerokai numušė Juozapo kovinę dvasią bei pasitikėjimą savimi ir turėjo įtakos tolesniems jo veiksmams. Tačiau dabar jis skubiai atliko keletą raminančių pratimų su gumine lazda bei baltaisiais pėstininkais ir išėjo į gatvę.

– Oho! – parimęs ant šluotos kikeno kiemsargis. – Jau girtas, Juozapai?

– Šimtas litų už pareigūno įžeidimą. Užstatysi šluotą banke.

– Suprantu, – pritardamas linkčiojo kiemsargis. – Plėšikaut einam...

– Kvaily! – suriko Juozapas. – Stabdyk nusikalstamumą.

– Apsirengtum kaip žmogus, – mokino senelis. – Dabartės tik elgetą išgąsdinsi ir banditą prajuokinsi.

– Žmogum aš esu buvęs, – atsakė Juozapas. – Gana.

Kaukštelėjo kulnais ir jau buvo beketinąs atiduoti pagarbą, tik ūmai sudvejojo: ar kiemsargis to vertas? Jei dalinsi pagarbą kam papuola, į kairę ir į dešinę, ar galų gale nenustosi gerbti pats save? Ar ne dėl to civiliai taip kreivai žiūri į uniformuotus?

Todėl jis tik riaugtelėjo rusiškai, kaip buvo girdėjęs šnekant kitus policininkus, ir atsuko užpakalį. Eiti stengėsi oficialiu valstybės tarnautojo žingsniu, bet buvo taip susijaudinęs (juk pirmąsyk – pareigūnas!), kad sverdėjo į šalis ir klupinėjo. Teko atsiremti į sieną ir surikiuoti mintis bei būsimus darbus.

„Ką policininkas veikia? Vaikštinėja, žmones užkabinėja... Ką dar? Galima skelti lazda per pakaušį ir nesiaiškinti. Šventam Rašte pasakyta: nė vieno nėra be nuodėmės." Prisiminė, kaip nusigando uošvis Zebediejus, išgirdęs, kad policininkai išeis į gatves. „O kur tada eisim mes?" – visas tirtėdamas klausinėjo seniukas. Neilgai po to ir begyveno.

Juozapas nuo mažumės troško padėti žmogui. Kas gali būti gražesnio! Bet iki šiolei gerų darbų jam neteko nuveikti, mat neturėjo nei pinigų, nei įgaliojimų.

O štai guminė lazda įpareigoja ir sykiu suteikia visokių šansų. Gali sau pagelbėti, gali kitam. Gali, pavyzdžiui, tik pagąsdinti ir nueiti. Tai irgi svarbu.

Juozapas visados pavydėjo tiems, kurie gali sustabdyti ir patikrinti. Ir padaro jie tai viso labo nežymiai kilsteldami lazdelę. Čia Juozapas įžvelgdavo dieviškos kilmės jėgą, sveiku protu nesuvokiamą reiškinį. „O jeigu aš taip?.." – nesyk pasvajodavo. Deja, nuo tokių svajonių tik širdį sugeldavo. „Ne, tai neįmanoma, tai ne man... Tokiai akcijai reikia rengtis ne vienerius metus, reikia susikaupti ir nuskaidrėti. Išstudijuoti Bibliją ir Kon-

stituciją... Tik chamas gali prieiti prie niekuo dėto žmogaus šaltai ir abejingai. O aš prieičiau sopančia širdim ir varvančiom akim, viskam pasiryžęs ir su visais susitaikęs...“

– Bet dabar jau kas kita, dabar jau galiu! Štai ką reiškia uniforma! – Juozapas kikeno, o sujaudinta širdis daužėsi be ritmo ir be sistemos, nelyginant būgnas trečiąją vestuvių dieną.

Pakilo, pasiryžęs sustabdyti pirmą papuolusį, tik ūmai toptelėjo: o jei užšoksiu ant bandito? Šiurpas perbėgo nugara. Ne, su nepažįstamais verčiau neprasidėti...

Nusviro jam rankos, policininko kelias nebeatrodė vien rožėmis klotas ir net guminė lazda, regis, nuvyto...

Laimė, kaip tik šią tragišką valandą išvydo Ramanauską. Tai buvo tykus žmogelis, skaityklos vedėjas. Juozapas kartais ten užsukdavo.

– Stok! Ar žinai, kur gyveni?

Ramanauskas pabalo, kraitelė su knygomis išslydo iš rankos. „Še tau, – niūriai šyptelėjo Juozapas. – O juk per naktis skaito! Bet kas iš to mokytumo? Tik mostelk lazda – ir išgaruoja.“

– Ten, – Ramanauskas rodė į kairę, tačiau atatupstas traukėsi į dešinę. Tai atrodė labai įtartina.

– Ką naktį veikei? Gal miegojai? O jei patikrintume? – Juozapas kyštelėjo ranką jam į kišenę.

– Jūs neturite teisės...

– Turime, gerbiamasis, – dabar jis kyštelėjo Ramanauskui po nosim skiriamuosius raštus. – Ir dar daugiau: mes turime duomenų... „Bet ką aš čia paistau?“

Ramanauskas persižegnojo.

– Aš niekada...

– Visada, – atrėžė Juozapas, apsisprendęs eiti iki galo. – Bet gal norėtum paremti policiją materialiai? Tai atleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės.

Ramanauskas ištraukė Valančių.

– Dešimt metų už melagingus parodymus!

– Kad nėr ką rodyt... – žmogus ištraukė ir Žemaitę. – Gėdijaus, komisare.

Pamalonintas Juozapas sušvelnėjo:

– Dabar, kai pinigų nebeturi, gali keliauti ramus: niekas neapvogs. Beje, tokia tvarka greitai įsigalios visoje Respublikos teritorijoje. Ilgapirščiams bus suduotas rimtas smūgis.

Toliau Juozapas žygiavo pasipūtęs, jau šiek tiek iš aukšto žvelgdamas į žmones. Jautėsi atsikratęs menkavertiškumo komplekso, įsimetusio, kai vaikystės draugas, amžinas dvejetukininkas, o nūnai muitininkas, pasistatė pilį.

Muitininko dalia Juozapo netraukė. Muitininkas, jo nuomone, nepagydomas, nepakaltinamas ir už savo veiksmus neatsakingas – paskutinė stadija! Juk neatsitiktinai muitinės statomos pakrūmėse, kuo toliau nuo smalsių žvilgsnių. Neatsitiktinai muitininkui leidžiama visa, kas draudžiama.

O Juozapui norėjosi gėrį suderinti su nauda: ir žmogui padėti, ir pačiam užsidirbti. Tai buvo modernus požiūris.

Rūstokais žvilgsniais varstė praeinančius. Didžiausią įtarimą kėlė moterys. Jas būtinai reiktų patikrinti. Juozapą ypač jaudino tai, kad kai kurie vyrai dėl artimų ryšių su moterimis pastaruoju metu vis dažniau pakliūva ne tik į dispanserį, bet ir į Vyriausybę.

Keliskart kėsinosi pastoti kelią, bet paskutiniu momentu susvyruodavo. „Bet ko man bijot? – įtikinėjo save – Aš su lazda! Moterims tatai daug reiškia."

Įkvėpęs oro, metėsi prie vienos.

– Patikrinimas!

Ta nuėjo sau, nė nedirstelėjusi. Juozapas dar ilgai stypsojo nelyginant stuobrys. Prisiminė kažkada pasakytus Zebediejaus žodžius: „Jei policininkas atkreipė į tave dėmesį, eik toliau, nespartindamas žingsnio. Jei ims vytis – neatsigręžk. Juk gali būti, kad jis tik žaidžia". Moteris, matyt, žinojo tą principą. Tačiau kaip tokiu atveju elgtis pareigūnui?

Nusiminęs patraukė į parką, ilgai šmirinėjo po krūmus. Niekas nieko! Gal dėl to, kad lynoja? Tai jį įskaudino. „Nejaugi mūsų agrarinis temperamentas jau visai išsivadėjęs?“

Buvo girdėjęs, kad Lietuvoj knibždėte knibžda kyšininkų. Bet kur anie? Anksčiau jam atrodė: nespės užsivilkt uniformos – kyšininkai apspis iš visų pusių. „Kodėl mes tokie drovūs?!“ – norėjos rėkti.

„Atsistoti sankryžoj ir pareguliuoti eismą? Bet kas iš to?“ Kuo toliau, tuo labiau policininko darbas atrodė nebesuvokiamas. Norėjosi mesti viską...

Tą vakarą jis grįžo namo vėlai, pavargęs ir nusivylęs. Nustėro, išvydęs miegamajame kažkokį žmogelį. Kiurksojo, apsikabinęs Juozapo pačią, drebėjo kaip lapas.

Sudrebėjo ir Juozapas. Buvo jau beketinąs sprukti, bet veidrodyje išvydo save, uniformuotą. Gėda pasidarė.

– Ką jūs čia veikiat?

– Slepiuosi, – droviai atsakė žmogelis, dar giliau rausdamasis po patalais. – Kur man slėptis, jei ne policininko namuose? Banditai persekioja.

– Tai doras verslininkas Juozapas, – aiškino pati. – Jis turi smulkaus urmo krautuvikę prie Baltijos kelio.

– Juozapas! – krūptelėjo Juozapas. – Bet juk ir aš...

– Taigi! – stebėjosi pati. – Keisti dalykai dedasi Lietuvoj...

Juozapas linktelėjo: ir jam taip atrodė. O vis dėlto kažkas nervino.

– Kodėl mano lovoj?

– Afekto būsena, – pasakojo žmogelis. – Nesuvokiau, ką daraąs. Šokau kur papuolė...

Juozapas lengviau atsipūtė. Dabar viskas atsistojo į savo vietas. Kvaila būtų reikalauti, kad vilkų vejamas zuikis šuoliuotų magistralėmis.

– Gelbėkit, komisare.

Juozapas sumušė kulnais.

– Ką turėčiau daryt?

– Pabudėk šiąnakt už durų, – prašė pati. – Tokia pilnatis... Širdis nerimsta...

Kad ir kaip pavargęs buvo Juozapas, nusvėrė pareigos jausmas. „Juk tai pirma rimta mano užduotis! – Ta mintis suteikė ir stiprybės, ir pasitikėjimo. – Kas gali būti kilnesnio, kaip padėti bėdos ištiktam?"

Vėliau Juozapui dar ne sykį pasitaikė savo namuose rasti besislapstančių verslininkų. Daug naktų praleido už durų. Džiaugėsi, kad juo pasitikima.

Bet buvo akivaizdu, kad kriminogeninė padėtis Lietuvoje pasiekė itin grėsmingą mastą. Kadangi Juozapas dabar nuolat neišsimiegodavo ir retokai beapkabindavo pačią, jis turėjo pakankamai priežasčių pakilti į kovą su nusikalstamu pasauliu bei teisėsaugos organų neveiklumu. Todėl rytais išeidavo į gatvę sklidinas ryžto, paraudusiom akim dėbčiodavo į žmones, bet dienos šviesoj nesugebėjo atskirti bandito nuo šeimos tėvo... Tiesą sakant, išvydęs griežtesnį profilį, pabaldavo, panarindavo akis ir praeidavo įstrižai.

Sykį, kai pravėrė miegamojo duris, ten slapstęsis dar nematytas vyriokas stryktelėjo iš patalų ir smuko po lova. Juozapas šoko įkandin.

– Ką darai! – riktelėjo pati. – Tai doras krikštatėvis! Brigados įkūrėjas! Verslininkų persekiojamas žmogus.

– O ko jis nuo policijos slepiasi?

– Dabar niekuom negali pasitikėt, – verkšleno krikštatėvis.

– Nusiraminkit, – tarė Juozapas. – Šiąnakt aš budžiu.

O pačiam buvo neramu: verslininkai, banditai, policininkai – visi susimaišė galvoj...

Išėjo už durų. Aukštybėse kybojo mėnulis, jo žalsva šviesa jaudino, skatino nusikalsti. „Gal savo namus apiplėšti?" – susimąs-

tė žmogus. Visi plėšia svetimus, bet jam norėjosi griebtis netradicinių metodų.

Pabandė atidaryti, bet durys buvo užremtos. „Teks laužti. Kils triukšmas. Bet juk aš policininkas. Pirmas čia būsiu. Visus išvaikysiu."

Užsimojo lazda. Pažiro stiklai.

– Neškit pinigus!

– Neturim. Čia policininko namai.

– Nepūskit miglos! Policininkai dabar – oho! – kaip gyvena...

– Skambinsiu į policiją! – šaukė moteris.

– Aš policininkas, – ramino Juozapas. – Ko triukšmaujam? Jums gresia bauda už viešosios tvarkos pažeidimą. „Kol kas veikiu ryžtingai ir tiksliai, – džiūgavo. – Svarbu nepasiduoti provokacijoms. Namą reikia padegti."

Brūkštelėjo degtuką ir susikaupęs stebėjo, kaip plečiasi liepsna. Bet tuo metu iš kažin kur atsvirduliavo kiemsargis, išsižergė, ėmė lieti vandenį.

Juozapas susinervino.

– Kai kyla gaisras, visi šoka gesint! Deja, retas tuo metu susimąsto apie tą, kuris padegė. O gal jis rengėsi šiai akcijai metus ar net keletą! Jei padegė, matyt, buvo priežastis. Ar nederėtų pirma rimtai pasišnekėti tiek su padegėju, tiek su padegėliais ir imtis priemonių tik rimtai pasvėrus abiejų pusių argumentus? Kitaip gali tekti gesinti du sykius ir daugiau.

– Bet kas iš to gaisro?

– Gaisras – gražu! – tarė Juozapas. – Žmonėms tai patinka. Antra vertus, ką tu iš degėsių krūvos pavogsi? Tai dar vienas smūgis organizuotoms gaujoms.

Sviedė lazdą ir liepsnos dar aukščiau pašoko...

Greitkelis

Kiaurą vasarą Pilypas Tautkus meistravojo už tvarto, o pirmąjį rudens rytą, sviedęs kertėn pjūklą, oblių ir skylamušį, tarė:

– Pasidirbau laiko mašiną.

Duktė Marija Pečkauskaitė kaipmat pametė romaną su ūkininku Bobylium, pati Izabelė – virbalus, o uošvis Anupras Traidenis – idealus ir šaukštą, kurį beregint pakėlė Pilypo žentas Mikalojus Konstantinas, neaiškios lyties ir tautybės tipelis, nežinia iš kur atsiradęs toje šeimoje, kuri šiaip jau buvo laikoma pavyzdine ir dažnai rodoma į Poltavą keliaujantiems švedams. Be kita ko, Mikalojus Konstantinas turėjo ryšių su Marija Pečkauskaite ir buvo įsipainiojęs į Interneto tinklą, taigi visai šeimynai grėsė nemalonumai prokuratūroje.

– Važiuojam! – rėkė per kits kitą.

Apstulbęs Tautkus stebėjo šį neregėtą sambrūzdį, paskui tyliai paklausė:

– Kur važiuojam?

Bet visi jau lėkė pro duris, pastvėrę, ką turėjo brangiausio: kas laisvę, kas lietuvybę, o kas ir tautinę savimonę. Žmona Izabelė – dar ir patį Pilypą.

Tačiau tas paskutiniu momentu išsiveržė iš glėbio ir šįsyk jau skardžiai, nelyginant girtas geležinis vilkas, sušuko:

– Kur važiuojam?! Bene jums galvoj negerai? O gal nepatinka gyventi čia ir dabar?

Visi susigėdę nudelbė akis. Ir tik uošvis Anupras Traidenis, jau kelinti metai būdamas šeštos kategorijos mentaliteto, skystu balseliu sukliko:

– Pirmyn! Ten visados gražu!

– Ir atgal gražu, – niurnėjo žentas Mikalojus Konstantinas. – Pasisemtume iš praeities. A bagažinė yr, uošvi?

– Kad jūs šitaip... – Pilypas apsiverkė it lakštingala. – Niekur nevažiuosma!

Koksai kilo šurmulys! Marija Pečkauskaitė rovėsi plaukus, Mikalojus Konstantinas prismeigė uošvį šakėmis prie daržinės durų, o pati Izabelė, blykčiodama dirbtine dešiniąja akimi (tais metais buvo didelėj madoj!), šaukė:

– Tai kam dirbai, išgama?

Prismeigtas Pilypas tik skvernais skėsčiojo:

– Dirbau šikinyką, o va kas išėjo...

– Ve ve, – kraipė galvikę Anupras Traidenis. – Tamsta gal ne čionykštis? Ogi pas mus, Tėvynėj Lietuvoj, kuri yra gintarinis lopinėlis prie Seimo ir Vyriausybės, viskas antraip: dirbam didžius darbus, o išeina š...

Čia senelis šnypšdamas paleido dujas, todėl šiek tiek pakilo viršum jūros lygio ir kurį laiką skraidė palei Tėvynės sienas, kažkodėl pašaipiai žiūrėdamas Prezidentūros ir Kultūros ministerijos pusėn.

O Pilypas Tautkus nervingai traukė:

– Tegyvuoja Lietuvos Respublika ir jos visų laikų vadas ir tėvas generalisimus Vyt!..

Izabelė skėlė kirviu jam per kaktą, bet vyras nekreipė dėmesio – tokie reiškiniai tais laikais lietuvių sodžiuose buvo įprastas daiktas.

– Važiuojam! – ragino Mikalojus Konstantinas, negailestingai varpydamas uošvio kūną šakėmis. – Bent pažiūrėtume, kaip traukia. A BMV?

– A kas tas yr?

– A kuj znajt!

– Kuj! Kuj! – linkčiojo galvike Anupras Traidenis. – Pakol jauni esma!

– O jei nevažiuojam – parduokim, – tarė Izabelė. – Atsiras norinčių.

Tatai išgirdęs, Pilypas paraudonavo it pradedantis imti prokuroras.

– Kaip tujen gali šitaip šnekėti apie mūsų žmones? Kur jiems važiuoti? Ko trūksta? Juk mes gyvenam pačiais š... – čia ir jisai, netyčia ir ne vietoj, it koksai puskvaišis Traidenis, paleido dujas, bet luktelėjęs, kol liausis jų pražūtingas veikimas, baigė mintį ramiai ir santūriai: – lovingiausiais laikais!

Visi nusilenkė, o moterys net sukalbėjo poterius už Lietuvos Prezidento sielą, idant nedegtų varguolė metų metais Seimo liepsnose. Ir tik Mikalojus Konstantinas, tas nepraustaburnis kailialupys, niurnėjo:

– Gal ten, pryšaky, laikai dar lovingesni?

Tada Pilypo Tautkaus dukra Marija Pečkauskaitė, kuri tuo pat metu dar buvo Mikalojaus Konstantino žmona, sugyventinė ir netgi sugulovė – taigi nenuostabu, kad baisiausiai nusigaluodavo, – stvėrė peilį ir paleido vyrui žarnas.

– Už ką? – teiravosi šis.

– Prigavai mane, – kūkčiojo moteris. – Sakei, tiktai vieną mylįs, o dabartės matau, kad ir Lietuvą... Pas ją nori...

– Nemyliu aš Lietuvos! – šaukė vyras. – Už ką man ją mylėt!? Ta pasipūtėlė, pasileidėlė ir beveik nemūsiškė, pusiau europietė... Duodasi andai ir su belgais, ir su prancūzais... Be to, į mane, prastą būrą, nė skersa akim nežiūri!..

– Tada jau dovanok, Mykol, – raudonavo moteris.

Raudonavo ir Mikalojus Konstantinas, slėpdamas žarnas.

– Dabar, pamačiusi, koks mano vidinis pasaulis, nabmylėsi...

– Liaukitės! – riktelėjo motina Izabelė. – Žmonės neišsilavi-

nę, o pjaunasi it mokyčiausi deputatai. Pažiūrėtumėt į mudu su Tautkum... Ir važiuojam galų gale! Už vandenį ir elektrą šį mėnesį taigi nebus iš ko...

– Kapitalizmas yra gimtoji valdžia minus elek... – nei šį, nei tą vebleno Anupras Traidenis, kuris su kiekviena valanda ėjo vis kvailyn, nors pats buvo įsitikinęs: pirmyn! – Noriu ten... Už horizonto... Nusipelnėme gyventi geriau.

– Gyvenam, kaip esam nusipelnę, – prieštaravo Pilypas. – Taip ir reik.

Ir nežinia kuom viskas būtų baigęsi, jei ne Marija Pečkauskaitė. Pribėgusi pabučiavo tėvą ir sukuždėjo:

– Ak, kaip norėčiau paregėti ateities viziją!..

Pilypas Tautkus mylėjo dukrą sunkia tėviška meile. Auklėjo kaip išmanydamas. Marija Pečkauskaitė dar ir dabar šlubčiojo dešine koja, kurią tėvas buvo sulaužęs jos aštuonioliktojo gimtadienio proga. (Beje, daugelis sodiečių buvo įsitikinę, kad moteris specialiai keliaklupsčiauja prieš dešiniuosius.) – Važiuojam! – pasakė.

– Žarnas pasiimk, – paliepė vyrui Marija. – Ten gal vėdarus mangūrysim...

Visi sutūpė į būdelę. Pilypas trūktelėjo virvutę, suburbuliavo skysčiai ir kažin kas baisingai suriaumojo vamzdžiuose. Giminės susikibo už rankų, o Anupras Traidenis prišlapino kelnikes, nors iš tokio vyro visi tikėjosi daugiau.

O pro šalį lėkė vaizdai: rudenį pakeitė žiema, šmėkštelėjo Prezidento rinkimai, liūdnas Landsbergio veidas, linksmos Kalėdos...

– Ar užteks benzo iki Velykų? – teiravosi Traidenis.

– Nutilk, kvaily! – paaiškino Pilypas, o kitiems, rodydamas trispalvį balionėlį, pasakė: – Suspausta tautos dvasia. Užtat šitoks greitis!

– Iš kur gavai? – domėjosi Mikalojus Konstantinas.

– Seime andai pūtė...

– O jeigu dvasios ten nebebus? – sunerimo Izabelė. – Kaip atgalios grįšma?

– Kad tau liežuvis nudžiūtų, ragana! Kaip gali nebūt tokio daikto!

Bet variklis ėmė žiaukčioti ir užgeso.

– Sukčiai! Demokratai! – šaukė Pilypas. – Man bepūsdami, patys prisiputo!

Išlipę dairėsi aplinkui.

– Viskas kaip 1997-aisiais, – dūsavo Marija Pečkauskaitė.

– Lietuvos įvaizdis bei jo reikšmė pasauliui nesikeičia, vaikeli. Valdžios keičiasi, – mokino Anupras Traidenis.

– Mulki! – suriko Pilypas. – Valdžios kaip tik nesikeičia. Keičiasi veidai.

Bet ginčas nutrūko pačioj įdomiausioj vietoj, mat dirvonuojančiais laukais artinosi būrelis klipatų. Pilypas nusivožė kepurę.

– Sakykite, gerieji žmonės, ar lietuviais esate jūs gimę?

– Tą garbę gavomę užgimę, – paprastai, bet oriai atsakė paklaustieji.

– O daugiau?

– Daugiau – nieko.

Keliauninkai susižvalgė. Mikalojus stvėrė Pilypą už krūtų.

– Patys, manding, ne iš didžiūnų? – šnekėjo čiabuviai, apžiūrinėdami laiko mašiną. Bet, būdami aukštos agrarinės kultūros, nesijuokė, o tiktai kikeno.

Anupras Traidenis pūtė krūtinę.

– Mes, devyniasdešimtųjų žmonės, revoliucijos pagimdyti! Kai grūdinosi pirmieji muitininkai ir deputatai, mums rūpėjo kiti dalykai! Mes ateitį jums kūrėm!..

– O mes atėjom padėkot!

Iššiepę dantis kad šoks pirmyn! Keliauninkai – atgal. Pilypas trūktelėjo virvutę, Anupras Traidenis papūtė į kelnikes...

Ir aparatas nulėkė nežinoma kryptimi.

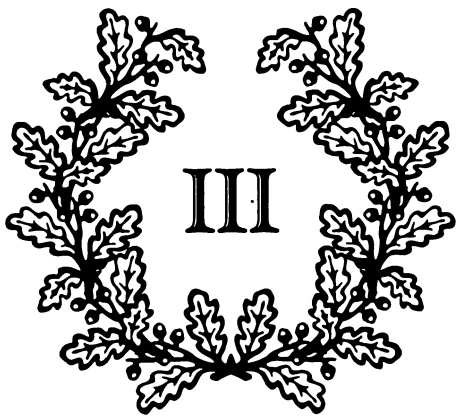

Turtinės nelygybės augimas ir žmogaus išnaudojimo didėjimas
Išsivaduojamojo judėjimo pakilimas Lietuvoje
Vytauto ir Gedimino konfliktas bei jo padariniai
Aniceto Taručio vadovaujamas valstiečių maištas
Panemunėje ir jo nuslopinimas

Permainų metas

1

Šalia didelio kelio stovi nedidelis Tautiečių dvarelis. Pagrindinis įėjimas yra šoniniam fasade ir veda į centrinę priemenę, o iš jos į gyvenamąsias patalpas abiejuose namo galuose. Dūmtraukis išvestas pro stogo šelmenį, o ne prie išorinių sienų, kaip anglosaksų namuose.

Rudenį, kai dūmtraukyje stūgauja vėjas ir į langą beldžia lietus, žmonės glaudžiasi arčiau kits kito. Ant stalo garuoja viralas, o širdin plūsta šiluma.

– Kaip smagu, kai mes visi kartu! – klykauja motina Teresė.

– Smagu? – Tėvas Stanislovas krapšto pakaušį. – O štai man atrodo, kad pliurės mažai, o narių mūsų šeimoje – per daug.

Visų žvilgsniai kažkodėl nukrypsta į senelį Motieką. Tas nuduria akis, bet šaukštu kabina dar sparčiau.

– Padėtis sudėtinga, – mintija Stanislovas. – Kožnas turi jaust atsakomybę.

Tylu, tik senelio rankoj zvimbčioja šaukštas. Stanislovas atsidūsta.

– Vasiliauskas pasikorė. Žmogui vos penkiasdešimt, o jau patriotas!

Motieka parausta, nusivožęs kepurę šluostosi lūpas.

– Geros valios žmonės dar pamena, kad prieš Kalėdas man pašalino pūslę bei trečdalį skrandžio. Tai šiandien ir norėdamas

neįstengčiau apžiot kaip kai kurie... – Senelis užsimaukšlina kepurę ir virpančiu, bet skardžiu balseliu rėkia: – Ne ten ieškot priešų, gerbiamieji!

Tėvas Stanislovas atsigręžia į sūnų.

– O tu ką pasakysi, Ožislovai?

– Aš bemaž kiaurą parą lovoj guliu! – atšauna tas. – Ir kvailys gali paskaičiuot, kiek sutaupau anergijos.

– Manęs taip pat nebadykit pirštais! – šoka į akis Aleksandras Kaušpėdas. – Aš čia palyginti naujas žmogus. Be to, sugyventinis...

– Aleksandras turi ketinimų protokolą! – pareiškia duktė Emanuelė.

– Daug tokių matėm! – tėvas tik ranka numoja. – Vis tikimės, kad pagaliau ateis rimtas žmogus, doras katalikas. Tuščios viltys! Bastūnai! Švaistūnai! Štai kas veržiasi į mūsų šeimą.

Nariai tyli susigėdę, girdėti vien rūstus senelio Motiekos bambėjimas:

– Prie sovietų mano ūgis buvo metras šešiasdešimt. Dabar – pusantro. Susimažinau kiek beįmanydamas. O ar kas įvertino?

– Vadinas, nėr kaltų, – šypso tėvas Stanislovas. – Visados šitaip.

2

Aleksandras Pirmasis, pernykštis Emanuelės sugyventinis, šiemet triūsia Valstybinėj gelbėjimo stoty. Jo atlyginimas – keturi šimtai, o šalimais įsikūrę privatininkai tiek lupa nuo kiekvieno skenduolio. Ir vis dėlto jų teritorijoj netrūksta klientų: smagiau skęst, kai aptarnauja su šypsena. Tad nenuostabu, kad Valstybinėj stoty šiandien žlibinėja tik neįgalintys susidėt dantų arba tie, kam iki pensijos belikę vos metai. Vargu ar kuris dar prisimena Archimedo priesaiką... Gal tik vienas Aleksandras čia iš pašaukimo: vaikiną nuo jaunumės traukė žmonės Adomo, o ypač Ievos chalatais.

Deja, skenduolių srautas nūnai sumažėjo. Konstitucija garantuoja nemokamą gelbėjimą, bet priimtas Vyriausybės sprendimas, jog piliečiai privalo susimokėti už gelbėjimo priemones. Ir nors paprasčiausias pernykščių šiaudų kūlys kainuoja tik dešimt litų – padoresniam žmogui ir tai ne pagal kišenę.

Gal todėl atsirado tipų, kreivai žiūrinčių į gelbėtojus. Štai inteligentiškas seneliukas, panašus į Mičiuriną. Aleksandrui jokių įtarimų, jis net ranka pamoja. O Mičiurinas pasiriša po kaklu vežėčių ratą, pūkšt vandenin ir nekrutina galūnių.

– Ranką duok! – šaukia Aleksandras.

– Tam duok, anam duok! – burbuliuoja senelis. – Vieni gelbėja, kiti... O kas iš to? Žvelk giliau, seni!

Timpteli už barzdelės ir švytinčiu veidu – tarsi gintaro pily jo lauktų Jūratė – eina dugnan.

Žinia, girdint tokias blevyzgas, Aleksandrui svyra rankos, ir jis suabejoja savo darbo prasmingumu.

Laimė, vis dar pasitaiko ir nenorinčių skęst. Štai ponas rėkia, šaukia, grūda čiulkinį rankom ir kojom. Aleksandras ilgai stebi jį, tarsi plazdantį paukštį, nedrįsdamas krustelt. Jis įtaria, kad šis vyras girtas arba regi horizonte kažką, ko paprasti skęstantieji niekados neįžiūrės. Tačiau paranormalūs reiškiniai turi žavesio, dėl tokių akimirkų ir verta gyvent.

Vis dėlto tenka dairytis plačiau, ieškot naujų gelbėjimo sferų. Juk lietuviai šiandien skęsta visur – net bankuose ir Vyriausybėj. Bet Aleksandras jaučia, kad tam reikia daugiau patirties. Jis nežino: ar galima gelbėt visus, o gal kurių nors negalima? Ar galbūt kokiose nors vietose kam nors negalima?

Ogi pats didžiausias vaikino rūpestis – padėtis Tautiečių šeimoje. Taip, jis vis dar myli Emanuelę... Užtat klajodamas kūdros pakrantėm, klausydamasis žuvėdrų, rezga visokiausius planus ir galų gale ryžtasi praverti duris, pro kurias kitados buvo išmestas žemyn galva.

Be abejo, dar prieš pusmetį būtų žengęs ne pro duris, o pro langą, ne su gelbėjimo ratais, bet su kirviu rankoj. Tačiau bendravimas su skęstančiaisiais, tarp kurių itin daug apsiskaičiusių žmonių, net bibliotekininkų, pakeitė jo būdą. Netašytas bernas, tikras sugyventinis, tapo simpatišku kavalierium, kurį skęstančios damos rekomendavo net į Moterų partijos prezidiumą.

3

Nuo plento ataidi: „Kur bakū-ū... samano-o...“ Matyt, koks jautresnės sielos piligrimas netyčia dirstelėjo dvarelio pusėn. Tėvui Stanislovui sugelia širdį. Ten, didžiuoju keliu, skrieja prašmatnūs limuzinai, tuose limuzinuose elegantiški ponai ir ponios... Prancūzai, švedai... Ak, kaip pritiktų, jei šalia kelio esančią sodybą dabintų du kieme žydintys bijūnai: raudonas opelis ir baltas fordas... Jei prie tvarto žvengtų suomiškas plieno žirgas... „Juk mes gadinam Lietuvos įvaizdį! Bent stogą palopyt, sienas padažyt...“

Bet ir tokioms smulkmenoms stinga lėšų.

Ir jis tik gailiai angliškai atsidūsta:

– Yop-p!

– Ko gi norėt! – guodžia motina Teresė. – Sveiki, gyvi...

– Sveiki? – abejoja tėvas Stanislovas. – Sveikas kitaip atrodo...

Tuo metu ūmai atsilapoja durys, ant slenksčio – Aleksandras Pirmasis. Moterys klykdamos išsilaksto po kertes, vyrai drebančiom rankom graibosi kirvių. Senelis Motieka dar spėja šiūptelt gerklėn saują „Calcigrano“.

O Aleksandras tokiu nenatūraliai plonu balsu taria:

– Aš turiu verslo planą!

Tautiečiai nuščiūva, Kaušpėdas net sukikena. Aleksandro akyse – ašaros.

– Jūs manot, kad mes, sugyventiniai, mokam tik kaukolinį sriaubt ir viens kitą smaugt...

Emanuelė nejučiom atšlyja nuo Kaušpėdo.

– Dėstyk, Alioša...

Gelbėtojas nubraukia ašarą, pakelia galvą. Dabar jo akyse – vien rūpestis artimaisiais ir tikėjimas ateitimi.

– Šis objektas strateginiu atžvilgiu labai patogioj pozicijoj...

Stanislovas krūpteli: idėjos sklando ore! Bet tik ranka numoja.

– O kas dirbs? – niūriai klausia Ožislovas.

– Dirbti nereikės, – ramina Aleksandras.

Visi suklūsta. Šitoks verslo planas kiekvienam Tautiečiui prie širdies.

4

Didžiuoju keliu skrieja mašinos, o prie kelio – rodyklė: „Pavyzdinė sodyba, 2000. Welcome!" Patsai trobesys bemaž nepasikeitęs, tik iškultas langas užkimštas apatinėm kelnėm. Aleksandras Pirmasis atidžiai stebi eismą: štai limuzinas jau suka į šunkelį, vedantį sodybon. „Volvo!" – džiūgauja vaikinas. – Švedai trokšta pažint krašto kultūrą, jie laukia prasmingų reginių. O ką iki šiol galėjo pamatyt? Bankas žemyn, bankininko namas – platyn!.. Šarangė varangė Žvėryne susirangė... Štai ir visos pramogos."

– Į vietas! – šaukia. – Ply!

Senelis Motieka, nešinas taburete, tursena prie obels – ten kabo virvė – kiša galvelę kilpon. Aleksandras spiria taburetėn, ir senelis pakimba ant šakos.

Ožislovas užsiverčia butelį ir nugriūva aukštielninkas skersai kiemą. Iš trobos išbėga motina Teresė, užkliūva už tysančio sūnaus ir apsipila ašarom.

– Ak, kam aš tave, laidokėlį, ant baltų rankelių supau!..

Aleksandras Pirmasis išsitraukia iš tvoros kuolą ir skelia Kaušpėdui į kaktą. Tas stveria šakes. Švedai patenkinti burbuliuoja švediškai: „Poltawa!.." Emanuelė šliūkšteli verdančio vandens Kaušpėdui už apykaklės, ir sugyventinis kaukdamas pameta šakes. Pro dūmtraukį iškiša galvą tėvas Stanislovas.

– Reikalaujame pirmalaikių rinkimų! Būti ar nebūti smulkiajam ūk...

Švedai kvatodami traukia išsipūtusias pinigines ir atsisveikina. Aleksandras, nukabinęs pridususį Motieką, šaukia gamybinį.

– Smagiau, gerbiamieji! Juk kiekvienas daro, ką mėgsta ir sugeba. Tu, Ožislovai, verskis į griovį. Tu, Emanuele, karštymą stačiai į akis liek. O tujen, motinėle, ašarų negailėk. Jei versmės išdžiūvo, giminės pagelbės...

Moteris dirsteli į sunkius vyrų kumščius ir susikaupia.

– O man vis vien gražiau sodybą traktoriais apkaišyt! – svajoja Stanislovas.

– Kur smirdi traktorius, ten merdi agroturizmas! – atšauna Aleksandras. – Tu verčiau savo monologą triaukščiais apkaišyk, kad žmoniškai skambėtų. Svečiai nori natūralų sodžiaus gyvenimą pamatyt. Apskrity jau nemažai konkuruojančių sodybų. Kad išsilaikytume, teks kelt aptarnavimo kultūrą. Pakaruoklis turi tikras būt.

– Nesutinku! – rėkia senelis.

Aleksandras bučiuoja jį kakton.

– Žiūrėkim, kaip klientui geriau. Verslo pradžiamokslis, tata!

5

Išsilaikė Tautiečiai! Ir netgi prakuto! Šiandien daugelis garbingų svečių aplanko ne vien Trakų pilį, bet ir sodybą. Visoj apylinkėj pagerėjo gyvenimas, mat daugelis mažažemių bei kampininkų įsidarbino vienkartiniais pakaruokliais ir net sugyventiniais. Aišku, pakaruokliai greit baigia karjerą, o sugyventiniai irgi vos dvi tris delegacijas atlaiko – daugelis varguolių tokie minkštagalviai! – bet spėja artimuosius paremt.

Kartais kyla triukšmas dėl šoktelėjusio mirtingumo. Tada Tautiečių sodyboj apsilanko teisėjas, prokuroras ir komisaras. Visi geria šampaną.

– Laisvoj šaly daug galimybių, – teigia teisėjas. – Tik proto reik!

Niekas neprieštarauja. Teisėjo rankose kontrolinis paketas. Po vieną akciją turi Tautiečiai, į likusias pretenduoja komisaras, prokuroras ir „Lucoil'as".

Tėvas Stanislovas jau nebedrįsta valdžios plūst, ir net šitokiam primityviam vaidmeniui – stačiai gėda! – tenka samdyt svetimus.

Skylėti žmonės

– Krizė! – krizeno'televizoriun sulindę ponai. – Kri-kri...

O Zebediejui vaidenosi, kad galvoje skylė, pro tą skylę iš aukštybių kažkas žiūri, kikena ir spjaudo.

Apsičiupinėjęs rado keletą skylių skrandyje ir kelnių kišenėse. Nenuostabu, kad atrodė susinervinęs. Žmogus jautė, jog artėja paskutinioji, o visi užsiėmę neaiškiais reikalais, niekas į jį nekreipia dėmesio.

– O juk man taip pat krizė!

Prieš savaitę Zebediejų buvo pervažiavęs Krašto apsaugos sunkvežimis su liberalais, o žmona Izabelė, išeidama Lietuvon, – tai atsitiko prieš keturias paras, – paliko įjungtą televizorių. Zebediejus, nūnai prikaustytas prie lovos, išjungt negalėjo, tad nori nenori buvo priverstas dalyvauti politiniam gyvenime. Kadangi nepajėgė pasiekt nei viryklės, nei šaldytuvo, – ketvirta para badavo ir šitaipos nejučiom atsidūrė pirmosiose kovotojų už teisybę gretose. Tai jam labai nepatiko.

„Kažin kodėl nieks neinformuoja Lietuvos žmonių apie mano padėtį? Nejaugi tai menkesnės svarbos dalykas? O gal nežino?"

Įsirėžęs spjovė į ekraną.

– Mirštu!

Ponai dėbtelėjo į Zebediejų ir vėl nusigręžė, tik socialdemokratas, nusišluostęs kaktą, palinkėjo sėkmės.

Kad ir koks kultūringas buvo Zebediejus, o nebesusivaldė, nusikeikė moderniais keturaukščiais:

– Stanton Group Power Bridge Joptway Duke Engineering and Services!

Ir atlėgo širdis. „Valdžia krizes rengia tam, kad pralinksmintų Lietuvos žmones, atitrauktų jų dėmesį nuo socialinių bei ekonominių problemų. Pagaliau per keletą metų suorganizuot padorią krizę – argi tai ne pagrindinis kiekvienos Vyriausybės rūpestis?“

Tuo metu grįžo jo moteris, pagrūmojo kaulu ir sušuko:

– Aš badavau prie Seimo!

Vyras nužvelgė moters liemenį.

– Vadinas, figūra svarbiau nei artimas žmogus!

Ta priėjo arčiau, bet kaulo neatidavė.

– Zebe! – tarė. – Lietuvai blogai.

– Lietuvai tai ne pirmas kartas, – atsakė tas. – Lietuva išnyksta iš Europos žemėlapio ir vėl atsiranda. O va lietuvis taip negal... Štai dėl ko, mano manymu, lietuvį reikia mylėt labiau negu Lietuvą.

Grįžo sūnus Aleksandras, kritiškai nužvelgė tėvą, bet nieko nepasakė. Sujaudintas tokio dėmesio šis ir pats prisipažino:

– Aš dar gyvas, sūneli.

– Metas atsistatydinti, tata.

– O kodėl anie neatsistatydina?

– Nederėtų sulaukus garbingo amžiaus sekti blogais pavyzdžiais.

– Gerai, – įsižeidė Zebediejus. – Mirštu.

Užsimerkė ir pakratė kojas. Bet kuo smarkiau kratė, tuo žvalesnis jautėsi ir net pagalvojo: o! kaip smagu būtų krutėti tautos labui!

Todėl pasakė:

– O gal einam, sūneli, po tiltu žmonių galabyt?

– Čia jau rimtesnė šneka, – linktelėjo motina ir sugiedojo keletą puslapių iš Lietuvos istorijos.

– O jeigu – dirbt? – klausė sūnus.

– Bedarbiais esame mes gimę, – paaiškino tėvas. – Tą garbę gavom Kovo 11-ąją...

– Galim eit. Bet kelio atgal nebebus.

– Vadinas, žengsim kartu su gyvenimu, – nuramino Zebediejus.

Pabandė žengt, subraškėjo kaulai... Tik širdimi jis buvo ten, po tiltu... Guodė vien tai, kad ir Lietuvai ne geriau. Neįveikė kairieji, nepribaigė dešinieji... Bet trečias kartas nemeluos. Ir kažin ar tretieji smaugs švariom rankom, ar pamalonins prieš galą doros žodeliu...

Prisiminė, kaip stovėjo „Pas Juozapą" ir svarstė: kaulų pirkt ar krevečių? Neišmanė, kas tos krevetės, o Juozapo klaust nedrįso – tas kaipmat būtų rėžęs lazda per pakaušį. Vis dėlto nusipirko krevečių, bet išėjęs tučtuojau išmetė šiukšlių dėžėn. „Neverta pradėt gyvenimą iš naujo. Nebe tas amžius."

Tą rytą jį ir partrenkė sunkvežimis. Gal tie įvykiai nesusiję, o gal ir specialiai traiško kitaip valgančius. Jis buvo linkęs manyti, kad viskas susiję. Štai prieš kurį laiką išeidavo su kiemsargiu į Baltijos kelią, ir kiemsargis visados kilsteldavo koją toj pačioj vietoj. Kai papasakojo apie tai Vasiliauskui, tas tarė:

– Gal būtent šitoj vietoj kitados stovėjo ponas, kuris nūnai sėdi Vyriausybėj. Šunys daugiau supranta, negu mums atrodo.

Netrukus Vasiliauskas iškrito pro langą, o kiemsargis dingo be žinios.

Vasiliauskas paliko pareiškimą, kad niekam pretenzijų neturįs. Zebediejų tai sujaudino iki ašarų. Jis džiaugėsi, kad Lietuvoj vis daugėja žmonių, kuriuos suvarpo kulkom ir peiliais, sudegina ir susprogdina, o tie, jei dar gali prasižiot, tučtuojau pareiškia niekam pretenzijų neturį. Be abejo, tai naujo tipo žmonės, kuriuos anuomet nesėkmingai bandė išveist tarybų valdžia. „Tokie turėtų susiburt prie Kultūros ministerijos ir įsteigt viešąją įmonę, – mąstė Zebediejus. – Štai dabar aš susinervinęs... Bet negi

smeigsi peiliu pačiai ar Aleksandrui? Jei neprismeigsi negyvai, jie tikrai turės pretenzijų. O va už prieinamą kainą užsisakytum poną be pretenzijų... Jei žmonės galėtų laisvai patenkint elementariausius poreikius, gal ir politikon nebeitų... Juk dėl to gimstamumas mažėja! Kam taip sunkiai gimdyt, jei paskui taip lengvai išsigimstama?"

Bet žmonės nūnai rūstūs: užuot ėmę į širdį, vis dažniau ima į kišenę, o iš visų gamtos stebuklų džiaugsmo jiems teikia nebent pirmalaikiai rinkimai...

Kartais ir jam kildavo noras išeit. Bet įsikibdavo į butelį ir laikydavosi iš paskutiniųjų, kol netekęs jėgų sukniubdavo po suolu.

Buvo girdėjęs, kad pokyčiai pirmiausia turi įvykti žmogaus sąmonėj. Tik tada galima laukt pokyčių kitur. O kur ta sąmonė? Ko gero, galvoj. Bet man ten seniai atsisukę varžteliai. Taigi pokyčiai įvyko. Dėl ko nieks nesikeičia namuos?

Ir taip jam pagailo prapuolusio gyvenimo, kad užsimerkė, o iš akies išriedėjo ašara. Ir išsiliejo ta ašara į tokį didelį ežerą, kad Aleksandras pasidirbo plaustą, įsodino ten tėvą, motiną ir – pro skylę Zebediejaus galvoj – išplaukė laimės ieškot...

Aš stovėjau ant to ežero kranto, gaudžiau vėją laukuos ir regėjau, kaip anie burbuliavo,

Kaip ežero skaisčios bangos liūliavo

Žaliu smaragdu.

Smagu buvo!

Ordininko pasakojimas

Sapnavau, kad dvyliką banditų pagavau!

Pabudęs įkalu sienon vinį.

– Čia, – sakau pačiai, – ordiną pakabinsiu.

Ta numoja ranka.

Užsitempiu ant veido kaukę, kurią andai nusipirkau iš kolegos, dirbančio įsilaužimų srity, trenkiu kumščiu stalan.

– Prie sienos! Gult!

Staipaus priešais veidrodį. Dabar man patinka mano veidas. Nebėr tos kumštį viliojančios netikro zuikio išraiškos, nebent akys... Mirksi, šmirinėja... Bet galima ant kairiosios raištį, o dešinę įstiklint. Tada tikrai sumažėtų skundų, kad mes atseit užmerkiam akis. Jei patruliuotume su kaukėmis!.. O jei visi piliečiai kaukėti išeitų į gatves! Ir jie kaipmat pakeltų galvas, išdidūs ir laisvi žengtų Europos Sąjungon...

O nariai! Jei tie posėdžiautų su kaukėm! Kiek puikių įstatymų pasipiltų ant lietuvių galvų! Dabar tarytum kažko drovisi, dairosi vieni į kitus, o kartais net į rinkėjus. Ne visi, bet yra dar viena koja tebestovinčių rūtų daržely...

Metas tarnybon. Atsiduseęs nusiimu kaukę. Mūsų sistemoj daug reformų, tik visos ne nuo to galo...

Išėjęs gatvėn sutinku Patriūbavičių.

– Nešu katiną į priėmimą.

– Ar priims?

– O kuom jis blogesnis už kitus!

Teisybė, linkteliu, dabar visokius priima. Iš pradžių Prezidentūroj, Vyriausybėj... Paskui – prokuratūroj, Lukiškėse...

O pakėlęs galvą pamatau B., kurį andai rodė per televiziją, kaipo ieškomą policijos. Šiurpo krečiamas traukiuos atatupstas, tik staiga tarp menčių įsiremia daiktas, panašus į vamzdį. Persižegnojęs iškeliu rankas. Blogi sapnai išsipildo! Bet už ką? Niekados nei veiksmu, nei žodžiu nesu užgavęs žmogaus su vamzdžiu. Mano sritis – girti menininkai ir kitokie nevalos.

Nežinau, kiek laiko taip stovėjau, nedrįsdamas krustelt. Žmonės ėjo pro šalį... Šaltas ir abejingas pasaulis visu svoriu užgriuvo ant mano pečių. Niekam nerūpi, kad tu žūsti! O mes kažkodėl turime rūpintis jūsų gyvastim! Nusprendžiau: jeigu liksiu gyvas, įvykio vieton važiuosiu tik po įvykio.

Ūmai prisiminiau paskutinius kandidato Olekos žodžius, kuriuos tas pasakė rinkėjams, gavęs plytgaliu per galvą: nebijokite priešų, bijokite abejingųjų. Todėl tariau:

– Gal susitartume gražiuoju, kolega?

Tyla.

Tuo metu prisnarplina senukų pora, ima klausinėti, kur Aguonų gatvė. Toks pagauną siutas! Galėčiau plikom rankom pasmaugt ir aguonom pabarstyt. Ar ne jums tyliai pritariant klesti pasauly niekšybė?

Gestais ir mimika rodau, kad reikalinga pagalba.

– A kurčnebylis? – skėsčioja rankom senikė.

– Turbūt policininkas, – krato barzdą senelis. – Jie visi tokie.

Porelė nukiuldina, aš vėl lieku vienas: sopulingai pakreipta galva, kryžium išskėstom rankom. „Dėl jūsų žūstu, krikščionys ir demokratai!“ Deja, net moterys, ir tos – pro šalį. Kur mano veronikos ir magdalietės?

Neviltis, matyt, ir suteikia jėgų.

– Šauk, padla!

Šitai sakydamas žvelgiu praeiviams į akis. Tą žvilgsnį jie turėtų prisiminti visą gyvenimą.

Šūvio nėra. Atsigręžiu, pasiryžęs viskam. Užpakaly styro medžio šaka. Tai mane įskaudina iki sielos gelmių. Vadinas, jie, nedrįsdami griebtis prieš policiją atviro smurto, bando uniformą vilkintį žmogų pažemint va šitokiais šlykščiais triukais. Aišku, tai gali dėtis tik laiminant žiniasklaidai ir kikenant skaitytojui...

...Tą naktį budėjau, bet pažadino telefono skambutis.

– Laužia! Duris!

Klausiu, ar užrakintos? Tvirtina: taip!

– Kvaily! – sakau. – Būtų atrakintos, niekas ir nelaužtų. Ko jie nori?

Jis nežinąs.

– Paklausk, – žiovauju. – Ir paskambink po pusvalandžio.

Jis bijąs: vyrai galį įsižeisti.

– O ką pats darytum, ant liepto sutikęs pareigūną? – klausiu. – Duotum kelią, pinigų ar į snukį?

Jis tyli. Matyt, svarsto. Ką gi – pasvarstysiu ir aš.

Padėjęs ragelį einu prie lango. Vėjas drasko paskutinius lapus, lietus kala prie žemės.

Vėl telefonas.

– Laū-ū-ū!.. – vis tą patį įkyriai tvirtina žmogelis. Yra tokių nuobodžių tipų, kuriems atrodo, kad policininką domina tik smurtas ir avarijos. O juk mes tokie pat žmonės kaip ir visi! Mus domina ir sportas, ir moterys... Yra mūsų sistemoj net knygas skaitančių...

Todėl toks primityvus požiūris mane labai įskaudina. Ir vis dėlto stengiuos neprarasti savitvardos.

– Žvelk, žmogau, pro langą! Anie gal sušilt nori.

– Važiuo-o-o...!

– O jei pats atvažiuotum? Mūsų durys – oho! – lengvai neišlauši... Aišku, ne tuščiom... Vinį jau įkaliau. Norėtųs dar ką nors...

Jis – mielai. Bet nežinąs, kaip išeit.

– Pro langą.

– Tryliktas a-a...

Dabar jau susinervinu. Jei pavojus rimtas, žmogus nežiūri – tryliktas, trisdešimtas... Vadinas, padėtis ne beviltiška. Tai kam kelt policiją? Už tokius juokelius...

– Nulis?.. Du?.. – anoj pusėj balsas jau visai suskystėjęs.

– Du nulis! – atšaunu. – Mūsiškių naudai.

Dabar jis padeda ragelį. Pagaliau suprato. Mūsų tikslas – prevencija. Policininkas privalo užkirsti kelią nusikaltimui, o ne trintis ten, kur nusikaltimas jau pilnu tempu... Ten reikalingi sanitarai, gaisrininkas ir kunigas.

Po kurio laiko vėl skambutis. Šįsyk balsas malonus, moteriškas.

– Kriauklė užsikimšo...

Rašaus adresą. Nūnai einame ta linkme, kad policininkas privalo padėti žmogui visais gyvenimo atvejais, išskyrus, aišku, atvejus su įsilaužimu ir smurtu prieš asmenį.

Atvykstu įvykio vieton. Jauki prieblanda, kamerinė muzika, ant stalo – prancūziškas „Cabernet Sauvignon". Nėr abejonės, jog policininkas čia – laukiamas ir gerbiamas asmuo.

Šnekučiuojamės apie šį bei tą, paskui kalba nukrypsta į skirtingas krizių rūšis didžiosiose valstybėse. Sutariam, jog lietuviams priimtinesnis amerikoniškas variantas...

Triskart atidavęs pagarbą, išeinu tik paryčiais. Malonus atliktos pareigos jausmas glosto krūtinę. Jei nebūčiau atvykęs, ši miela moteris, nepakėlusi vienatvės, būtų išėjusi gatvėn, kur ją kaipmat užpultų trys nebrendylos. Rezultatas – suluošinti keturių žmonių likimai.

Ūmai pribėga kažkoks žmogelis ir skelia per ausį.

„Areštuosi tokį, – paskui nebus gyvenimo", – sumetu ir, kiek paspartinęs žingsnį, einu toliau.

Jis niūkteli nugaron. „Ką tai reiškia? – galvoju. – Bet gal taip

ir turi būt? Juk siekiam, kad eilinis pilietis nebijotų policininko... Ko gero, jau pasiekėm. Lieka sunkiausias etapas – pasiekti, kad policininkas nebijotų bandito. Tada visi trys – nusikaltėlis, auka ir pareigūnas – susės prie vieno stalo ir pakels taures.

Vis dėlto, užuot ėjęs į namus, kurie tamsiam skersgatvy, pasuku priešingon pusėn, kur prospekto šviesos. Žmogum pasitikėt – reikia. Bet nereikia sudaryt sąlygų nusikaltimui. Žingsnį paspartinu, tačiau ne tiek, kad žiūrint iš šalies atrodytų, jog bėgu.

O tas prisivijęs kaukšteli per sprandą. Džiaugiuos, kad praeiviai tamsiuoju laiku nelinkę smalsaut, kas dedasi šalimais. Dėl visa ko suraukiu kaktą ir iššiepiu dantis. Neprofesionaliai akiai atrodys, kad aš paskendęs mintyse apie itin svarbios bylos tyrimą ir nepastebiu, kas čia vyksta.

Palinkęs žengiu pirmyn, bet kol pasiekiu prospektą, jis užtvoja dar porą sykių. Gerai, kad bloznas – inkstų neatmuš.

Suku prie Seimo. Šventoj vietoj tai jau nedrįs...

Bet žmogelis taip spiria į užpakalį, kad net kepurė nulekia. Jau ir siutas ima. Kiek galima!..

O Seimo vartai užrakinti. Toliau – upė ir tamsus Žvėrynas...

Perbėgęs gatvę, smunku laiptinėn. Vienos durys neužrakintos. Du vyrai, išvydę mane, traukiasi į šalį.

– Nusiraminkit, – sakau. – Aš policininkas. Gatvėj dabar nesaugu.

– Pabudėkite, – prašo jie. – Mes skubam.

Einu į kambarį. Žiū – ten seniukas, o jo nugaroj peilis. Prisimenu, kad Vyriausybėj svarstytas antikrizinių priemonių planas.

Matyt, priimtos naujos Pensijų įstatymo pataisos. Bus lengviau Lietuvai...

Parduotos vasaros

1

Per pietus buvo kopūstai. Benediktas Taraila su pačia srėbė prie stalo. Samdinys Anicokas Tarutis – prie kamino.

– Naktį išeinu kieman, – šnekėjo Taraila, – daržinėj dūsauja. Ryte pasižiūriu – šienas kaip išgulėtas.

Anicokas susižvalgė su Tarailiene.

– Gal pabėgėliai iš Pakistano...

– Užmušiu! – Taraila pylė kumščiu į stalą, net rykai pasišokėjo. – Čia viskas mano!

Anicokas pakėlė šaukštą prieš langą.

– Dėl ko man su kirminais?

– Kad riebiau būtų.

Samdinys drėbė šaukštą ant grindų.

– Prie tarybų valdžios lašinius valgiau.

Taraila atsiriaugėjęs išsižergė ant slenksčio, paleido srovę.

– Užtat ir gyvenai kaip kurmis. O dabar – liuosas kurmis.

– Už kampo nueitum, – raukėsi pati.

– Mano žemė! Lieju kur noriu! – žvengė vyras, dar aukščiau keldamas laistytuvą.

– Nevala. Koks nevala, – pravirko moteris.

Anicokas priėjo, švarko rankove nubraukė ašaras.

– Nebeilgai, Amyliut... Jau girdėti: pabudo žmonės ir keliasi. Suvalkijoj... Ir Dzūkų žemėse... Šneka, atsiradęs kažkoks

Šustauckis, visų darbo žmonių vadas. Liepsnoja ir girios, ir rūmai!..

– Baugu man... – krūpčiojo moteris.

Anicokas spraudė ją kertėn.

– Ar eisi už manęs?

– Bijok Dievo! Juk Benediktas dar gyvas...

– Šiandien gyvas, o rytoj...

– Konservatoriai ilgai gyvena...

– Esant šiltnamio sąlygoms, – linktelėjo vaikinas. – Bet yra priemonių...

Tuo tarpu lauke pasigirdo nelyginant staugimas žvėrių. Tiedu persigandę išpuolė kieman.

– Kiaulės! – baubė Taraila. – Kiaulės rugiuos! Kur piemuo?

Piemuo Juozapėlis kiūtojo prie kūdros, įmerkęs vytelę vandenin, ir laibu balseliu traukė:

– Ak vija pinavija...

Taraila šoko prie vaiko, skėlė lazda per pakaušį, o kai tas parpuolė, primygęs batu sprandą, ėmė talžyti kur pakliūva. Tada pakėlęs už čiuprynos apsuko aplink galvą ir sviedė į kūdrą.

– Galvažudy! – klyktelėjo moteris.

– Visiems taip bus!

Anicokas šoko vandenin, dideliais grybšniais ėmė irtis prie burbuliuojančio vaiko.

– Tinginiai! – šaukė Taraila. – Kamunistai!

Anicokas brido iš kūdros su vaiku ant rankų.

– Daktaro reik...

– Va daktaras! – kratė lazdą Taraila. – Imk šakes liežuvio nelaidęs ir marš mėšlo kabint!

Tarutis stvėrė šakes, žergė prie Tarailos, kuris nusigręžęs žiūrėjo į rugius.

– Naū-ū! – klyktelėjo moteris.

– Kas yr? – Benediktas atsigręžė, jo mažose akutėse blizgėjo ašaros. – Verkia duonelė...

Anicokas puolė tvartan, ėmė kabint kaip pablūdęs, net šakių kotas tratėjo.

– Mirtis kapitalizmui! – košė pro sukąstus dantis, smeigdamas mėšlą.

2

Anicokas Tarutis užaugo kolūkiečių laukininkų šeimoj. Mokslai nelindo į galvą: devyniasdešimtaisiais, sulaukęs aštuoniolikos, tebesėdėjo aštuntoj klasėj. Bet ateitis buvo giedra: vaikį traukė žemė, svajojo likti gimtajame kolūkyje ir darbuotis šakėmis – kaip tėvas. Deja! Kolūkiai buvo išardyti, ir didelės Anicoko svajonės virto mažomis skylutėmis, kurių vis daugėjo ant kelnių diržo.

Dar mokyklos suole vaikinui krito į akį Amylė Tautkutė: nedidukė rubuilė, panaši į kaladę. Senis Tautkus, irgi laukininkas, darbavosi toj pačioj brigadoj kaip ir Anicoko tėvelis. Vyrai bičiuliavosi ir Tautkus nesyk pavadindavo Anicoką žentu.

Bet viskas apvirto aukštyn kojom po revoliucijos. Amylei pasipiršo Taraila, buvęs kolūkio partinės sekretorius, nūnai susigrobęs pusę brigados žemės. Kruvinom ašarom verkė Amylė, kryžium kritusi maldavo tėvą, bet senis varė savo: „Už Benedikto prie visų valdžių būsi kaip už pečiaus“. Susinervinusi mergina apsirgo sunkia lėtinio nėštumo forma. Daktarai sakė, jog būtina operacija Londone, bet pinigų nebuvo, ir giminės rengėsi laidotuvėms. Laimė, vieną dieną senis Tautkus nuplakė dukrą kiaulių šlapime gerai išmirkytom vadelėm ir nėštumą kaip ranka nuėmė. Po savaitės Amylė jau galėjo ravėti, tad tėvas tik profilaktikos dėlei vakarais pertraukdavo dukters strėnas pančiu.

Paskutinį vakarą prieš jungtuves jaunuoliai sėdėjo ant kūdros kranto, klausydamiesi lakštingalų. Amylė palenkė galvą Anicokui ant peties.

– Kažin, kodėl vieni bagoti, o kiti...

Vaikinas pabučiavo mergaitę į kaktą.

– Sąmokslas. Saujelė buržuazinių nacionalistų užgrobė valdžią. Bet ilgai taip nebus. Po Kalėdų išsilaipins Klaipėdoj mūsiškiai...

– O mano tėvelis sako: tau proto trūksta.

– O maniškis: juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis.

– O mano: yra tokių, kurie visą gyvenimą juokiasi. Ir nieko! Sveiki gyvi.

Gyvenimas atrodė keistas ir bauginantis, pilnas juodųjų skylių.

Paskui Amylė tarė:

– Yra kažkur toksai Internatas. Sako, ten kiekvienas gali įeit ir pasiimt ko širdis geidžia. Ir žemės, ir duonos... Tik reikia žinoti, kokius mygtukus paspaust.

Anicokas liūdnai šypsodamas purtė galvą.

– Akių dūmimas. Vargšų religija. O jeigu toks daiktas ir būtų... Ponai kaipmat ten sulįstų ir apsauginius su šauninkais pastatytų. Ne, Amyliut, geruoju negausim mes nieko...

Mergaitė juokdamasi kaukštelėjo mažais kumšteliais kieton berno kakton.

– Tu centristas!

Tas taip pat šypsodamas nužvelgė žemyn platėjančią brangią figūrėlę.

– O tu – centrifuga!

Mergaitė leidosi bėgti, o Anicokas, kiek luktelėjęs – vytis, kaip buvo regėjęs darant kine. Paskui suvirto abu į jauną žolę, ir gyvenimas atrodė giedras kaip dangus viršum galvų. Anicokas atsargiai laikė mergaitę už kojos, laukdamas, kas bus, mat „Moters" žurnale buvo skaitęs, jog reikia laukti, kol susijaudins, o tada... Sudrebės žemė ir nuplauks...

Prabėgo pusvalandis. Amylė ėmė knarkti. Anicokas papurtė už peties.

– Gal susijaudinai?

– Ne, – paprastai atsakė mergaitė. – Ko man jaudintis? Juk tu šalia.

Anicokas išpūtė krūtinę. O, kaip jam tąsyk buvo gera! Žemė, tiesa, nenuplaukė. „Bet tai dėl to, kad mes, vargšai, neturim žemės...“

Staiga jis pajuto savyje milžino jėgą: norėjosi pulti mergaitę it pikčiausią priešą, nuplėšti garbę, terioti... „Bet juk ji, varguolėlė, nekalta, – susigėdo. – O, kad dabar man pakliūtų po ranka tas išgama!..“

Tačiau Benediktas buvo toli: Labanoro girioje virė kaukolinį jungtuvių puotai, todėl Anicokas, apvirtęs kniūbsčias, rausėsi į žemę, draskė nagais samanas... Amylė pažiūrėjo, padūsavo ir nuėjo sau...

...Paskui Anicokas ne vieną naktį budėjo po jaunavedžių langais. Visados būdavo tas pats: imdavo braškėti seni Benedikto kaulai ir pasigirsdavo gailus Amylės mekenimas. Anicokas sugniaužda vo kumščius ir pasileisdavo mėnesienos plotais kur akys veda. „Vargšė, kaip jinai kankinasi...“

Bet ką galėjo padaryt? Liudininkų neturėjo, o Amylė raporto nerašė...

3

Kitą rytą Tarailos kieme, išlakaus beržo viršūnėj, suplevėsavo raudona vėliava. Perbalęs Benediktas vienais apatiniais lakstė po kiemą.

– Jėzau, kokia gėda! Pamatys Landsbergis...

Paskui paraudonavo ir atgulė ant lentos.

Už tvoros susirinkę sodiečiai kraipė galvas.

– Sakiau: ateis Antikristas, – žegnojosi senis Pšibiliauskis. – Juk konservatorius jau visai pašėlo. Spaudžia lietuvį it šeškas.

– Paleis valdžia karūmenę, ištaškys kaip kirmėles, – kūkčiojo Sofija Pšibiliauskienė. – Einam namo.

– Namo... – nusiviepė studentas Višinskis. – Šitaip niekada neišauš... O va jeigu eitume politikon, jei mūsų ten vis daugėtų...

– Neisiu! – kratė barzdą Pšibiliauskis. – Paskui visą amžių vaikai kalaborontais pravardžiuos.

Piemuo Juozapėlis tampė jį už skvernų.

– Papasakok, dėde, apie tarybų valdžią.

Senis paglostė sutvarstytą vaiko galvelę.

– Tada vaikams nereikėjo ganyti pas buožes. Tada jauniems visi keliai buvo atviri, o pensininkams... – senelis ėmė kūkčioti ir užsidengė veidą. Sodiečiai nuščiuvo, surūstėję žvelgė beržo viršūnėn...

4

Vakare Tarailai pasidarė visai blogai.

– Paskaityk prieš mirtį, – paprašė Amylės. – Iš Konstitucijos.

Moteris uždegė žvakę ir valandėlę pasiklausiusi, kaip linksmai kieme kaukši plaktukas – tai Anicokas Tarutis kalė Tarailai grabą, – ėmė skaityti:

„Dieną konservatorius vaikštinėdavo po Lietuvą, o naktį jam vaidendavosi agentai. Jie lįsdavo iš plyšių ir net šnypšdami stengdavosi įbrukti vokus, maišiokus, portfelius...

– Šalin, nelaboji dvasia! – rėkdavo konservatorius ir pabusdavo išpiltas šalto prakaito.

– Nueitum pas teisėją, – dūsavo pati. – Gal vitaminų stinga...

Bet dienos šviesoj konservatorius būdavo drąsus, todėl atsakydavo:

– Jokių agentų Lietuvoj nėra!

– Jeigu nėra, tai ir paimk, – pamokė pati.

Kai naktį vėl pasirodė agentai, konservatorius taip ir padarė.

– Keista, – stebėjosi iš ryto. – Agentų nėra, o maišai yr...

Kitą naktį jam sapnavosi prokurorai. Jie lindo iš visų plyšių, apsėdo iš visų pusių. Gėrė, uliojo, žvangino antrankiais, o konservatoriui liepė šokti pagal tą muziką. Prapuolė tik pirmiesiems gaidžiams užgiedojus. O konservatorius vėl pabudo rėkdamas.

– Sakau, nueitum pas teisėją, – virkavo pati.

Ką darys konservatorius, nuėjo pas teisėją, nunešė jam du maišiokus. Tada teisėjas įsakė netyrajai dvasiai išeiti iš konservatoriaus. O tam mieste buvo didelis restoranas. Prokurorai prašė leisti sueiti į jį. Teisėjas leido. Tuomet prokurorai, išėję iš konservatoriaus, tuojau metėsi prie baro ir prigėrė.

Pamatę, kas atsitiko, barmenai pabėgo ir pranešė apie tai lietuviams. Lietuviai išėjo pažiūrėti ir susibūrė prie teisėjo namų. Čia jie rado konservatorių, iš kurio buvo išėję prokurorai, sėdintį prie teisėjo kojų, sveiko proto, ir nusigando. Tie, kurie buvo matę, papasakojo, kaip išgydytas apsėstasis.

Konservatorius, iš kurio buvo išėję prokurorai, prašėsi paliekamas pas teisėją. Tačiau tas atleido jį ir paliepė: „Grįžk Seiman ir papasakok, kokių didžių dalykų tau padarė teisėjas“. Tuomet konservatorius ėjo per Lietuvą ir skelbė...“

Amylė užskleidė knygą.

– A jau?

– Da ne.

– Tai kas yr?

Taraila pakilo nuo lentos.

– Kiti Dievo nebijo, o aš mat raudono škurlio išsigąsiu! Ne, motinėle! Nemirsiu da...

Trenkęs durimis išėjo kieman.

– Lopšį meistravoji, Anicok? Geras daiktas. Juk po Velykų mudu su Amyliuke konservatoriaus laukiam.

Šis taip ir susmuko prie grabo. Lange tirpo baltas Amylės veidas, o ūmai sukilęs vakarų vėjas švystelėjo saują skiedrų. Ir vaidenos Taručiui – tai parduotos vasaros lekia...

Praėjo Taraila ir primynė mėšlinais kamašais.

Tamsios alėjos

VERTYBIŲ PERKAINOJIMAS

– Pliurza! – Aleksandras nusišnypščia į dubenį. – Vis bus tirščiau.

Persižegnojęs pamaišau skystimą.

– Kožnas valgo, ko nusipelnęs. O prieš įstatymą neburnok – liežuvis atkris.

O pati kad šoks man į akis:

– Vaikas taigi skanaus nori! Kas turi tikslą – toli nueis.

– Iki turmos!

– Norėčiau! – skeryčiojas Aleksandras. – Ten tokias akademijas išeina – paskui kam nori gali vadovaut.

– Vakar – amoralinis, šiandien – generalinis! – gieda pati.

Ramindamas ištiesiu delnus.

– Va, brangieji! Pūslėtos rankos atneša laimę. Darbuokimės vardan tos ir nieko mums netrūks.

Sūnus grikšteli dantimis.

– Už tokius žodžius... Nebūtum tėvas – skelčiau šaukštu per kramę...

O pati:

– Kai sūnus kalba, tėvui pritiktų patylėt!

Po tokių žodžių kitam kraujas užvirtų, bet man tik kojos atšąla.

– Tamsi moteris tamsta! Ir net jei pasuktume laikrodžius dešimt metų į priekį, – vis vien tokia liktum.

Sūnus pakyla it mūras.

– Tėvai, kaip tu šneki su motina!

– Man ji ne motina!

Sėdim pasipūtę, žiūrim į skirtingas šalis. O juk taip neseniai čia švietė jaukus židinys, pleveno geroji namų dvasia... Ir jei kas būtų pasakęs, kad kivirčysimės dėl menkniekių, – nusikvatojęs būčiau. Viskas prapuolė... Štai ką reiškia viena vienintelė valanda, pasukta ne ton pusėn. Ir daugely šeimų nūnai tas pats. Nieko nepaveiksi – mūsų žmogus, kad ir kiek jį beprusintum, – ne vien politinė, bet ir biologinė figūra, todėl dar ne vienerius metus būsim priklausomi nuo gamtos.

Kas rytą, vos pramerkęs akis, suku laikrodį: dvi pirmyn, tris atgal, keturias į kairę, septynias į dešinę... Paskui bėgu prie lango, akylai stebiu gamtą. Šitaip aš bandau įtikint save, kad sukeitus rodykles vietom – šviesos tūris nepakinta. Kad nėr jokio pagrindo panikai.

Štai padarau savo laikrody vidurnaktį, o danguje – saulė. Šiokia ne tokia, lapkritinė, bet vis dėlto...

O džiaugsmo nėr.

Noriu tikėt, o netikiu.

Netgi jei šviesos tiek pat kiek pernai – nebe tokia ta šviesa!

Vieni sako, neva toks įspūdis kyląs dėl to, kad šviesa – tas kitados šventas daiktas – neteko aureolės. Atseit jei kiekvienas užsimanęs gali stumdyt it seną geldą...

Kitų nuomone, tamsiau dėl to, kad prigeso daugelis dirbtinių šviesos šaltinių: mokyklos, skaityklos... Sako, nebedega net kai kurių žemesnės kategorijos patriotų akys...

Smulkmenos, ponai! Kažkas pakito pačiose aukščiausiose – išimtinai Sutvėrėjo kontroliuojamose – sferose. Ant Sodomos andai krito ugnis ir derva, bet Lietuvai Viešpats turi modernesnių priemonių.

Niekados nebuvom taip arti pasaulio pabaigos...

Susigraudinęs tiesiu rankas, trokštu pasakyt saviškiams ką nors mielo, bet vos praveriu burną – žodžiai it akmenys:

– Tu, sūneli, seniai nebe vaikas. Galėtum ir išeit iš namų.

O tas, užuot meiliai patampęs senį už barzdos, drebia:

– Išeitum pats, tata. Visiems būtų lengviau.

Aš išsižioju. Sūnus sukanda dantis. Pati žiovauja.

– Vaikas teisybę šneka. Tikrai išeitum į kokią europą ar toliau...

– Kodėl aš pirmas?

– Tu vyras.

Čia jau ne pokštai – niekados manęs šitaip nepravardžiuodavo. Apverčiu stalą, sudaužau lempą ir išeinu. Šuvà bėga iš paskos, mėnulis žiūri pro debesies kraštą.

Už kampo lūkuriuoja Šuika.

– Einam pas Puipą.

– Kad jis išėjo iš proto.

– Seniai?

– Vakar.

– Tai dar sutiksim.

Viltis it žiburėlis blyksteli tamsoj, mes paspartinam žingsnį.

Šuo ir mėnulis – du artimieji – iš paskos...

VĖJAI IR TILTAI

Kokie tamsūs, ilgi vakarai! Stoviu ant tilto. „Šok, šok“, – šnara vilnys.

Glaudžiuos prie stulpo. „Nusišauk!“ – kaukia vėjas. Gamta, ji visados paguodžia.

Dūlinu parko takais. Medžiai paslaugiai tiesia šakas.

Gal ir pasisupčiau, bet, laimė, – yra tiltai tarp žmonių...

Štai kaimynas iš viršaus: vos tik nusileidžia saulė, – gręžia. Jis įsitikinęs, kad mane baugina tyla.

Taip ir yra. Ir aš dėkingas tam šviesiam žmogui, nors, aišku, galėtų jis ir armonika griežt. Tačiau kiekvienas pagal savo supratimą ir išgales stengiasi praskaidrint gyvenimą savo artimui.

Jis stengiasi, o aš drybsau! Susigėdęs stveriu grąžtą ir gręžiu lubas. Po pusvalandžio liaujuos ir įsiklausau.

Jis atsako trim ilgais, keturiais trumpais.

Aš – vienu, bet keturiolikos minučių.

Jis vėl – trim ilgais, keturiais trumpais. Geras žmogus, tačiau be kūrybinės gyslelės.

Atsakau aštuoniais trumpais.

Jis – trim ir keturiais.

Tiesą sakant, įgriso man ta muzika. Pragręžiu lubas, o ant grindų ties skyle paguldau veidrodį.

Tegu pasižiūri kvailys į save!

VETERANŲ SPARNAI

Jis tarė: tebūnie šviesa. Ir atsirado! Ir manėm – visados taip bus.

Kur tau!

Suprantu: didžiūnams didžius darbus nuveikt – patamsiais lengviau. Akto metu blykstelėjus šviesai, jie ilgam pasiligoja... Ir vis dėlto skaudu, kad niekam nė galvoj mažasis žmogus, per amžius klumpinantis su savo didele tragedija ant menkų pečių. O juk mažasis labiau priklausomas nuo stichijos. Daugiau tamsos gamtoj, daugiau ir galvoj.

Štai kad ir aš. Buvau doras katalikas, praktikuojantis konservatorius, drįstu sakyt, priklausiau miesto šviesuomenei. O va pastarosiom dienom neretai rankoj atsiduria peilis, be gailesčio suvarpau duonos kepalą. Dvidešimt, trisdešimt dūrių...

Girdžiu giedant: „Laikas visagaly-ys!..“ Ir toks pagauna ilgesys, ir taip norisi tan kraštan... O saulėtasai Neapoli! Ten gerai, kur mūsiškių nėra.

Vis dažniau stebiu liūdną reiškinį: šviesūs tamsėja, o tamsūs – atvirkščiai.

Vos ima temt, šviesieji paskubom sulenda į plyšius ir užsikamšo.

Į gatves išeina tamsos kariauna.

Ir – ak! – kaip mane traukia užpūst žvakę, nerti tamson... Bet, išauklėtas Biliūno „Kliudžiau" dvasia, tik sukandu dantis...

Gal belikęs vienintelis šviesos bastionas Lietuvoj! Kas bus, jei krisiu ir aš?

Ne! Mūsiškių turi būt!

Dūlinu bibliotekon. Tikiuos čia rasti štabą, sąjūdį; kuopą drąsių ir išdidžių laisvamanių... Koks kartus nusivylimas! Trejetas anapilinių seniukų ir pora apysveikių damų bailiai šmirinėja tarp knygų.

– Eikš, moterie! – imu vieną už rankos, veduos į kertę. – Mums, šviesuoliams, nevalia baimintis tamsos. Mes privalom telktis, glaustis, daugintis...

Ta skelia man su karamazovais per sprandą.

Kaip niekad skaudžiai pajuntu: šviesuoliams lemta išnykt. Laikrodžius kiekvienas gali sukinėt, o va jei nesisuka galvoj...

Verkdamas spūdinu gatve. Štai tamsieji – tie nelyginant drugiai – būrių būriais į šviesą!

Ir aš nejučiom atsitrenkiu į naktinio baro duris, verkdamas įplasnoju vidun.

Ryškiai apšviestoj scenoj plika dikta ponia kad sukasi aplink stulpą! Ilgai stebiu šį keistą reiškinį.

Paskui išgeriu ir net užkandu. Bibliotekoj tą tenka daryt pasislėpus, o čia – niekas nieko. Mėgaujuos neįprastais pojūčiais ir pakartoju.

Tada užlipu scenon, triskart apsisuku aplink stulpą ir išeinu.

Kol kas – jokio poveikio. Bet ko norėt! Jaunystėj prisiputau netikrų socialistinių vertybių – po šiai dienai galvelė susukta. Tūkstančius sykių reiktų suktis, kol atsisuktum.

Už kampo sutinku Šuiką.

– Kiaurą naktį politikavom su Puipa. O kas iš to?

– Senatvinė silpnaprotystė, – aiškinu. – Vienintelis stabilus, nepraeinantis dalykas šiais pervartų metais.

Šuika braukia ašarą.

– Svajojau vaikaičio sulaukt, o va... Sūnus sukūrė šeimą net iš trisdešimties asmenų. Bet visi vyrai!

– Širdžiai neįsakysi! – raminu. – Jauni ir mes tėvelių nepaisėm, savais keliais ėjom.

– Ėjom, – dūsauja senis. – Bet ne taip toli.

– O galėtume...

Rodau peilį. Jis pagyvėja, akyse jaunatviškos ugnelės. Nedaug trūksta – be „Viagros" išeitų į žmones!

– Bet galim ir sudegt!

Bičiulio veidas surūstėja, pečiai išsitiesina, kiek tai įmanoma tokiam amžiuj.

– Jei sudegsim – kaip žvaigždės. Tai kur kas geriau, nei metų metais smilkt, it mėšlo kūgiui.

Nulenkiu galvą. Tokiems žodžiams neįmanoma prieštaraut.

– Kur pinigus dėsi?

– Mėsos pirksiuos.

– O toliau?

Jis įtemptai mąsto. Aš irgi. Apima slogus jausmas, jog žydroji paukštė ir šįsyk praskris pro šalį. Kad pačiuptum, reikia ne tik pinigų, bet ir sveikatos. Deja, kol buvau diržingas, mokiau vaikus astronomijos ir – gėda pasakyt – tikėjau, kad žemė sukasi, o valdžia – nesuka.

Toks nervingas juokas pagauna.

– Sąžinė! – kikenu. – Neužgrauš?

– O turėtų?

– Būna. Skaičiau knygoj...

Jis numoja peiliu.

– Gal ta knyga socialistinio realizmo metodu rašyta...

...Du šešėliai nugūrina į tamsą. Vėjo perpučiamas, žvakės peršviečiamas – tai aš. Man nėr ko bijot. Širdis it sena langinė baladojasi, galvoj vėjai, ir net jei išlipu iš lovos dešine koja, – ir tą susuka.

Kairiąja aš jau seniai tamsos karalystėj...

Bet sieloj skaidru, pilvas pilnas oro – pakilsiu skrydžiui...

Paskutiniai

Seimo narys Ožislovas B. dirstelėjo į laikraštį. Šaukštas iškrito iš rankos.

– Tu manim pasitiki? – paklausė pačios.

Moteris apžvelgė kadenciją (trys aukštai, sidabrinis klozetas ir porceliano dantys) ir šypsodama tarė:

– Pasitikiu.

– O štai kiti, – Ožislovas kratė po nosim reitingų lentelę, – ne! Kodėl?

– Todėl, kad Lietuvos Seimas dar palyginti naujas tvarinys. Juk kadaise žmonės ir traukiniu nepasitikėjo. Pernelyg staigus progresas! Pripras ir patikės.

– Tu manai, kad šiandien traukiniu pasitikima labiau nei Seimu?

– Taip yra, Ožislovai.

– O dviračiu?

– Ir dviračiu labiau.

Vyras paraudonavo, sutrypė kojom.

– O traktorium?

– Labiau.

Ožislovas ilgai žingsniavo iš kertės į kertę. Ūmai stabtelėjęs, sopulingai žvelgė į akis.

– O traktorium su priekaba?

Moteris nuvedė vyrą į miegamąjį, sugirdė stiklinę pažiūras laisvinančios arbatos, bet tas dar pusę nakties blaškėsi lovoj.

– O ekskavatorium? – šaukė. – Akumuliatorium? O grybais?

Nurimo tik paryčiais. Paėmęs žmoną už rankos, tyliai klausė:

– Ar yra Lietuvoj bent kas nors, kuom lietuvis nepasitiki dar labiau?

Žmona ilgai tylėjo, paskui pravirko. Vyras grikštelėjo dantimis.

– O vis dėlto aš netikiu. Turi būt!

– Turi, – kūkčiojo pati. – Nepraraskim vilties.

– Vargas, vargas Lietuvos valstybei! – vaitojo Ožislovas. – Kuo labiau nepasitiki tavimi, tuo labiau tu nepasitiki savimi, o kuo labiau savimi, tuo labiau... Ir taip toliau... Ir vis blogiau...

Žmona sugirdė jam dar vieną porciją.

– Aš suprantu tuos, kurie pasitiki kumščiu ir šaukštu, – jau aprimęs šnekėjo Ožislovas. – Jūra ir jūros mišiniu... Bet va Bažnyčia! Juk ji siūlo žmogui neregėtus horizontus, žada tai, ko gyvas būdamas niekaip nepamatysi. O mes, Lietuvos Seimas, ar ne tą patį darom? Tai kodėl tokie skirtingi reitingai? Kodėl tą, kuris sutvėrė pasaulį su visais jo nenaudingais pavidalais, įskaitant žiniasklaidą ir pensininkus, šlovinam, o tą, kuris sutvėrė vien gera – turiu galvoj laisvą Lietuvą, – drįstam net... – Jis nusigręžė, nubraukė ašarą ir numojo ranka.

– Dvidešimto amžiaus mįslės, – dūsavo pati. – Ne konservatoriaus protui...

– Man tai nepatinka, – griežtai tarė Ožislovas, kildamas iš lovos. – Išeisiu ir negrįšiu tol, kol nerasiu to, nežinau ko, kuom žmonės nepasitiki dar labiau.

– Sudiev, – moteris peržegnojo savo žmogų ir užsirišo juodą skarelę.

Išėjęs gatvėn, Ožislovas pamatė komisarą Tarailą.

– Ar žinai, kad Lietuvos žmonės labiausiai nepasitiki Seimu ir policija?

– Kur nežinosi...

– Eik su manim, – pašaukė Ožislovas.

– Negaliu, – raudonavo komisaras. – Ėjau pas kleboną kortom lošt, o kažkokie vaikigaliai pagavo, atėmė antrankius ir prie stulpo prirakino. Ir dar dokumentus ištraukė – kaip dabar žinosiu, kokia mano pavardė?

Ožislovas išrovė stulpą, ir abu nuėjo pas teisėją Čiupailą. Tas tupėjo kamine, kaire skaičiavo pinigus, o dešine – galvą pelenais barstė.

– Ar žinai, kad teismais?..

Teisėjas kūktelėjo, pelenų debesis pūkštelėjo iš gerklės.

– Ką darom, vyrai? – klausė Ožislovas. – Juk toliau šitaip negalima!

– Galėt tai galima, – suko akis teisėjas. – Anava kiek visko!.. Tačiau, kas be ko, norisi, kad žmonės ir gerbtų.

Komisaras padovanojo kiekvienam po švedišką guminę lazdą iš dramblio kaulo.

– Vakarais paprašau pačios, kad nuplaktų. Labai padeda. Kol lupa, gerbi save, bet paskui...

Niūksojo vyrai kaip debesys. Teisėjas ištraukė butelį, visi maktelėjo po stiklinaitę.

– Taraila! – šaukė Ožislovas. – Čiupaila! Ar gerbi mane?

– Gerbiu, – niūriai tvirtino vyrai.

Ožislovas trenkė kakta sienon.

– O jie – ne!

Teisėjas pripylė dar. Išlenkė visi ligi dugno.

– Tokius įstatymus priimt, – vyptelėjo Ožislovas. – Su tokiom skylėm!..

– Capt už gerklės, – šiepėsi komisaras. – Ir į skylę!..

– Iki gyvos galvos! – kikeno teisėjas. – Labanakt, lietuvi!

Bet suskambo bažnyčių varpai, vyrai nuščiuvo, atsipalaidavę protai grįžo į vietas.

– Paskutiniai... – vapėjo teisėjas. – Nejaugi apie mus tik šitaip begalima pasakyt?

– Ir jau visi mato! – karčiai šyptelėjo Ožislovas. – Sėdėjau andai stomatologo priimamajame... Staiga įbėga nepažįstama ponia. „Jūs paskutinis?“ Neatsimenu, kaip atsidūriau stoty. Sėdau į paskutinį traukinį ir išvažiavau.

Sudrebėjo vyrai.

– Neištversiu! – griežė dantim komisaras. – Tokį nusikaltimą įvykdysiu, kad visi autoritetai išsižios. O piliečiai pagaliau ir policininkui duos kelią.

Bičiuliai krūptelėjo, su pagarba nužvelgė tą vyrą. Paskui Ožislovas tarė:

– O vis dėlto turi būt kažkas tokio, kuom žmonės nepasitiki dar labiau. Širdim jaučiu. Tik reikia paieškot.

Susikibę už rankų išėjo Lietuvon. Laisvas vėjas skraidino šiukšles. Ožislovui suspaudė širdį.

– Kaip gerai, kad tujen, mano sengalvėle, jau akla, kurčia... Nepakeltum šito... Ar apie tai svajojai, mane mažą supdama?..

Vėjas lenkė liepų šakas ir kiekvieno lapo šnaresy jam girdėjosi: „Paskutinis... Paskutinis...“

– Mama! – suriko, apsipylęs ašarom krito ant kelių. – Dovanok...

Vyrai pakėlė, vedė tolyn nuo Lietuvos, į spindinčius prospektus, kur galėjai sutikti daugiau likimo brolių: teisėjų, narių, prokurorų...

– Spaudžiau mygtukus, kilnojau baltas rankeles, o kaip gyvenimas praėjo pro šalį, nepastebėjau, – raudojo Ožislovas. – Bet gal ne vėlu pradėti viską iš naujo? Juk man dar tik penkiasdešimt!

Ėmė lyti, ir kiekvienas lašas, kirsdamas Ožislovui per nosį, tvirtino tą patį: „Tu! Tu! Tu paskutinis!“

O pro šalį dūlino elgetos, inteligentai, pensininkai, menininkai, pedagogai, logopedai... Ir Ožislovas dar žemiau lenkė galvą. „Visi, visi toliau nuėjo! Kiekvienas turi savo takelį, kuris nepa-

žymėtas strateginiuose Lietuvos žemėlapiuose! O aš... Kokia gėda! Kaip tai galėjo atsitikt?"

Aną vasarą... Tada jam buvo keturiasdešimt. Itin pavojingas vyrui amžius, kai aprimsta audros miegamuosiuose ir subliūkšta baltos paklodžių burės... Atsiranda daugiau laisvo laiko ir galvon ima lįsti pavojingos mintys. „Nejaugi man beliko vien darbas ir televizorius?" – nustėręs klausi savęs. Kai kurie, nepakėlę tuštumos, tikrai ima dirbt, ilgainiui susidomi darbu, net pamėgsta jį, o pasitaiko – dirbdami tampa ir žmonėmis. Tačiau daugelį, kaip ir paauglystėje, ima traukti visokia bjaurastis.

Politika... Prieš penkiolika metų tai buvo keiksmažodis, bet prieš dešimt – žodis tapo kūnu ir sugriovė ne vieno sveiko vyro gyvenimą. Visų pirma tų, kurie nemėgo arba nemokėjo dirbt. Ogi Ožislovas buvo filologas, kitaip sakant, žmogus be aiškaus užsiėmimo, be pusiausvyros ir perspektyvos, neturintis svorio nei šeimoj, nei visuomenėj, iš kuklios algelės neįstengęs užsiaugint net padoresnio kūno svorio, kuriuo būtų pelnęs pagarbesnį žvilgsnį.

Bet, būdamas lituanistas, mokėjo kalbėti lietuviškai, ir vieną vasaros dieną tai tapo didele vertybe. Ūmai ūžtelėjusi banga nunešė dugnan daugelį sunkiasvorių, tuo tarpu Ožislovas sykiu su šiukšlėm, putom ir burbulais buvo išmestas į krantą.

Iš pradžių jų buvo tik saujelė. Maitinosi krabais ir krevetėmis, kurias paliko skenduoliai. Jie buvo pirmieji sausumos gyventojai! Lietuviai, vis dar plūduriavę drumzlinuose vandenyse, žvelgė su pagarba, daugelis taip pat yrėsi krantan. Prastesnius jie paspirdavo koja, kitiems – ranką ištiesdavo. Bendruomenė plėtėsi, augo Ožislovo ir kolegų svoris. Susikibę už rankų jau lengvai atlaikydavo bangas.

„Kaipgi taip atsitiko, kad iš pirmųjų tapom paskutiniais? – suvaitojo. – Kažkas pakito. Ar gamtoj, ar sąmonėj... Bet į užsiiminėjantį politika nūnai žiūrima taip pat, kaip ir į užsiiminėjantį po antklode."

Tuo tarpu Taraila ir Čiupaila įvedė jį Seimo tarpuvartėn ir paslėpė nuo akių.

– Mes užsiiminėjam, todėl ir paskutiniai, – karčiai šyptelėjęs tarė Ožislovas. – Bet kodėl jūs, vyrai, prie galo? Jūs taigi dirbat!

Tiedu susižvalgė, paraudo ir nieko neatsakė.

Ožislovas, suvokęs, kur atsidūrė, sudrebėjo it lapas.

– Pačiam dugne... Kita vertus, labai patogu atsispirt... Kada, jei ne šiandien?

Giliai įkvėpęs, atsigręžė į Rūmus.

– Broliai! – pašaukė virpančiu, bet skambiu balsu. – Kelkitės!

Tyla. Tik tarp grotų tartum viltis šmėstelėjo ir prapuolė kregždė.

– Nariai! – šaukė Ožislovas. – Nareliai! Nariuotakojai! Nebijokit. Daug eibių prikrėtėm Lietuvai. Bet Lietuva – ne pamotė su akmeniu. Pulkim ant kelių, melskim malonės – ir ji priglaus, pamyluos...

Ilgai jis šaukė, bet nė vienas langas, nė vienos durys neprasivėrė.

Vyrai vedė šalin.

– Vieni nenori, o kiti jau ir nebegali prisikelt, – aiškino teisėjas. – Kas atpylė dešimt metų, izoliuotas nuo Lietuvos, iš to jau nebebus žmogaus. Tas jau it vilkas šieps dantis, žiūrėdamas į pradedantį verslininką, tas jau neduos kelio jaunajam ūkininkui.

– Amžiams paskutiniai, – sudrebėjo Ožislovas. – Kožnas praeidamas gali rėžti kupron.

– Man smalsu, kas žmogų tokiu išgama paverčia? – klausė komisaras. – Kiek čia lemia prigimtis, kiek sąlygos?

Nusispjovė teisėjas.

– Vienas badu dvės, bet neis mažulėlių rabavot. O kitas, žiūrėk, ir pavalgęs, ir apsirengęs, o balotiruojasi, kaip šuva ant stulpo.

– O kodėl jūs į viską, ką mes išdarinėjam, pro pirštus žiūrit? – šaukė Ožislovas.

– Mes pro pirštus žiūrim dėl to, kad įprastume, kad paskui lengviau būtų pro grotas žiūrėt, – paaiškino teisėjas. – Juk po dutūkstantųjų ateis naujoji karta ir kiekvieną pasodins į jo tikrąją vietą.

– Romantikas tamsta, – pro ašaras šypsojosi Ožislovas.

– Jei netikėčiau ateitimi, – kyšio nedrįsčiau paimt, – paprastai atsakė teisėjas.

Išėjo prospektan, slinko pasieniais.

– Lendam čia, – rodė kanalizacijos vamzdį Ožislovas. – Negaliu žmonėms į akis žiūrėt.

– Kad ir ten gyvena žmonės, – dūsavo komisaras.

– Mat kaip! – šiurpo krečiamas Ožislovas užstūmė dangtį. – Dovanokit, broleliai...

Tuo metu staiga priėjo Seimo pirmininkas, pakėlė dangtį ir, svajingai žvelgdamas į gelmes, tarė:

– Po žemėm kuriasi naujos, tobulesnės civilizacijos. Aišku, tokiems kaip mes ten nebus vietos. Bet jei mūsų nebūtų šiandien – ar lietuvis lįstų gyvas į žemę? Kur ten! Klaidžiotų nelyginant šmėkla po Europą... Esam atskaitos taškas ir progreso variklis! Esam mėšlas, ant kurio išdygs gražiausios Lietuvos gėlės!

Taip taręs Pirmininkas pasišalino, o pro debesis netikėtai švystelėjo saulė. Vyrai pralinksmėjo, į širdis grįžo pasitikėjimas. Netrukus išsiskyrė, prisiekę viens kitam ir toliau negailėti jėgų.

Taigi teisus buvo velionis daktaras Džulijus Rozenvaldas, laiške Robertui Meinardui, be kita ko, rašęs: „Du žmonės žiūrėjo pro kalėjimo grotas. Vienas matė purvą, o kitas – žvaigždes".

Antanas iš Minesotos

Susižavėjau juo iš pirmo žvilgsnio.

– O pas mus, Minesotoje... – prasidėdavo visos jo paskaitos.

Minesotoje Antanas buvo baigęs aukštuosius antialkoholizmo kursus ir čia, Lietuvoje, dėstė šio mokslo pagrindus. Mes, tuomet dar žali vaikėzai, aišku, nė nenutuokėm, kas tas alkoholizmas. Manėm – kažkas antitautiško, gal kaip komunizmas, todėl, mūsų akimis žiūrint, Antanas atrodė panašus į Bonapartą ar bent jau į Vytautą.

– Pienas gerti sveika! – stačiai į akis rėždavo Antanas.

Tais laikais, kai lietuvį ėmė viliot pigus, gaivus kaukolinis, tai buvo drąsu. Už tokius žodžius lengvai galėjai gaut kuolu į kaktą.

O vis dėlto mes sėdėdavom „Pieno bare" ir leisdavom ratu stiklinę, užsikąsdami varške bei tikėdami ateitimi.

Deja, netrukus pastebėjom, jog puikiai jausdamasis aukštų idėjų sferoj, mūsų lietuviškoj buity Antanas bemaž nesiorientuoja. Prisimenu, prireikė pažymėjimo, kad moka šnekėti lietuviškai. Atrodytų – menkniekis, o kiek žmogus prisikamavo! Iš Kultūros ministerijos jį pasiuntė į Saugumo departamentą, iš departamento į muitinę, iš muitinės į seniūniją, iš seniūnijos į policiją, iš policijos vėl į ministeriją, o iš ten jau pasiuntė... Antanas net nesuprato kur.

– Šitaip nieko nebus, – tariau. – Reik paduot kyšį.

– O kas tas yr? – išpūtė akis.

Ilgai jam aiškinau. Antanas kraipė ūsus.

– O pas mus, Minesotoje...

– Čia Lietuva!

– Bet kodėl man to pažymėjimo nenori duot? – stebėjosi. – Argi tas pareigūnas negirdi, kaip aš puikiai lietuviškai šneku?

– Lietuvos pareigūnas Lietuvai yra atviras, – paaiškinau. – Tavo prašymas jam pro vieną ausį įeina, o pro kitą išeina. Kad taip nebūtų, reikia užkišt.

– Ką gi, – po ilgų apmąstymų tarė Antanas. – Nunešk jam vatos ir litrą pieno.

Atsidusau ir tris paras aiškinau kyšio struktūrą. Ketvirtosios rytą sudėjom Antano žaliuosius į žydrą voką, perrišom tautine juostele, ir aš nunešiau.

Antanas laukė už kampo.

– Gyvas, broleli! Maniau, primuš, nuo laiptų nuridens, visam gyvenimui suluošins...

– Gal ir būtų suluošinę, – juokiaus. – Jei per mažai būčiau davęs.

– Ir vis tiek pienas sveika, – niurzgė Antanas, bet jutau: širdin smelkiasi abejonė...

Vasarą išvykau į daugiadienes, o Antanui vėl prireikė kažkokios pažymos. Ir nežinau, kaip ten buvo, kad jis ryžosi paduoti pats. Grįžęs radau išbalusį, tačiau laimingą.

– Man patiko!

Papasakojo, kad, užėjęs įstaigon, pareigūną rado snaudžiantį užu stalo. Išvydęs Antaną, jis pakilęs ir didžiu balsu sušukęs: „Lauk, kvaily!“ Antanas baisiausiai persigandęs, betgi spėjęs suveblent, jog atnešęs kyšį. Tada pareigūnas atsiprašęs, pasirašęs, pavaišinęs konjaku, dar jie šnektelėję apie Lietuvą ir išsiskyrę it broliai.

– Kyšis suartina žmones, – teigė Antanas.

Ir nuo tol jis pamėgo duoti. Išeis, būdavo, gatvėn, nučiups kokį žmogelį.

– Ar nepasakytumėt, kur Aguonų gatvė?

Aišku, dažnas tik rankom skėsteldavo. Tada Antanas įteikdavo voką. Žmogus, žinia, subruzdavo, imdavo klausinėt kitų ir galų gale nurodydavo kryptį. Antanas kyšteldavo popiergalį ir, paprašęs tatai patvirtinti parašu, patenkintas grįždavo namo.

– Aguonų man nereik, – juokėsi. – Aš bendraut noriu. O kodėl anas turėtų aušint burną veltui? Pagaliau gal koks prastas žmogelis niekados gyvenime ir nėr to kyšio gavęs. Tai kodėl nesuteikus jam tokio malonumo? Būkim viens kitam atidesni! Skubėkim daryti gera!

Netrukus jis ėmė siūlyti net man.

– Labas vakaras! Tik už dešimt litų!

– Nesam dar tiek pažengę, jog reiktų duoti vien už tai, kad žmogus tau kelią parodo ar pasisveikina, – aiškinau. – Tai – ateitis.

O jis taip išdidžiai atlošė siaurus petelius, pakėlė galvikę.

– Ateitį kuriam jau šiandien!

– Tikras kyšininkas tapai, – atsidusau. – Gėda!

– Vadinas, tie iš ministerijų, teismų... – Antano akys pasruvo ašarom. – Visi kenčia iš gėdos? Varguoliai...

Po kurio laiko išgirdau, kad rytais jis aplanko įstaigas ir ant laiptų padeda po krepšelį gėlių...

Vienu žodžiu, mūsų bičiuliui ir mokytojui visai sutriko intelektas. Tapo rūstus ir net liovėsi vaikščiojęs institutan, kur, kaip minėjau, dėstė antialkoholizmo pagrindus.

– Gali būt, kad šitas mokslas nieko vertas, – sakė. – Ko gero, lietuvis turi teisę ir netgi privalo gert, nes blaivas negali suvokt, kas čia vyksta. Įvesdami blaivybę, Lietuvai tik pakenktume. Manau, jog šiandien padoriam lietuviui iš kišenės turi kyšot ne žagrės rankena, o taurelės kotas.

Tad vis dažniau ir matydavau jį su taurele.

– Anava, kiek bedarbių! – sklaidėsi. – O ką mes jiems galim pasiūlyt? Sėdėt prie televizoriaus ir žiūrėt filmus, kur ponai praš-

matniais limuzinais važinėjasi? Betgi blaivia akim tatai išvydęs, palyginęs su savo gyvenimu – kiekvienas pasikars. O va išgeri – užsivedi ir pats važiuoji. Aišku, niekingas tavo kūnas gal ir prie stalo lieka, tačiau siela... Siela kartais net skrenda!

Pakildavo su taurele rankoj, spindinčiom akim, išsitaršiusiais plaukais.

– Štai sėdi menkas ir blaivas, ir svajoji apie didelį bei aukštą kyšį. Betgi žinai: niekada tu jo negausi. O išgėręs ūmai suvoki: ne tai svarbiausia! Yra kur kas svarbesnių dalykų, pavyzdžiui, kaip gaut kitą butelį, jei kišenėj nė cento? Išspręst tokią problemą nė kiek ne lengviau nei vadinamuosius valstybinės reikšmės uždavinius. Ir jei pavyksta – nebesijauti menkas. Žinai, kad galėtum budėt prie lovio, bet tik ranka numoji: kam man to reik, jei aš galiu miegot prie stalo! O rytais!.. Kai neprisimeni ničnieko, ką vakar šnekėjęs, ar tu nepanašus į ką tik išrinktąjį Seiman? O kai neįstengi net rankos pakelt, ar nepanašus į opozicijos lyderį? O kai apskritai nieko negali, ar nepanašus į Prezidentą?

– Taigi geriau protą pragert, kad niekas tau nebegalėtų jo prap... – kažkaip neaiškiai pabaigdavo Antanas.

O sykį jis palypėjo ant stogo ir prabilo tokiais žodžiais:

– Jaunasis verslininkas Bogdanas vertėsi metalais. Eis, būdavo, Bogdanas laukais ir pamatys metalą. „Oho! – sakys Bogdanas. – Ėgi metalas!" Taip mat baisiai patiko jam tie metalai. Čiups, būdavo, ir parduos, o pardavęs nusipirks kitą. Šį taip pat parduos, o už gautus pinigus nusipirks dar didesnį. Galų gale Bogdanas turėjo tiek metalo, jog nebežinojo net kur jį kišt. O kad pats buvo kilęs ne iš partinių, bet iš runkelių, nutarė paprastai: „Ogi imsiu ir pragersiu!" Kaip tarė, taip padarė. Bogdano draugai, kurie ir toliau vertėsi metalais, šiandien sėdi Lukiškėse arba Seime, o Bogdanas – už stalo. Taigi štai jums dar vienas pavyzdys, kaip laiku pakelta taurelė išgelbsti žmogų nuo didelių nemalonumų.

Tatai girdėdami šlovinom Antaną ir stebėjomės, kaip greit ir kardinaliai pasikeitė jo pažiūros: nuo radikalaus isteriško antialkoholizmo iki nuosaikaus, blaivaus alkoholizmo.

O Antanas, išjungęs radiją ir televizorių, vėl pasakė palyginimą:

– Kai gieda lakštingalos – nebegaliu klausytis narių. Profesionalą Lietuvoj kol kas tik miške gali rast. Ir kas drįso pasakyt, kad paukščiai ir žvėrys mažesni už mus? Kažkoks blaivas kvailys.

Vieną rytą jis užkalė net langus.

– Lietuvis į Lietuvą negali žiūrėt blaivia akim, nes vos tik jis pasižiūri blaivia – kaipmat pasigeria.

– Bet jei lietuvis, užuot gėręs, triūstų vardan tos! – šaukdavau aš, tuomet dar žalias patriotas, pradedantis demokratas. – Jei visi kartu!..

– Ne! – purtė galvą Antanas. – Vienintelis baras, kur šiandien verta darbuotis – alaus baras. Kituose tau amžinai trukdys, kituose niekados nežydės vienybė... Ir pagaliau kokiam bare tu gali triūst, jei gyveni nusmurgusiam bažnytkaimy, kur nėra net kaliošų fabriko?

Šitaip ir bylodavo Antanas iš Minesotos, kol nupuldavo po Lietuvos dangum.

Bet ilgainiui tos kalbos vis trumpėjo ir sykį, grįžęs iš daugiadienių, radau jį jau smarkiai pasikeitusį. Užuot apkabinęs ir pamokinęs, riktelėjo:

– Om!

Ir ko aš beklausiau, atsakydavo tuo vienu žodžiu, kuriame, gerai įsiklausius, tilpo viskas: praeities godos ir niūri dabartis, viltys šviesesnių laikų... Ir iškentėta patirtis, jog šuns balsas į dangų neina.

Po kurio laiko visai nutilo.

Paskui išskrido į Minesotą.

Kai pakilo aukštyn, ir debesis jį paslėpė nuo mūsų akių, dar

ilgai stovėjom nusiminę, klausinėdami vienas kito: „Ką mums daryti, broliai?..“

...Šiandien, kai gyvenimas toksai gražus, kai visi gyvenam darniai ir pasiturimai, aš kartais dar prisimenu Antaną iš Minesotos: „O ką jis pasakytų dabar?“ Ir man vaidenas, kad jis nepritapo čia todėl, kad buvo pernelyg doras. Laimė, nūnai viskas pasikeitė, ir tokių žmonių Lietuvoj nebėr.

Gal ir aš pasikeitęs, nes prigulęs ministerijoj po sočių pietų vis dažniau pagalvoju: „O juk jų ir neturi čia būt!“

Juozapas ir Moterų partija

1

„...Štai ji pabeldžia: labas, labas...
Ar tamsta vienas pats namie?
...Ir krinta rūbai tartum lapai
Nuo išraiškingo jos kamieno...“

Juozapas paraudo, užsidengė delnais akis, bet nejučiom skaitė ir pro pirštų tarpus:

„Ir į pagalvę atsišliejus
Ji sako: ši naktis bus mūsų!
Ir taip yra. O rytą liejas
Taurieji skysčiai, tartum muzika.

Ir šitaip tęsiasi be galo,
Tik keičias skysčių rūšys, damos...
Tai šitoks mano idealas...“

Gailiai surikęs Juozapas sviedė savo „Raštus“ po lova. „Rašyta prie sovietų valdžios, o juk kiekvienas žodis – šventa teisybė. Tiktai kur šitiek metų buvau? Ką veikiau? – ilgai jis dūsavo, bandydamas prisiminti. – Taigi kovojau! Laisvė... Litas... Lithuania... Ak, kaip negerai... Bet ką padarysi – žmogiška susi-

žavėti blizgučiais. Bet tikrieji idealai – jie per visas negandas išlieka...“

Todėl jis ilgai gulėjo, su viltimi dirsčiodamas į duris, kurias dar iš ryto buvo nudažęs žaliai, naiviai manydamas, kad belstis į tokias duris moteriškei, juolab nepažįstamai, bus kur kas smagiau. Deja...

Tik po vidurnakčio į duris ir net langus ėmė belstis lietus, bet Juozapas neatidarė: buvo jau kaip reikiant įsižeidęs.

2

O patekėjus saulei jis išėjo gatvėn ir pamatė galybes moterų. Baisiausiai išsigando, tačiau ramino save, sakydamas: „Tikriausiai šiandien kokia moteriška šventė. Bet nejaugi aš, lietuvis, įveikęs sovietinį monstrą, nūnai moteriškės neapgalėsiu?“

Persižegnojęs žengė prie vienos, kur smulkesnė.

– Ant kalno mū!..

Ponia atidžiai nužvelgė pabalusį jo veidą, patikrino pulsą.

– Mū-ū... – mūkė Juozapas. Šitiek metų mylėjęs vien Lietuvą, buvo visai pamiršęs, kaip elgiamasi su damomis.

– Iškviesiu greitąją...

– Mū-ūzika!.. – ūmai nei šį, nei tą išmūkė Juozapas, bet vis dėlto jam atsipalaidavo liežuvis. – Norėčiau pasiklausyti vilties ir gedulo melodijų...

Ponia paėmė jį už rankos.

– Ar prisimenate, kur jūsų namai?

Juozapas žiauktelėjo ir apsipylė ašarom...

...Parvedusi Juozapą į namus, ponia paguldė jį į lovą, o pati atsisėdo prie krosnies. Juozapas dėbčiojo iš padilbų, krunkštė ir dūsavo: „Dabar prasidės!“

Bet prabėgo minutė, dvi – nieko. Po trijų Juozapą ėmė krėsti drebulys. Tarpais jis prarasdavo orientaciją ir nebesuvokdavo, kur esąs, o atsipeikėjęs troško tik vieno: kad viskas kuo greičiau pasibaigtų. „Ko ji delsia? Ko?!“

– Kur muzika? – šypsojosi moteris. – Viltis...

– Nėra vilties, – kliedėjo Juozapas. – Karstas jau išneštas...

– Tai kodėl?..

Juozapas ūmai pašoko, sutrypė kojom ir skardžiai suriko:

– Aukis batus, vilkis sijoną, gulkis į...

Šitaip tarus, aptemo akys, mažne be sąmonės dribo ant lovos ir gaudė kvapą.

O ponia pašoko ir išlėkė pro duris.

– Ak, ak! – išsverdėjęs ant slenksčio šūkavo Juozapas. – Tik pamanykit! Labai nusigandom, labai!..

Paskui atsigulė ir žiūrėjo į lubas. Sielon smelkėsi liūdesys, o pro lubas sunkėsi lašai ir kapsėjo ant lovos. Bet jis tikino save, kad net menkiausiose gyvenimo smulkmenose reikia pastebėti ir įvertinti grožį.

3

Po pietų Juozapas vėl išėjo į gatvę. Dabar, žiūrėdamas į moteris, jis bandė atspėti, ar tai vidaus, ar išorės priešas. Beveik neabejojo, kad iškilūs biustai ir trumpi sijonėliai – komunistų išmislas: šitokiais triukais bandoma nukreipti rinkėjo žvilgsnį nuo opių socialinių problemų. Tuo tarpu šešiasdešimtmetės atrodė palaikančios konservatorių idėjas.

Staiga priėjo visai nenusakomo amžiaus bei grožio pana ir pasiteiravo, kur esanti įstaiga, kurios pavadinimą Juozapas nūnai pirmąsyk ir išgirdo. Vis dėlto jis atsakė žinąs ir galįs palydėti.

– Kaip malonu! – sušuko ta, o Juozapas baisiausiai susinervino: jam atrodė, kad moterims gatvėje derėtų būti bent kiek santūresnėms. Kartis ant kaklo pirmam papuolusiam, neišsiaiškinus net kokios jo pažiūros!.. – jį net šiurpas nukrėtė. – „Ir koks jau čia malonumas! Kaip aš atrodau? Batai suplyšę, kelnės apsmukusios... Iš nosies varva, o iš burnos vakarykščiu alum tvoskia... Ir bemaž visi mes, Baltijos kelio eiliniai, tokie, išskyrus vieną kitą, kurie galų gale pasirodo besą pyd...“

Jie sėdo į 40-ojo maršruto autobusą, nuvažiavo iki Fabijoniškių, pėsčiom perkirto Ukmergės plentą, persėdo į 16-ojo maršruto troleibusą, išlipo netoli geležinkelio stoties, tada perėjo į kitą gatvės pusę ir tuo pačiu keliu grįžo atgal.

– Ar dar toli? – dūsavo pana.

– Nebetoli, – atsakė Juozapas, rakindamas savo buto duris. – Jauskitės kaip namie.

O pana kad ims trūkčioti.

– Bet juk čia!.. Bet aš... Ką jūs sau manote!..

– O kažin ką jūs sau manote!? – suriko Juozapas. – Leidžiatės su nepažįstamu į avantiūrą, o paskui... – Jis karčiai šyptelėjo. – Atseit aš ne tokia!.. Bet visos jūs... – žengęs į kertę, atitraukė širmą. – Štai lova! Štai jinai! Darykite, ką norite. Man vis vien...

Demonstratyviai nuleido rankas, o pana, išsitraukusi iš pintinės rožinį, vapėjo sau po nosim.

– Ir aš ne toks, – jau aprimęs pasakojo Juozapas. – Jūs, aišku, manote, kad man tik viena galvoj. O iš tikrųjų man galvoj ir viena, ir antra, ir trečia... Ir toli gražu nežinia kas svarbiau...

Išpūtęs krūtinę, žengė priekin. Pana, gailiai suklikusi, atšoko, bet Juozapas tarė:

– Aš ketinu būti Lietuvos Prezidentas! Jūs netikite? Bet nusivilkite sijoną ir laukite, kas bus.

Pana traukėsi arčiau durų. O Juozapas šaukė:

– Prezidentas turi būti gražus! O šiuo metu Lietuvoj esam tik trys tokie vyrai. Kadangi aš jaunesnis ir gero būdo... Nors, tiesą sakant, būdo savybės Lietuvos Prezidentui ir nėra svarbios. Žinia, pageidautina, kad jis neturėtų blusų, sifilio ir muzikinės klausos. Dar – kad permier nemauktų kaukolinio, bent jau iki vienuoliktos. Bet aš juk toks ir esu! O gal pageidautumėt kaušą?

Pana nurijo seilę.

– O aš – neturiu! – sušuko Juozapas. – O kad ir turėčiau...

Kam man jus vaišint? Bene žinau, už ką balsuosite? Bet jūs, moteriškės, papratusios: taurelės, karamelės... Ogi mums tas brangiai atsieina. Kita vertus, dabar svarbiausia paremti našlaičius ir krepšininkus.

Pana pravirko.

– Va va, prasideda! – tulžingai suriko Juozapas. – Dar nieko nebuvo, o jau ašaros... Tai ko laukti paskui? Išeikite!

Atlapojo duris, pana purptelėjo laukan, o Juozapas krito į lovą ir bematant užsnūdo, spėjęs tik pagalvoti, kad santykiai su moterimis išsekina kur kas labiau nei santykiai su lenkais ir latviais, kartu paėmus.

4

Temstant jis išėjo į gatvę trečiąsyk. Dabar jau visai nebeturėjo jėgų, bet šiaip taip laikėsi, įsikibęs į durų rankeną, ir, pro šalį einant moterims, nykiai stūgavo:

– Užeikite! Užeikite!

Bet tos tik dėbteldavo į Juozapą ir paspartindavo žingsnį.

– Atseit reikalingos manieros! – joms pavymui šaukė Juozapas. – Kurgi ne! Gal į „Ponių laimę" pakviesti? Po laimės, vadinasi, galima, o prieš – ne! O man, pavyzdžiui, jokio skirtumo! Ir neturiu aš pinigų laimei. Ir eikit jūs!..

Bet, kaip ir visados susinervinus, Juozapui ėmė pūsti viduriùs. Susirietęs atsirėmė į sieną ir taip stovėjo: pakumpęs, atsileidęs diržą, vildamasis, kad protingesnė moteris, vien išvydusi jo sopulingą veidą, nesusivaldys...

Ir viena stabtelėjo, susirūpinusi paėmė jį už rankos.

– Komunistai nepraeis! Nusiraminkite. Nejaugi jūs netikite, kad egzistuoja dešinioji alternatyva? O gal nesuvokiate, kodėl rinkėjams siūlomos ne aiškios reformų kryptys ir konkretūs žingsniai...

– Eik vidun ir gulkis į lovą, – nuožmiai pasakė Juozapas, o pastebėjęs, kad ponia ketina nueit, net sudrebėjo, net kaliošais

treptelėjo. – Nejaugi aš dabar viską metęs turiu Konstituciją aiškint? Man ir taip sunku. Supraskite!

Iš tikrųjų! Pilvas taip pūtėsi ir burbuliavo, kad nori nenori teko garsiai išleisti orą. Ponia, kraipydama šnerves, nuėjo („pesticidus, niekšai, degina!"), o Juozapas grįžo namo ir vėlek atsigulė. Pūsti perstojo, tik kurį laiką dar liūdnai, sielvartingai gurgėjo. Bet greitai ir tie garsai liovėsi. „Teisus buvo Jo Šventenybė Inocentas IV, sakydamas, kad viskas praeina", – šypsojosi pro ašaras Juozapas.

5

Miegojo prastai, o ryte viską papasakojo kiemsargiui. Tas ilgai spaudė jam ranką, su užuojauta žiūrėdamas į akis. Paskui tarė:

– Yra tokia partija... – baugiai apsidairė į šalis. – Moterų.

Juozapas norėjo dar kai ko paklaust, bet kiemsargis smuko už kampo.

Juozapas nesunkiai surado Moterų partijos būstinę, bet ilgai suko ratus, nesiryždamas užeiti. Prieš akis lėkė klaikūs vaizdai, jis ūmai rikteldavo, sustodavo it baslys ir ilgai žegnodavosi abiem rankom.

...Būstinės grindys buvo išklotos kraujo spalvos kilimais, ant sienų kabojo didvyrių iškamšos ir moterų portretai: visos karišKom uniformom, nuožmiais, negailestingais veidais. Bet labiausiai Juozapą sukrėtė tai, kad jis nematė čia nė vienos lovos. Būtų jau apsisukęs ir išbėgęs, tik staiga pasirodė gan apkūni dama ir pasiteiravo, ko ponas norįs.

– Mo... – kūktelėjo Juozapas. – Bet tokios, kad būtų nesusiraukusi ir daug nekalbėtų.

– Jūs, manding, norėtumėt paremti mūsų partiją?

– Gink Dieve! – sušuko Juozapas. – Partijos man nereik! Nebe tas, žinot, amžius. Man tik vienos... Vieną galbūt...

– Užrašysim į diskusijų klubą...

Juozapas traukėsi atatupstas.

– Jokių diskusijų! Ak, nejaugi jūs nesuprantate! Kur jūsų programa? – pagautas nevilties, dairėsi po kertes. – Ar čia yra bent viena lova?

– Štai sofa.

– Tai ko laukiam?

Dama žengė artyn. Juozapas išskėtė rankas.

– Rinkimų! – sušuko dama.

Juozapas atšoko.

– O žmogaus ryšys su žmogumi! Argi ne tai svarbiausia? Bet aš matau, kur link jūs sukate! Dabar man aišku, kodėl nieks nepasibeldžia. Mano durys čia niekuo dėtos! Tiesiog vyrai, nepriklausantys jūsų partijai, lieka už borto. Gudriai sumanyta! Bet mes neraudosim. Nebe tie laikai, gerbiamoji!

Šaltai nusilenkė ir išėjo. Grįžęs atsigulė ir susapnavo, kad vaikštinėja su senutėle, vos klibančia tarybinės laidos moterim. Ir buvo jam gera tokiam sapne...

6

Tą naktį trankėsi perkūnas, blykčiojo žaibai – gal todėl Juozapas pabudo kur kas šviesesne nei paprastai galva. Užuot išėjęs gatvėn, sėdo prie stalo.

„Laikausi nuomonės, – rašė Juozapas, – kad moterys nėra tokios baisios, kaip apie jas paprastai manoma. Tik, aišku, nereikia jų provokuoti, nereikia erzinti – tada nieko blogo jos tau ir nepadarys.

Deja, tiek gatvėje, tiek užkandinėje dar neretai gali išvysti nemalonų vaizdą: vyriokas (dažniausiai nepatyręs geltonsnapis, bet pasitaiko ir žilaplaukis nebrendyla – čia Juozapas baisiausiai paraudo, atidarė langą ir ilgai pūtė prieš vėją) užkabinėja niekuo dėtą moterį. Tai taurelėn pilstels, tai sijonėlį kilstels... Žinia, moteris iš pirmo žvilgsnio atrodo gan simpatiškas, net pasakytum,

silpnas padarėlis. Matyt, todėl kai kas ryžtasi moterį ir į namus parsivesti.

Po metų kitų sutinki tokį vyrą ir nebeatpažįsti: per laisvą ir nepriklausomą Lietuvos žemę eina užguitas, kone tarybinis žmogus.

Laimė, atgimimas iš esmės pakeitė požiūrį į šeimą. Sovietmečiu daugeliui atrodė, kad šeima – tai tėvelis, mamytė ir du trys raudonskruosčiai vaikučiai. O pasirodo – ne. Šiandien geriausiai verčiasi šeimos (beje, tokias remia ir Vyriausybė), susidedančios iš 30–40 asmenų, paprastai tik vyrų. Įtvirtinęs nepriklausomybę, svajoju tokią šeimą sukurti ir aš.

Lietuvi! Uždaroj patalpoj stenkis laikytis nuo moters pagarbiu 2,5 m atstumu (pensininkams, tremtiniams ir socialiai remtiniems asmenims pakanka ir 1,5 m), prasilenkdamas gatvėje nežiūrėk jai į akis ir sakau tau: pareisi namo gyvas ir sveikas.

Kalbos apie Moterų partijos grėsmę yra gerokai perdėtos!“

Juozapas prieš rinkimus

Rinkimai buvo dar kažin kur, o Juozapas jau pasitempė. Yra tokių žmonių. Ir nemažai!

Pirmą sykį jis pasitempė ant šakos. Deja, šaka pasitaikė papuvusi, mat per mišką neseniai buvo pražygiavęs žievėgraužis kandidatas. Krito Juozapas ant Lietuvos...

O prisikėlęs tarė sau: esi žemės kurmis, bet veržkis į šviesą!

Ir pasitempė ant lempos. Galva švytėjo it sidabrinis ozolas, spinduliai sklido į visas šalis, lyg tikėjimo šviesia ateitimi žodis...

Bet galva pokštelėjo ir ryšys su ateitimi nutrūko...

Čia, manding, reiktų tarti keletą žodžių apie Juozapo svorį: jei ant vienos svarstyklių lėkštės paguldytum Juozapą, o ant kitos – Moterų partijos platformą, Juozapo lėkštė pasvirtų 40^0 demokratijos pusėn.

O rinkimai, pasak Konstitucijos aiškintojų, artėjo katastrofišku lokomotyvo sugedusiais stabdžiais greičiu. Reikėjo gelbėtis. Subruzdo jau ir visa Lietuva: į pietus paknopstom lėkė paukščiai, o runkeliai ir bulvės bėgo iš laukų, slėpėsi klėtyse ir užsirakindavo. Palangos pliažuose nužydėjo moterys, bemaž visam krašte medžiai metė lapus ir verkdami kėlė aukštyn nuogas šakas. Nuo pasalūniškų Vyriausybės kulkų rezervatuose krito miško broliai šernai.

Tad sutikti rinkimus nepasitempęs Juozapas jokiu būdu negalėjo.

Žinia, jis nelabai permanė, kas tie rinkimai. Žmonės šnekėjo, neva našlaičius ir gediminaičius, pensininkus ir menininkus, – žodžiu, visus, kurie su negalia – surinks ir kažkur išgabens. Tada rinkimai liausis ir prasidės pakilimas.

Bet kilti Juozapas bijojo. Buvo girdėjęs apie sparnuotus vyrus, kurie kartais pakildavę taip aukštai, kad ilgam dingdavę paprastiems žmoneliams iš akių. Po kurio laiko juos ištraukdavo iš kūdros, kalkių duobės ar mėšlo krūvos. Kai kuriuos teisėjai ištraukdavo net iš Lukiškių. Užtat Juozapui ir atrodė, kad remtis dviem kaliošais į gimtąjį kraštą nepalyginti saugiau. Baimindamasis, kad netyčia vis dėlto nepakiltų, jis kartais atsiremdavo į Lietuvą keturiom.

Sklido ir kitokie gandai: prasidės kritimas. Kristi Juozapas bijojo dar labiau. Krinta lapai, svoris ir lygis... Gražu. Bet kas iš to? Ne, jeigu kristi – tai tik už Tėvynę. Seniai tam rengėsi, bet palipęs ant stogo vis suabejodavo: ar nuo to pagerės Lietuvos žmonių gyvenimas? O jei žmonės tik paplos ir išsiskirstys?

Iš visų naujųjų laikų išradimų jam labiausiai patiko kainų šuoliai. Neretai sapnuodavo save, apžergusį kainą, iškėlusį kalaviją, išdidžiai šuoliuojantį per Lietuvos žemę. O visi tik bėga, sprunka, traukiasi į pašalius...

„Gal ir man bėgti? Tiktai kur?" Mintimis perbėgo visais matytų filmų labirintais, dirstelėjo pro langą. Filmai – spalvoti, gyvenimas – pilkas.

Labiausiai traukė žemė, bet žemę nūnai taip lengva išmušti iš po kojų! Įlįsti į kaminą ir užsimūryti? Sugriaus. Jeigu jau ūkį andai sugriovė...

Slampinėjo po ištuštėjusį kraštą ir, nieko doro nebesugalvojęs, pasitempė ant rankenos. Ir kaip tyčia tuo metu iš kitos durų pusės rankeną paspaudė išsižiojęs vyriokas su armonika. Juozapas nuslydo, o vyriokas ėmė šokti, trypti, persivertė kūliais per galvą ir net parodė porą triukų su špygomis.

Tuo metu vėl atsilapojo durys, įėjo nepaprastai doro veido vyras su įrankiais, žodžio netaręs peržengė Juozapą ir užkalė šaldytuvo dureles. Jam besidarbuojant, vidun įslinko dar vienas. Šis buvo sopulingo veido, nešėsi tik kryžių ir tučtuojau puolė ant kelių.

– Kas čia dedasi? Ko jūs norite?

Bet muzikantas griežė, kryžiuotis daužė kaktą į grindis ir žegnojosi, o doraveidis tuo tarpu net suplukęs obliavo Juozapo lovą.

Išvydęs tarpduryje pulką moterų, Juozapas šoko pro langą.

Žmonės slinko rūškanais veidais. Ir tik Vilhelmas Storosta, buvęs lektorius, o nūnai sąvartyno direktorius, pasakė:

– Rinkimų kampanija yra stichinė nelaimė. Reikia ištverti. Paskui vėl bus tylu, ramu.

– Trisdešimt partijų supa Lietuvą, – ašarojo senelis Anupras Traidenis. – Jėzau, Jėzau, kokia galybė! Atsimenu, per Japonų karą...

– Kas yra tos partijos? Kodėl jos puldinėja mūsų šalį? – klausė Juozapas.

– Iš chuliganiškų paskatų, vaikeli, – parimęs ant šluotos, aiškino kiemsargis Vasiliauskas. – Po vieną jie baikštūs, todėl buriasi. Rinkimai yra ne kas kita kaip gaujų karas. Ir tegu jie pjaunasi terpu savęs. Išsipjaus – tada visiems bus lengviau.

– Nepamiršk, kad nukenčia ir niekuo dėti žmonės, – tarė Storosta. – Beje, apie artėjančius rinkimus sinoptikai užsimindavo dar vasarą, be abejo, ir policija turėjo žinių. O kas padaryta siekiant išvengti susirėmimų ekrane? Kur prevencijos įstatymas, pagal kurį balotiravimusi įtariamą asmenį būtų galima sulaikyti trisdešimčiai parų ar bent už liežuvio? Deja, apie tai galim tik pasvajoti.

– Paskrajoti? – matyt, nenugirdęs vaikiškai šypsojo senelis Traidenis. – Je je! Prieš rinkimus jiems išdygsta sparneliai ir lakioja jie viršum Lietuvos giedodami teip gražiai, teip saldžiai, kad net miegas suima.

– Dėl to, seni, rinkimai ir užgriūva rudenį, kad paukščiai savo čerškimu netrukdytų aniems giedoti, – paaiškino Vilhelmas Storosta.

– O dėl ko jūs neinat į Europą? – teiravosi Juozapas. – Lengviau būt...

– O kas kiaules pašers?

Juozapui sugruzdėjo krūtinėj. „Kaip gerai, kad vis dėlto dar turim tokių šaunių, rūpestingų žmonių, kurie nepaliks amžinai išsižiojusių, žviegiančių kiaulių, bene devyniasdešimtaisiais pasprukusių iš griūvančių kompleksų ir išsislapsčiusių visur, kur tik šilta, daug mėšlo ir mažai šviesos...“

– Pašerkit ir...

– Ilgai dar teks šert... Kiaulės metai Lietuvoj trunka ilgiau nei Europoj...

Juozapas net nebedrįso paklausti, kodėl anie nepasitempę. Jis pats, nors buvo silpno proto, blogo būdo ir lėtos orientacijos, vis dėlto tikėjo savimi: dar pasitemps. Jautė širdy tą ugnelę...

Buvusio Parlamento gynėjo Motiejaus Fiodorovičiaus nuomone, poreikis pasitempti atsiradęs po Prezidento rinkimų. Kandidatai buvę trys: Partinis, Muzikinis ir Kaukolinis. Tauta pasirinko pastarąjį ir, matyt, nesuklydo. Juk žmonės nervingi, surūgę, amžinai viskuom nepatenkinti, burnoja, rėkia viens ant kito net šventose vietose: lovoje, Šiluvoje, Kalvarijų turguj... Tik Kaukolinis, tik jis vienas visuomet sklidinas optimizmo. „Ir tu pakilk nors per sprindį viršum buities! – ragina. – Atsimink, kur gyveni! Ne kokioj nykioj Šiaurės Vakarų teritorijoj, o laisvoj ir demokratiškoj šaly. Kodėl nepasitempęs? Aukštyn! Vardan tos!“

– Bet kodėl pasitempia ne visi? – stebėjosi Juozapas.

– Todėl, kad Lietuvoje pilna chamų, – atsakė Motiejus Fiodorovičius. – Jautresnis žmogus, žiūrėk, akimirksniu sprogsta net ir dėl kokio menkniekio – tarkim, dėl to, kad jam po užpakaliu puskilis trotilo, – tuo tarpu chamas, storaskūris, visą gyvenimą sprogsta – ir ką? Nieko!

Juozapas pabučiavo tam šviesiam vyrui ranką. Jis irgi manė, kad doras lietuvis demokratijos ilgai ištverti negalės. Iš visų praeities pranašumų jam patraukliausias atrodė tas, kad anuomet nebuvo laisvės garsiai kalbėti, ką nori (beje, daugelis moterų to nėmaž nepaisė). Geriausi oratoriai buvo uždaryti izoliatoriuose ir beprotnamiuose, tad jų pranešimų klausydavosi tik sienos bei specialiai apmokyti sanitarai. „Visa laimė, kad šiandien vis daugiau žmonių supranta, jog ten ir yra tikroji oratoriaus vieta, – džiaugėsi Juozapas. – Juk viešose vietose, o tuo labiau iš tribūnų, tikrai netinka šnekėti, ką nori. Metų metais pilstant iš tuščio į kiaurą ir atgal, pažeidžiamas agrarinis lietuvio mentalitetas. Toksai žmogus ilgainiui įpranta gerti iš tuščio bokalo, valgyti iš tuščios lėkštės, vaikštinėti kiaurom kišenėm ir, nepaisant šių akivaizdžių silpnaprotystės požymių, išdidžiai žygiuoti Europon.

O jei koks didžiūnas ir atsidrebia prie pilnos geldos, tai, žiūrėk, įsitvers vienon rankon šakę, kiton peilį... Kad kas neatimtų! Kaipgi! Tik senovės lietuviai kabindavo iš geldos plikomis rankomis, nes buvo narsūs ir ničnieko nebijojo."

Spjovė Juozapas į mėnulį ir žengė protėvių kryptimi. „Aš pasitempsiu! O jei nepasitempsiu, partija patemps. Anava, kaip tik viena rikiuojasi..."

Didžioji depresija

Kai Pilypo Tautkaus neišrinko, pirma jo mintis buvo: „Pagimdys vargai galiūnus!“ Antra: „Ugnimi uždegs krūtinę!“

Bet į vakarą pajuto: galios nebėr, ugnis nedega, iš kišenių – pelenai byra.

Visą kraštą apgaubė tamsa.

O naktį jis sapnavo, kad vaikštinėja po Lietuvą su dideliu flakonu ir sutinka pulkelį rinkėjų. „Nusipelnėte gyventi geriau?“ – klausia šypsodamas. „O kaipgi!“ – šypsosi ir rinkėjai. „Prašom!“ – atsako Pilypas ir čirkšteli jiems į akis. Rinkėjai skėsteli rankytėm ir bimpteli aukštielninki.

Nubudo rėkdamas: „Teprasmenga Lietuvos valstybė!“

Žmona Izabelė tepė vyrui kaktą aliejais.

– Nenorėk, kad taip iš karto – šmakšt! – ir prasmego. Praeis gal mėnuo, kol nutrūks Lietuvos ryšiai su lietuviais.

Tiek kantrybės jis neturėjo. Išbėgęs gatvėn gaudė rinkėjus.

– A jau? A blogėja?

Prasčiokai gūžčiojo pečiais, o labiau patyręs, matyt, bakalauras, tarė:

– Šitoj srity jau tiek nuveikta! Dabar, jei ir blogėja, tai žingsnis po žingsnio.

„Neištversiu! – griežė dantim Pilypas. – Reikia pačiam blogint. Tiktai kaip? Būčiau Prezidentas – turėčiau svertus... Tiesa, tada nebūtų reikalo...“

Per dienas drybsojo lovoj. „Gyvenimas gerėja, kai didžiavyriai pluša. Nesulauksit, skeltanagiai!“

Gatvėn dabar išeidavo tik blogu oru.

– Vėl šlapdriba! Vėl purvais taškosi!

– O ką padarysi... – dūsavo lietuviai.

– Dabar jau nieko. Anksčiau reikėjo galvot...

Žmonės darganoj atrodė panašūs į žiurkes, bėgančias iš skęstančio laivo.

Lietuviška gamta kėlė didelį rūpestį. „Gyvenam griežto režimo klimatinėj zonoj! Kitur kasdien žemė dreba... taifūnai... vulkanai... Plačiausios galimybės!“

Išvydęs skrendantį lėktuvą, ilgai lydėdavo akimis. „Gal nudribs ant ligoninės stogo...“ Lėktuvas prapuldavo už horizonto, o Pilypas prakeikdavo Lietuvos oro linijas, pasaulinę aviaciją – visą sparnuotąjį pasaulį. Išbėgęs kieman, pildavo akmenimis į varnas ir debesis.

– Kūtvėlos! Nėr ko skraidyt be prasmės!..

– Viešpats mato! – stabdydavo akciją Izabelė.

– Aš toliau matau!

O vieną vakarą, sušaukęs šeimyną, tarė:

– Dviratį išradau.

Pati pravirko, žentas Mikalojus Konstantinas susimąstė, uošvis Anupras Traidenis pritardamas knarkė. Ir tik duktė Marija Pečkauskaitė naiviai sušuko:

– Bet dviratis jau seniai išrastas, tata!

– Dviratis, dukrele, toks daiktas – išrasti jį galima daug sykių!

Nusileido į rūsį. Pilypas nutraukė drobulę.

– Jums, ponai, iki šiol buvo žinomas tik vadinamasis „velosipiedus vulgaris“. O čia – visai kas kita.

Šokęs ant dviračio kad ims minti! Pedalai sukasi, ratai – ne.

– Štai kuom skiriasi tautinis nuo paprasto! Jei kožnam rinkėjui po tokį!

– Kad rinkėjai nūnai nebe tie, – rūstavo Traidenis. – Skundžiasi, verkšlena, o pažiūrėk – mašinikėm laksto!

– Su mašina patogu į kapines. Užtat jinai su žvakėm, – paaiškino Pilypas. – Bet mums, gerbiamieji, Europon reik!

Kitą dieną Pilypas pareikalavo, kad namiškiai kreiptųsi į jį „Ekscelencija". Tie – vardan šventos ramybės! – sutiko. Namuose vėl tvyrojo santarvė, o Pilypas atrodė bemaž sveikas.

Bet pirmadieniais imdavo raudonuoti, o antradieniais prašydavo:

– Pažiūrėk, motinėle, gal jau prisijungėm prie Rusijos.

Ta puldavo į ašaras.

– Jūsų Ekscelencija! Aš nesuprantu politikos.

– Politikos nereikia suprast, – mokino vyras. – Ją širdimi reikia pajaust.

– Neturi tu širdies... Gyvą į kapus nuvarysi...

Pilypas susikrimtęs tikrindavo Izabelės pulsą.

– Reiktų tau, motinėle, į NATO. Beregint kitaip pasijaustum.

– Nepriims. Koją suka. Ir galvoj – tamsa...

– Po Sveikatos reformos visiems taip! – patenkintas kikeno Pilypas.

– O sveikatėlė gera buvo! – dūsavo moteris. – Nesuprantu, kam ją reformuot reikėjo...

– Kad sugrūstų košę rinkėjų smegeninėse. Bet žmonės atsikvošės. Keliais atšliauš. O aš tik kai kuriems leisiu dešinę pabučiuot. Kitiems iš kairės... Kiekvienam lietuviui po fanarą ir kaipmat prašalinsim tamsumas...

Išgirdusi tokius žodžius, Izabelė sušaukė šeimyną, visi puolė ant kelių, ir Jo Ekscelencija kreipėsi į tautą:

– Aš atėjau savo Tėvynės vardu, o jūs manęs nepriėmėte! Visi, kurie prieš mane ėjo – vagys ir plėšikai! Ogi aš esu dviratis: kas važiuos su manim – bus išgelbėtas!

Kalbėjo ilgai ir tik laikrodžiams mušant vidurnaktį, prakeikęs Lietuvą, krito į lovą.

Kai pasnigo, vėl išėjo gatvėn.

– Gražu? – klausė, nučiupęs lėtesnį rinkėją. – Balta balta, kur dairais? – čia jis pakeldavo pirštą į dangų ir prabildavo griausmingai nelyginant Krašto apsaugos vargonai: – Bet vienąsyk išauš diena, kai praplyš baltoji drobulė!.. Va tada ir išlįs! Tada pamatysit! Tik per vėlu bus! Vargas, vargas tau, lietuvi!..

– Kas išlįs? – krūpčiojo rinkėjas.

– Būkit pasirengę ir melskitės.

Vieną rytą jis pareiškė, neva Anupras Traidenis esąs graikų pasiuntinys, užtat privaląs nedelsdamas padaryti oficialų vizitą.

Seniukas jau sunkiai laikėsi ant kojų, todėl nedrįso prieštarauti. Netrukus visas kretėdamas, lyg šoktų sirtakį, – užtat baisiai panašus į graiką, – įteikė Pilypui skiriamuosius raštus, kurių Izabelė važiavo net į Kariotiškių sąvartyną.

Žentą Mikalojų Konstantiną jis ėmė vadinti kancleriu.

– Ko tu čia trainiojies, Helmutai? Paimk litrą ir braukiam pas ivaną.

Žentas, nepraustaburnis storžievis, burbėjo:

– Koks iš manęs kancleris! Prie Nemuno užaugau. Žemę knisau...

– O kas Europą sukniso?

– O kas man rūp?

– O tas, kad teks sėst prie derybų stalo ir aptarti tolesnės raidos koncepciją. Beje, ką su Prūsų anklavu darysim?

– Pats tu, uošvi, anklavas, – žiovavo Mikalojus. – Eitum prūsokų traiškyt.

– Nevala! – riktelėjo Pilypas. – Marš skiedinio maišyt! Plikom rankelėm teks Berlyno sieną pakelt!

Žentas spyriojosi, bet namiškių spaudžiamas ėmė maišyt.

Kurį laiką šeimyna gyveno be didesnių sukrėtimų. Pirmadieniais Pilypas kreipdavosi į tautą, antradieniais susitikdavo su

kancleriu, o kitom dienom jautėsi bemaž normaliai. Tiesa, šventadieniais prisipildavo keletą maišiukų vandens, užlipdavo ant stogo ir, patykojęs, kol kiūtins rinkėjas, drėbdavo žemyn.

– Būkit, budeliai, prakeikti!

Mėtyti paketus su jūros mišiniu atrodė per anksti. Kita vertus, gilų pėdsaką sieloj buvo palikusios kitados skaitytos humanistinio turinio knygelės: net menko galingumo maišiukus mėtant, iš ūkanotų tolių priekaištingom akim žvelgė Biliūno katė...

Tokiom akimirkom jam vaidendavosi, kad apsišvietęs žmogus niekados netaps didžiu politiku, net kildavo įtarimas, kad jis – ne Prezidentas. „Bet kaipgi taip gali būt? Ko man trūksta? Aišku, jaunystėj nereikėjo skaityt... Po Atgimimo – šypseną ištiesint... Bet nejaugi valstybės ateitis nuo tokių niekingų smulkmenų priklauso? Ką tada manyt apie rinkėjus? Koks jų mentalitetas?"

Nusileisdavo rūsin, mindavo dviratį ir raudodavo: rimtų ženklų, kad valstybė sugrius, vis dar nebuvo.

O kuo jinai ilgiau negriuvo, tuo labiau jos nekentė. „Kad taip kyšteltų Maskvos ranka... Piršto nepajudinčiau... Dėkui Dievui, su metais žvilgsnis blaivėja, ir galų gale pamatai, kad mylėti verta tiktai save. Barikadas statyti – savo širdy. Laužus kūrenti – savo galvoj."

Nors buvo lyderis, partiniais reikalais nebesirūpino, į prasižiojusius kolegas žvelgė su panieka. Buvo ten vienas su natūraliais idealais. Šito ypač nekentė.

– Lietuvą myli? Ką ji tau padarė? Palik vargšę ramybėj, jei turi sąžinės.

Palikęs susimąsčiusį patriotą, klausdavo savęs: „Gal man galvoj negerai? Bene aš norėčiau darbuotis vardan tos pasileidėlės? Gyventi ne pagal laikrodžio rodyklę, o pagal reglamentą?"

Bet grįždavo į namus, perimdavo Prezidento funkcijas – malonus šiurpas bėgdavo nugara, o galvoj dundėdavo būgnai ir aidėdavo šūkiai: „Prezidentas aš – laiminga Lietuva!" „Preziden-

tas ne aš – eikit, brangūs tautiečiai...“ – mintį pabaigdavo nelietuviškai ir susigėdęs triskart nusilenkdavo Arsenalo pusėn.

Laikui bėgant sveikata silpnėjo, tačiau Prezidento galios stiprėjo. Pašaukė Traidenį ir iškilmingai pareiškė:

– Būsi žmogus, uošvi!

– Nesitikėjau tokios garbės, – su ašarom dėkojo papunis. – Kada pradėti?

– Šiąnakt.

Seniukas driokstelėjo, net langų stiklai išbyrėjo. O Izabelė ašarom sruvo.

– Ak, tujen, vargo kregždele... Pas daktarą nunešiu...

– Būt Prezidentu ne liga. Tai – pašaukimas.

– Kas tave pašaukė?

Jis neatsakė. Sėdėjo prie lango ir didelėm akim žvelgė į Lietuvą.

– Gyventume kaip žmonės... – raudojo Izabelė.

– Šitaip aš niekados nebegyvensiu. Verčiau mirsiu.

Pakratė kojas, bet tąsyk dar nenumirė. Įsižeidęs nulipo į rūsį ir sėdo ant dviračio. Kuo smarkiau mynė pedalus, tuo labiau tolo nuo Tėvynės...

...Dabar žmonės visaip šneka: vieni matę jį minantį Europos vieškeliais, kiti – dispanserio koridoriais... Ir tik vienas Anupras Traidenis tiki: sugrįš jis dutūkstantaisiais kairiųjų ir dešiniųjų teisti...

Naujųjų pradžia

„Tėvas augino tris sūnus, ir visi trys užaugo banditai. Aukšti kaip medžiai, liekni kaip medžiai, vaikiškom rankom šauninkus ima...“

Korespondentas Bonifacijus nervingai perbraukia tekstą. Poezija... Nuo ankstaus ryto jis triūsia prie rašomojo stalo, norėdamas papasakoti skaitytojams tipišką šių dienų istoriją, tačiau mintis stringa.

„Kitas tėvas irgi augino tris sūnus. Visi trys užaugo bedarbiais ir numirė.“

Pradžia gera, bet kas toliau? Ko jie taip greit dvesia?

Korespondentas apsičiupinėja galvą. „Ak, išsiblaškymas!..“ Drebančiom rankom užsimauna apynasrį ir tučtuojau pajunta, kaip nematomas, bet rūpestingas vidinis demokratas švelniai timpteli pavadėlį. Plunksnakotis akimirką virpteli ore ir sminga žemyn, be jokių pastangų brėždamas reikalingus žodžius.

„Buvo ten dar geresnis tėvas ir jis taip pat augino tris sūnus: centristą, liberalą ir prokurorą. Ir visi trys išėjo Lietuvai laimės ieškot. Vienas nuėjo už Tėvynę, antras – į Europą, o trečias kasdien ėjo vis kvailyn.

Atspėk, skaitytojau, kur jie susitiks.“

Sulyginęs tekstus, Bonifacijus iškart pastebi, jog talento tūris toks pat, bet minčių telpa nepalyginti daugiau. O kaip lengva rašyti! Naujintelaitis, gurgždantis krokodilo odos apynasris, padabintas pinavijom, maloniai veržia smegenis. Pakaklėj tilin-

džiuoja sidabrinis varpelis. Bonifacijus labai didžiuojasi, kad apynasrį jau moka pats užsimaut! Ogi pas daugelį mažiau įgalinčių kolegų rytais vis dar lankosi Seimo politinės rūpybos skyriaus darbuotojai. Bonifacijus greitai pamėgo šį nesudėtingą, bet nepaprastai patogų daiktą, dabar jau ne tik darbe – ir Europoj, ir namuos apnuogintu veidu jaučiasi nejaukiai, o kartais net miega su apynasriu, mat pastebėjo, kad sapnai tada būna ne tokie kvaili. „Be reikalo andai tiek spyriojomės. Valdžia visuomet geriau žino, ko mums reik."

Pažabota žiniasklaida... Skamba tarsi nepadoriai, betgi nūnai visi mato: pažabota geresnė. Aišku, pagerėjo ir gyvenimas, nes gyvenimas yra toks, kaip apie jį rašoma laikrašty. Štai jau kuris laikas vyksta akcija „Nė žodžio apie nusikaltėlį!" Ir nusikaltimai, gali sakyt, išnyko. Plėšikų ir politikų portretai nebespausdinami, žmonės nebeatskiria kyšininko nuo mūrininko, bandito nuo praeivio ir žiovaudami laukia tų tolimų laikų, kai, pasak pranašų, tunelio gale šviesa pasirodysianti ne gavus iš kojos, o kažkaip savaime...

O kas dėjosi anksčiau, kai Lietuvoj, tam elgetų krašte, knibždėte knibždėjo princų! Koks prasčiokas drįs išeit gatvėn, ten pasirodžius kilmingam asmeniui? Ką jau kalbėt apie policininką... Bet kas iš to žemažiūrio, kietakakčio boksininko padarė princą? Kas jį parodė artojui ir darbininkui ir pavadino autoritetu? Žurnalistas. Nenuostabu, kad tie jauni vyrai taip įsidrąsino, jog net vidury nakties belsdavosi į gūdų vienkiemį pas nepažįstamus ginkluotus senelius.

O jei kas šitaip būtų padrąsinęs ūkininką, mokslininką, darbininką... Jei apie jų nuotykius būtų porinama laikraščiuose... Pagaliau katras nuotykis didesnis: per penkias minutes nugalabyt žmogų ar penkis mėnesius gyvenant be atlyginimo išlikt žmogumi?

„Sykį vienas batsiuvys paklausė pačios:

– Ką norėtum, brangioji, kad padovanočiau Valstybės dienos proga?

– Padovanok man „Opelį“, – atsakė ponia.

– Juokaujat, meldžiamoji! – sušuko batsiuvys. – Bene aš koks teisėjas, kad tokius skrabalus pirkinėčiau! Kolegos pirštais užbadys!

Ponia paraudo.

– Man motulė taip prisakė: kuklumas puošia.

Tris naktis nemiegojo batsiuvys, bet uždirbo: nupirko trisdešimt „Opelių“, suvėrė ant sidabrinės grandinės ir apjuosė pilį, kur ant aukščiausio kuoro rymojo mylima moteris.

Teisėjai, slankiodami aplinkui, tulžingai viepėsi ir niurnėjo: „Odlupiai! Darbštuoliai! Darbininkai!“

Pro šalį ėjęs korespondentas nužvelgė pulką juodvarnių ir pamokė:

– Žmogus kala padus ir užkala. Sakau jums: dorai darbuokitės ir turėsit.“

Štai straipsnis, ne vieną priversiantis perkainoti vertybes!

„Sykį tokiam lietuviui susopo dantį. Lietuvis tapo labai rūstus, ėmė rėkt ant namiškių ir net kumščiais juos puldinėt.

– Nueitum pas dantistą, – neapsikentusi patarė žmona.

Lietuvis nuėjo pas dantistą, puolė jį kumščiais ir užmušė.

Grįžta namo, o dantį vis vien sopa.

Štai kokie dalykai dedasi laisvoj Lietuvoj! Ar už tai kovojom?

Aišku, bet kurioj demokratinėj šaly Ministrų kabinetas atsistatydintų.“

Bonifacijus suprunkščia, atsistoja piestu. Drąsus straipsnis, analizuojantis opias sveikatos priežiūros problemas. Taip, uždraudus tabako reklamą, atsirado vietos ir rimtiems rašiniams.

...Paskutiniaisiais tariamos spaudos laisvės metais žiniasklaida jau buvo taip ištvirkusi, kad nieko kito nebenorėjo spausdint – vien tabako reklamą. Suklaidinti žmonės irgi nieko nebenorėjo –

Landsbergio nereik! Europos nereik! – duokit tabokos! Grėsmingai sudrebėjo Lietuvos valstybingumo pamatai, tauta nuolat svirdavo į kairę arba į dešinę. Centras skendėjo dūmuose.

Aišku, šviesiausieji protai suvokė: vienintelis išsigelbėjimas – uždraust tabako reklamą. Tačiau tai buvo labai rizikingas žingsnis. Ką pamatysim Tėvynėj, dūmų uždangai nuslinkus?

Bet šviesiausieji iš šviesiausiųjų tarė: „Ko gi jūs bijote, broliai? Net jei nė vienas lietuvis neberūkys, dūmų Lietuvoj nepritrūks!"

Ir papūtė netikėliams į akis...

Tad uždraudus reklamą kilo tik menkas šurmulys. Žmonės, nebesuvokdami, ką jiems rūkyt, prisidegdavo žinduką ir tušinuką, ramentą ir prancūzišką batoną, įstatymų paketą ir net trotilo briketą...

Kai Bonifacijus prisimena Spaudos karus, jam tampa kankinamai skaudu dėl tuščiai praleistų metų. Štai jau seniai taika, korespondentai nebepuldinėja valdžios bastionų, o ar gyvenimas pablogėjo? Ar valdžios savivalės, kaip skeptikų pranašauta, padaugėjo? Kur ten! Juk valdžios riteriai, anuomet beveik visą laiką skyrę kovos su žiniasklaida strategijai, gali užsiimt kitais reikalais, tad nieko keisto, kad pastebėti ir nuo seno Lietuvoj gyvenę taikūs čiabuviai. Milžiniškos lėšos, kitados švaistytos karo technikai, nūnai skiriamos vadovėliams. Krašto apsaugos ministerija panaikinta, kariuomenė išvaikyta. Žmonės seniai abejojo šių institucijų reikalingumu, o atskleidus slaptuosius protokolus, abejonės pasitvirtino: kariauti rengtasi ne su rusais, o su žurnalistais. Sąjungininkų ieškota net Briuselyje.

Laimė, vos per metus padėtis taip pasikeitė, kad jau atrodo beveik normalu, jei atėjęs ministerijon, gauni į kailį. Tai liudija apie labai padidėjusį dėmesį žmogui.

Bonifacijus skardžiai nusižvengia, prisiminęs laikus, kai Lietuvos piliečiui valdžios įstaigoj tik demonstratyviai atsukdavo užpakalį. Bet ar iš piktos valios? Vėl kalta žiniasklaida. Būtent jinai

užkėlė užpakalį ant pjedestalo, rožinėm spalvom šis švytėjo spalvotuose žurnaluose bei ekranuose. O valdžioj, deja, irgi žmonės: jie kartais perima iš priešo kultūros ne vien tikras, bet ir tariamas vertybes. Šitaip buvo ir senovės Romoj, ir pokario Lietuvoj.

Bet, dėkui Dievui, ir kūno, ir valdžios organai pagaliau grįžo į savo prigimtines vietas. Tiesa, valdininkas žmogui dar nedrįsta rodyt širdies, bet jau vis daugiau lietuvių tiki, jog ir šis organas valdžios organuose turi perspektyvą.

Esant tokiai padėčiai žmonės jau šiandien galėtų drąsiai ir išdidžiai visam pasauliui pareikšt: esam laimingi, gyvenam gerai!

Kur tau! Jie nori gyventi ne laimingai, o turtingai.

Tai didelė klaida. Juk visi žino: ir turtuoliai verkia.

Deja, klystantys žmonės vis vien veržiasi ton pusėn.

Visa laimė, kad valdžia trokšta žmonėms gero ir provokacijoms nepasiduoda.

Bonifacijus sukalba tris tėvynesmūsų ir baigia darbo dieną apreiškimu.

„Gerbiami parapijonys!

Pagaliau supraskim, kad kiekvienas esam našta.

Valstybė galėtų mus įmest į duobę ir užpilt kalkėmis, tačiau taip nedaro.

Tai ar to negana, kad būtume laimingi?

Štai debesys plaukia dangumi. Ir aš mąstau: kur jūs plaukiat, o debesys?

Ir kas man uždraus! Laisvoj šaly kiekvienas turi teisę laisvai reikšt mintis.

Deja, gyvenimas parodė, kad gerų minčių atsiranda tik tada, kai negali laisvai reikšt.

Kita vertus, per tiek metų visos geros mintys jau pareikštos, ir nuo kiekvienos geros minties gyvenimas vis trupučiuką pablogėdavo.

Todėl šiandien jau galim drąsiai ir laisvai užsičiaupt.

Štai jinai, šviesa tunelio gale!

Dabar, kai valdžios terpu savęs nebekariauja, visai paprasta kiekvienam Lietuvos piliečiui apynasrį užmaut."

Patenkintas Bonifacijus smeigia plunksnakotį žemėn ir išeina į Lietuvą. Seniai jis čia nebuvęs. Bet daug skaitęs apie šį kraštą savo paties rašiniuose...

Vėjas žeria į akis smėlį, brūzgynai drasko veidą, pėdomis seka plėšrios laukinės karvės, tačiau Bonifacijus atkakliai eina į gerąją pusę. Greitai išnyksta ir ta skurdi žaluma bei gyvybė.

Naktį jis susikuria laužą ir išsikepa švarką. Vieną rankovę pasilieka pusryčiams. Aplinkui slankioja ir nykiai staugia kažkokie visai nauji žvėrys: nė vieno snukio Bonifacijus neregėjęs žinyne „Kas yra kas Lietuvoje?"

Rytą žvėrys dingsta, bet išlenda žmonės. Liesi, pusnuogiai rėkdami rodo į Bonifacijų šakėmis. Bonifacijus supranta, jog tai ūkininkai klajokliai. Jis džiaugsmingai tiesia rankas su apynasriu.

– Eikit šen, broliai!

Čiabuviai prisiartina, ir Bonifacijus susijaudinęs prabyla:

– Štai nuo dabar valdžia apsigyvens tarp lietuvių. Ji nušluostys kiekvieno ašaras. Ir nebebus liūdesio, nebebus aimanos, nes kas buvo, tas praėjo. Atsiverskite ir tikėkite. Aleliuja!

Tie labai atidžiai klausosi. Paskui vienas, su plačiausiu raiščiu aplink strėnas, matyt, vyresnysis, pakrato šakes.

– Tas yr jiedams!

Čiabuviai klykaudami šoka ratu.

– Jiedams yr!.. Jiedams yr!..

...Apie tai, kas vyko toliau, duomenų neturime. Šaltiniai, aprašantys Bonifacijaus žūtį, vaizduoja ūkininkų vadą Karbauckį, turintį trijų šimtų vyrų kariauną, didįjį odalį ir ne mažesnį indėlį. Yra žinoma, jog Karbauckis, kaip ir jo karingasis pirmtakas Šustauckis, norėjo pasižaboti, o tai rodo gan platų politinį akiratį. Vėliau jis taip ir padarė, bet, manding, anuomet dar ne visi tam pritarė.

Ėjo 2009-ieji Viešpaties metai...

Lietuvos prijungimas prie Europos
Diduomenės reikšmės augimas
Darbo žmonių bruzdėjimai
Algirdo žingsniai Maišiagaloje
Juozapo įsigalėjimas Fabijoniškėse
Juozapo santykiai su latviais bei moterimis
Visuomeninis judėjimas ir revoliucinės
demokratinės ideologijos formavimasis
Mokslo suklestėjimas (lietuviai atranda jūros mišinį)

Iš laikinai einančio J. E. gyvenimo

SMULKIEJI

Anuomet, kai buvau smulkusis ūkininkas, visa, ką turėjau, buvo smulku: mintys, pinigai... Ūkyje veisėsi vien smulkūs galvijai: utėlės, blusos, tarakonai...

Kas rytą pabusdavau nusigandęs – buvau girdėjęs, kad smulkūs kenkėjai pasmerkti išnykti. Apsičiupinėjęs išeidavau kieman ir verkdamas žiūrėdavau, kaip, kylant saulei, nyksta šešėliai. Pati, kraipydama galvą, žiūrėdavo į mane, o aš šypsodavau pro ašaras.

– Tujen dar neišnykai, sengalvėle...

Stebino ir guodė, kad smulkmė vis dar laikosi, o tai, kas, mano kvailomis akimis žiūrint, stambu, – tarkim, vienas kitas milijonas – išnyksta, dingsta be pėdsako. „Kas čia per velniava, – sukau galvą. – Ar tvarumo dėsnis, kurį andai kalė į galvas – netvarus, ar Lietuva – ne pamotė su akmeniu?"

Užlipau ant stogo ir susijaudinęs žiūrėjau, kaip Lietuvos valstybė žengia Europon. Žemai lenkdamasis rodžiau Tėvynei pliką užpakalį.

– Kam mes tokie tau reikalingi!

– Nojus andai savo arkon ir porelę blakių įsimetė... – su naivia viltim šnekėjo pati.

Bet aš nenorėjau būt našta Lietuvai. Tik ką su savim daryt, – neišmaniau.

– Laikomės įsikibę dantimis į trijų ha gintarinį lopinėlį! – keikiau save ir kaimynus. – Valstybė metų metais atplėšti negal.

– Gal nabilgai, – matydama, kaip kankinuos, guodė žmona. – Paleis Vyriausybė iš Visagino kokių dujų...

– Ne taip paprasta! Piktžolės, durnaropės, parazitai – tie visados prisitaiko.

Artėjant rugiapjūtei, išėjau į lauką. Turėjau tik smulkią žemės ūkio techniką: du šaukštus, ramentą ir lazdą. O vis dėlto taip mostelėjau rugiams per sprandus, kad tie net pritūpė.

– Daug čia jūsų! – tulžingai nusiviepiau. – O kam jūs reikalingi? Vienos tik išlaidos valdžiai.

Rugiai sumišę nulenkė galvas.

– Padegsiu!

Rugiai sušnarėjo – taip tyliai, taip graudžiai... Man iškrito degtukai...

Kai grįžau namo, pati čirškino sklindžius.

– Vėl kiaulystes krečiam Lietuvos valstybei! Šitiek ėsdami savaime tikrai neišnyksim.

Sukandau dantis. Bet sklindžiai taip gardžiai kvepėjo...

Prisiputęs verkdamas kritau lovon. „O gal ir išnyksiu kaip Maironio dūmas...“ Ir tikrai – visą naktį manyje kažin kas pūtėsi, gurgė, dujos šnypšdamos ėjo laukan... O vis dėlto pabudau kaip niekad žvalus.

„Manding, per amžius taip... – dūsavau. – Visados individas eis prieš visuomenę, lietuvis prieš Lietuvą... Amžinas antagonizmas.“

Barbeno į stogą lietus. Burbuliavo virtuvėj ir viduriuos...

Ir – ak! – kaip man tada buvo gaila Tėvynės...

Mąstau, kad pasauly nėr teisybės. Piemenys strykinėja po salę, mėto tuščiavidurį kamuolį į kiaurą krepšį. Krepšys tuščias, o kišenėse tiek, kad gali atostogauti Maljorkoje ar net mėnulyje. O tu strypinėji po lauką, lenki nugarą nuo aušros iki sutemų – krepšiai pilni, o kišenės vis vien tuščios. Ir atostogas praleidi ant mėšlo krūvos.

Susinervinęs sviedžiu šakes ir tos prismeigia vištą prie daržinės durų.

– Smagią turiu rankelę, – sakau pačiai. – Būsiu krepšininkas.

Ši pritaria mano apsisprendimui. Susirenku daiktus ir išvažiuoju.

Tokį kaip aš visur priims. Bet eisiu vargingųjų lietuvių komandon. Tuos amžinai puola iš visų pusių...

Ten reikia gero gynėjo.

KETINIMŲ PROTOKOLAI

Viskas yra susiję. Todėl gali neabejoti: jei vakar Kitajuj nukrito lėktuvas – rytoj Lietuvos Seime kils gyvenimo lygis.

– Kuo aukštesnis lygis, tuo sunkiau išplaukt, – dūsauju.

– Vanduo ir politika – skirtingi dalykai, – aiškina pati.

Aš manau priešingai. Todėl persižegnoju ir iki juostos įlendu į kaminą. Įdoklina uošvis Zebediejus ir padega man užpakalį.

Čiaudėdamas lendu atgal.

– Visai pablūdai, seni!

– Maniau, kad kelmas...

„Vadinas, apie mane jau ir šitaip galima...“ Skelčiau kirvuku jam per pakaušį, – bet ką šiandien tuom nustebinsi! Aš svajoju tapti rimtu, gerbiamu nusikaltėliu, tik niekaip negaliu pasirinkti nusikaltimo rūšies. Teisėjo darbas man atrodo sunkus, policininko – pavojingas, nario – pernelyg rafinuotas...

Po teisybei, norėčiau būti mokesčių rinkėjas. Aš įsitikinęs, kad

mokesčiai turi būti renkami už viską. Pažvelgei į dangų – mokėk. Susiperdei – irgi.

O štai daugel sykių regėtas vaizdelis: susitinka gatvėj du žmonės ir valandų valandom mala niekus. Ryšys yra, pinigų – ne. Bet kam tada telekomas! Pasakei „labą dieną" – ir klok litą.

Nusprendžiu, jog eisiu rytoj pas Premjerą. Ne toks aš ir kelmas, kaip vaidenas tam plerzai Zebediejui.

BE ŽVAIGŽDŽIŲ

Paskirtas ministru nė kiek nepasipūčiau, nors ir pamaniau: jeigu būčiau toks kaip Antanas, nebūtų paskyrę.

– Apsijuoksi, apsivogsi, – raudojo pati. – Kaip žmonėms į akis pažiūrėsma?

Tie dalykai ir mane jaudino. Kita vertus, o ko man vogt? Argi tai ten jau privaloma?

Ir vis dėlto jau pačią pirmą dieną ėmiau dairytis. Kaip tik buvo Ministrų kabineto posėdis, bet didelės vertės daiktų kabinete nemačiau. Kažką plepėjo Premjeras ir kolegos. Aš tylėjau, mat buvau pamiršęs, kuriai ministerijai vadovauju. „Gal išnešt savo kėdę ir prakalt Kalvarijose?" Kad visi, stoję tarnauti Lietuvai, ūmai ir netikėtai praturtėja, – tą žinojau. Juk ne sykį regėjau aukštas pilis, prie kurių stovėjo aukšti pareigūnai ir sumišę skėsčiojo rankom, nesuvokdami, kaip tos galėjo išdygt iš gan žemo lygio algos.

– Kad nieko ten tokio vagiamo nėr, – verkšlenau vakare, apsikabinęs pačią. – Matyt, vyrai kažkaip kitaip sukasi.

– Tai ir sukis!

– O sakei – gėda bus...

– Jei nesisuksi – irgi bus gėda.

Nulenkiau galvą prieš būrų dukros išmintį ir visą naktį verkdamas rymojau prie žvakės. Ak, kaip man buvo pikta ant Sutvėrėjo! „Ar tu ministras, ar tu pilietis – tikros laimės žemėje nier..."

Į langą – tarsi lietuviai į kabinetą – beldėsi naktiniai drugiai, bet aš neatidariau – tiek mat jau buvau pagadintas valdžios.

LAUKINIAI RYTAI

Liūdna ir tikėt nesinori: kažin kur prasidėjusi krizė ūmai paliečia ir tavo šeimos gyvenimą.

– Išeinu, – sako pati. – Pas Antaną.

– Brangioji! – šaukiu. – Rusijoj padėtis dar ne beviltiška! Beje, Premjeras sako, kad mums tai nė motais.

Ji vis tiek išeina. Skambinu Černomyrdinui, tačiau tas neatsiliepia. Matyt, geria. Ten visados tas pats. Užtat ir svyruoja kursas.

Numoju, o paskui ir mosteliu. Rusijos spaudimas sumažėja. Krizė nyksta...

Po ketvirtos pajuntu, kad Premjeras teisus, įsigrūdu į visas kišenes po saują litų ir švilpaudamas iškeliauju nežinoma kryptimi.

TOLI NUO EUROPOS

Sėdžiu simfoniniam koncerte, kumšteliu poną iš kairės.

– Kada ten pradės dainuot?

Tas dėbteli iš padilbų. Dirigentas skėsčioja rankom.

– Solistas, matyt, voliojasi kur nors girtas, – juokiuos. – Pažįstu vieną...

– Tyliau! – šnypščia ponas.

Spoksau nustebęs. Scenoje – triukšmas neapsakomas. Tyliau čia nesusišnekėsi. Išsitraukęs rodau jam butelį.

Apsimeta nematąs. Nusispjaunu ir išeinu. Vakar skaičiau laikrašty, kad muzika suartina žmones.

Gal. Bet ne pas mus.

Rudenį ašarotas dangus ir liūdna žemė, ir kai pradeda temt, norisi užeit pas šviesų žmogų, deja, nė vieno tokio, išskyrus save, nepažįstu.

Ir ūmai topteli: „O jeigu pasikarčiau? Padoresnė moteris, žiūrėk, ir įsimylėtų...“

Apie tokią seniai svajoju, bet nežinau, kur ieškot. Bare tikrai nebus. Bibliotekoj? Ten bemaž visos atrodo padoriai, bet nėra jokių garantijų, kad taip pat atrodys ir namų aplinkoj.

Pasirišęs po kaklu virvę, dūlinu per miestą, ir moterys dabar jau smalsiai dirsčioja į mane. Kiek nedaug tereikia, kad atrodytum įdomus vyriškis!

– Jūs esat buvus bibliotekoj? – klausiu, sustabdęs vieną.

– Kad visos knygos apie tą patį!

– O mane, – sakau, – bibliotekoj visados pagauna ilgesys, norisi išeit kažkur toli toli...

Ji supratingai linksi ir pataria tokiais atvejais nedelsiant eiti namo.

– Kad esu buvęs. Be to, niekas ten manęs nesupranta... Sienos stumdosi... Radiatoriai staugia...

Ji susigraudina ir mes nueinam drauge. Prie slenksčio mąn jau neramu.

– Tikiuosi, nepulsit nusirenginėt?

– Priklauso nuo buto išplanavimo, apšvietimo, pašnekesio kultūros...

– Išplanavimas kubinis, lempa nedega, o kultūros pakanka – du litrai.

– Ilgai čia nebūsiu, – griežtai sako ponia. – Ne daugiau kaip dvidešimt metų.

– Užteks, – linkteliu. – Per tiek laiko mudu spėsim viens kitam pasakyti viską, kas, kaip sakoma, ant širdies...

– Turėkit galvoj, kad po ketverių metų prasideda krizė... Dvidešimt kirstinių žaizdų...

– Tuo metu aš galėsiu išvažiuot į Palestiną. Žydiškai nemoku, taigi nekils problemų, kad atseit pasakysiu ką nors ne taip. Tėvynėj dėl to nesyk kentėjau...

– Tarakonų yra? – dairosi ponia.

Atsakau, kad ne. Ji grūmoja piršteliu.

– Kietaširdis! Štai ką reiškia gyventi be moters.

– Klystate! – šaukiu. – Štai papasakosiu jums savo gyvenimo istoriją...

– Nemėgstu istorijos! Iš visų mokslų šiandien mums svarbiausia – demokratija.

Pakylu nuo sofos.

– Matau, neatitinka charakteriai...

...Ponia, girdėjau, po šiai dienai gyvena tuose namuose, bet aš ten nebebuvau užsukęs.

KRIZĖ SU TRUPUČIU MĖLYNUMO

Rašau geltonais, raudonais, žaliais tušinukais, o Lietuva man vis tiek išeina juoda.

– Nusibodo! – šaukiu.

– Tada eik žemės kast! – šaukia ir namiegai.

Ką beveiksi. Paimu kastuvą.

– Kas čia bus? – teiraujasi kaimynas.

– Ogi pats nežinau.

– Taip ir patikėsiu! – Jis atsineša kastuvą ir taip pat ima kast. Vakarop duobė jau tokia gili, kad visai nebesimato Lietuvos. Sėdim dugne.

– Ir kas toliau? – krapšto pakaušį kaimynas.

Gūžteliu pečiais. Viršum galvos – žydro dangaus lopinėlis. Vilties, vadinas, yra.

Diena, tokia pat kaip vakarykštė

Sapnavau, kad stoviu sankryžoje ir reguliuoju eismą. Gyvenimas eina pro šalį, aš kilsteliu lazdelę...

...Pabudęs ilgai galvoju: keltis ar ne? Vakar buvau atsikėlęs, bet diena baigėsi tuom, kad vėl atsiguliau.

Jei atsikelsiu, reikės praustis. Jei nesiprausi – iki pietų būsi mieguistas, o kai papietausi – dar labiau miegas suims.

Taigi tik spėji pramerkti akis, ir subjūra nuotaika.

Atsikeliu ir rėkdamas nusiprausiu. Vanduo skaidrus, o nuotaika ar praskaidrėjo? Įžiebiu lempą, o ar tapo šviesiau akyse? Kur ten! Argi nuo tų dalykų priklauso? Kai tamsu galvose, tamsu ir Tėvynėj.

(Seime daug galvų su nutrūkusiais siūleliais...)

Sėdžiu prie lango, žiūriu į gatvę. Norėčiau būti stebėtojas. Stebi, pastebi ir pasiimi. O dabar? Pastebi ir nustembi. Ir jokios naudos. Vis dėlto stengiuos pastebėti kuo mažiau, todėl turiu viltį, kad vieną sykį ir mane pastebės.

Krinta lietus... Svoris ir entuziazmas kažin kada nukrito... O vis dėlto jei būčiau pažvalėjęs, jausčiaus dar prasčiau. Žvaliai sėdėti ir žiūrėti pro langą, mano supratimu – kvaila.

(Beržas drebia lapus tartum keiksmažodžius...)

Bet dar kvailiau – žvaliai bėgioti gatvėm, įsigrūdus gerklėn telefoną, kaip daugelis nūnai mėgsta. Kur tu nubėgsi? Kam tu prisiskambinsi? Viešpats, kai jam bus reikalinga, pats tave pasišauks.

Žiūriu į sieną. Ten viskas kaip pernai, ir sielon skverbiasi raminantis stabilumo jausmas.

Bet ilgainiui ir geri dalykai pabosta.

Anapus gatvės bakūžė. Kas rytą ten regiu prie lango rymančią senutę, bet šįryt jos nėra. Nulenkiu galvą. Vakar parašiau novelę ir paskutiniam sakiny tą vargšelę pribaigiau. Skaitau ir didžiuojuos savimi: vadinas, dar šį tą galiu!

SOFIJOS PASAULIS

Sofija kiūtina iš parduotuvės, nešasi būtinosios ginties krepšelį: puskepalis duonos, milteliai nuo dusulio ir kažkas panašus į mėsą, bet ne mėsa.

Sofija išsivirs tą, kuris panašus, ir ilgai žlevernos su duona. Jei ateis Abraomas – ir jį pavaišins.

„Ak, – dūsauja, – kad nors penkiasdešimčia metelių jaunesnė būčiau... Paleisčiau širdį...“

Sofija paleidžia dujas ir toliau kiūtina. Penkiasdešimt žingsnių, nebetoli, už pusvalandžio bus namie...

...Vidurnaktį kažkas ima grabaliotis. „Abraomas!“ – pro miegus svajoja Sofija.

– Atiduok pinigus!

– Neturiu, – šypsos Sofija. – Mane imk.

Anas ima už gerklės. „Prieš penkiasdešimt metų rankos švelnesnės buvo...“ – paskutinįsyk atsidūsta Sofija...

Ir aš atsidūstu. Gaila senikės. Už ką ją šitaip? Bet niekas dabar nesiaiškina ir į kvailus klausimus neatsakinėja. Kai pripranti – galima ir taip gyventi.

Dirsteliu pro langą. Senikė sėdi įprastoj vietoj. Ir toksai pašoka piktumas! Nejaugi spausdintas žodis jau visai nieko nebereiškia?

Nusviedžiu plunksną ir išeinu į gatvę – priglaudžia lietus, apkabina vėjas... Ir gatvė neišvaro. Nors aš nesyk buvau ją įskaudinęs: apspjovęs, nuorūką tėškęs... Aišku, ne kiekviena gatvė tai pakęstų...

Kitoj pusėj stovi kažkoks vyras. Dažnai jį čia matau. Sakytum kažko laukia, bet visados vienas.

Prieinu, pastoviu šalia. Dabar mes dviese. Dabar jam turėtų būti lengviau.

Gal paklausti: kaip sekasi? Tik kad man nerūpi. Galų gale iš mano pusės pakanka ir to, kad stoviu greta. Kiti štai dūlina pro šalį nė nedirstelėję.

Koksai sopulingas jo veidas... O juk pavasaris! Jau saulelė atkopdama budina... Kirminai, vabalai – visi atgimsta, iš numirusių kelias, į saulę snukučius tiesia... Ir tik lietuvis sulinkęs, panarinęs galvą... Žinia, vienąsyk jau atgimėm. Kiek galima tyčiotis...

Gal vis dėlto pasakyti ką nors? Sudedu lūpas triūbele, it pradedantis imt konservatorius.

– Tiur-liur-liū...

Matau, įsitempęs jo veidas sušvelnėja. Kartais pakanka visai nereikšmingos frazės, kad atsirastų kontaktas.

– Eik šalin! – rikteli vyras. – Ko čia styrai?

Gūžteliu pečiais ir nueinu. Kas man! Bet kitą sykį gal pats šauksis, kruvinom ašarom verks, tik ar aš beprieisiu? Tegu save kaltina. O vis dėlto gaila žmogaus – matyt, visai pakvaišo nuo laisvės. Aš geriau laikaus.

Grįžtu atgal, stoviu prie savo trobelės. Tas tipas irgi stovi. Pasipūtęs nelyginant mažasis princas. Gal iškviesti greitąją? Palauksiu. Gal jam viso labo tik trumpalaikis stresas? Bet jei stovės keturiolika parų – tai jau depresija.

Ilgai stovėdamas vienoj vietoj apkerpėji. Reikalingas ir aktyvesnis dvasinis judesys. Antai ant suolo seniukas. Atgręžęs barz-

dikę į kosmosą, visas rytietiškai nuskaidrėjęs. Matyt, jis irgi iš tų, kurie neranda sau vietos atšiauriame lietuviškame pasaulyje.

– Sėdim, – sakau šypsodamas. – Gerai šitaip pasėdėti.

Jis tyli.

– Pasėdėsim, o paskui eisim... Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius...

Jis nusigręžia, bet aš prieinu iš kitos pusės. Bendravimui reikia pastangų.

– Kiek valandų?

– Devynios, – stena varguolis.

– O dešimt ar bus šiandien?!

– Turėtų būti.

– O vienuolika?!!

Jis tyli, muistosi. Daugelis senų žmonių dabar niežais aptekę. Niekas jais nesirūpina.

– Sieros tepalas, – sakau. – Pigu ir greitai.

– Ko jūs norite?

– Nieko. Tikrai nieko.

Įsižeidęs grįžtu prie namo. Kažkoks nesolidus pokalbis. Bet apie ką su žmonėmis šnekėtis? Man atrodo, prasminga šneka – tik apie esminius, egzistencinius dalykus. Plepėti apie sportą ir politiką – tas pats kaip parišti katei prie uodegos skardinę ir pačiam tursenti iš paskos. Ogi nepaliaujantis, nesugrįžtantis laiko bėgsmas – tai, apie ką aš ir bandžiau užmegzti kalbą – rimtas dalykas.

Kodėl grįžta visi metų laikai, išskyrus tą, kai buvo linksma ir smagu?

Deja, ne visiems tai rūpi. Žmonės pernelyg užsiėmę kasdiene buitimi.

Policija!.. Traukiuos už kampo. Nebijau, bet... Jie turi įgaliojimus, aš – tik pažymą, kad neįgalintis. Jie gali mane sustabdyti!

Aš taip pat galiu juos sustabdyti. Tik kas iš to bus?

Aš – nulis. Policininkai – du.

Jie praeina... Stebuklai! Nors... Jei gyvenimas praeina pro šalį, kodėl negalėtų policija praeiti? Grįžtu į savo vietą. Matau: anas vyras sėda į autobusą... Man ir pikta, ir juokas. Kur tu, vargšeli, nuvažiuosi?..

Neįsivaizduoju, kur žmonės važiuoja, o tuo labiau ką veikia nuvažiavę? Durys nūnai tokios, kad pro rakto skylutę nepamatysi.

Štai atvažiuoji pas žmogų... Tas veblena kažin ką. Žmogienė žiūri kraują stingdančiu žvilgsniu. Sėdime prie stalo nudelbę akis, tarsi po stalu mėtytųsi žodžiai, kurių nerandame vienas kitam. Kankinamos pauzės... Paskui prisimeni, kad kažkas rašė, kaip žmonės sėdi, geria, nieko tuo metu tarsi ir nevyksta, o, žiūrėk, ima ir sudūžta gyvenimas... Pašiurpsta kūnas. Nusigandęs sprunki pro duris. Vėjo gūsis į nugarą... Kūliais nusiriti nuo laiptų... Iš kur čia tas vėjas? Ak, tai šeimininkai atsiduso su palengvėjimu...

Gal aš neturiu artimųjų? Žmones suartina meilė ir degtinė, tačiau tiems dalykams reikia geros sveikatos. Bėgant metams artimieji vis tolsta, tolsta... Ir galų gale tau palieka tik keturios sienos. Artimieji tolsta, o sienos artėja, kol vieną sykį nustebęs pamatai – grabe begulįs. Sumišęs bandai keltis, teisintis: aš pajuokavau... Bet artimieji užsimoja plaktukais...

– Kaip sekasi? Kas naujo? Ko čia stovi?

Tai Antanas. To paties jis ir vakar klausė. Matyt, žmogui visai sutrikusi rūgščių bei šarmų pusiausvyra.

– Šalta, – pasakoju. – Bet greitai bus šilčiau. Todėl, kad pavasaris.

– Oho! – stebisi Antanas. – Tu matai! Kas galėjo pamanyti!

Kalba nutrūksta. Stovim tylėdami. Po kurio laiko imam nervintis, mat kaip ir daugelis žmonių, mes nemokam tylėti dviese.

– Petras nukrito nuo stogo, – sako Antanas. – Girdėjau per radiją.

Aš tik atsidūstu. Sekasi žmogui. Kitas metų metais kyla aukštyn, tobulindamas dvasią – niekas dėmesio nekreipia.

– Kur einame? – Antanas užduoda vieną esminių klausimų, mat būdamas bedarbis dažnai mąsto apie išnykimą.

Dangumi plaukia debesys. Norėčiau ir aš taip plaukioti. Bet ar apie tokį norą gali kitam prasitarti? Kur ten! Apie svarbiausius dalykus su žmonėmis nepasišnekėsi. Juos turi slėpti savyje, kol vieną vakarą nebeištveri... O rytą? Rasta dvidešimt lavonų... Trisdešimt... Skaitom ir stebimės: iš kur jie? Nužudyta taigi tik dešimt!

Taip jau yra: gyvenimo nuėję pusę kelio nustebę staiga pamatom, kad ėjom su nepažįstamais.

– Gal išgerti? – svarsto Antanas.

Pasibaisėjęs purtau galvą. Kai išgeri, pasaulis tampa gražesnis, o man tai nepriimtina. Pasaulis turėtų atrodyti gražiai, žiūrint į jį blaivia akimi. Tik kada taip bus? Ar sulauksiu?

Prie parduotuvės Sigutė.

– Stovim kartu, – siūlo Antanas.

– Petras nukrito nuo stogo, – pasakoja mergaitė. – Rodė per televiziją.

Visi dabar apie tai! O kasdienis herojiškas gestas, pavyzdžiui, tarakono gaudymas vėjuotą pavasario vakarą tuščiame šaldytuve – lieka nepastebėtas. Gyvenam iškreiptų vertybių pasaulyje.

– Norėtum būti malūnsparnis? – klausia manęs Sigutė.

Tyliu. Aš neprivalau kiekvienam aiškintis.

– O muitininkas? Muitininkas tai jau norėtum būti?

Gniaužiu kumščius. Nuo žydro iki drumzlino... Koksai netaktas!

– Einam, – sako Antanas. – Reikia Petrą aplankyti.

– Kai kur nors eini, atrodo, kad ir gyvenimas eina, – džiūgauja Sigutė.

– Gyvenimas neturi eit, – sakau. – O jeigu jis kažkur eina, vadinas, žmogui gyventi čia ir dabar – nemiela.

Beldžiamės į kažkokias duris. Išeina moteris.

– Kur Petras?

– Koks Petras?

– Petrą visi žino!

– Nėra Petro, – verkia moteris. – Niekada nebuvo.

– Petras yra, – ramiai sako Antanas. – Bet ne čia.

O aš jau imu jaudintis. Kas bus, jeigu nerasim?

– Svarbu, kad ieškom, – ramina Antanas. – Kiti sėdėtų rankas sudėję...

„Įdomu, kas tas Petras? – galvoju. – Nepažįstu nė vieno Petro."

– Petras geras buvo, – sako Antanas. – Nakties vidury galėjai pasiklaust kelio. Ir nebūtinai į kapines.

– Štai geros durys, – rodo mergaitė. – Čia Petras tikrai turėtų gyventi. Čia jam patiktų.

Beldžiamės. Išeina vyriškis.

– Petrai! – šaukiu.

– Aš ne Petras!

Antanas pablykšta. Sigutė pravirksta. Aš gniaužiu kumščius, su neapykanta žiūrėdamas į tą vyrą. Išsipustęs, išsipenėjęs... Kur tau jis bus Petras! O galėtų bent apsimesti.

– Belskimės ten, – rodau kitas duris. – Taip palikti negalima.

Beldžiamės. Niekas neatidaro.

– Gal Petras slapstosi?

– Petras ne toks, – prieštarauju.

Išlaužiam duris. Tuščia.

– Pasiimam televizorių, – sako Antanas. – Gal Petrą parodys...

Man mielesnis gyvas ryšys su žmogumi, bet iš kur tu jį paimsi? Šiais laikais tas bepasitaiko tik valstybinėse struktūrose.

Einam per miestą. Vėjas į veidus... Kaip vakar... Perkopiam kalnus, perbrendam upes... Po kurio laiko žiūrim – prie mano trobikės bestovį.

– Gera vietelė! – džiūgauja Sigutė.

– Nieko čia gero, – dūsauja Antanas.

– Gyventi galima, – sakau. – Tik reikia priprasti.

O mano stalas per naktį nė kiek nepasistūmėjęs į vakarus. Šitiek kojų, o į Europą, galvijas, neina!

Atsisėsiu ir parašysiu laišką. Tokį tylų, kad niekas neišgirs, tokį trumpą, kad niekas nepastebės. Jis bus niekam nereikalingas, jis bus apie nieką, ir aš jo niekam nerodysiu, vienas sau skaitysiu, o kai ateis pavasaris, išmesiu žodžius į upę ir tegu juos praryja žuvys.

Žuvys nemėgsta plepėti ir niekam neprasitars, kas ten buvo parašyta apie dieną, kuri buvo tokia pat kaip vakarykštė...

Septyni laiškai ant smėlio

Radęs šiuos laiškus savo kišenėj, su panieka tėškiau ant smėlio. „Ir koks kvailys gali šitaip paistyt?"

Bet ūmai toptelėjo: „O jeigu tai tu, krikščioni, tu, demokrate, tu, broli Juozapai?"

Ir man jau vaidenas, jog tai visai ne paistalai, o nepaprastai jaudinama ir pamokoma žmogaus abejonių ir vilčių, nuopuolio bei prisikėlimo istorija...

PIRMADIENIS. ABEJONĖS

Jau kelinta savaitė nelyja, ir aš abejoju, ar čia – Lietuva...

Juolab kad sykiu su tropiniais karščiais užplūsta nelietuviškos mintys ir siekiai.

– Mergų! – šaukiu, išėjęs miškan, tarsi jau nebebūtų ką šaukt, tarsi nebeegzistuotų jokios socialinės, ekonominės problemos ir neberūpėtų man Vyriausybės programa...

Paraudęs lendu į šabakštynus...

– Menkas esi, žmogau! – ūdiju save ir mielai plakčiaus rykštėm, bet iš menkumo nė tų neįstengiu prisiskabyt.

Kita vertus, ar dėl netikusio mano elgesio ne Vyriausybė kalta? Programoje numatyta, jog valstybė teiks pagalbą įmonėms, kurios superka grūdus bei cukrinius runkelius, tačiau apie pa-

galbą moraliai remtinam žmogui tenai nė žodelio. Runkeliai svarbiau.

Ir vis dėlto miške dar nieko, miške dar galima...

O va prie jūros – visai prastai.

Drybsau ant smėlio, spoksodamas į dangų, ir balti debesys ten virsta baltomis mergomis.

Išsigandęs bėgu jūron, atvėsinu perkaitusią galvą.

Paskui brendu į krantą, bet kur žengsi – ten pana, viena už kitą skaistesnė.

Aš nieko negalvoju, bet mano galvoje grumiasi rimtas, padorus cukrinių augintojas Petras Kurmelis ir kažkoks įtartinas cukraus vartotojas, panašus į Chuliją I.

„Esi šviesus žmogus, Juozapai, – sako man Chulijas. – Keliauk į barą, o naktinės plaštakės būriais lėks į šviesą."

„Eik tu šieno pjaut! – šaukia Petras. – Išvaryk pradalgę nuo Baltijos iki Drūkšių ir priartėsi prie Absoliuto."

Krintu ant smėlio, įsikimbu abiem rankom į zundų šaknis. Judu grumkitės, aš pagulėsiu. Telaimi stipriausias, ir eisiu paskui nugalėtoją.

Vakarop galvą skelia pusiau: jėgos, vadinas, apylygės.

Atsiverčiu Aristotelį: „Ne malonumų vaikymasis, o kančios nebuvimas yra gyvenimo laimės kriterijus". Kaip gerai po ranka turėt rimtą knygą! Sieloj – ramybė, akyse – nukryžiuotas Spartakas.

Aišku, vaikydamasis moterį, kentėsi. Arba nuo savo žmonos, arba nuo svetimo vyro, o gal net viruso... O gal pamilsi karštai ir be atsako, ir per naktis oši berželiu po jos langais... Ar tatai dera mano amžiaus bei padėjimo žmogui?

Kiti veikia nesvarstydami, tačiau tokiems nepavydžiu. Pasirinkimas turi būti sąmoningas. O jei tu puoli prarajon be sąmonės – anoks ten žygdarbis...

Temstant, išsekintas erotinio nepakankamumo, dūlinu į sanatoriją.

Nieko neišmokau, nepadirbau net skruzdėlės – kaip atsiskaitysiu už šitą dieną, kai pašauks...

ANTRADIENIS. KOVA

Pabundu sopančia, bet šviesia galva ir suprantu: ten kiaurą naktį vyko įnirtingos grumtynės, o laimėjo vis dėlto Petras. Tai teikia man didelių vilčių. Pakilia nuotaika žygiuoju skaityklon. „O vakare, – sakau sau, – eisiu pasiklausyt šv. Kristoforo orkestro ir įteiksiu rožę nusipelniusiam kultūros veikėjui Donatui Katkui, tik jau ne kokiai atsitiktinei smuikininkei."

Skaitau Aristotelį... O nubudęs išsyk pajuntu grėsmę, tarytum iš tamsos sėlintų konservatoriai. Pramerkiu akis – ogi dešinėj sėdi pusnuogė moteris ir taip pat skaito. Jaučiu, kaip tolimiausiam galvos pakrašty vaipydamasis keliasi Chulijas. „Petrai! – šaukiu. – Kodėl tu jo nepribaigei?"

Tas tyli, gal snaudžia po audringos nakties. O gal išėjo iš mano galvos į Lietuvą, išsinuomos žemės, ims sau per žmoną sveiką sodžiaus merginą, kuriai ne galvoj blaškytis po kurortus...

O aš jau blaškaus, nebegaliu skaityt, vien įtemptai svarstau: „Jei ši ponia tokią gražią dieną nesivarto prie jūros, o sėdi skaitykloj, vadinas, ji ne iš tų, kurios kelia pavojų. Tai gal nieko baisaus, jei susipažinsim? Juk mes galim tik apie knygas pasišnekėt ir išsiskirt gražiuoju."

„Ne! – ūmai girdžiu Petro balsą. – Bėk, Juozapai, iš šitos užkeiktos skaityklos. Bėk plentu Egipto pusėn, kol parpulsi į dulkes, ir pasilik tenai."

Ak, kiek man džiaugsmo, kad jis neapleido manęs!

„Ko jam bėgt? Dar saulės smūgį gaus! – ramina įsisiautėjusį Petrą Chulijas. – O čia tokia vėsi, intelektuali aplinka. Nejaugi jis negali pabendraut su moterim, griežtai laikydamasis Lyčių

lygybės įstatymo? Juk jis valingas! Pasitempęs gali net grindis išmazgot!“

„Puiku! – sako Petras. – Tegu tučtuojau grįžta namo ir pasitempia. Nederėtų pamiršt, kad mylinčios žmonos smūgis kartais skaudesnis nei abejingos saulės... – ir šiurkščiu, neišlavintu valstiečio tenoru užbliauna: – Grįžk, grįžk, ji tavęs dar laukia...“

Chulijas lengvai permuša jį aksominiu baritonu. Jis suokia apie kažką tolimo ir neapsakomai švelnaus, gal apie koridą... Ir man jau noris priglaust galvą tai poniai prie krūtinės. „Toreadoras aš...“

„Atgal! – rikteli Petras. – Pagal naująsias Lyčių eismo taisykles, saugus atstumas – pusantros mylios.“

O Chulijas: „Pasvirk trisdešimties laipsnių kampu ir paklausk, kiek laiko.“

„Bet jei paaiškės, kad penkios po dvylikos! Ar toksai rodyklių išsidėstymas neduos preteksto įžvelgt seksualinį priekabiavimą?“

Vis dėlto nesulaikomai svyru dešinėn.

„Kad jau nebesivaldai... – niurna Petras. – Elkis pagal Europos standartus ir timptelk ją už nosies.“

„Mulki! – šaukia Chulijas. – Kolchoznike!“

Jie ima plūsti viens kitą. Man aptemsta akys...

...Kažkas atsitiko. Ponia rūsčiai žiūri į mane.

– Jūs girtas!

Rūsčių ponių aš bijau. O tiedu dabar tyli. Bėdoj visados lieki vienas.

Atsikeliu nuo grindų. Kraujas varva iš nosies.

– Ne, – sakau. – Aš kitos orientacijos.

Išdidžiai perskelta galva žengiu pro duris. Santykius būtent šitaip reikia nutraukt: iškart ir be ceremonijų.

„O tokia proga!..“ – dūsauja Chulijas.

„Šaunuolis! – džiūgauja Petras. – Eik šaltibarščių pasrėbt.“

Drykstelių Aristotelį ir užsikemšu lapais ausis.

Šitaip ir sėdžiu koncerte. Ir gerai! Muzika, net kamerinė, veikia žmogų pražūtingai.

Kaip smagu, kai pabundi blaivas ir vienas! Viską prisimenu! Kaip muzikantai mosavo strykais, dirigentas skėsčiojo rankom... Ko gi jam skėsčiot? Gal anie griežė ne tai, ką reikia. Prie jūros dažnas iškvaišta ir ima griežt seniai pamirštas melodijas...

O violončelė! Taip, violončelė buvo panaši į moterį, brendančią iš jūros ir aistringu balsu man kuždančią: „Ši naktis bus mūsų!"

Tai mane įsiutina. „Nejau tu, stuobry, net koncerte negali pasisemt dvasinio peno?" Bet juk sėdėjau užsikimšęs ausis ir tokių kuždesių negalėjau išgirst – tai haliucinacijos! Nors... Kurčias Bethovenas netgi dieviškas simfonijas girdėjo!.. Ir, be kita ko, atsisakė savo gerbėjos meilės. „Jeigu šitaip eikvočiau jėgas, kas man liktų geriems, kilniems tikslams?" Anava kaip atrėžė maestro!

Bet juk ir aš atvykau čia vien tam, kad žvelgdamas nuo Birutės kalno suvokčiau tikslą!

Deja, kol užkopsi viršūnėn, kiek sutiksi moterų, kurios išves iš pusiausvyros! Kas kryptelėjimas – ar ne priekabiavimas? Jei tai atitraukia mane nuo minčių apie Lietuvą, ar negalima jų patraukt atsakomybėn už mano garbės ir orumo įžeidimą? Nusikaltimo sudėtį čia rastų net apyžlibis prokuroras.

Tiek to, aš nepriekabus. Užtraukiu užuolaidas ir virstu į lovą.

KETVIRTADIENIS. DU ŽINGSNIAI ATGAL

Prikelia griežtas Chulijo balsas: „Lietuviai įsikūrė prie Baltijos tam, kad galėtų čia dūkt su moterimis. Jau Kęstutis šitai žinojo".

– Na, jei ir Kęstutis...

Dūlinu prie jūros. O, kaip pavydžiu tiems, kurie nūnai sprendžia ūkio bei tarptautines problemas. Prisimenu, kad į Lietuvą atvyko Rumunijos gynybos ministras Babiucas. Per pokalbius Vilniuje aptartas dvišalis bendradarbiavimas...

Įsivaizduoju, kaip sėdim su Babiucu, skaldom dvišalį... Smagu!

Bet jei negimęs, žmogau, skraidyt padangėse, lieka šliaužiot smėlynuose.

Ir šliaužioju, svilinamas saulės, miglotai nutuokdamas, jog dvišalis įmanomas ne vien tik aukščiausiu lygiu...

Puolu jūron ir ryžtingai praneriu kažkokiai damai tarp kojų.

Užtelėjusi banga nubloškia mus į priešingas puses: vadinas, nebuvom viens kitam skirti.

Prapuolė dar viena diena.

PENKTADIENIS. PRISIKĖLIMAS

Triskart nusifotografuoju su smaugliu, dukart su beždžionėm, o sykį – su Seimo nariu iš valdančiosios partijos.

Šokinėju ant tinklo, kol nusisuku sprandą. Sukuos karuselėj, kol apsivemiu.

Popiet su labai rimtu neįgalinčiu ponu lošiam šaškėm.

Vakare pralekiu vežimaičiu iš kairės į dešinę...

Taigi! Kai plačiau atsimerki, nukreipi akis į horizontą, pamatai: yra ką veikt Lietuvoj!

Juntu savy brėstant programą. Anksti ryte, kai visos, išsisupusios plačiai, dar miegos, tyliai pakilsiu ant kalno...

Palaimink, dangau, mano žygį.

ŠEŠTADIENIS. NUO BIRUTĖS KALNO ŽVELGIANT Į SOSTAPILĮ

Grįšiu ir imsiu balotiruotis. Ir balotiruosiuos taip smarkiai, kad visos moterys beregint išdulkės iš mano galvos.

Mintimis nuklystu į tuos tolimus laikus, kai žmogus žmogui buvo brolis, ir mąstau, kodėl net ir dabar, laisvoj šaly, kartais dar

pasitaiko brolių? Manding, kad virstum vilku, reikia lyžtelt rinkėjo ašarų, siurbtelt jo kraujo. O va taip, kad nei iš šio, nei iš to imtum laisvai staugt – nebūna.

Kas be ko, būna, kad ir šiaip užstaugi. Bet ne kaip išdidus vilkas, o kaip permuštas kiemsargis šuva.

Ak, kaip man smagu, kad vėl galiu mąstyt apie tai, kas svarbiausia, elgtis, kaip dera subrendusiam, visuomeniškai aktyviam piliečiui!

Vasara praeis kaip mergaitė žaliais drabužiais, o aš sėdėsiu viršūnėj, ir iš mano kišenių lėks pageltę jūsų biuleteniai...

GIMTADIENIS

Paėmiau ir įvyko stebuklas: sėdžiu kėdėj, o atrodo – devintam danguj.

Paskui topteli: „Bet juk to negali būt! Kyšininkus aš visuomet smerkiau, nė skersa akim į juos nežiūrėjau".

Ir štai jau su įtūžiu ir net panieka žvelgiu į pinigus. Nejaugi aš, doras katalikas, sąmoningas Lietuvos Respublikos pareigūnas, savo valia taip lengvai ir paprastai, tartum šaukštą, būčiau paėmęs kyšį?

Jokiu būdu! Tai provokacija!

Tačiau kas gi mane galėjo išprovokuot? Motina? Partija? Tėvynė?

Specialiosios Lietuvos bei užsienio tarnybos?

Ateiviai iš kosmoso?

Daug, oi daug yra jėgų, priešiškų Lietuvos valdžiai. Ir kaip tujen, eilinis sraigtėli, besisuktum, jų neįveiksi.

„Lemtis paklusnųjį veda, o priešgyniaujantį priverčia" (Seneka).

Tik šitai suvokus tampa ramu, ir tu sukies, kaip vėjas pučia.

Poemos apie žmones

PASAULIS KAIP VALIA IR VAIZDINYS

1

Prie autobusų stotelės būrys žmonių. Prieinu, timpteliu vieną už skverno.

– Kur keliaujam?

– Į Centrą.

– Kodėl į Centrą?

– O koks tavo reikalas?

Padėkoju ir nueinu. Nieko kito ir nesitikėjau. Vakar tas pats buvo.

Lietuvis nesikeičia taip greit kaip Lietuva.

2

Bet viskas priklauso nuo požiūrio.

Štai diena, tokia pat kaip vakarykštė. Prie stotelės nervingai trypčioja žmonės. Toks įspūdis, kad jie nežino, kur eiti.

– Važiuokit į Centrą, – sakau. – Štai autobusas.

Jie sulipa ir nuvažiuoja.

Man ir pikta, ir juokas. Kiek daug reiškia vieno asmens valia! Kita vertus, apmaudu, kad laisvi žmonės vis dar elgiasi it avių banda.

APIE LAIMĘ

Sėdžiu prie televizoriaus, žiūriu labai įdomią programą. Rūkas! Visur vienas rūkas...

Staiga įeina pati ir sako: „Išjunk televizorių!"

Aš išjungiu. Ji išeina. Aš vėl įjungiu. Ji grįžta ir išjungia.

Aš sėdžiu, apsimetęs numirėliu.

Ji išeina. Aš vėl įjungiu.

Ir tada pagalvoju: o jei vienas gyvenčiau?

Tik šiurpas nukrečia. Pasikart reiktų iš nuobodulio.

APIE ŽMOGIŠKOJO PAŽINIMO RIBAS

– Antradienis, – sako ji.

– Penktadienis, – atsakau.

– Penktadienis būna po antradienio!

– Anaiptol! – aiškinu. – Tai antradienis būna po penktadienio!

Ilgai ginčijamės. Paskui ji klausia:

– O koks skirtumas?

Atsakau, kad jokio, ir kalba nutrūksta.

– Kažin, ką veikia Dirda ir Dimedrolis? – svarsto ji. – Reiktų užeiti į svečius.

– Argi jie svečiai? – stebiuosi.

– Jei mes nenueisim, gali pas mus ateiti!

– Sakysim, kad mūsų nėra.

– Bet mes juk esam!

Susimąstau.

– Reiktų pavalgyti. Kai valgau, aš neabejoju, kad esu.

Mes valgom, ir aš liūdnai galvoju: „O kažin ką veiktų žmonės, jei nereiktų valgyti? Ko gero, daugelis tada nė negyventų..."

Mat gyvenime nėra tiek grožio, kaip vaidenasi paukščiams ir jaunoms mergaitėms.

Būna tokių rytmečių, kai, vos pramerkęs akis, galvoji: „O ką aš galėčiau padaryti gero žmonėms?“

Išeinu gatvėn ir sustabdęs praeivį klausiu:

– Gal jūs neturite pinigų?

– Neturiu.

– Ir aš neturiu.

Jis vėpso iš padilbų.

– Abu neturim! – juokiuos. – Argi jums dabar ne smagiau?

Jis nueina. Nesulauksi dėkingumo!

Bet ko man jaudintis? Antai Jėzus per vieną dieną išgydė dešimt raupsuotųjų. O keli atėjo padėkoti? Vienas! Kodėl aš už savo menkas paslaugas turėčiau sulaukti didesnio atpildo?

PERMAINŲ METAS

Grįžtu namo. Iš spintos išlipa kažkoks nepažįstamas ponas ir nudūlina į miegamąjį. „Kas tas toks?“ – norėčiau paklausti savo moters. Bet nedrįstu. Dar pamanys, kad girtas.

Bet štai ji pati iškiša galvą iš miegamojo.

– Tai mano brolis. Alfonsas.

– Vakar neturėjai brolio, – priekaištauju.

– Vakar – ne. Šiandien – atsirado.

Stoviu prie lango ir žiūriu į gatvę. Liūdna: aš vis labiau nesuprantu Lietuvoje vykstančių permainų.

Paskui išeinu gatvėn ir žiūriu pro tą patį langą į namus. Ten du šešėliai, bet suvokiu: antrasis – ne aš.

Ir tas suvokimas teikia vilčių: „Yra dar, vadinas, parako parakinėj!“

GYVENIMO SKONIS

Išlipi iš lovos – ir susuka strėnas. Išeini balkonan, įkvepi gaivaus pavasarinio oro – sugelia dantį. Pavalgai – ima pūsti pilvą. Nueini iki troleibuso stotelės – sutraukia kojį.

O kartais susuka ir sutraukia viską iš karto.

Krinti lovon ir imi svarstyti: „O kodėl taip yra? Ką tai reiškia? Ar tikrai gyvenimas kasmet vis gerėja?“

Ir kad ims veržti galvą!

O va taip, kad nieko neveržtų, nesuktų, nepūstų – šitaip niekados nebūna. Tik prisimeni – kažkada buvo.

Ir nustembi: o kaipgi tuomet galėjai suvokti, kad gyveni?

ŽMOGUS IR LANGAS

Pavasarį būna keistų susitikimų. Štai Antanas nešasi langą.

– Kur neši?

– Namo.

– Kam tau tas langas?

– Žiūrėsiu.

– Norėčiau ir aš pažiūrėti.

– Prašom.

Žiūriu pro langą į Antaną. Gražu.

Smulkmenos. Bet ne visi pastebi.

ŽMOGUS IR TECHNIKA

1

Štai važiuoju Ukmergės plentu. Staiga automobilis sustoja, nors aš jo nestabdžiau.

Išlipu. Pakeliu dangtį. Žiūriu. Sako, ten turi būti variklis. Ar mano mašinoj jis yra?

– Jeigu esi – dirbk!

Jokios reakcijos.

Atsistoju ant galvos, vildamasis, kad kraujas vienąsyk suplūs ir į smegenis.

Kur tau!

O jeigu šitam kely – nuo Vilniaus iki Talino – susikibę rankom stovėtų žmonės! Kodėl jie išsiskirstė? Juk ne man vienam gali prireikti pagalbos.

Bet pas mus visados šitaip!

2

Kartais automobilis sustoja ne kelyje, o gatvėje, ir šis faktas jautresnį žmogų nuteikia liūdniems apmąstymams ne tik apie menko aparato, bet ir apie viso pasaulio sąrangos netobulumą, apie technikos priešiškumą žmogui. Štai įdomus, tačiau pėstiesiems gal nežinomas faktas: automobilis pats savaime visados sustoja tik vidurinėj juostoj ir tik spūsties valandomis. Ogi pakraščiu ir nakties metu gali ramiai riedėti iki pat aušros.

Išlipu. Pakeliu. Žiūriu į laidų ir vamzdžių raizgalynę. Panašu į žmonių santykius. Kitomis aplinkybėmis gal ir įdomu būtų...

Paimu raktą. Pasukioju kažkokį varžtą.

Žinau, kad niekas nuo to nepasikeis. Bet vidury gatvės šalia stovinčio automobilio stovėti ant galvos – kvaila!

ŽMOGUS IR KELIAS

Kartais būna, kad ne važiuoji, o eini. Ir vis tiek sustoji.

– Kur aš ėjau? – klausi savęs. O kai prisimeni: – Ar reikia ten eiti? Kas iš to bus?

Ir jau atrodo, kad apskritai nėra kur eiti, kad gyvenimas praeina, o žmonės – ne. Ir net jeigu eitum labai greitai ir teisinga kryptimi, gyvenimas vis tiek praeis greičiau, be to – į priešingą pusę.

Aišku, šios mintys reiškia tik tiek, kad galvoje atsisuko kažkoks varžtelis. Bet juk nepakelsi kiaušo, nepriverši.

Atsidūsti ir vėlek eini tarsi Imanuelis K.: moralė kišenėj ir žvaigždėtas dangus viršum galvos.

KRIAUKLĖS IR ŽMONĖS

1

Keistų atsitikimų būna ir namuose, kur esu pragyvenęs daug metų ir niekas ten, regis, nebegali nustebint.

Bet štai kriauklė. Sakytum paprastas daiktas, o vieną dieną ima ir užsikemša.

Yra toksai pagaikštis. Įstatau skylėn. Spūsteliu. Kartą, kitą...

Jokių rezultatų. Pagalvoju: o kiti juk šiuo metu įstatymus priiminėja...

Ir toksai, žmogau, pasijunti menkas. Atrodo, mestum viską ir atsisėstum. Bet atsisėdęs gali nejučiom padaryti...

Išeitum gatvėn ir verktum. Tačiau į kokią krūtinę įsikniaubti? Nėra tokios!

Aišku, gerai pasidairęs pamatytum ir kokią ponią. Pribėgtum, padėtum galvą: „O žinot, man užsikimšo...“

Bet argi supras?

2

Yra tokie žmonės – santechnikai. Sako, jie nardo vamzdžiuose tartum silkės, o kriauklėse jaučiasi it moliuskai.

Bet argi, pasikvietęs į namus nepažįstamą ponį, vesiuos jį prie kriauklės? Liepsiu kišti rankas į...

Jokiu būdu! Kai jis ateina, pasodinu prie stalo. Ištraukiu dešros, degtinės, agurkų.

Apie ką su nepažįstamu šnekėtis? Nejaugi apie š...? Ne taip mane mokino tėveliai ir profesoriai!

Užvedu kalbą apie orą ir sportą. Ir tik po gero pusdienio atsargiai sakau:

– Būna, kad užsikemša... – bet tuoj susigėstu. – Galvoj!

Šitaip mes pereinam prie politikos. Jo nuomone, Seime bemaž visiems užsikimšę. Nedrįstu prieštaraut – specialistas geriau mato.

Ir tik temstant, jau po antro butelio, vėl ryžtuosi.

– O žinot, maestro, būna tokių kriauklių... – ir kažkodėl priduriu: – Pietų jūrose...

Jis aiškina, kad marinistai ir pederastai – tas pats.

Aš verkdamas rodau jam knygą.

– Pats parašiau! Bet daugiau, matyt, nieko nebeparašysiu, nes negaliu nueiti... – paraudonuoju. – Į Europą.

– Ir neik, – jis numoja ranka. – Sėdim šikinyke ir ko trūksta?

Juokiamės. Aš – nervingai. Jis – kaip jaunas Leninas.

– O koks čia kvapas? – klausia.

– Matyt, pesticidus Akmenėj degina, – sakau. – Prapuls Lietuvėlė...

Jis užtraukia: „Balno-okim, broliai, žy-yrgus..."

Paskui... Neatsimenu. Bet kitą rytą – viskas kaip buvę. Tik pagaikštis kažkodėl ant stalo.

SUSITIKIMAI. IŠSISKYRIMAI

1

– Gal pavakarieniautume? – sakau.

– Mielai, – atsako ji.

„Tai ko aš taip nervinaus?" – stebiuosi.

Nueinam į „Ponių laimę“. Ji valgo daug, ir mane pagauna melancholija. Norisi trenkti šaukštu kakton. „Čia krabai!“

Bet štai jau viskas suvalgyta ir mes išeinam. Ji dėkoja ir atsisveikina.

Aš norėčiau pasakyti, kad ne valgis svarbiausia, bet sakau kažkodėl visai ką kita:

– Ar jūsų katinas vis dar griežia armonika?

– Mano katinas niekados negriežė!

– Kodėl?

Išsiskiriam it svetimi.

Svarbiausi dalykai visados lieka nepasakyti.

Poemos apie kelią

VAŽIUOJAM!

Daugelio nuomone, svarbiausias mūsų iškovojimas – tas, kad gali važiuoti, kur nori. Vis dėlto žiemą, gulint ant šilto kakalio ir žiūrint į švarią Lietuvą, neapleidžia abejonės: kur ir kodėl?

Tačiau pavasarį, kai nutirpsta sniegas ir ima kelti galvas visoks nepriklausomas brudas, jau nebedvejoji: važiuoti reikia! Ar tam aš vakar stovėjau Baltijos kely, kad šiandien voliočiaus purvyne?

Sėdu troleibusan ir važiuoju į geležinkelio stotį. Ten bus matyti.

Bet kuo arčiau stotis, tuo neramiau. Žinau, kad čia knibždėte knibžda lengvo elgesio merginų, bet kaip jas atskirti nuo palydovių?

Troleibusas sustoja. Persižegnoju ir linkstančiom kojom žengiu pro duris. Ūmai būrys moterų iš gatvės kad puls vidun.

– Šalin! Aš ne toks!

Ginuosi rankom ir kojom, tačiau tos, aišku, tik dar labiau pašėlsta. Kai kurios su pirštinėm. Kad neliktų pirštų atspaudų ant mano kūno!

– Gelbėkit!

Vairuotojas tirta aklinoj būdelėj.

Atsipeikėju tualete ir nežinau: kokioj aš laiko juostoj? Kas Lietuvos Prezidentas? Kuom didis Vytautas?

Bet gal viso to nė nebūtina žinot?

Trūkteliu kažkokį svertą. Subaubia, suriaumoja...

Gal ir išvažiuosiu...

PERONE

Žiūriu į traukinius ir man neramu. Tarkim, nuvažiuoju į tą vadinamąją Europą. Ir ką ten veikt? Prancūziškai gert nemoku – kaipmat Lietuvos įvaizdį pagadinčiau.

Ir kaip atgalios grįžt?

– Ar šitas traukinys eina į abu galus? – klausiu uniformuoto pono.

– Į abu.

– O anas?

– Irgi.

– O tas, kraštinis?

Ponas rūsčiai žiūri į mane.

– Ko jums?..

– Nieko.

Paeinu į šalį. Dabar man ramiau. Yra, vadinas, Lietuvoj žmonių, kurie budi, kai kiti miega!

Vis dėlto juntu, kad tas geras žmogus nepasitiki manimi. Todėl sakau:

– Tarp kitko, aš irgi einu į abu galus.

Ir nueinu. Paskui atsigręžiu. Jis tebežiūri.

Užsidegu cigaretę, išpučiu dūmų kamuolį ir sušvilpiu.

Ir tada nueinu į kitą pusę.

Stotyje žmonės visados skuba. Prisigretinu prie kažkokio pono ir kurį laiką skubu drauge su juo.

– Smagu, kai yra kur skubėti! – sakau.

Jis lekia laiptais į tunelį. Ir aš ten pat.

– O būna žmonių, – juokiuos, – kurie niekur neskuba. Kurmiai!

Jis perbėga tunelį ir štai jau kitais laiptais – aukštyn.

– Bet nedera iš tokių šaipytis, – aiškinu. – Tai nelaimingi žmonės. Jie niekados nesupras, kas tai sniegas... Laukinių bičių medus...

Ponas suklumpa ant laiptų, net kapeliušas nulekia.

– Duokit! – stveriu maišą.

– Paleisk! – šnypščia jis.

– Jokiu būdu! Jūs skubate!

Jis vis tiek tempia į save.

– Šitaip galite ir nespėti! – perspėju.

Ponas atsako rusiškai.

Žiūriu jam į akis. Ar verta tokiam padėti? Tegu sukasi kaip išmano.

Paleidžiu maišą ir nueinu neatsigręždamas. Yra tipų, kuriems jau niekas nebepadės.

TOLIMŲJŲ ŽVAIGŽDŽIŲ ŠVIESA

Geležinkelio bėgiai jautresnį žmogų nuteikia romantiškai. Jie dingsta už horizonto, o juk panašiai Lietuvoj dingsta ir žmonės...

– Jūs važiuojat šituo traukiniu? – klausiu kažkokio pono.

– Šituo.

– O kuom šitas geresnis už aną?

– Aš į Bezdonis.

– Gal ir man į Bezdonis? Kaip manote?

Jis nežinąs.

– O į Marcinkonis? – klausiu. – Nenorite? Anas traukinys švaresnis.

Jis vis dėlto lipa į šitą. Aš irgi. Jei valia važiuot kur nori – kodėl ne į Bezdonis?

Krūtinėj jaudulys: o kažin kokios ten, Bezdonyse, moterys? Gal kaip tik ten, krašte, kuriam niekad nesu buvęs, laukia svarbiausias gyvenimo nuotykis? Suspurda širdis ir nukaista ausys.

Traukinys pajuda, pro šalį slenka murzini namai, ir man visai negaila to, ką palieku.

Sudiev, Lietuva!

VAGONE

Vagone – toj uždaroj erdvėj tarp svetimų žmonių – visados baugu. Bet štai ponas, keliaujantis į Bezdonis. Atsisėdu šalia.

– Anuomet buvo toks traukinys „Ryga–Simferopolis“. Kažin ar tebevažiuoja?

Ponas trauko pečiais.

– Vis svajodavau, kad nuvažiuosiu į Simferopolį. Bet vis pristigdavo ryžto. O va šiandien, kai visur gali važiuot, į Simferopolį taip paprastai nebe... O juk įdomu: Simferopolis ir Sevastopolis! Vienas miestas ar du?

Jis atsiverčia laikraštį.

– O jeigu šitas traukinys staiga – brūkšt! – ir į Simferopolį! – juokiuos. – Kaip tada?

Jis šnarina puslapius.

– Matau, kad šneku sienon, – sakau ir demonstratyviai nusigręžiu į langą. Gal ne apie tai užmezgiau kalbą? Tačiau koks galų gale skirtumas – apie Landsbergį ar apie Simferopolį? Svarbu kitkas: žmogaus ryšys su žmogumi.

– Landsbergis praeina, – sakau. – O Simferopolis pasilieka.

Tyla. Panašu, jog maniškis bezdonininkas tokių subtilybių nesuvokia. Yra kietakakčių, kuriems akys atsiveria tik iškritus iš traukinio. Įsivaizduoju, kaip jis rėkia nutrūkęs sprandą, o aš tuo metu sėdžiu ant pylimo ir skaitau laikraštį.

Apmaudas dingsta ir man vėl smagu važiuot.

SVARBŪS DALYKAI, KURIUOS GALI PAMATYT TIK PRO VAGONO LANGĄ

Traukinys lekia per Lietuvą. Ir štai kažkur vidury laukų stovi žmogus. Išvydęs traukinį, kilsteli lazdelę.

„Kodėl jis taip daro? – mąstau. – O kas būtų, jeigu nekilsteltų?“

Ir man gaila to žmogaus. Juk ne vien traukinys – ir gyvenimas pro šalį! O jis tik mosuoja lazdele, naiviai tikėdamas, kad sustabdys...

Bet keista: kuo ilgiau galvoju apie tą žmogų, tuo labiau anas auga mano akyse. „Negali būti, kad jis nežinotų, jog nuo beprasmiško judesio niekas nepasikeis! O vis dėlto stovi Lietuvos vidury... Vienas prieš traukinį!..“

Traukinys didelis. Lazdelė maža.

O jis vis vien kelia!

Ir argi šitas jo veiksmas nėra humaniškesnis nei policininko?

O tie, kurie kelia ne lazdelę, o kultūrą, žemės ūkį – argi visa tai nepavirs plėnimis?

Ir kas žino, gal po daugelio metų, kai jau būsiu šią kelionę pamiršęs, atminty liks tik lazdelė – kaip balta obelėlė iš pavasario to...

Išlipu, ir Bezdonys man atrodo tokie pat gražūs kaip ir Paryžius, kurį kitados pasistačiau savo širdyje.

O moterys čia prastai apsitaisiusios. Aišku, jos nė negalėjo svajot, kad atvažiuosiu.

Iš būrio pasirenku tokią, kurios liūdnesnis veidas, ir sakau:

– Gal žinote, kiek laiko?

– Neturiu laikrodžio.

– O namie?

Namie ji turinti net keletą.

– Galėtume užsukt ir pasižiūrėt.

Ji linkteli. Namai esą čia pat.

Einam, ir aš džiūgauju, pademonstravęs aukštą sostinės stilių: viskas pasakyta, nors neištartas nė vienas tiesmukas žodis. Ir jau norisi tart, kad nuo šiol jos gyvenime viskas bus kitaip. Bet nusprendžiu: pasakysiu po to.

Užeinam į tuos namus. Kažkoks tipas su šlepetėm murkso prie stalo ir graužia česnaką.

– Kas tas toks?

– Tai mano vyras.

„Kam čia tas vyras?“ – galvoju.

– Dvylika valandų keturiolika minučių, – sako moteris.

Ilgai žiūriu į ją. „Ir kas iš to?“ – norisi šaukt. Bet pasakau tiktai tiek:

– Maniau, kad septyniolika.

Ir išeinu. Ir jau nebeatrodo man tas miestas toks kaip Paryžius. Jau norisi stverti pirmą papuolusį už sprando ir gerai papurčius riktelt: „O gyvenat, ponai, apsibezdėję!“

Betgi žinau: užuot susimąstęs, voš kumščiu kakton. Inteligentų čia nesimato.

Provincija!

Važiuojant traukiniu ir žiūrint pro langą, įdomių minčių kyla. „O!..“ – galvoju. Akys paplūsta ašarom.

Tarpinėj stotelėj įlipa žydinti ponia ir atsisėda šalia. Mane išmuša karštis.

– Juozas, – sakau.

– Ir kas?

– Nieko.

Žiūriu pro langą. Smulkmena, o vis dėlto nemalonu. Norėtųsi pasakyti, kad su žmonėmis derėtų bent kiek atsargiau elgtis. Jei nenori bendraut – kam tada žadint viltį, polėkį, erotines fantazijas? Tuščių vietų anava kiek!

Man tai kas – aš visko matęs. Bet jaunesnį, jautresnį žmogų tokie dalykai gali ir visai sugniuždyt.

Dėbteliu į tą ponią ir vėl nukaistu. Jei mokėčiau elgtis su gesintuvu, nukabinčiau nuo sienos ir apipurkščiau ją.

Bet tik atsidūstu ir spoksau pro langą. Prisimenu, kad šiandien neskaičiau laikraščių, negalvojau apie Lietuvą. Diena vis dėlto nepraėjo veltui.

VĖL PERONE

Jau tamsu, ir tik paslaptinga žibintų šviesa budina viltį geresnių laikų.

Už horizonto – „Ponių laimė“ ir „Vyrų džiaugsmas“. Bet neieškosiu. Svarbu – svajonė. Kai tikslas pasiektas – lieka pelenai.

Štai nebūčiau keliavęs į Bezdonis – ir iškiltų mano svajonėse karalių miestas su spindinčiais bokštais ir snieguotom kalnų viršūnėm, piemenų rageliais ir vaidilučių trelėm...

Bet mūsų žmogus mėšlinais kamašais įžengia į stiklo rūmus,

kur ant sienų – saulėti vangogai, ir dairosi varvančiom akim: „O kur čia kaukolinio sriūbtelt?“

Prieinu prie policininko ir sakau:

– Aš kaltas.

Jis kažko klausinėja, bet aš tyliu. Jis iškviečia pastiprinimą.

Ir man jau lengviau. Tegu vyrai aiškinasi. Kodėl vienas turėčiau kamuotis?

PRISIKĖLIMAS

Stotyje, kaip niekur kitur, atsiskleidžia individualybė. Štai prieina ponas ir klausia:

– Kur aš?

– Stoty.

– Kodėl?

– Turbūt norite važiuoti?

– Kur man važiuoti? Kodėl?

– Galit į Bezdonis. Gražus miestelis. Prie jūros. O kartais – kalnuose.

– Bet man nereikia!

– Tai kodėl – stoty?

Jis šluostosi akis.

– O jei važiuotumėt namo?

– Tikrai! – ponas pagyvėja, bet greit žvilgsnis vėl apsiblausia. – Ne. Ten esu buvęs.

Paspaudžiu jam ranką, linkėdamas ištvermės. Ką daugiau galėčiau padaryt?

Ir galvoju: kokie menki mano rūpesčiai prieš didelę kito žmogaus bėdą!

Ir man gėda. O vis dėlto juntu: būtent šią minutę manyje gimsta kitas nepalyginti gražesnis ir stipresnis žmogus.

Poemos apie vėją

PASIRYŽIMAS

Pavasarį tokios nuotaikos!.. Pakyli nuo stalo ir eini.

Paskui grįžti atgal.

Visa laimė – vasarą tie reiškiniai prapuola...

Bet štai rytas – giedras kaip jaunas vaišvila. Praveri langą, įkvepi išmetamųjų dujų – kalnus galėtum nuverst!

– Šiandien einu į koncertą, – sakau.

Ji pjausto kalafiorą.

– Smuikui su orkestru!

Kalafioras išslysta iš rankos, kraupiai dunksteli į grindis.

– Kas atsitiko?

– Nieko, – juokiuos.

O ji verkia.

– Tu niekados neidavai į koncertus.

– Užtat ir noriu nueit. Reikia vienąsyk pamatyt, kas tas yr.

Ji žiūri pro langą. Smulkūs petukai krūpčioja nuo tramdomo verksmo.

– Nūnai ir dūlė su sparneliais... O žmogus vis dar tebešliaužioja užsimerkęs... – pasakau ir paraustu.

– Bet smuikas! – šaukia ji. – Su orkestru!

– Taigi kad ne su kalafiorais! – šaukiu ir aš. – Nusibodo!

Ji atsigręžia. Akyse tiek jausmo, kad nuduriu galvą.

– O jeigu papjaus?

Skėsteliu rankom.

– O ką padarysi... Papjauti ir gatvėj gali.

Ūmai išvystu sceną: dirigentas mosteli peiliu. Raudonas kraujas varva ant baltųjų klavišų, o tolumoj rauda smuikas, griaudžia perkusija. Plojimai... Aš lenkiuosi ir lėtai susmunku ant grindų. Gėlės, gėlės, gėlės... Paskui – tyla.

– Gražu! – sakau.

– Tada ir aš kartu!

– Šiandien trečiadienis. Neporinėm dienom į koncertus porom nevalia.

Ji vėl pjausto kalafiorą, bet aš matau: netiki, kad valgysim dviese.

– Grįšiu... Akmenys paplentėm kauks...

Ji grąžo rankas.

– Kada tai bus...

– Greitai, – šypsausi. – Žmonės jau kaukia.

Tada ir ji šypteli. Rankoje peilis, o akyse – mėlynas kraštelis vilties.

Telydi mane tas lietuviškas vaizdas per amžius...

SUSIKAUPIMAS

Štai muziejus. Vis tiek diena prapuolė. Užsuksiu.

Žmonės apie muziejus visko prišneka, o ne taip jau čia baisu. Aišku, nemalonu: slegianti, migdanti atmosfera. Bet kentėti galima.

– Kiek kainuoja paveikslas su dešra? – klausiu budinčios ponios.

– Dvylika.

– O su avinu?

– Dešimt.

– Aviena atseit pigesnė?.. O su vaisiais?

– Trys.

– Na, na! – grūmoju. – Vaisiai pavasarį brangūs.

Ponia parausta.

– Tik jums...

Numoju ranka. Muziejuj ne vieta tokiems pokalbiams.

– Norėčiau pasiteirauti štai ko: tarkim, parsinešu paveikslą namo, pasikabinu ant sienos... O kas toliau? Gyvenimo ant sienos taigi nepasikabinsi!

Ji siūlo ant lempos. Anksčiau dirbusi Atgimimo srity.

Įsižeidęs trenkiu durimis. Ko aš ėjau į tą muziejų? Kodėl einu į koncertą?

Tačiau kur žmogui eit? Į politiką? Į Europą? Į namus?

Niekados!

Užsimerkiu ir vaidenas, kad mano gyvenimas nupieštas, pakabintas ant sienos, o aš rėplioju, nerasdamas išėjimo...

PRIEŠ TAI

Barokas visados nuteikia slegiamai. Trypčioju prie durų.

– Gal užsukam? – siūlau praeiviui. – Tamsta pirmas.

Jis dingsta už kampo.

Ir man baisu. Bet taip norisi lygiuotis į milžinus. Giliai įkvėpęs žengiu pro duris tartum į kapų rūsį.

– Ar koncerte muzikos būtina klausytis? – teiraujuos ponios prie durų.

– Nebūtina.

Man atlėgsta širdis.

– Jūs turbūt kasdien klausotės?

Ne. Ji niekada nesiklausanti.

Pašiurpsta kūnas. Vis dėlto kažkas čia negerai. Pasiteirauju, kur tualetas, ir nudūlinu į požemius. Pasėdėsiu ir gal praeis.

Išeinu gatvėn, susijaudinęs klausaus blogai suderintų variklių gausmo. Ak, kaip smagu!

– O žinot! – timpteliu kažkokį poną už skverno. – Buvau koncerte!

– Ir kas?

„Kaip tai kas? – užsigaunu. – Bet gal žmogus nepagavo esmės?“

– Koncerte buvau!

– Puiku, – linksi ponas. – Tik aš nesuprantu...

– Ir aš nesupratau! Bet prašom, – rodau duris.

– Aš nenoriu!

– Ir aš nenorėjau! Maniau – galas. Bet dabar jaučiuos lyg iš naujo gimęs.

– Tai kas ten yr?

– Savo kailiu reikia išbandyt. Drąsiau! Gal dar nepasibaigė.

Ponas dėbteli į mane, paskui – skersas – pro duris. Ir aš ūmai suvokiu, koks įžvalgus buvo poetas: pagimdys vargai galiūnus...

KELYJE (1)

Stoviu paplentėj, keliu ranką... Gal kas ir pavėžins.

Ir štai vienas sustoja. Žiūriu į vairuotoją – iš pirmo žvilgsnio bemaž normalus. Tačiau kodėl sustojo?

Aš niekados nesustočiau. Liksi be ratų ir be pinigų. O gali ir papjauti.

Nejaugi aš atrodau taip, kad mane galima net pavėžinti?

Toks pašoka apmaudas. Jei turėčiau peilį, išsitraukčiau ir parodyčiau jam.

– Būna, kad keleivis išmeta vairuotoją iš mašinos, – sakau.

– Būna.

– O būna, kad ir papjauna!

– Bū...

Žiūriu į tą tipą: jau nebeatrodo normalus. Nebetikiu, kad nuvažiuosiu.

Visa laimė, kad niekur man ir nereikia važiuot. Apsisuku ir nueinu.

KELYJE (2)

Štai pats vairuoju ir staiga matau: ponia kelia rankutę.

Man lieka vos keletas sekundžių. Su ponia, aišku, smagiau. Bet kodėl jinai prie krūmų? Stabtelsiu, o iš ten...

O jeigu ir ne... Vairuodamas dažnai užmiegu. O ponia dikta – gali ir pati viena pasmaugti.

Bet kažkodėl sustoju ir klausiu:

– Kur važiuojam?

– Į Panevėžį.

Nupuola širdis. Kodėl ne į Paryžių?

Drebančia koja spaudžiu pedalą. Šimtas! Gal ir paspruksiu.

Ir staiga girdžiu balsą.

– Už pusvalandžio – Panevėžys!

Sudreba rankos – vos ne į griovį. Maniau, kad vienas važiuoju. Be to – į priešingą pusę. Kuo toliau nuo prakeiktojo miesto.

Traukiuos į šalį. Deja, automobilis tokia vieta, kad nepasislėpsi. Paleidęs vairą, praveriu dureles, o kad jai nekiltų įtarimas, sakau:

– Po karo šitaip posūkį rodydavo.

– Kur jūs norite sukti?

– Visados reikia būti pasirengusiam. Automobilis senas – sukasi kada nori. Tokį pavogus būtų sunku parduoti. Pinigų neturiu. Visi sako, kad mulkis.

– Aš taip nepasakyčiau.

– Mulkis! – rėkiu. – Jei mane kas pagrobtų – cento niekas neduotų.

Nežinau, ar įtikinau. Laimė, automobilis pasisuka ir atsitrenkia į stulpą.

– Matot, kas darosi...

Ji išbėga į plentą. Stabteli „Zaporožietis“. Dvylas karšinčius iškiša galvutę.

– Į Panevėžį! – krykštauja ponia.

Gal perspėti jį? Bet seneliui per septyniasdešimt. Jei dar nesuvokė, kur gyvena, tokiam niekas nebepadės.

BOTANIKA

Pavasaris jautresnį žmogų nuteikia itin slegiamai. Per daug oro. Per daug šviesos. Traukia įlįst į tamsią kertę ir užsirūkyt.

Bet yra žmonių, kuriems tai nė motais.

– Einam į mišką, – siūlo panelė Rok.

– Ko? – susinervinu.

– Lietuvis ir miškas... Per amžių amžius...

„Amen!“ – norisi verkt. Bet kažkodėl velkuosi iš paskos. Netrukus įlendam į tankmę.

– Na, – sako ji.

– Kurgi ne! – atsakau.

Tankmėje šiurpiai klykteli paukštis, kūnas nueina pagaugais. Apimtas siaubo žiūriu, kaip jos rankos artėja prie mano gerklės.

Neriu ton pusėn, kur turėtų būti miestas. Šakos drasko veidą, širdis daužosi kulnyse. Bet štai miškas praretėja, ir jau matyti pirmieji priemiesčio namai. Godžiai traukiu krūtinėn svaigų išmetamųjų dujų kvapą. „Išgelbėtas!“

Atsigręžiu miško pusėn. Žalia ir liekna. Ir gryna... Ir apmaudu, kad neturiu kišenėj degtukų...

LAISVĖ

Kad ir koks būtum apsiskaitęs, o vis dėlto kartais kyla paika mintis prieiti prie nepažįstamos ponios ir susipažinti. Aišku, tai reiškia tik tiek, kad žiemą per mažai valgiau kopūstų.

Prieinu. Pavyksta iš pirmo sykio.

Bet kas toliau?

– Aš jau po pietų, – sakau.

– Aš irgi, – atsako ji.

– Dėkui Dievui! Vadinas, galim skirtis gražiuoju.

Ji žiūri nustebusi. O aš jau nebesistebiu. Vakar tas pats buvo.

Nueinu nieko neskolingas, niekuom neįsipareigojęs. Užtat ir šviesu širdy.

VIENATVĖ

Kai pamatau gatvėj vienišą žmogų, einu drauge su juo. Nesvarbu, į kurią pusę, svarbu, kad jam lengviau.

Štai jis atsigręžia.

– Ko?..

Nieko nesakau, tik užjausdamas linkteliu galva. Vieniši žmonės nervingi.

Ponas smunka į laiptinę. Rėplioju kartu su juo į devintą aukštą. Jis rakina duris, ir aš einu vidun. Jis stabteli ant slenksčio.

– Klausau jūsų.

– O aš – jūsų! – juokiuos.

– Ko reikia?

Sudėdu lūpas triūbele ir sutiurliurliuoju. Vienatvė ir muzika... Gražu.

Jis užtrenkia duris. Aš pabeldžiu keturis kartus.

– Jums laiškas!

Tyla.

Gal spirti iš kojos?

Nesupras.

Dūlinu žemyn. Liūdna, bet lieka viltis: gal nakčia susapnuos mano baltą veidą ir sugels jam įdiržusią širdį – vėl pavasaris praėjo pro šalį...

FINIŠAS

Sveikam žmogui atsidūrus ligoninėj – didelė baimė!

– Daktare! Man kojos neskauda.

– Žinau, – sako jis.

„Iš kur tu gali žinot!“ – vypteliu. O baimė dar didesnė.

– Pažinojau tipą, kuriam ligoninėj – brūkšt! – ir nurėžė dešinę, – kikenu. Bet iš tikrųjų šiurpas krečia. – Ir vien dėl to, kad konservatorius.

– Būna.

– O neturi būt! Jūs tikriausiai girdėjote apie sveikatos reformą: be prokuroro sankcijos koją pjaut – nevalia.

Jis tyli.

– Aš nepartinis!

Jis išeina.

Svarstau: šokti pro langą? Liksiu be kojų – bent žinosiu, kodėl...

Poemos apie jūrą

JŪROS LIGA

Nors esu visiškai blaivas ir bemaž sveiko proto, važiuoju prie jūros. Traukinys lekia sausumos plotais, ir man smagu, kad jūra dar toli.

Pajūrio mieste daug ką gali veikt: gert kavą, eit į koncertą, gulėt lovoj ir skaityt knygą...

Bet visa tai gali ir Vilniuj. Užtat ir neramu!

Aišku, gali sėdėt ant smėlio ir žiūrėt į jūrą. Bet jūrą esu matęs...

Pakylu ir einu vagonais atgal – vis keliom minutėm vėliau atvažiuosiu.

TRAUKINIO SINDROMAS

Būna, kad važiuoji traukiniu ir staiga užsimanai kam nors skelti per snukį. Va, gal anam ponui?

Tas dėbteli į mane. Ko gero, tą patį galvoja.

Skeltum ir palengvėtų. Paskui ir šnektelti būtų apie ką. „Kodėl jūs man?“ – „O kodėl ne?“ – „Dabar dažnai šitaip!“ – „O kas kaltas?“ – „Traukiat prie jūros?“ – „Taip, o jūs?“ – „Ne, aš į priešingą pusę.“

Bet čia taip neįprasta. Traukinys!

Tačiau toli gražu ne kiekvienam inteligentui priimtina ankš-

toj dvokiančioj laiptinėj tykoti kaimyno. Traukiny bent yra vagonas restoranas. Skėlei ir užkandai. O pro šalį – vaizdai... Europa!

Užsimerkiu ir matau, kaip prieinu – žybt žybt į kaktą. Paskui neskubėdamas – į restoraną. Muzika ir šaltibarščiai! Alaus? Ne ne. Dabar man ir taip smagu.

Bet kur tau! Įsivaizduoju, koks kiltų triukšmas!

Atsiduseš išsitraukiu butelį, mūkteliu pusę. Ašaros pasipila iš akių... Kas ir kada pasirūpins dvasiniu komfortu?

Ponas ūmai atsikelia, priėjęs skelia man į kaktą ir vėl nueina. Sėdžiu nustebęs. Ko gero, traukinys čia niekuo dėtas...

Ir man jau smagiau važiuoti.

JŪRA IR AŠ

Vėjo perpučiama senikė stypso vandeny ir žiūri Švedijon. Kas ją, lietuvę motiną, tokia pavertė? Girtuokliai sūnūs? Pensijų įstatymas? Stveriu už rankos ir nuvedu į kopas. Šypsodamas žiūriu į raukšlėtą veiduką.

– Žygiuok sau sveika, motinėle, kur Viešpats liepia.

Ta raudodama tipena atgal. Lydžiu akimis, o širdin smelkiasi kartėlis.

Išsimaudau ir stoviu ant tilto. Tačiau kiek galima?

Paskui valgau. Deja, tai irgi neužtrunka. O štai gerti galima kiaurą parą... Savaitę... Bet... Išgersi taurelę – jūra, moterys, kopos – visa tai išnyks iš akių.

Kai išnyksta Vilnius su visais valdininkais, visomis šlykščiomis įstaigomis – tada kas kita. Betgi čia jūra! Kuom ji kalta?

Pasėdėsiu verčiau ant suoliuko. Paskui ant kito...

„Išsisupus plačiai! – galvoju su pašaipa. – Vakarų vilnimis! – O po pusvalandžio jau su kartėliu: – Man krūtinę užliek savo šalta banga..."

Paskui liaujuos galvojęs. Kas iš to?

Ant suoliuko atsisėda ponia, dirsteli į mane ir atsiverčia knygą. Aišku, tai ne šiaip sau. Užsimerkiu ir matau, kaip mudu vaikštinėjam kopose, o paskui ridinėjamės sanatorijoje.

– Gerai, kad mes ne vengrai, – sakau.

– Ką turite galvoj?

Susimąstau. Ką aš turiu? Gal ir nieko. Bet negi jau matosi iš šalies?

– Mes gyvenam prie jūros, o vengrai...

Ji dirsteli į mane ir vėl į knygą. Matyt, ne apie tai šneku. Iš tiesų, kuo čia dėti vengrai? Pavydžiu lietuviams, kurie iš paprasčiausių žodžių sugeba užmegzti kalbą tartum virvę ir be jokių pastangų per penkias minutes užsikeberioti stačiai į miegamąjį.

– Šokinėja, raitos bangos ties krantu... – tyliai deklamuoja ponia. – Trys žvejų mergaitės...

– Trys... – kūkteliu. Mano balsas užlūžta ir ašaros pabyra iš akių. – Estija, Latvija ir... Ir kas dar?.. – paraudonuoju ir susigūžęs šluostaus akis. Džiaugiuos, kad ji į mane nežiūri.

Bet dabar ji kaip tik atsigręžia.

– Lietuva!

– Še tau, kas dedasi! – stveriu jos ranką ir bandau priglausti prie širdies. – Aš jūsų nepaliksiu.

Ji elegantišku angliškų judesiu ištraukia ranką ir vėl nusigręžia.

– Kaip greit mes pamirštam švenčiausius dalykus... O juk einam į priekį... – juokiuos, nors iš tikrųjų man skaudu. Šiandien nei vilties, nei gedulo diena. Kodėl turėčiau tuos dalykus prisimint? Ir kur šitam prakeiktam mieste priekis? Ar yra čia toks?

Ji pakelia akis, bet žiūri ne į mane, o į jūrą.

– Išsisupus plačiai! – rikteliu. – O man nusispjaut nuo Birutės kalno.

Ji nueina, aš pasilieku. Prisisemiu burnon smėlio ir įsibėgė-

jęs spiriu žuvėdrai į užpakalį. Ta nulekia. Nespėjau. Niekur aš nespėju.

Ir tegu. Ir nereikia man.

Vienatvė ir jūra... Gražu.

GRĖSMĖ

O šiandien jaučiuos gerai, nors jūra ten pat. Širdin plūsta melancholija: „Kas atsitiko? Kodėl aš taip?"

Gal ir gerai būtų jaustis gerai, bet visa bėda, kad žinai: tai ne šiaip sau. O va kai pabundi nusiteikęs prastai, lieka viltis – pro debesis švystels ir saulė.

Einu prie jūros ir suku ratus apie gelbėtojų stotį. Ar jie galėtų mane išgelbėti? Netikiu. Kol nepaskęsi, niekas tavęs negelbės. Tokie papročiai, tokios tradicijos. Tamsuolių kraštas.

Išsimaudau, bet vis tiek nepablogėja. Dabar jau rimtai susirūpinu.

– Kaip jūs jaučiatės? – klausiu, sustabdęs kažkokį poną.

– Gerai.

– Tai kas atsitiko?

– Nieko.

Nueina švilpaudamas.

Grįžtu į sanatoriją, krintu lovon ir susivynioju antklode. Gal praeis.

JŪRA IR ANTANAS

Vis dėlto kartais ir prie jūros gali pamatyt keistų dalykų. Štai Antanas eina su moterimi.

– Kam tau ta moteris? Juk turi žmoną!

Antanas mirkčioja, tarsi kviesdamas išgert. O gal tik smėlio į akis pribyrėjo.

– Ar ji žino, kad tu čia su kita? Aš galiu paskambint, jei pačiam nepatogu. O jūs, – kreipiuos į moterį, – eikit namo ir apsirenkit. Tu, Antanai, luktelk. Parvesiu į sanatoriją.

Kol ieškau raktų, jie dingsta minioje.

Antanas mano draugas, bet tiesa svarbiau. Vaikštinėja su moterim ir įsivaizduoja kažin ką. Tarsi tai būtų kėdė ar kitokia vertybė, pakylėjanti virš minios.

Ir daug čia matau tokių.

O tu būk asmenybė! Tada ir moterų nereikės.

NUŠVITIMAS

Niūriai nusiteikęs dūlinu prie jūros ir staiga... Taip, tai jis! Tas pats, kurį šitiek sykių rodė lietuviams per televizorių ir nuo stulpų. Narys.

Man pakerta kojas, it kūjis daužosi širdis. Svirduliuodamas einu paskui jį ir dairaus į žmones. Ar mato? Ar matydami suvokia?

O žmonės šliaužia prọ šalį, tarsi nieko nebūtų atsitikę. Stveriu vieną už skverno.

– Tai jis! – kuždu ausin. – Tas pats!

– Ir kas?

– Jis gyvas!

– Tegu sau...

Sudreba rankos. Skelčiau kakton, bet gal žmogus iš kaimo. O narys štai nusirengia... Man užgniaužia kvapą. Nejaugi?.. Taip, jis brenda į jūrą. „Žiūrėkite!"– norisi rėkt, bet bijau išbaidyt. Ką jis čia veiks? Tyrinės šelfą? Ieškos naftos? Savo švelnia oda išbandys jūros užterštumą ir žus, kad gyventume mes? Iš akių man pabyra ašaros. Tyliai brendu jam iš paskos.

Narys pūkšteli į bangas. Ir aš plaukioju aplinkui. Tam pačiam vandeny! Ak, kaip norėtųsi bent pirštų galiukais paliesti jo baltą kūną! Persižegnoju ir nuveju nuodėmingas mintis.

Narys pirsteli vandenin. Aš plaukiu paskui burbulus.

O juk nenorėjau prie jūros. O atvažiavęs dūsavau: nuobodu. Kokia gėda!

Narys lipa į krantą. Mano širdin skverbiasi rudeniška gėla. Jis nueis savais keliais, dings paslaptinguose labirintuose, o aš liksiu čia, Lietuvoj...

Bet penkios minutės laimės!.. Ar šito žmogaus gyvenimui maža?

JŪRA IR KRANTAS

Gal prie jūros būtų ir gerai, jei nebūtų jūros. Bangų ošimas primena kažką tolimo ir prarasto. Smėlis byra pro pirštus tartum laikas. Brendi per kopas ir pajunti esąs vėjo pustoma dulkė.

Tuo tarpu Vilniuj, žengdamas grindiniu, net jeigu jis ir išardytas, kaip dabar madinga, jauties tvirtai ant žemės.

Prie jūros klykia žuvėdros ir tam klyksme girdi graudžią motulės aimaną: „Ne taip, ne taip gyveni, sūnau!“ Ir juk tikrai...

O štai miesto sutemose išgirsti klykiant žmogų, kurį pjauna tartum dobilą. Beldies pas Antaną: „Kur gyvename?! Kur einame?! Kiek šitai gali tęstis?!“ Pakiliai svarstant tokius valstybinės reikšmės klausimus, ištuštėja vienas, nejučiom atsiranda kitas buteliukas... O širdin skverbiasi ramybės ir tvarumo dėsnis: šitai tęsis amžinai.

Jūron grimzta saulė ir ūmai suvoki, jog šitaip nugrims visos tavo viltys ir svajonės. Laivai horizonte... Tavojo nebesimato ir supranti, kad niekados nebepavysi. O gal jo nė nebuvo? Ko tik neprasimanai iš dyko buvimo...

Miesto saulė neturi papratimo grimzt. Ji dingsta nejučiom,

kaip nejučiom dingsta iš kišenės litai, kaip dingsta automobilis iš ten, kur buvai palikęs... Tačiau tai taip smulku, buitiška, kad nė kiek neerzina. Ir nėr kada vaikytis laivų, nes vaikosi tave palaidi šunys. Ir visados atsiranda tiek daug reikalų, kad net pats imi jaustis reikalingas.

Prie jūros nėr jokių reikalų, todėl itin aiškiai suvoki: o juk ir į šią žemę atėjau be reikalo. Nusiminęs dairais gintaro. Kur tu dabar, Jūrate?

Namie tas praeina. Ekrane burbuliuoja muilas, virtuvėj – puodai, prie šalies – pati. „Koks tavo vardas?" – „Jūratė aš..." Truputį nustebęs mirkčioji muilinom akim, tačiau greit pripranti: o gal taip ir turi būt...

Bangos išmeta krantan pažaliavusį butelį, ant kurio paslaptingas užrašas „Absolut". Ir vaidenas tau žalios Robinzono salos, čirškia cikados ir – ak, kodėl, kodėl aš čia? – dūsauja vėjas ir tu. Ir plasnoja, šnara viršum galvos Kruzenšterno burės...

Visa laimė, nakčia susapnuoji, kaip švelniai šnara popieriai, čirškia telefonai, ir vėl norisi ten, šilton rašalo jūron...

„...tą galią suteik, ko taip trokšta širdis, taip galingai išreikšt, kaip ir tu..." – nejučiom kužda lūpos prie Baltijos. Bet įsiklausai į save: jokio galingumo. Nei viršuj, nei apačioj. Nei piniginėj. O vis dėlto taip norėtųs išsisupti plačiai... Nors vieną kartą...

Bet štai tolsti nuo jūros, šmėsteli rodyklė: „Pravieniškės – 6 km". Ir pajunti, kaip tas noras blėsta. Pravažiuoji Lukiškes – ir jau visai patenkintas, kad esi tik mažas žmogus su maža savo tragedija. Kam tos sūpynės!

Ir kam tos tragedijos! Pūkšteli vonion – stiprus, didelis. Ir tiki savim: aš galiu pasiekt kitą krantą!

Argi ne tai svarbiausia?

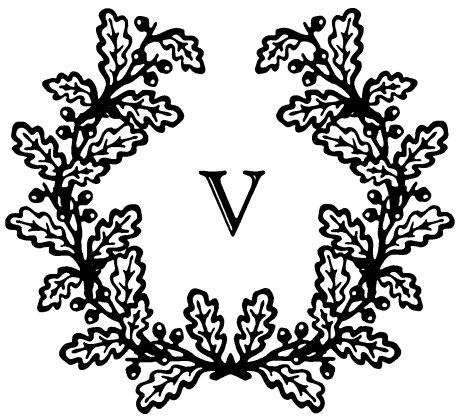

Gamybiniai santykiai ir klasių kova miestuose
Vergovinių santykių užuomazgos (už darbą nemokančių įmonių paplitimas Šiaurės Lietuvoje ir Kauno žemėse)
Laisvieji miestiečiai
Lietuvių kultūros šuolis
(nuo kirvio iki minosvaidžio)

Poemos apie didžius darbus ir nepaprastus žmones

KASDIENIAI STEBUKLAI

Prieš kurį laiką mes, pradedantys bedarbiai, susiburdavom tarpuvartėj ir svajodavom. Tarnauti žmogui! Daryti gera! Darbuotis vardan!.. Deja, paskrajoję padebesiais, greitai nutūpdavom į savo ankštas palėpes. Ką tujen gali nuveikti be pinigų ir titulų? Mums atrodė: aukštiems žygiams reikia didelių žmonių, nepaprastų gabumų, revoliucinių situacijų...

Bet vieną sykį mus nugirdo senelis Ramanauskas, pasiklausė, pakreipęs galvikę, ir tarė:

– Klystate, vaikai. Visai nebūtina dairytis už horizonto. Štai pažvelkite kad ir į mūsų namą. Sakytum pilkas, standartinis monolitas. Gyvena paprasti, eiliniai žmonės. O juk visai neseniai būtent čia atsitiko nuostabus įvykis.

Senelis užsisvajojo. Į pilkumas nukreiptose akyse žybtelėjo ne šio tūkstantmečio ugnelės. Visiems tarytum šilčiau pasidarė.

– Papasakok, dėde.

Ramanauskas ilgai krenkštė ir čiaudėjo, bet kai prabilo, jo balsas gaudė it varpas.

– Sykį vienas jaunas ponas leidosi laiptais iš tryliktojo aukšto, o kitas ponas, jau pensininkas, kopė aukštyn. Susidūrė jie devintajam aukšte.

Mes susižvalgėm. Gerai įsivaizdavom šią sudėtingą situaciją,

kurioje jaunasis ponas turėjo neribotą pasirinkimo laisvę, o senasis – geriausiu atveju tik lazdą ir suvokimą, jog laisvė – tai įsisąmoninta būtinybė.

Ramanauskas tęsė:

– Ir sunku dabar pasakyt, kaip ten buvo, – ar tas jaunikaitis vykdė specialią užduotį, ar jam tiesiog pagailo senelio, taip sunkiai kylančio į viršų, – pagaliau tai nė nesvarbu. Tik staiga jis čiupt pensininką už barzdos, šmakšt į šiukšlių vamzdį...

Nuo įtampos mums užgniaužė kvapą: dabar viskas priklausys nuo senelio savimonės ir nestandartinio požiūrio į standartines aplinkybes.

Ramanauskas pakėlė įkvėptas akis, ir jo balsas gaudė dar stipriau.

– O pensininkas iki tol – įsivaizduojat! – net lėktuvu nebuvo skridęs. Čiagi – išsyk vamzdis! Aišku, žmogui baugu, bet ir smagu. Lekia žemyn, vėjas švilpia pro ausis, o jis šypsosi pro ūsus: „Be reikalo atseit maniau – gimęs šliaužiot, skraidyt negali...“

Dabar mes jau vargais negalais valdėmės. Revoliucinis požiūris!

– Ir štai kelionės pabaiga – įkrinta pensininkas į šiukšlių konteinerį.

Kai kurie mūsiškiai jau nebegalėjo tvert ir ženklais prašė, kad senelis liautųsi, tačiau tas tik atlošė petelius ir išpūtė krūtinę. Lengvas brizas draikė ant pakaušio paskutines garbanas, ir jis mums atrodė panašus į signatarą, kokie šie vaizduojami senųjų meistrų freskose.

– Nuo nepaprastų įspūdžių gausos žmogus jau gerokai apdujęs, o čia berods dešimtajam aukšte kažkoks ponas išverčia vamzdin kibirą šiukšlių: konservų skardinės, paketai, tušti alaus buteliai... Ir visa tai pabyra mūsų šauniajam keliauninkui ant galvos. Po kurio laiko tas pats pabyra iš vienuoliktojo... Pensininkas jau kelsis ir eis, ogi žiū – koja lūžusi!..

Daugelis mūsiškių vos gaudė kvapą, o panelė Anabel Ly žagtelėjo ir susmuko ant smėlio.

– Ką darys žmogus, – tęsė Ramanauskas. – Tupi konteineryje, o ant galvos jam vis byra... Pribėga maža mergytė. Pensininkas išpučia žandus, išsprogina akis ir sako: „Dangus griūva!"

Mes tik žiopčiojom. Kokia orientacija! Koks šiuolaikiškas sugebėjimas prisitaikyt prie žaibiškai besikeičiančių aplinkybių! Štai ji, senoji gvardija!

– Mergytė ploja delniukais: „Dangus gliūva!" Susirenka būrys kaimynų, prisistato policininkas Kontrimas, nusileidžia laiptais netgi tas ponas, kuris pensininką šiukšlių vamzdin įgrūdo. Visi žiūri ir juokiasi. Ir pats pensininkas šiepiasi patenkintas šitiek džiaugsmo žmonėms suteikęs. Visiems smagu: puikiai prasidėjo diena!

Mūsiškiai be žado raičiojosi po kiemą. Aš, nuskitiniavęs prie gatvės, godžiai traukiau plaučiuosna šviežią išmetamųjų kvapą.

O Ramanauskas kalbėjo:

– Taigi, brangieji, nelaukim malonių nei iš valdžios, nei iš televizijos, nesvajokim apie kažkokį neva už horizonto žydintį nuostabų sodą. Tuščia jo! Kiekvienas, net ir paskutinis klipata, jei tik jo širdis dar nesurambėjusi, gali suteikt džiaugsmo savo artimui. Kaip sakė didis indų poetas Kalidasas: „Jeigu šią dieną puikiai pragyvensim, tai vakarykštė bus tarsi laimingas sapnas, o rytdiena – vilties pašvaistė..."

Ir, treptelėjęs sugipsuota koja, senelis pabaigė savo pasakojimą tokiais žodžiais:

– Skubėkim daryti gera!

Ir, patikėsit ar ne, bet nuo to sykio mes ėmėm labiau pasikliauti savim ir jau kur kas toliau pažengėm. Štai panelė Anabel Ly – ta Izraelyje net ant stalų šoka...

Ar imu aš knygą, ar liečiu aš lyrą – visados girdžiu, kaip didingai dunda ant laisvės ašies gerai suteptas Valdžios Aparatas, kaip galingai ūžia ir gaudžia po visą kraštą išsišakojusios ministerijų bei departamentų arterijos, kaip nesulaikomai ir greitai – plika akim net neįžiūrėsi! – kabinetų gelmėj sukasi tūkstančių tūkstančiai sraigtelių...

Naktį pašoku, šalto prakaito išpiltas. Jaučiuos menkas tarsi kiemsargis Grigas, išėjęs kieman nusišlapint ir netikėtai išvydęs viršum galvos Grigo ratus.

Kaip keista žinot, kad visa tai ūžia, dunda ir sukasi dėl manęs, dėl tavęs, dėl Grigo...

Šitaip byloja žilabarzdžiai įstatymų žyniai bei Konstitucijos aiškintojai.

Bet ne, negali to būt! Man gėda! Kuom aš nusipelnęs?

Susirenku popierius, persižegnoju ir neriu Aparato skylėn.

Išūžia man ausis, išsuka smegenis ir išsunkia kišenes.

Priploja įstatymu.

Nuogas ir basas, išmestas į dilgėles, laižaus žaizdas.

Ne, dėkui Dievui, ne dėl manęs.

Bet kam tada visa tai?

Deja, mes augam, kovojam ir mirštam taip ir nesužinoję, kas ir kokiu tikslu užsuko šį nuostabų mechanizmą...

ŠIRDIS KOSMOSE

Andai prieina prie manęs trumpas žmogelis ir sako:

– Duok per ausį.

Ilgai žvelgiu į jį: sudžiūvęs, net vėjo perpučiamas – aiškiai neprisitaikęs prie rinkos.

– Už ką turėčiau duot?

Jis nuduria galvą.

– Šiaip sau...

Susigrūdu rankas į kišenes. Keista, bet vis dar pasitaiko romantikų, bandančių nors šį tą veltui gaut.

– Bent batus nuvalytum... Armonika pagriežtum... Šiaip sau neduosiu.

Jis tarsi dar labiau sutrumpėja. Akys paplūsta ašarom. Apsigręžia ir nueina.

Daugiau jo niekada nebemačiau. Tikriausiai bus pasikoręs.

Bet ką galėjau padaryt? Prieš gerą dešimtmetį įvyko Didysis Sprogimas – štai nuo tada mes tolstam vieni nuo kitų ir nėr jėgos, kuri suartintų lietuviškai šnekančius kūnus.

Kosminis šaltis sukausto sąnarius.

Ir vis dėlto kartais virpteli širdis: gal reikėjo duot?

Bet juk duosi vienam – ir kitas paprašys. Duosi kartą, antrą – ir papras, ir visai pasileis...

UŽMOJAI

Pas Juozapą sutinku Antaną. Aš nusiperku pliauską – patykojęs pritvosiu Juozapo ožką. Antanas – kirvį.

– Smagus kirvelis! – sakau su pavydu. – Bene žmoną kirsi?

Jis purto galvą.

Sumišęs slepiu pliauską užanty. Antanas visados buvo narsesnis už mus, visados tikėjom: toliau nueis.

– Vadinas, brolį?

Jis moja ranka. Man net kojas pakerta.

– Nejaugi tėvą?

Antanas šypteli.

– Kuolą tašysiu. Tvorą tversiu.

Traukiuos į šalį. Didis žmogus, nesuvokiami planai. Tokiais geriau žavėtis iš tolo.

MAŽOS GUDRYBĖS

Kartą gyveno labai suvargęs žmogus, ir jam jau nebebuvo jokios išeities, tik eit ir vogt. Nueina prie kaimyno namų, pasislepia ir laukia, kol tasai užmigs. „O tada aš batus pavogsiu!"

Čia staiga išdygsta policininkas Kontrimas ir sako:

– Bene galvoji, žmogau, kaip batus pavogt?

– Ne, – atsako tas. – Galvoju, kokių žmonių mūsų kaime daugiau: blaivų ar girtų?

Policininkas tučtuojau nulekia skaičiuot, o žmogus tuo tarpu – capt! – ir pavagia batus.

Geri bateliai, beveik ne kaliošai!

...Šiandien, sako, jis jau Europon išėjęs.

DANGAUS IR ŽEMĖS SŪNUS

Nors policininkui Kontrimui dar tik penkiasdešimt – jis jau lėktuvu skrenda!

– Ar pilotas yra? – domisi.

– Turėtų būt, – sako panelė Stewardess.

– Dabartės mes jo valioj, – šypteli policininkas. – Aišku, aš neabejoju, kad jis profesionalas, gal net konservatorius. Bet juk ne paslaptis, kiek daug nūnai žmonių, kurie sakytum tikri kelmai, o kaip aukštai pakyla! Nevalia prarast budrumo...

Išsitraukęs tam tikrą vamzdelį, kyšteli po nosim.

– Jei anas papūstų...

– Kad pas mus neįprasta!

„Išsisukinėja!“ – krūpteli policininkas.

– Gal galėtumėt jį pašaukt. Norėčiau šnektelt. Man regis, kairysis sparnas atšokęs.

Iš tikrųjų Kontrimas norėtų pamatyt, ar pilotas sugebės pereit denį nesvyruodamas.

– Nusiraminkit, – šypsosi panelė. – Jau greitai kelionės pabaiga.

Policininkas persižegnoja. „Pabaiga! Tai ko ji dantis rodo? Bene irgi... Na, žinoma... Negi anas vienas mauks.“

– Va! – tūpteli.

– Oro duobės.

Kontrimas išsitiesia, bet nuotaika visai sugenda. „Duobės... Kurgi ne! Žvyrkeliu mat važiuojam...“

Dabar jis jau neabejoja, kad lėktuvas girtų rankose. Nusprendžia, kad geriausia, ką šitoj situacijoj gali nuveikt: panaudoti specialiąsias priemones. Daiktas, panašus į pistoletą – kišenėj. Gal nusinešt pas pilotą? Sykiu ir pakontroliuotų, kad anas nemauktų permier. Juolab neaišku, ką geria. O čia – nesyk išbandytas 40-ojo kalibro „Pilztukas Caucolini's“.

– Pašaliniams draudžiama!

– Štai kaip! – pašaipiai sako policininkas. – Mes jau pašaliniai.

Tulžingai šypsodamas grįžta į savo vietą. „Bet ko gi aš tikėjaus? Kaip ant žemės, taip ir danguj... Tebūnie jūsų valia...“

Užsiverčia ir – kaip ant žemės – maukia iki dugno.

Didieji XX a. žygiai

AKCIJA

Tikrai nenorėčiau darsyk kalbėt apie tai, kad būtina taupyt. Padoriam žmogui tai savaime suprantama, užsukęs kokion valdžios įstaigon iškart pajusi: aktyvų veiksmą bei gerą žodį valdininkai taupo būtiniausioms savo reikmėms. Šiais žiauriais laikais tai sukrečia iki ašarų. Juk nuo aktyvių veiksmų jau nebegelbsti suveržti diržai, o žodis taip pat yra ginklas. Išgirdęs gerą žodį ten, kur jo visai nesitiki, klientas kaipmat kristų negyvas.

Deja, kitoks vaizdas krūmuose, tarpuvartėj... Kiek pastangų vien bergždiems įkalbinėjimams!

Esant tokiai padėčiai itin maloniai nuteikia būtent eilinio piliečio heroizmas. Žmogaus, paskutiniu XX a. sunkmečiu žengiančio tiesiai iš gatvės, bet įstengiančio pakilti virš kasdienybės, surasti rezervų, tapti kelrode žvaigžde...

Štai ponas K. (pavardė autoriui žinoma) eina pas chirurgą ir prašo:

– Norėčiau, kad pašalintumėt organą.

– Kurį organą?

– Centrinį.

– Kodėl?

– O kad labai daug energijos ima!

– Tikiuosi, tai ne akimirkos užgaida? Žinot, pasitaiko...

– Jokiu būdu! – įsižeidžia ponas K. – Kuom jūs mane laikote? Esant dabartinei ekonominei situacijai...

– Bet gal yra kitokių variantų?

Ponas K. tik ranka numoja.

– O kuom gi aš, prastas žmogus, dar galėčiau prisidėt prie taupymo programos?

– Suprantu, – sako daktaras. – Ar norėsit paskutinįsyk pabūti su juo dviese?

Ponas K. demonstratyviai nukreipia žvilgsnį į lubas. Daktaras uždeda ranką jam ant peties.

– Matau, esat labai įskaudintas...

– O kaipgi! – šūkteli ponas K. – Juk šis organas, po teisybei, sutvertas tarnaut žmogui! Tačiau kas darosi! Tam tikram gyvenimo tarpsny viskas apsiverčia aukštyn kojom ir žmogus, net jeigu jis – tik įsivaizduokit! – mokslo vyras ir liberalas, – pats tampa jo tarnu ir net vergu. Taigi savo organą aš galėčiau palyginti nebent su valdžios organais...

– Ko gero, jūs teisus, – linkteli daktaras.

– Tik pagalvokit, kiek sutaupysiu energijos, kurią dabar švaistau nežinia kur ir nežinia kam! – karščiuojasi ponas K. – O kaip prašvis galva! Galėsiu galvot vien apie Tėvynę. Ir jei mano pavyzdžiu paseks jaunimas!.. – Žmogus užsisvajoja ir švytintis jo veidas daktarui dabar atrodo itin gražus. – Manau, neprabėgs nė pusmetis ir sužydės Lietuvėlė! O svarbiausia – per žydintį kraštą žengs tikrai laisvas ir nepriklausomas žmogus! Juk antroji pusė kartais baisiau nei rusas...

Suskamba telefonas, daktaras pakelia ragelį. Iš pradžių jo veidas parausta, paskui išblykšta ir tampa rūstus.

– O žinai, brangioji... Galbūt aš niekados nebegrįšiu...

...Tą patį vakarą ligoninės sienlaikraštyje ponas K., be kita ko, įrašo tokius žodžius: „Kol kas mes trise: aš, daktaras ir asistentas. Bet nėr abejonės, kad mūsiškių daugės. Aš kreipiuos į

visus geros valios žmones. Tėvynė pavojuje! Taupykime, broliai! O taupydami nesidairykim, ką atimt iš kitų, bet ieškokim vidinių rezervų. Jų tikrai yra!“

Miega ponas K. ilgai ir kietai – kaip ir dera žmogui, atlikusiam pilietinę pareigą.

NUŠVITIMAS (1)

Ėjo pirmieji Nepriklausomybės metai. Prokuroras Baltramiejus, alsuodamas grasinimais bei rūstybe, snaudė savo kabinete.

Ūmai suskambo telefonas, ir prokuroras išgirdo Barmaliejaus balsą: „Baltramiejau, kam mane persekioji? Kelkis ir eik namo, tenai tau bus parodyta, ką turi daryt“. Baltramiejus atsikėlė ir išėjo. Namuose rado gausiai nukrautą stalą ir tris dienas valgė bei gėrė. O tada jam tarsi žvynai nuo akių nukrito ir jis ėmė skelbt, kad Barmaliejus yra doras Lietuvos pareigūnas.

Tai buvo persilaužimo momentas prokuratūroj, mat iki tol ten labai ginčytasi, ar prokurorui pritinka talkint plėšikams.

NUŠVITIMAS (2)

Juozapas gavo į snukį.

Ilgai jis stovėjo, žiūrėdamas į žvaigždes, pagautas pakilaus, šventiško ūpo. Juk Juozapui buvo jau per keturiasdešimt, o gavo jis pirmą sykį.

Ir negali sakyt, kad Juozapas būtų buvęs toks jau mulkis, kad niekas jam neduotų. Anaiptol! Buvo jis gavęs ir laisvę, ir žmogaus teises...

Bet juk tai – visai kas kita!

Gavęs snukin Juozapas liko toks nustebęs ir sujaudintas, kad

net nespėjo paklausti: „Už ką?“ O kai atsitokėjo, to žmogaus ir pėdos buvo ataušusios.

Dabar Juozapas stovėjo ir stengėsi įtvirtinti atminty visas to įvykio detales, idant galėtų papasakoti vaikams, giminėms ir artimiesiems. Jis prisiminė, kad tas vyras davė iš dešinės. „Vadinas, konservatorius. Tačiau kokie mano nuopelnai šitai partijai? Jokių! Už ką tad man tokia garbė?“

Kad duoti galima ir netgi reikia – tuom jis neabejojo. Bet manė, jog tam turi būti rimta priežastis ir ypatingas pasiruošimas. Na, bent jau toks, kaip duodant ordiną.

O va klasikos herojaus mintis: „Jei boba pradeda vepėti, drožk su kumščiu į dantis, kad apsilaižytų“, Juozapo nuomone, tik nevykęs pokštas ir blogas pavyzdys jaunimui, nors, aišku, pasitaiko situacijų... Porąsyk šį veiksmą būtų atlikęs ir savo namuose, deja... Aukštasis humanitarinis pilotažas, baikštus būdas ir abejotinas fizinis pranašumas atimdavo ryžtą net ir aukščiausios įtampos šeimyninės laimės minutėmis.

Betgi šiąnakt jokios priežasties nebuvo! Juozapas paprasčiausiai styrojo gatvėje, tas ponas priėjo, davė ir vėl nuėjo.

„O gal jau persekioja kitaip manančius!“

„Bet apie ką aš kitaip manau?“

Ir suprato Juozapas, kad apie nieką jis kitaip nemano ir netgi išvis nieko nemano.

„Na ir tegu!“ – pamanė ir tada ūmai tapo lengva širdyje.

Įsižiebė žvaigždės... Išplaukė mėnulis... Praskrido Paksas...

Ir Juozapas jau nebesvarstė: „Už ką?“ Jis mąstė šitaip: „Ir gerai, kad nežinau. Paslaptis – juk tai taip gražu! Be to, nežinia, kas šiandien padoriau: gauti kyšį ar gauti į snukį. Galiu tik didžiuotis, kad gavau nė už ką, nes kiek yra tokių, kurie nusipelnę, o negauna... Ir tas vyriškis! Juk jis nuėjo neatsigręždamas, net nelaukdamas dėkingumo. Štai kokių žmonių esama Lietuvoj! O mes verkšlenam. Gėda! Gyvenimas eina gražyn, ponai!“

Iškėlė Juozapas rankas ir užčiuopė Tėvynės pulsą... Pulsas buvo neritmingas ir vos juntamas.

O juk ne kiekvienam, oi ne kiekvienam pavyksta užčiuopt! Manding, smegenys vis dėlto sukrėstos.

AUKŠTUMOS

Sakau: nedera iš senelio atimt lazdą, o juolab – išvežt jį rogutėmis į mišką. Jei senelis bus tinkamai prižiūrimas ir auklėjamas, iš jo dar gali kas nors išaugt.

Senelis Puipa, išgėręs kisieliaus, dažnai sakydavo:

– Norėčiau skraidyt!

Namiškiai plodavo jam per petį ir dar įpildavo.

Ir štai sykį, ganydamas ožką, senelis nuklydo į oro uostą ir, sutikęs ten mėlynai apsitaisiusį poną, tarė:

– Norėčiau į lakūnus eit.

– Ko gi dabar į lakūnus?

– Lakūnas aukštai pakyla... Ir moterys tada kitaip žiūri...

– Suprantu, – tarė ponas ir nuvedė jį į teritoriją, kur buvo daug lėktuvų.

– Ir aš galiu skrist? – klausė senelis. – Šokt ir lėkt?

– O ko gi ne?

– O kad neturiu teisių!

– Kas ten stabdys...

– O kaip pakilt?

Ponas parodė ir pasišalino.

Netrukus senelis jau buvo virš debesų ir net pamojo skrybėle Jurgiui K., kuris kaip tik tuo metu grįždamas iš Kinijos lėkė pavėjui...

Šiandien – žmonės šneka – senelis jau ir į Premjerus žada kilt. Ir tai puikiausias įrodymas, jog tikėjimas kalnus verčia.

O jei iš senelio būtų tik pasijuokta? Taigi jis ir šiandien tebeganytų ožkas kaip daugelis jo bendraamžių ar net kur kas jaunesnių vyrų.

PAREIGŪNO ŠIRDIS

Kartą gyveno Lietuvos Respublikos pareigūnas. Ir tiek jis buvo visko pertekęs, kad net pats didžiausias kyšis nebegalėjo pradžiugint. Sėdi nusiminęs, drasko popierius ir šaukia:

– Jei kas įteiktų man tokį nežinau kokį, dosniai tam atsilyginčiau!

Atneša jam tokį, atneša kitokį – nepralinksmėja pareigūnas.

Sykį nueina jis pas vieną ponią, sugula jie į pūkus, o ta ir sako:

– Tavo širdis stovi.

Pareigūnas apsičiupinėja kūną. Tylu, ramu.

Eina jis pas daktarą. Tas klausia:

– Ar seniai stovi?

– Bene aš žinau? Nebuvo kada širdies klausytis.

Daktaras pragręžia pilvą, išima širdį. Bjaurus pūzras, taukais apgargėjęs...

– Meskit lauk! – šaukia pareigūnas. – Žmoguje viskas turi būti gražu!

– Negerai be širdies, – sako daktaras.

– Ko jau negerai? – stebisi pareigūnas.

– O va gauni ką nors, širdis suplaka tankiau. Smagu!

Pareigūnas prisimena, kaip nieks jo pradžiugint nebegali...

– Širdžių turim, – sako daktaras. – Galvų trūksta.

Įstato pareigūnui jauno pakaruoklio širdį, ir tas išeina iš ligoninės.

Ir vos tik pažvelgia į Lietuvą, krinta negyvas.

Tujen, skaitytojau, nepatenkintas: manai, kad aš galėjau ir ką nors gudresnio sugalvot.

Gal ir galėjau, bet gyvenimo tiesa man svarbiau nei meninė išmonė.

BEDUGNĖS IR SKRYDŽIAI

1

– Gana! – tarė Grigaravičius ir išmetė Patriūbavičių iš darbo.

O darbas tais laikais daugeliui lietuvių buvo nepasiekiama viršūnė. Nenuostabu, kad Patriūbavičius krito ilgai. Iš pradžių regėjo Havajus ir užuodė prancūziško konjako kvapą. Žemėliau šniokštė Baltija ir putojo „Alita". Dar žemiau sučiurleno Aukštaitijos upeliai ir padvelkė dzūkišku samagonu.

Paskui jau tik vamzdžiai gurgė.

– Odekolono aš negersiu! – griežtai tarė Patriūbavičius.

Toks mat buvo žmogus!

Tokie turi laimėt. Jei ne šiam, tai kitam skyriuj.

2

Kai Patriūbavičius neteko darbo, jis turėjo tik šimtą litų. Bet nenusiminė. „Misdamas duona ir vandeniu išsilaikysiu du šimtus dienų. O tada bus matyt. Juk šitaip maitindamasis tapsiu kitu žmogum."

Tikrai! Po dviejų šimtų dienų Patriūbavičius tapo labai rūstus. Ir labai jis užsinorėjo prancūziško konjako, o dar labiau – lietuviškos mėsos. Iš kieme žaidusių vaikų būrio išsirinko riebiausią ir pažadėjęs kai ką parodyt įsiviliojo savo kambarin. Čia jau burbuliavo puodas.

– Rodyk, dėde, – prašo vaikas.

– Tuoj, vaikeli, – sako Patriūbavičius ir pasiriša servetėlę.

Bet vis kažko delsia. Šitaip prabėga dvidešimt minučių.

– Greičiau! – rėkia mažylis.

Patriūbavičius atsidūsta, paima peilį...

Ir staiga atsilapoja durys, vidun įžengia Ispanijos pasiuntinys ir praneša, kad Patriūbavičius skiriamas Grenados gubernatorium.

Šiandien ir vaikas sveikas, ir Patriūbavičius sotus!

Štai kaip netikėtai išsisprendžia net painiausios problemos, jei turi kantrybės ir vilties, jei neprarandi tikėjimo ateitimi.

IŠVAKARĖS

Anuomet Patriūbavičius darbavosi pašto viršininku: atklijuodavo vokus, išimdavo atvirukus ir, ištrynęs sveikinimus, vėl parduodavo kaip naujus.

– Negražu! – sakė pavaldiniai.

– Jūs taip manot? – Patriūbavičius užsiklijavo akis. – O aš nematau ničnieko blogo.

Kryžmai persirišo tautine juostele ir tarė:

– Išsiųskite mane į Paryžių.

Taip mat buvo įsižeidęs.

Pavaldiniai įmetė Patriūbavičių į konteinerį ir netrukus jis atsidūrė Eliziejaus laukuose, netoli skrybėlių fabriko.

O prancūzės tokios mažytės – permatomais drabužėliais, aksominiais sparneliais – plevena ore. Viena nutupia jam ant delno, vapalioja beprasmiškas prancūziškas melodijas:

– Va-va-va...

O Patriūbavičius kad riktels storu balsu:

– Lietūva brangy!..

– Tū-tū!.. Bran-bran!.. – aksominiais balseliais čiauška prancūzės.

O prancūzai visi odekolonu kvepia ir prie Eifelio sviediniu žaidžia. Patriūbavičius, vaizduodamas Seimo narį, susiraukęs perbėga iš dešinės į kairę. Tie irgi bėgioja, straksi it oželiai.

Patriūbavičius krinta aukštielninkas ir pakrato kojas.

– Kryzė!

Prancūzai vartaliojasi, krato kojeles ir krykštauja:

– Kry!.. Kry!..

„Nieko jie nesupranta“, – mintija Patriūbavičius.

– Nebijot, kad lietuviai ateis?

– Lietuviai? – prancūzai ploja delniukais. – Oho!

Patriūbavičius praduria jų sviedinį.

– Mes, lietuviai, įdomūs savita kultūra bei charakteriu, – paaiškina.

Prancūzai užsidengia delnais veidelius ir Patriūbavičiui tikrai jų gaila. „Mostelsim šakėm ir nulėks skrybėlaitės...“

Susigraudinęs pastato iš smėlio Gedimino pilį, terminalą, Seimo rūmus.

– Va ko jums trūksta!

Prancūzai kraipo galveles, žiūri apvaliom akutėm. Ir štai jau vėl juokiasi – laimingi, viską pamiršę...

Atsiduseęs Patriūbavičius eina į paštą. „Ak, paika, nerūpestinga Europos vaikystė! Nebeilgam jau...“

BARMALIEJAUS PASAKA

Tai buvo mažas baltas seneliukas. Jo menkas kūnelis visas drebėjo nuo šalčio, o rūbeliai, lietaus sušlapinti ir purvais apskretę, kabėjo sustirę. Pamačiau jį kieme, pritūpusį prie šiukšlių dėžės. Mane išvydęs suvebleno kažką ir pažiūrėjo akimis, kuriose švietė ir baimė, ir viltis. Jis dar nebuvo labai senas, bet jau visai sudžiūvęs. Gal valdžia atėmė iš jo pensiją? O gal vaikai, įkišę maišan, pavežė kur toliau ir pametė, kad neberastų namų? Gal jau nebe pirmą dieną jis čia tupi...

Bet kas man darbo? Juk tas senis niekam nereikalingas.

Ir aš apsidžiaugiau. Įsivaizdavau esąs tikras daktaras ar mon-

golas, laikraščiuos aprašytas. Nors buvau tik aštuoniolikos, jaučiaus autoritetas esąs, kuris ir „Aro“ būrį sutikęs neišsigąstų.

O čia tik senpalaikis.

Atmatavęs dešimt žingsnių atsistoju, išsitraukiu iš kišenės šauninką. Su viltim žiūrėjo į mane tas nelaimingas žmogelis, tarsi netikėdamas, kad jau baigsis jo kančios.

Paukšt!

Pamačiau, kaip senelis staiga pervirto kūlio, kiauktelėjo ir ėmė stirenti kojelėm.

Nebegalėdamas tvert iš juoko parlėkiau namo. Širdis buvo kupina džiaugsmo ir didžių darbų nujautimo.

Tai buvo pirmas mano gyvenime šūvis. Bet toli gražu ne paskutinis.

PIRMUTINIS STREIKAS

Atsimenu, buvo 1994-ieji. Gulėjau lovoje ir skaičiau Biliūno novelę „Pirmutinis streikas“.

Bet štai atsidaro mano kambario durys ir uždusęs, sukaitęs įbėga Rokas, mano draugas.

– Ar žinai ką? – šaukia jis. – Darbininkai streikuoja!

Aš atsikeliu, nusiprausiu, pavalgau, išsivalau dantis ir sakau:

– Tegu streikuoja.

Rokas išbėga, o aš vėl atsigulu.

DOVANOS

Tai atsitiko 1999-ųjų gruodžio 31 dieną eilinių lietuvių šeimoje...

Jaunasis ūkininkas Kristus Šatkus pamirko plunksną į ašarą ir palinksta prie stalo.

„Gerbiamas sultone, – brėžia kaligrafišku žemaičio raštu su rytietiškais ornamentais. – Mes vargstam vargelį ir galo nėra...“

– Ką čia darai? – klausia pati.

– Rašau laišką turkų sultonui.

– Tai ko gi dabar sultonui?

– O į ką daugiau kreiptis?

Pati nebežino, ką atsakyt, o Šatkus toliau rašo:

„Ar negali Tamsta atsiųsti kuopą janyčarų, idant dutūkstantųjų proga jie iškilmingai pasodintų ant kuolų tūkstantį iškiliausių šio dešimtmečio Lietuvos...“

Ūmai pasigirsta triukšmas. Tai uošvis Antikristas nučiuožia nuo stogo žemyn galva. Paskui nusimauna kelnes, bėga laukais ir rėkia:

– Ateina! Ateina!

Susinervinęs Šatkus teškia plunksną ant stalo.

– Bet kas gi tie dutūkstantieji! Kas ten yr!

– Nemanyk esąs už visus protingesnis! – subara pati. – Kad visi taip laukia – matyt, ten gerai.

Šatkus, nuėjęs kertėn, atsigula į šiaudus, uosto klijus ir regi ateities viziją: tarsi jis, Šatkus, guli kertėj ir klijus uosto.

Ir tampa kaži kaip visai nyku.

Laimė, neilgam. Pati puola vyrą su šakėm, tačiau tas stveria kirvį, kuris šiais laikais visados po ranka, ir kaukšteli pentim jai į kaktą.

Bet nieko čia baisaus. Prieš dutūkstantuosius jie visados šitaip.

Ir kai su dovanom grįžta uošvis Antikristas, visi draugiškai sėda prie stalo, valgo smulkintą kaliošą su pelenais ir klausosi kompaktinės plokštelės, kurioje įrašytas profesionalus, žvalinantis Seimo narių juokas. Ši plokštelė nūnai dalijama Lietuvos žmonėms švenčių proga.

Ir štai besiklausydami jie nejučiom ima šypsotis patys, nuotaika praskaidrėja, o Šatkus net perplėšia nebaigtą laišką sultonui ir išmeta skutus pavėjui. Į Rytus, Vakarus ir net į vakarienę šie geri žmonės jau žiūri su humoru.

Kas be ko, šitaip ir skrandžiui sveikiau.

Gamtos reiškiniai, pranašaujantys amžiaus pabaigą

TROŠKIMŲ MEDIS

Pačiam Lietuvos valstybės centre, šalia Baltijos kelio, stovėjo namas, o tam name buvo dvidešimt septyni butai.

Dvidešimt septintojo buto vienam kambary gyveno Motiejus Fiodorovičius su žmona Izabele. Kitam – duktė Marija Pečkauskaitė ir žentas Mikalojus Konstantinas.

Sūnus Aleksandras gyveno virtuvėj.

Uošvis Zebediejus – koridoriuj, vonioj ir tualete.

Aleksandras norėjo gyvent kambary.

Zebediejus norėjo gyvent virtuvėj.

Motiejus Fiodorovičius norėjo miegot miegamajame, valgyt valgomajame, o rūkyt bibliotekoj.

Zebediejus norėjo pasikart.

Motiejus Fiodorovičius irgi norėjo, kad Zebediejus pasikartų.

Mikalojus Konstantinas norėjo, kad pasikartų Zebediejus, Aleksandras, Motiejus Fiodorovičius ir Izabelė.

Izabelė norėjo, kad visi gyventų ilgai ir laimingai.

Marija Pečkauskaitė norėjo, kad visi gyventų laimingai, bet neilgai.

Vieną naktį Marijai Pečkauskaitei ir Mikalojui Konstantinui gimė sūnus Izaokas.

Šitaip likimas šaiposi iš žmogaus. Lauki balandžio, o atvažiuoja dviračiu girtas kiemsargis ir nuvirsta po langais.

KELIONĖ

Zebediejus ėjo Europon, bet atsitrenkė į stulpą ir grįžo namo.

Deja, gimtuosiuose namuose, kur jam ir anksčiau nebuvo vietos, dabar tapo visai ankšta. Virtuvėj glaudėsi socialinės rūpybos skyrius, vonioje – gelbėtojų komanda, o tualete – pradedantys menininkai, liberalus jaunimas ir save iškėlę kandidatai.

Zebediejus nudūlino į miegamąjį ir palindo po lova, kadangi lovoje diskutavo asmenys, turintys kitokią lytinę orientaciją. Netrukus užmigo ir susapnavo, kad sėdi Europoj. Europa didelė kaip statinė, konservatorių nėr, tik plikos mergos šoka.

– O! – pasakė Zebediejus. – Kėj!

O pabudo jis vis dėlto po lova, todėl, papasakojęs šią istoriją pakeleiviams, kurių čia niekad netrūkdavo, mat koridoriuj buvo įsikūręs paskirstymo punktas, ilgai dūsaudavo, skėsčiodavo rankom ir žegnodavosi: „Nežinomi Viešpaties keliai...“

SNIEGO ŽMONĖS

Kai Zebediejui sukako devyniasdešimt, žentas Motiejus Fiodorovičius padovanojo jam dviratį.

– Sėsk, tėveli, mink pakalnėn!

Zebediejus peržegnojo dviratį, atsisėdo ant taburetės ir makalavo kojom. Jis netikėjo pažanga.

Tada Motiejus Fiodorovičius išsiskyrė su žmona Izabele, vedė kitą moterį, Akvarelę, ir apsigyveno jos tėvo Barmaliejaus namuose.

Per Valstybės dieną padovanojo Barmaliejui dviratį.

Barmaliejus bematant sėdo ant dviračio ir nurūko pakalnėn. Atsitrenkė į tvorą ir užsimušė.

Motiejus Fiodorovičius gražiai palaidojo uošvį, pastatė paminklą ir gyveno su Akvarele, žiūrėdami viena kryptimi.

Bet prabėgo metai, ir žmonės vis dažniau matydavo jį vieną, sėdintį prie paminklo ir liūdnai žvelgiantį į tolumas.

Netrukus jis išsiskyrė su Akvarele ir vedė kitą moterį, Karamelę. Jos tėvui Bonapartui Kalėdų proga padovanojo dviratį.

Bonapartas apžergė dviratį ir nulėkė pakalnėn.

„Kodėl?.. – susimąstė Motiejus Fiodorovičius. – Kam visa tai?.."

Numojo ranka: dvidešimtojo amžiaus mįslės...

Betgi piligrimui, keliaujančiam iš Strasbūro į Briuselį ir stabtelėjusiam atsipūsti Bonaparto šermenyse, mįslių nėra. Žmogus stveria lazdą ir baimindamasis, kad čiabuviai jo nesuvalgytų, kerta Lietuvos sieną tamsiuoju paros metu.

JAUTRUMAS

Zebediejus sėdėjo ant pylimo ir ardė geležinkelį. Priėjo uniformuotas ponas.

– Bene geležinkelį ardai, seni?

– Kodėl turėčiau ardyt? – įsižeidė Zebediejus, captelėjo nusuktą veržlę ir prarijo.

– Nori pažiūrėt, kaip traukinys lekia nuo bėgių!

„Tikrai! – pamanė Zebediejus. – Šitiek metų pragyvenau, o tokio paprasto daikto neregėjau..."

Ir taip jam pagailo savęs, taip žemai nulenkė galvą, kad nupuolė kepurė ir pylimu žemyn nuriedėjo.

Ponas atsiduso, atnešė kepurę.

– Ardyk.

– Bet traukinys!..

– Žmogus svarbiau.

Tada Zebediejus pravirko ir nuėjo. Bėgiais pralėkė traukinys, tačiau jis net neatsigręžė. Tik taip smarkiai pirstelėjo, kad išlėkusi veržlė pataikė į kaktą Europos komisijos ekspertui, sėdėjusiam vagone restorane prie ketvirtojo staliuko, ir užmušė vietoj.

Zebediejus atsikėlė, atsisėdo prie stalo, pasėdėjo ir vėl atsigulė.

„Tarkim, aš sėdžiu prie stalo ir žiūriu pro langą, – mąstė Zebediejus. – Tai kas iš to?“

Paskui jis pagalvojo:

„Štai guliu ir žiūriu į lubas. Bet ko ten žiūrėt?“

Užsimerkė ir užsitraukė ant galvos antklodę. „Štai guliu ir nieko nematau. Galima ir taip gyvent!“

NUOTYKIS

Zebediejus važiavo grybaut ir užsnūdo. Kai pramerkė akis, mašinistas purtė už peties.

– Europa!

– Ar eisi už manęs? – šypsodamas paklausė Zebediejus, mat įsivaizdavo, kad šnekasi su Genovaite K. šokių vakarėlyje 1939-aisiais.

Mašinistas išmetė jį galva žemyn stačiai Europon.

Priėjo du elegantiški ponai ir gražia europietiška tarme šnekėjosi terpu savęs.

– Šitas yra lietuvis.

– Man nepatinka lietuviai.

– Užmuškim jį.

„Juokauja, – pamanė Zebediejus. – Europoj taip nesielgiama.“

Todėl tik nusišypsojo ir tarė:

– Labas vakaras. Štai ir aš!

O tie užmušė Zebediejų ir savais keliais nuėjo.

– Lietuva! – tarė Dūmelis.

Rėmelis žiebė jam į dantis, Katelis spyrė į pilvą, o Žemelis, stvėręs už ausų, trankė galvą į sieną.

Dūmelis išspjovė dantis ir suriko:

– Europa!

Rėmelis patiesė jį ant grindų, Katelis užvertė spintą, o Žemelis batus padegė.

– Nieko jau nebegalima pasakyt! – įsižeidė Dūmelis.

Aš taip nemanau. Ilgai ten sėdėjau, plepėjau, o išeidamas dar prisidegiau nuo rūkstančio Dūmelio cigaretę.

SUTIKIMAS

Mikalojus Konstantinas užlipo ant stogo ir apžvelgė savo gyvenimą. Kilo įtarimas, kad gyvenimas eina pro šalį. Dar blogiau – jis tarsi riedėjo pakalnėn.

– Tegu, – įsižeidė Mikalojus, grįžo trobon ir atsigulė.

– Naujieji ateina! – šūktelėjo pati.

– Uždaryk durìs, – pasakė Mikalojus. Bet pati šliūkštelėjo lovon kibirą vandens ir gulėti tapo nebemiela.

Todėl jis nuėjo pas Patriūbavičių. Ten buvo daug svečių, Albinas griežė armonika, Patriūbavičius pūtė valtorną, o kiti šoko, valgė ir gėrė. Ir tik vienas Mikalojus murksojo kertėj ir mąstė: „Gyvenimas eina, o aš sėdžiu. Geruoju tai nesibaigs".

– Jau! – riktelėjo Patriūbavičius.

Visi šoko bučiuotis. Mikalojus irgi kažką pabučiavo ir nusispjovė po stalu. Ten gulėjęs Zebediejus dūrė šakute jam į blauzdą. Mikalojus apvertė stalą. Patriūbavičius skėlė buteliu jam į kaktą. Petras pylė kumščiu Patriūbavičiui į dantis, Albinas – Petrui, o Povilas – Albinui.

Moterys grūmėsi virtuvėj.

Po kurio laiko visi susėdo, šnekėjosi, kaip čia viskas buvo, ir juokėsi.

Paskui Albinas trenkė Patriūbavičiui su armonika.

Patriūbavičius – Mikalojui. Su valtorna.

Tas išsverdėjo pro duris ir pamatė, kad pakalnėn riedėjęs jo gyvenimas ūmai stabtelėjo. „Dabar viskas bus kitaip", – džiugiai šyptelėjo Mikalojus ir puolė veidu į sniegą, o ūmai priplasnoję du cherubinai nusinešė jo neramią sielą, kvailai ginčydamiesi – kur link: kairėn? dešinėn? aukštyn?

Kvailiausia šitoj ir šiaip jau kvailoj istorijoj tai, kad Mikalojus Konstantinas į politiką niekados nesikišo, nemokėjo balsuoti ir net nežinojo, kas Lietuvos karalius.

VISI SAVI

Motiejus Fiodorovičius skėlė kirviu Aleksandrui per galvą ir susinervino. „Ims dabar visi klausinėti: „kodėl?", „už ką?" Bene aš žinau!"

Pabandė Aleksandrą pražiodint ir įpilt kaukolinio, tačiau tas nenorėjo žiotis. „Niekada toks nebuvo, – pyktelėjo Motiejus. – Matyt, teisybę šneka žmonės, kad visi numirę labai pasikeičia. Ir į blogąją pusę. Įdomu, kodėl?"

Tuo tarpu įėjo Izabelė ir sušuko:

– Vėl tas pats!

– Ne ne, čia kitas, – įsižeidė Motiejus. – Anąsyk buvo Aleksas, o šitas Aleksandras.

– O ko jis toks keistas?

Motiejus traukė pečiais.

– Mostelėjau sykį ir va... Minkštagalvis!

Izabelė tik atsiduso.

– Dabartės daug tokių. Užtat ir negyvenam kaip švedai.

Motiejus niūriai žvelgė pro langą.

– Nemėgstu gamtos. Man bjauru, kai sninga.

– Ir kai lyja, bjauru, – pritarė Izabelė.

– Man bjauru ir tada, kai saulė šviečia!

– Ir kai dangus mėlynas!

– O Aleksandrui dabar gerai, – tulžingai nusiviepė Motiejus Fiodorovičius. – Jam tie dalykai neberūpi.

Tikrai! Aleksandras nemirksėdamas žiūrėjo į lubas ir tarytum šypsojosi.

Tiedu įsižeidę apvertė jį kniūbsčią, padegė namus ir išėjo pas Patriūbavičių, nes ten visados nutikdavo kas nors įdomaus.

Geografinės kelionės ir atradimai
Lietuvių agresijos pradžia
Lietuviai atranda Ameriką
Pasaulio tautų kova prieš lietuvių ekspansiją
Lietuvių įsigalėjimas Vakarų Europoje ir Šiaurės Amerikoje
Briuselio bejėgiškumas
Tragišką Vakarų žmogaus padėtis

Neišgalvotos istorijos

ISTORIJA APIE VIENĄ ARCHEOLOGĄ

Vienas archeologas kasinėjo Kernavėj. O paskui jam nusibodo kasinėt.

Dabar Vilniuj gyvena.

Kartais dėl akių dar pasikapsto pypkės pelenuos, bet dažniausiai drybso lovoj ir televizorių žiūri.

– Einam į Kernavę, – kviečia pati, irgi archeologė. – Pakasinėsma.

– Giarai, – sako archeologas (dėl savo gyvenimo būdo jis primiršęs lietuviškai ir šneka su akcentu). Liabai giarai.

Abudu persirengia pagonių rūbais ir pasiima kastuvus.

– Jūs eikit pirmoji, – lenkiasi vyras.

– Thank you, – atsako moteris.

Bet vos tik jinai peržengia slenkstį, archeologas pameta kastuvą, užrakina duris ir vėl atsigula.

ITALIŠKA ISTORIJA

Kitą kartą kiemsargis Razma su delegacija nuvyko į Vatikaną. Anksti rytą jis išėjo iš viešbučio ir ėmė šluot gatvę. Ir kaip tik tuo metu kiūtino pro šalį matytas senelis.

– Bene būsi Šventasis Tėvas? – paklausė kiemsargis.

– Taip, – atsakė šis. – O ką?

– Nieko, – tarė kiemsargis. – Eik sau.

Tas nuėjo, o anas toliau šlavė.

LIETUVIŠKA ISTORIJA

Vieną dieną Lietuvoj lijo lietus.

Antrą dieną irgi lijo.

Trečią, ketvirtą, penktą – taip pat.

Ir štai išaušo šeštoji diena.

Šeštąją dieną Lietuvoj irgi lijo. Vietomis gausiai.

KELIONĖ Į TILŽĘ

Vienas žmogus keliavo į Tilžę, bet atsidūrė kirpykloj. Iš kirpyklos jis pakliuvo į kepyklą, iš kepyklos į siuvyklą, iš siuvyklos į raugyklą, o iš raugyklos į kažkokius sandėlius.

Dabar, sako, jau Graikijoj.

PASAKOJIMAS APIE DU MIESTUS

Vienas miestas vadinosi Londonas, kitas – Paryžius.

O daugiau ir neturiu ką pridurt.

MŪSŲ MIESTELIAI

Varniai... Viekšniai... Veisiejai...

O Vabalninkas!

Daug jų yra. Apie visus nepapasakosi.

PASAKOJIMAS APIE BĖGANTĮ LAIKĄ

Lygiai dešimtą Patriūbavičius išeina iš Centrinio štabo ir pasuka Rūmų pusėn.

Tą pačią valandą Grigaravičius palieka Rūmus ir žengia štabo kryptimi.

Dešimtą valandą dešimt minučių abu vyrai susitinka Lukiškių aikštėj.

– Gražus oras! – sako Patriūbavičius.

– Eik tu šikt, – atsako Grigaravičius.

Dešimtą valandą dešimt minučių ir dešimt sekundžių jie išsiskiria ir nueina katras sau.

LAIŠKANEŠYS SKAMBINA DU KARTUS

Kai jis paskambino pirmą kartą, aš dar miegojau.

Kai paskambino antrą, gulėjau ir svarsčiau: skambins trečiąkart ar ne?

Nuojauta kuždėjo: skambins. Sugraibęs po lova kirvį, atidariau duris.

Sveikam žmogui ir dviejų skambučių per akis.

MAŽOS GUDRYBĖS

Sėdžiu prie stalo ir žiūriu pro langą.

Paskui išeinu laukan ir žiūriu pro langą į kambarį.

Ten manęs jau nėra.

PAPRASTI STEBUKLAI

Ferdinandas ir Izabelė gyveno vargingai ir nuolat skundėsi. Ir kuo labiau skundėsi, tuo blogiau gyveno.

Bet vieną naktį Ferdinandas nemiegojo ir paryčiais sau ant kaktos užsirašė: „Pinigų trūksta tik tam, kam trūksta proto. Kadangi aš tai supratau, vadinas, man netrūksta".

Netverdamas džiaugsmu nulėkė pas Izabelę. Ta perskaitė, kas ant kaktos, ir pataisė iškilmingą vakarienę iš visų, kiek tik rado, atliekų. Kam betaupyt, jei dabar gyvens visko pertekę!

Tą naktį jie miegojo saldžiai, sapnavo gražiai.

O kai išaušo rytas, blykstelėjo žaibas ir įžengė pasiuntinys. Ferdinandui įteikė admirolo regalijas, Izabelei – vieną ūkio ir net du finansų ministro portfelius.

Sakot, stebuklas!

O ne! Tiesiog kai žmonės patiki, jog viskas bus gerai – taip ir atsitinka.

ATSITIKIMAS KĖDAINIUOSE

Bet, ko gero, tai atsitiko ne Kėdainiuose, o Kudirkos Naumiestyje.

Nors gali būti, kad Žemaičių Kalvarijoj.

O tikriausiai – Kražiuose.

Ant Minijos kranto stovėjo toks žmogus, vardu Melrouzas, ir vertėsi metalais.

Ūmai pakilo vėjas, ir tas Melrouzas su visais metalais nusivertė nuo skardžio.

Žinia, aukštesniesiems luomams čia nieko ypatingo, bet paprastam žmogeliui – didelė paguoda.

AKIRAČIAI

Dažnai pasvajoju: o, jei aš būčiau policijai žinomas asmuo! Jei, kaip sakoma, būčiau policijos akiratyje!..

Tada aš gyvenčiau pilyse ir jachtose, mano kūnas būtų ištrintas kengūrų liaukomis ir šermuonėlių taukais, kailinukai nusagstyti rubinais, smaragdais ir safyrais, o apatiniai išsiuvinėti auksu bei topazais. Rūsyje laikyčiau keturiasdešimt vergių, katros man skambintų cimbolais bei arfomis ir mosikuotų smilkytuvais, prikimštais kvapniosios Havajų tabokos.

Tada aš valdyčiau žemę, dangų ir vandenis, į visas puses šaudyčiau ir spjaudyčiau, ir juoko dėlei policininkus gaudyčiau.

Kai sušukčiau: „Seimai, atsiverk!“ – tatai atsivertų.

Bet tik iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad policijai žinomi asmenys gali viską. Anaiptol!

Tarkim, policijai žinomas asmuo užsimanys (iš dyko buvimo!) nugvelbt dviratį ar kepalėlį duonos. Tada jis bus sulaikytas taip pat kaip ir nežinomas.

Be abejo, klaida greit išaiškėja, ir tokio asmens atsiprašoma. Ir vis dėlto kyla klausimas: o kodėl tokiais atvejais policija praranda orientaciją ir pameta pėdsakus? Kodėl regi smulkų, o stambaus – ne?

O kodėl jūs kito aky net krislą įžiūrite, o savoj dramblio nematote?

Kas išmano optikos dėsnius, tam čia jokia mįslė, o neišmanėliui reiktų ilgai aiškint ir vis vien jis nesuprastų.

Tad ir nenuostabu, kad vis dar galioja įsakas, griežtai draudžiantis policijai žinomiems asmenims grobstyti turtą, kurio vertė mažesnė nei 100 000 Lt.

Laimė, kriminalistikos mokslas nuolat vystosi, ir jau netolimoj ateity panašių nesusipratimų bus išvengta. Tada policijai žinomi asmenys galės savo malonumui ir visokius niekniekius vaginėt.

MŪSŲ PILYS

Dažnas piligrimas yra apie jas girdėjęs, dažnas norėtų pasigėrėt jų architektūra, milžinų dvasią pajaust...

Tiktai kur tas pilis rast?

Kitados mūsų pilys gynė Lietuvą nuo kryžiuočių, užtat ir buvo statomos vėjų pagairėse.

Nūnai pilys gina Lietuvą nuo lietuvių, todėl statomos nuošaliose vietose, kur šiltos srovės suneša dumblą, kur žiemą vasarą žaliuoja kišenės.

O šiltos galingos srovės atsiranda ten, kur kryžiuojasi keliai, vedantys į Seimą, Vyriausybę, Prezidentūrą, prokuratūrą...

Bet jei nubrėžtume tieses, didžiai nusivylę pamatytume, kad jų susikirtimo taškuose budi tik vargšai, pasidėję kepures. Atidžiau įsižiūrėję pastebėsim, kad ten kryžiuojasi tik požeminės šiluminės trasos.

Tačiau gerai pasukę galvas prisiminsim, jog patys tiesiausi Lietuvoj yra aplinkiniai keliai. Tad jei nubrėžtume kreives...

Tik ar mūsų mužikėliui jas nubrėžt!

Dėkui Dievui, yra paprastesnis būdas. Jei užsirištumėt akis ir ilgai ilgai eitumėt koridoriais, ištiestoj rankoj laikydami žalią šimtinių šakelę...

Ir jei neprieitumėt liepto galo, tai ir atsidurtumėt pilyje.

NAUJIEJI LIETUVIAI

Ferdinandas nuskrido į Mančesterį ir nusipirko vinčesterį. Grįžęs Lietuvon nukovė pinčerį ir du bokserius.

SENIEJI LIETUVIAI

Pastebėjau, kad daugelis varguolių, belsdamiesi į Vyriausybės duris, kurių, aišku, nieks neatidaro, kaip paskutinį ir galingiausią ginklą, sviedžia tokį argumentą: „Valgyt taigi reikia!"

Ak, gerbiamieji! Kad jūs bent kiek pamąstytumėt, suvoktumėt, koks juokingas šis teiginys.

Bene jums kas liepia valgyt? Argi jūs sėdite žiaukčiodamas prie mėsos kubilo, o šalimais stovi tijūnas ir, vos tik paspringstate, rėžia bizūnu per kuprą: „Ėsk, padla!"

Būkim garbingi ir pripažinkim: nėra šito!

Ir būkim kuklesni! Kuom jau mes tokie vertingi, kad reiktų šert?

Jei aš sėdėčiau ministro kėdėj, o jūs slankiotumėt aplinkui, – kaipmat užpjudyčiau šunimis.

LIETUVIS PASAULYJE

Skrisdamas iš Kopenhagos į Londoną, stengiaus niekuom neišsiduot lietuvis esąs, tad kai mane užkalbindavo, apsimesdavau kurčnebyliu. Baiminaus, jog keleiviai, patyrę apie mano kilmę, sukels tokią sumaištį, kad laineris vargu ar pasieks Albiono krantus.

Bet kai nutūpėm, jau nemačiau reikalo slapukaut.

– Lietuva! – riktelėjau. – Ha-a!

Civiliai, policininkai, muitininkai – visi smuko į pašalius. Niekieno netrukdomas išėjau iš salės.

Malonus taksistas, atvežęs į miesto centrą, palinkėjo geros dienos.

– Eik lauk! – atsakiau.

Žmogelis išpūtė akis. Ir tada aš – Dievas mato, nenorėjau šito daryt! – kyštelėjau jam po nosim lietuvišką pasą.

Vargšo tik padai sumirgėjo.

Sėdęs prie vairo apsukau keletą ratų, svarstydamas, ką čia veikt.

Į banką įėjau plikom rankom, bet gerai nusiteikęs. Nekeldamas balso, tariau:

– Likit kiekvienas savo vietoj ir nieko blogo neatsitiks. Vyrai gali parūkyt. Moterys su žindomais kūdikiais – prigult. O jūs, – mostelėjau klerkams, – kraukit maišus su pinigais.

Koksai kilo triukšmas! (Betgi pats kaltas, kad laiku neprisistačiau. Juk iš veido mane lengvai gali supainiot su turku ar net vokiečiu.) Supuolė apsauginiai, ir tuzinas vamzdžių nukrypo į mane. Šypsodamas pažvelgiau vaikinams į akis.

– Lietuvis esmi.

Jie žingtelėjo atatupsti, bet vamzdžių nenuleido. Supratau, jog tai narsiausi Europos vyrai, ir mielai būčiau pakvietęs taurelės martinio, bet nenorėjau gaišt laiko. Todėl tyliai, tačiau pakankamai aiškiai pasakiau:

– Jei užgausit mane bent viena kulkele – gerai įsidėmėkit tatai! – aš pasakysiu tėvynainiams.

Ir draugiškai paplojau vienam per petį. Šis žagtelėjo ir susmuko – manding, širdis plyšo. Likusieji pametė ginklus ir iškėlė rankas.

Susirinkau pinigus. O buvo ten gal šimtas tūkstančių svarais ir antra tiek – sterlingais.

Daugiau man čia nebeliko kas veikt. Tą patį vakarą išskridau į Čikagą.

ISTORIJA APIE NUKIRSTĄ RANKĄ

Šią istoriją papasakojo jūrininkas iš Gibraltaro. Ji man labai patiko.

Bet dabar nebeprisimenu, nei kas nukirto, nei kam, nei už ką.

Gamtininko užrašai

1

Pastebėjau, kad lietuvis, išėjęs miškan, pasijunta geriau nei mieste.

Taip yra dėl to, kad miške daug šakų, ir ant kiekvienos gali pasikart.

Svaiginamas neribotų galimybių jausmas!

2

Dar pastebėjau: ar giedros išaušta pavasario dienos, ar krinta nuo dalgio žvangučiai lankos, – lygiai devintą valandą devynios minutės Grigaravičius, užsidaręs štabe, ima iš Patriūbavičiaus kyšį. Policininkai stovi už durų ir žiūri pro rakto skylutę.

Grigaravičius skambina varpeliu ir šaukia:

– Eikit šen!

Policininkai įeina vidun, ir Grigaravičius paima iš Patriūbavičiaus dar vieną kyšį. Tada, žiūrėdamas policininkams tiesiai į akis, sušunka:

– Hei!

Policininkai paraudonuoja ir nudūrę galvas išsiskirsto po specialiuosius skyrius...

3

Prie štabo, ant suoliuko, sėdi senelis Abraomas, o pro šalį balandis kiūtina. Senelis pakyla ir mėgina įspirt balandžiui į užpakalį.

Balandis plasteli sparnais ir palekia porą žingsnių.

Senelis vėl sėlina artyn.

Balandis vėl palekia į šalį.

Senelis vis tiek daro savo.

Ilgai stebiu šį gamtos reiškinį. Jokių vilčių, kad senelis pasieks tikslą. Tačiau kiekvienas jo žingsnis mus priartina prie Europos Sąjungos.

4

Atkreipiau dėmesį, kad lietuviai visai nepanašūs į medžius, ir nuolatinės jų pastangos lygintis su beržais, ąžuolais ar liepomis tik paliudija lietuvių, kaip atskiros rūšies, menkavertiškumą. Nesuklysiu pasakęs, jog lietuvis yra pradinėj vystymosi stadijoj, tad jam kalbėt apie gyvenimo gerėjimą dar anksti.

Daugelis lietuvių mėgsta girtis: „Aš turiu šaknis!" O iš tikrųjų turi tik šikną ir nuolat gadina gyvenimą savo artimui. Ar galim įsivaizduot ąžuolą, žengiantį Europon? Ogi lietuvis yra gan mobilus ir sugeba sparčiai bei savarankiškai judėt ne tik po didžiąsias pasaulio prekyvietes, bet ir po nelabai erdvią kito lietuvio piniginę.

Tačiau dalis lietuvių turi sėdynę ir didesnę gyvenimo dalį praleidžia ramiai sėdėdami valdžioje. Tai aukštesnioji lietuviškumo pakopa. Šie jau tikrai turi šiokias tokias šaknis, kurias beregint suleidžia į kiekvieną minkštesnę kėdę. Gyvent be kėdės jie negali: atplėšus kėdę, sėdynėj esančios jų smegenys žūsta per keturias paras. Kad to neatsitiktų, nuolat steigiamos naujos partijos bei komisijos, plečiamas valdžios aparatas.

Bene devyniasdešimtaisiais – tiriant lietuvio būdą – atliktas eksperimentas: dalis lietuvių stačiai iš runkelių vagos buvo perkelti į Seimą, iš Seimo į Europą, iš Europos į Lukiškes ir t. t. Pastebėta, kad pakliuvęs svetimon terpėn lietuvis ne tik nežūva, o kaipmat ima kurt naujas frakcijas.

Iš kur tiek jėgų?

Šis klausimas ilgai buvo mįslė, ir tik visai neseniai Lukiškių laboratorijos mokslininkams pavyko atskleist paslaptį. Bandomąjį egzempliorių A. B. jie patalpino į specialų mėgintuvėlį su grotomis, iš kurio buvo išsiurbtas laisvas oras ir švietė Iljičiaus lemputė. A. B. tapo neramus, ėmė kraipyt ūsus ir šniukštinėt po kertes. Mokslininkai įmetė mėgintuvėlin saują žalių kupiūrų. A. B. krito aukštielninkas ir gailiai rėkdamas ėmė kratyt kojeles. Abejonių neliko: lietuviui draugų nereikia, jis nori priešo. Tada mokslininkai išjungė lemputę ir įleido mėgintuvėlin nedidelį kiekį dujų iš posėdžių salės. A. B. tučtuojau ėmė suktis sūkuriu ir iš to sūkurio ūmai iškilo gunktelėjusio akiniuoto barzdočiaus siluetas. A. B. atkuto, tapo linksmas ir agresyvus, o išsipūtė net keturgubai. Sukrėsti mokslininkai suvokė, jog lietuvis minta priešo energija, o, neradęs natūralaus priešo, sugeba susikurt priešą pats, kone iš nieko. Tam pakanka šešėlio ir vėjo gūsio.

Tad kai lietuvis sako: „Suleidau šaknis", jis tik suleidžia nagus tau į gerklę ar į kišenę.

5

Dar pastebėjau, kad Seimo ar Vyriausybės narys, atsidūręs miške, juoko dėlei bando apsimest žmogumi. Kai kuriems neblogai sekasi, todėl turim būti budrūs. Aptikę tarp grybų įsimaišiusį narį, privalom nedelsdami perspėt kitus žmones ir tyliai po vieną, kad nesukeltume jam įtarimo, pasišalint.

Koks nebrendyla paklaus: bet argi tas narys toks jau pavojingas?

Jaunuoli! Jei į narį nekreipsi dėmesio, jis žmogui absoliučiai nepavojingas.

Dar daugiau: jei narį plieksi lazda ilgiau nei keturias minutes, jis taps visai minkštas.

Deja, daugelis žmonių, pastebėję narį, sutrinka: vienus ištinka stabas, kitiems ima drebėti rankos, todėl sėdėdami po drebu-

le jie apsilieja degtine. Ir net jei nebūna rimtesnių komplikacijų, tokie žmonės ilgam lieka menkaverčiai: daugel dienų klaidžioja paklaikusiom akim ir, stvėrę praeivį už skverno, šaukia: „Ar žinai, ką aš mačiau?!“

Be abejo, sveikas narys, pastebėjęs, kad jo buvimas traumuoja žmones, išeis iš miško.

Bet kur tokį rasi! Visi nūnai su liekanom.

Todėl tinka paprasčiausiai parodyt į narį kryžium ir triskart sukalbėt: „Sveika Marija...“ Neturint kryžiaus tiks šermukšnio lazda.

Ir narys, pabrukęs uodegą, spruks į miestą.

Tačiau, ką daryt, jei narys turi imunitetą ir nereaguoja?

Sakau: netinka eit lengviausiu keliu ir, kaip daugelis nūnai daro, padegt mišką. Kas be ko, nuo liepsnojančio miško patogu prisidegt cigaretę, betgi žūsta ir niekuo dėti vabalai. Atminkite, kalčiausias esate pats – seniai galėjot žemėlapy kryželiais pažymėt nešventintas vietas, kur narys jau yra žmonėms pasirodęs, ir aplenkt jas per kilometrą.

Todėl geriausia kuom nors apsimest, idant narys neįtartų, jog ir jūs esate žmogus. Nepamirškite, kad žmonės kenkia valstybės prestižui, todėl narys jų itin nekenčia.

Bet jei esate ūkininkas ar pensininkas, jums nebus vargo apsimest šungrybiu. Tada narys tik paspirs koja ir nueis savais keliais.

6

Pastebėjau, kad eidamas mišku taip pat gali nueit į Europą. Todėl dažnai klajoju po mišką, svajodamas sutikt grybaujančią moterišką. Manau, kad su moterim smagiau nei su Seimo dauguma.

(Tiesą sakant, aš manau, kad visos moterys turėtų budėti specialiuose bokšteliuose ir laukti, kol aš pasirodysiu.)

Išvydęs ponią, nesėlinu it lūšis, o garsiai perspėju:

– Stok! Šausiu!

Ji nesustoja, ir aš tyčia šaunu pro šalį. Manau, tai pakankamas pagrindas jausmui gimt. Bet šneką pradedu iš tolo:

– Žmonės į mišką trumpam išeina, tačiau kai kurie niekados nebegrįžta. Gamtoj pilna paslapčių...

Kas jai tos paslaptys! Tik žingsnį paspartina.

– Štai! – išsitraukiu tam tikrą daiktą.

Ji dairosi į šalis, bet ką geresnio rasi tokioj vietoj!

Smeigiu daiktą žemėn, ir jisai sužaliuoja.

– Kas tai? – krūpteli moteris.

– Basanavičiaus kardas!

Ji pasvyra.

– Turiu eit...

– Gerbiamoji! – nusilenkiu. – Maloniai kviečiu į Vieną...

Skardžiai nusikvatoju. Ta net suklinka.

– Aš ne beprotis, – raminu. – Tik pamaniau: o ką jūs darytumėt, jei kely į Europą staiga užpultų lokys?

Ji gūžčioja petukais, o man net ašaros tyška.

– Užpuolus lokiui svarbu nesutrikt ir nesiūlyt jam meduolių, kuriuos galbūt nešate pintinėj savo senelei, gyvenančiai Frankfurte, o mostelt jam per snukį liepsnojančiu fakelu. Bet užvis geriausia krist į samanas ir apsimest mirusia. Pabandykit!

Sumauroju, iššiepiu dantis.

Ji pravirksta, o į ją bežiūrint ir man graudu. Jei nūnai ir miškas žmogaus nepaguodžia, kur tada tam žmogui smukt?

– Norit, – sakau. – Įlipsiu į medį?

Ji linkteli, ir aš keberiojuos aukštyn. Atsidūręs viršūnėj, įkvepiu oro ir, atsigręžęs veidu į Europą, pasakau gegužės tezes:

– Brangūs draugai! Mes einam pas jus, idant ir patys taptume gražesni. Deja, miško tankmėj šįryt regėjau žmogų su dviem galvom. O juk dar visai neseniai tokių net miesto centre nesutikdavai. Nieko nepadarysi – partijų kur kas mažiau buvo...

Ir vis dėlto aš tikiu, kad jau nebetoli tie laikai, kai lietuviai

nebesidaugins politiniu būdu. Politinius organus galėsim pamatyt tik Revoliucijos muziejuj, tačiau tokio muziejaus niekas nelankys.

Politika, kaip ir inkvizicija, liks vien blogas prisiminimas, už kurį Vytauto palikuonys lietuvių atsiprašys.

Išnykus politikai, iškils žemės ūkis ir kultūra, tad visai kitokios mintys lankys žmones jų naujuose šviesiuose būstuose. Vadinamųjų užpakalinių minčių nebebus, nes nebebus ir paties užpakalio...

Nusilenkiu ir apsidairau. Anava mano moteris kad skuodžia krūmynais! Nori, kad gaudyčiau. Liūdesys užplūsta sielą. Ne tik mieste, bet ir miške į kito žmogaus širdį jau turi eit aplinkiniais keliais. Ogi tai, kas svarbiausia, taip ir lieka po sausais it nukritę lapai žodžiais, beprasmiais nelyg tušti buteliai veiksmais...

Pakalnėn ritasi šis pasaulis, pakalnėn...

7

Pastebėjau, kad miške daug vabalų ir visi mažesni už mane.

Bet visi juda kruta. Nerasi tarp jų anei vieno susiraukusio.

Gražu pažiūrėt, kaip skuodžia toksai žemažiūris. Užtveriu kelią.

Puola šen, puola ten, it pradedantis verslininkas.

Aš – trept kojele.

Grįžtu iš miško jau atlaidesnis valdžioje sėdintiems.

Septyniolika pavasario akimirkų

1. ŽEMĖS ŪKIS

Tuščias šiemet pavasaris. Danguj – anei debesėlio. Galvoj – anei minties.

Išsižioju ir pučiu šiltą orą gamton.

Gamta pabunda, rąžosi ir dėkoja man.

Sumišęs užsičiaupiu, traukiuos į kertę. Ko gero, vėl ims lįst visokios žolės, karvės duos daugiau pieno – situacija dar labiau komplikuosis.

2. MEILĖ

Jis tarė:

– Išeinu. Palieku tave.

Lietuva atsiduso, bet nieko nepasakė.

– Tada, prieš dešimt metų, graži buvai... Akim tyliųjų ežerų... Dabar amžinai surūgusi... Kaip man įgriso tie skundai!

Lietuva tylėjo. Paniurę debesys aptraukė dangų.

– Atidaviau tau geriausius metus! O ar įvertinai?

Ir jau kels koją...

Lietuva išsižiojo ir prarijo Pirmininką.

3. MENAS

Dailininkas Griškevičius nutapė portretą: grafas Tiškevičius Andalūzijos dvare, prie pietų stalo.

Dailininkas buvo toks alkanas, kad stvėrė ir suvalgė, kas ant to stalo padėta.

Ir Tiškevičius ėmė džiūti stačiai akyse. Vakare jau buvo toks liesas, kad dailininkui darant duris išvirto iš rėmų ir užsimušė.

Deja, Lietuvoj tai įprastas reiškinys. Užtat mūsų menas dar ne kasdien pakliūva į didžiąsias pasaulio galerijas.

4. VALDYMAS

Aleksas buvo kaminkrėtys, tad visoj apylinkėj garsėjo kaip toliausiai matantis. O Valiusė... Ta jau net keletą buvo nugalabijusi...

Ne pora ji Aleksui.

Bet Valiusė vis suka uodegą, suokia, koks Aleksas gražus ir išmintingas...

– Gerai, – sako Aleksas. – Vesiu tave.

Aišku, Aleksas manė, kad Valiusė amžinai seks paskui jį. Bet štai ta jau ir iš padilbų dėbteli, ir šiurkštesnį žodį pasako.

Aleksui skaudu, jis dar labiau stengiasi Valiusei įtikt. Remia ir jos tėvelį žemdirbį Baltramiejų, ir jos brolelį verslininką Barmaliejų.

O Valiusė jau į Aleksandrą dairosi.

Sudžiūvo Aleksas, ištuštėjo kišenės. Baltramiejus Alekso pinigus pragėrė, Barmaliejus su mergom praūžė. O Valiusei vis Aleksas kaltas.

Nulipa Aleksas nuo stogo – Valiusė ir Aleksandras sėdi prie stalo ir lašinius kerta. Aleksandras dar paprašo, kad Aleksas grybų darže priskabytų.

Kai atėjo vakaras, tiedu lovon sugulė. Valiusė prašo, kad Aleksas smuiku kojūgaly pagriežtų.

„Gal aš ir kvailas, – mintija Aleksas. – Užtat populiarus."

Taip ir liko ten koalicijos partneriu.

5. KRAŠTO APSAUGA

Žengia per miestą pulkas. Kai kurie kariūnai bando šauniai mušt koją, bet kadangi bemaž visi fiziškai ir protiškai paliegę, tai jiems nepavyksta. Pro langus žiūri gražuolės ir kikena. Gražuolėms nepatinka eiliniai. Jos mėgsta biznio klasę.

Pulkininkas Dolskis, pernakt maukęs degtinę, ūmai išsitraukia daiktą, panašų į pistoletą, ir ima grūmot vienišoms motinoms. Laimė, pro šalį kiūtinę du veteranai nuginkluoja šaunųjį karį ir įstumia smuklėn. Kariūnai, netekę vado, praranda orientaciją ir bando mušt koja praeivį, pasirinkę labiausiai panašų į ketvirtos grupės inteligentą.

– Visur buvau... – dūsauja šis. – Bet tik Lietuvoj vidur baltos dienos...

Antram aukšte prasiveria langas ir išlenda gražuolė raudonom akim.

– Gelbėkit, broleliai!

– Paduok, sesule, dešimt litų, – sako poručikas Bružas. – Nubėgs Širkelis.

Eilinis Širka prasikrapšto akis, atiduoda pagarbą stulpui.

– O jeigu aš negrįšiu... Juk žinai, kaip būna...

Kita gražuolė, daugsyk gražesnė už pirmąją, išverčia geldą pamazgų.

– A neisit namo, nevalos!

– Tu nežiūrėk, mama, pro langą, – perspėja Bružas. – Manevrai!

Du juodi vyrai išveda pulkininką ir nuridena laiptais. Kažkieno balta ranka švysteli pro duris ir pulkininko kelnes.

– Eik tu NATO, tėvai!

– Tai nestatutiniai santykiai! – įsižeidžia pulkininkas. – Ugnis!

Nusigandę kariai sprunka į pašalius.

– Kur ugnis? Iš kur čia dabar?..

Bet žiū: ar nebus eilinis Širka sandėliuką padegęs, rūkdamas lenda lauk.

– Vyras! – giria pulkininkas, akylai stebėdamas artėjančią dūmų uždangą. – Būsi pristatytas kryžiui.

Pro pakampėm besiraitančius dūmus pulkas traukiasi į vakarus. Pulkininkas palieka pozicijas paskutinis. „Mes dar sugrįšim!“ – grūmoja civiliams.

O sandėliuką dailiai apriečia liepsnų liežuviai.

– Degam! – linksmai šaukia senelis Puipa.

– Šaunuoliai! – iš tolybių ataidi gaisrininko Šuikos bosas. – Šiais laikais ne kiekvienas drįsta.

– Ar atvažiuosit? – kikena Puipa.

– Ar degalų turit? – kvatoja Šuika.

– Kad nereik! – raitosi iš juoko Puipa. – Juk čia gaisras!

Ir kaip tik tuo metu sprogsta aštuonios benzino statinaitės, kurias Puipos vienturtis buvo paslėpęs juodai dienai. Viską apgaubia tiršti dūmai ir kariškas vaizdelis nutrūksta.

6. PERSPEKTYVOS

Pavasarį kiekvieną traukia užsidaryt kambary, užsikalt langus ir sėdėt prie televizoriaus. Daugelis jau suvokia, kad televizoriuj gyvenimas labiau spalvotas nei gatvėj.

Neabejoju, kad po metų kitų gyvenimą visiškai išstums televizija ir mes jausimės kur kas žvalesni.

7. HEROIZMAS

Vakar buvau išėjęs miškan, visą dieną pratupėjau po egle, o gyvenimas nepagerėjo.

Šiandien badauju nuo septintos ryto. Jokių prošvaisčių!

Daugiau aš nieko negaliu padaryt. Bet sėdėti rankas nuleidus irgi nevalia.

Atsikandu iš kepalo ir einu gult.

8. EROTIKA

Eidamas iš miegamojo į virtuvę sutinku ponią, einančią iš virtuvės į vonią. „Kur aš ją mačiau?“ – galvoju.

Norėčiau paklaust, bet nedrįstu. Visados buvau drovus su poniomis.

9. SMURTAS

Prisimenu pernykštį pavasarį, kai dar buvau svajonių jaunikis: vos išeidavau gatvėn, – sulėkdavo pulkai mergaičių ir spoksodavo į mane apvaliom akutėm.

– Šalin! – rėkdavau. – Kas jums yr?

O tos čiauškėdamos tūpdavo ant galvos, įsiveldavo į plaukus, sulįsdavo į kišenes ir į piniginę...

Naktim, kad jas atbaidyčiau, ant rašomojo stalo kūrendavau laužus.

Ir vis vien kas rytą turėdavau išpurtyt visus drabužius, visas namų kertes nupurkšt chemikalais.

Daug oi daug jų tada žuvo!

10. STRATEGIJA

Mūsų lifte žmonės rūko, geria alų, tuštinasi, piešia ant lubų, gręžia skyles, traukia mygtukus ir padega sienas.

Trumpa kelionė, o kiek visko gali nuveikt!

O, kad Lietuvos piliečiai tokį aktyvų, pilnakraujį gyvenimą gyventų ne tik liftuose, o visur ir visada!

Tačiau kol to nėr, derėtų montuoti daugiau liftų: kaimuose, kiemuose, posėdžių salėse – visur, kur kol kas tvyro nuobodulys, kur stinga giedros ir darbingos nuotaikos.

11. VIENYBĖ

Aš ieškau priekabių ir kamuoju tave.

Tujen piketuoji prie Seimo ir kamuoji valstybę.

Valstybė didina mokesčius ir kamuoja mane.

Smagu, kai visi kamuojamės.

12. TRADICIJOS

Rašau: pro Žarėnus miškais nuo Šiaulių...

O kas toliau? Kur tie Žarėnai?

Ūmai topteli: o kažkas jau taip rašė! Ar tik ne Maironis?

Viską jis žinojo. Geras buvo senelis. Labai labai geras!

13. STILIUS

Gyvendamas kaime, niekur nepasislėpsi.

Palendu po lova, įlendu į šiaudus, kubile miltais apsikasu.

O, būdavo, ir šuns būdoj tupiu, kamine tūnau.

Vis tiek suranda!

Dabar jau įpratau. Sėdžiu prie stalo, ir tiek.

14. POEZIJA

Virtuvės grindimis iš kairės į dešinę bėga tarakonai. Ilgai stebiu šį gamtos reiškinį. Už ką jūs balsuojat, bičiuliai?

Krūpteliu: o jeigu nebalsuoja? Koks nykus ir tuščias tada jų gyvenimas!

Gal todėl tiek liūdesio gamtoj. Ypač sekmadieniais.

15. GERUMAS

Skamba telefonas.

Mąstau: o gal kažkas kaip tik dabar šaukiasi pagalbos?

Ilgai klausaus šito liūdno garso. Mano akyse – ašaros.

16. NEVILTIS

Nuolat persivalgau ir taip sunku: pilvą pučia, nuotaika prasta, darbingumo nėr...

Girdėjau: nelengva ir tiems, kurie nuolat neprivalgo.

Užtat ir sakau: ar tu vienaip gyvensi, ar kitaip – laimės Lietuvoj nėr.

17. TAMSA

Girdžiu: beaištanti aušrelė, betekanti saulelė...

Ir verkia man širdis: ak, kodėl aš negimiau tam šviesiam krašte?!

Kelionė iš Fabijoniškių į Jeruzalę

...Vos tik laineris pakilo į orą, iškart supratau, ką jaučia lietuvis varguolis, kuriam, kaip sakoma, išmušta iš po kojų žemė.

Varguolis jaučia, kad jo gyvenimas jam nebepriklauso. Jo gyvenimą vairuoja kiti. Kas tie „kiti", jis nežino, kadangi anie nematomi. Jis tiktai girdi įsakmią, šimtąsyk girdėtą komandą: „Prašom susiveržti diržus!"

Taip pat supratau, ką jaučia tie, kurie sėdi aukštybėse. Jie jaučia, kad bet kuriuo momentu gali nupulti. Tačiau ten, apačioj, toks baltas ir minkštas patalas... Jie prisikels.

O dabar privalau Jums, gerbiami skaitytojai, pasakyti, kodėl sykiu su laineriu į orą pakilau ir ašen, žemės kurmis.

Aišku, jei nebūčiau religingas, to nebūtų atsitikę. Bet aš giliai tikiu Taysą Ednį, dar giliau – Lietuvos krepšinį, o visų giliausiai – jo priešakinį būrį – „Lietuvos ryto" komandą.

Todėl sykį Didysis Lietuvos Redaktorius Gedvydas, su vien tik jam būdingu įžvalgumu pastebėjęs šį mano bruožą, pakilo iš sosto, trinktelėjo lazda į grindis ir balsu, kuris skambėjo it varpas, sušuko:

– Juozapai!

Aš sudrebėjau, o jisai tęsė:

– Mesk savo plunksnakotį, skrisk į Jeruzalę ir savo karštomis maldomis padėk mūsų komandai išplėšti pergalę. Tai kur kas svarbiau nei tavo kvaili eilėraščiai proza.

Aš puoliau ant kelių ir suvapėjau:

– Už ką mane baudi, Viešpatie? Šitiek metų ištikimai tarnavau „Lietuvos rytui“, pabusdavau sykiu su juo ir anksčiau už save... Ogi dabar turiu skrist į kraštą, kuriame arabas nekenčia žydo, žydas – lietuvio ir kur aš, be jokios abejonės, būsiu nukryžiuotas už savo brolių nuodėmes, kurias nūnai daro jie nuo anksto ryto ligi vėlaus...

Išgirdę šitokį mano piktžodžiavimą, kavinėje klegėję korespondentai susigūžė, nuščiuvo ir mirtinoje tyloje nuskambėjo Redaktoriaus žodis:

– Nebijok, Juozapai! Aš saugosiu tave ir didis bus tavo atlygis.

Aš atsiliepiau:

– Ką man reiškia honoraras, jei ašen krisiu iš lėktuvo ir anei vienas skaitytojas verkdamas nebesurinks mano kaulelių bei plunksnų.

O korespondentai terpu savęs kalbėjosi:

– Kas jis toks, kad drįsta prieštaraut Redaktoriui?

O Redaktorius pabeldė lazda į sieną ir tarė:

– Galite išeiti. Diskusijos baigtos.

Tada, pakėlęs akis, išvydau prieš save stovinčius tris vyrus. Jie ištiesė man dokumentus, įgaliojimus ir bilietą į vieną pusę.

– Jei komanda pralaimės – nebegrįžk.

Pažvelgiau į Tėvynę ir pravirkau.

Po to netekau sąmonės.

Pramerkęs akis pasijutau ne tik lietuvis esąs, tačiau ir lėktuve besėdįs...

Čia baigiasi pirmoji šio graudaus pasakojimo dalis ir galim persikelt į Šventąją žemę.

Žinojau, kad mano didis tikėjimas gali kalnus nuverst. Žinojau, kad galingos minties dėka aš galiu nukreipt kamuolį į tikslą. Tačiau tik tokiu atveju, jeigu jis skrieja pro krepšį ne toliau kaip per šešis metrus. Bet kas bus, jei mūsiškiai ims mėtyti ne taip taikliai?

Todėl nedelsdamas sušaukiau komandą ir prabilau tokiais žodžiais:

– Vaikinai! Aš padarysiu viską, kas nuo manęs priklauso, bet vis dėlto ir jūs pasistenkit nepaleist kamuolio iš rankų. O jei netyčia paleisit, tai dėkit jį į žydų krepšį tokiu tempu, kokiu aš, būdamas ekstremalioj situacijoj, dedu butelį į savo krepšį.

Ir čia pat pademonstravau, kaip tai daroma. Vyrai susižvalgė, susverdėjo. Supratau, jog šis technikos elementas („verpstė“) jiems dar nežinomas.

Tada aš juos palaiminau, sukalbėjau maldą „Euroliga-ga-ant-kalno-mūrai“ ir pasišalinau į savo apartamentus. Tiesa, dar pridūriau: „Vaikinai, jei rungtynių metu išgirsite rėkiant: „Šimtą! Šimtą!“ – nebėkit viską metę į barą. Tai šiuo atveju reikš visai ką kita“.

Beje, gyvenom penkių žvaigždučių viešbutyje, o tai irgi reiškia visai ne tą, ką įsivaizduoja dažnas lietuvis, kuris jau šiek tiek prakutęs ir geria ne vien tik samagoną. Viešbučio restorane triskart per dieną liepdavo ėst vištieną, kurią vietiniai kažkodėl vadina žuvimi. Prie tos iš vištų šlaunelių pagamintos žuvies kartais kyšteldavo ir dar kažko, bet nepataikaudamas turiu pasakyt, kad Lietuvoj visi patiekalai yra skanesni tiek kartų, kiek kartų mūsų piliečiai yra badavę prie Seimo ir Vyriausybės durų.

Noriu palikt tą nesvetingą restoraną ir pačią Jeruzalę ir grįžt į lėktuvą, idant galėčiau tart keletą žodžių apie kelionėje pastebėtus mįslingus reiškinius.

Štai sėdėdamas lėktuve ir spoksodamas pro langą puikiai matau, kad lėktuvas juda vėžlio greičiu. Nepaisant to, po penkių valandų mes jau buvom už penkių tūkstančių mylių. Kodėl aš apie tai kalbu? Ogi todėl, kad man gimė paika viltis, jog vėžlio greičiu judanti Lietuva vis dėlto gali kada nors atsidurti Europoje.

O po lėktuvo saloną vaikštinėja labai dailios ponios ir kiekvienam primygtinai siūlo valgyti, gerti... Ir įsivaizduokit – nemokamai! Todėl aš nūnai niekaip nesuprantu, kodėl Šustauckis

ir jo ubagai nelakioja lėktuvais? Juk tada visi jie būtų sotūs, o mūsų garbingieji didžiūnai galėtų be jokios baimės šokti Rotušėje.

Ir dar. Gerbiamieji pedagogai ir logopedai, rašytojai ir dažytojai, žmonės baltais ir juodais chalatais, žodžiu, visi, kuriems vaidenasi, neva Lietuvoj sutemo ir jau niekados nebeprašvis, – nusiraminkite. Tai netiesa! Saulė yra! Tegu už debesų, bet vis dėlto yra! Net ir pačią niūriausią dieną.

Argi tuom tikėti – ne malonu?

Tarp kitko, lėktuve yra net tualetas ir, ką ten padarai, visa krinta per Lietuvą rėpliojantiems rinkėjams ant galvų. O juk tai irgi malonu.

Ar vis dar nesuprantate, kodėl taip dažnai skraido pirmieji bei antrieji mūsų Tėvynės asmenys?

Sakoma: nieko nėra geriau už gerus namus. Galbūt. Tačiau už blogus namus lėktuve tikrai geriau. Vienintelis trūkumas – negali išeit pro duris kada nori. O kada nenori – išvaro. Štai grįždami atskridom kažkodėl ne į Vilnių, o į Helsinkį. Tačiau ko aš tam Helsinky nematęs? Suomiškos pirties? Kurgi ne!

Tarp kitko, buvau bemaž tikras, jog niekas tam Helsinky man nepasakys: „Juozapai, gyvasai klasike, gal malonėtumėt į mūsų pirtelę?..“

Todėl aš kuriam laikui paliksiu šį keistą miestą ir vėl grįšiu Jeruzalėn.

Ak, nelengva dirbt su komanda! Laimė, liko minutė kita ir savišvietai – galėjau susipažint su Jeruzalės paminklais. Aišku, nemokančiam jokios užsienio kalbos žydšaudžiui tai nėra taip jau paprasta, tad išėjęs pro duris nenutoldavau nuo viešbučio daugiau nei per penkiasdešimt žingsnių. Juk krepšininkai negalėjo manęs lydėt. Jiems buvau įsakęs triskart po tris valandas treniruotis, o likusį laiką ilsėtis lovose.

Ir vis dėlto, sukaupęs drąsos likučius, nusipirkau Arafato skarą ir apsimetęs Palestinos pėstininku išėjau į Betliejų. Deja, paaiš-

kėjo, kad Betliejų buvau matęs per savo „Šilelį“, tad jokio įspūdžio jisai man nepadarė.

Nusiminęs patraukiau prie Mirties jūros, įbridau vandenin ir ūmai man galvon tarsi žaibas trenkė: o juk čia būtų galima susūdyti mūsų šviežiai išrinktus deputatus, idant jie taip greit nesugestų ir nepasmirstų!

Skubėdamas šią džiugią žinią pranešt mūsų rinkėjams, nedelsdamas palikau sūriuosius vandenis ir pasukau į Lietuvą per Jeruzalę, grožėdamasis apylinkėmis, kur mėtosi galybės akmenų ir matosi keli augalai. Svarsčiau, kuom gi mito tenykščiai gyventojai prieš du tūkstančius metų, kai pasaulyje dar nebuvo turistų? Galgi neėsdavo dar vieni kitų kaip nūnai lietuviai. Matyt, jie mito kupranugariais, kurie kažkokiu būdu gan stamboki užauga ir ant akmens.

Ir staiga prisiminiau: ogi šiandien rungtynės! Persigandęs puoliau viešbutin, pažadinau krepšininkus, tuo metu saldžiai miegojusius ištaiginguose apartamentuose, ir visi paknopstom – kas be batų, kas be kelnių – išlėkėm Žydų halėn. Rungtynės jau buvo prasidėjusios ir žydai nemažai buvo primetę mūsų krepšin.

– Nusiraminkit, vaikinai, – tariau saviškiams. – Pirmyn!

Ir Lietuvos komanda išbėgo aikštelėn.

Apie rungtynes nekalbėsiu – visos jos vienodos. Deja, negaliu nutylėt vieno itin nemaloniai nustebinusio fakto. Paaiškėjo, jog net patys įdomiausi epizodai antrąsyk nekartojami! Per televiziją kartoja, o salėj – kažkodėl ne. Kadangi rungtynes iš salės stebėjau pirmą sykį, taip ir likau nesupratęs: ar tai optinė apgaulė, ar šitaip būna vien Jeruzalėj ir tai kažkokia žydų klasta.

Be to, niekas rungtynių nekomentuoja, todėl negali suvokt veiksmo: kas įmetė, kiek įmetė ir kiek jis įmesdavo prieš dešimt metų?.. Pagaliau, kodėl jis metė į šį, o ne į aną krepšį?.. Arba kas ten toks stoviniuoja ir rankom skėsčioja? Arapovičius? Rostropovičius?..

Ogi namie sėdi sau prie televizoriaus, klausais Kunigėlio pamokslų ir viskas tau aišku.

Bet štai rungtynės baigtos, visi sveikina krepšininkus, o manęs – niekas. Aišku, man, tiek prisidėjusiam prie pergalės, skaudu. Bet aš tyliu. Juk ir tikrieji Lietuvos valdovai – šešėlyje. Stovi mūsų šauniesiems politikams už nugarų, timpčioja už virvučių – o kas tas virvutes regėjo? Pareikalavę už timpčiojimą aplodismentų, kažin ar ilgai betimpčiotų...

Bet gana! Greičiau, greičiau į Vilnių, į pasakų miestą... O, tėviške! Koks mielas kraštas, kurio taip netekau ūmai...

Ir štai jinai, Tėvynė... Mane pasitinka rūškani tautiečių veidai. Suprantu, kodėl rūškani: mūsų butuose pilna radiatorių ir mes vilkime žieminiais paltais, todėl niekad negyvensim kaip tie, kuriems nereikia mokėt nei už šildymą, nei už apdarą.

„Ką tu čia paistai? – sušuks koksai optimistas. – O švedai? Pažiūrėk, kaip tie gyvena!"

O švedai, bičiuli, kadaise taip pat keliavo, kur šilčiau. Deja, krito prie Poltavos ir grįžę kibo į darbą.

Mūsiškiai anuomet irgi keliavo pietuosna, irgi krito, bet grįžę kibo kits kitam į gerklę.

Štai skirtumas!

O dabar apie tai, kas svarbiausia: ši vienintelė mano gyvenime kelionė aplink pasaulį visiškai pakeitė mano būdą.

Visi žino, koks buvau nepraustaburnis, šnekantis agrariniu dialektu, o kartais net nesaikingai... Ir t. t.

Nūnai tas nykus tipas virto inteligentišku, elegantišku *dandy*, kokį jau ne gėda pakviest į Vienos balių: šoka valsą, išmano įstatymus, atskiria partijų programas ir netgi pats galėtų vadovauti bent liberalams. O jeigu kartais ir išgeria – tai tik šampano, ir tik vieną taurę per vieną valandą. Toks, žinia, yra optimalus tempas pačiuose padoriausiuose Europos namuose.

Tad nėmaž ir nenustebau, kai po septynių parų buvau išrinktas Aukštosios visuomenės Fabijoniškių skyriaus dešiniojo sektoriaus kairiojo sparno gubernatorium.

Štai ką reiškia palėkt iki Jeruzalės! Jūs irgi taip darykit.

Kelionių apybraižos

APIE KELIONIŲ NAUDĄ

Tai atsitiko Transilvanijoj. Trečia savaitė trankėmės po kalnus, ūmai Rumunijos Prezidentas sustabdė arklius ir rodydamas bloznią senelį sukuždėjo:

– Grafas Drakula. Jis naktimis žmonių kraują siurbia.

Sykiu su mumis keliavę amerikiečiai – žinia, tuščiagalviai! – tuoj šoko iš karietos, apstoję tą senį fotografavo, šūkalojo, kai kurie taikėsi net ranką pabučiuot. Šis patenkintas balbatavo kažką darkyta indoeuropiečių prokalbe ir kaukšėjo iškirmijusiais dantimis.

– Tai mūsų nacionalinis pasididžiavimas! – pūtėsi Prezidentas.

Toks rūstis mane pagavo.

– Pamanykit! – sušukau. – Pas mus daug tokių! Ir siurbia jie ne tik naktį, o ir dieną.

Prezidentas išraudęs paragino arklius. O aš nedelsdamas nusileidau į slėnį ir, persirengęs literato rūbais, saulei tekant išėjau į Lietuvą. Tada buvau pasiryžęs daugiau niekur kojos nebekelt.

Tačiau dabar, praėjus metams, jau kitaip galvoju: tik pabuvęs svečioj šaly ir įvertini, ką Tėvynėj turįs.

ATSITIKIMAS KELYJE

Geras automobilis, kaip daugeliui žinoma, susideda iš trijų dalių: priekio, vidurio ir užpakalio.

Vidury sėdžiu aš ir mano verslo partneriai.

Užpakaly yra tuščia ertmė. Važiuojant pirmyn ten patogu sukraut pinigus, grįžtant atgal – lazdą, terbą ir grotas.

Nėr abejonės, jog šios dvi dalys automobiliui būtinos.

Kas yra priekyje, man ilgai buvo mįslė.

Sykį važiavau iš Frankfurto į Kazanę. Trys kilometrai už Vilniaus automobilis sustojo.

Taip būdavo ir anksčiau. Tokiais atvejais išlipu ir, paėjęs šimtą žingsnių į šalį, rūkau. Esu pastebėjęs, jog stovinčiam automobiliui nepatinka, kai į jį kas nors spokso. Ogi paliktas ramybėj per pusvalandį jis paprastai susireguliuoja pats ir galima keliauti toliau.

Šįsyk kažkodėl taip neįvyko ir, artėjant vakarui, automobilis darėsi vis nervingesnis: kartkarčiais iš pačių jo gelmių išsiveržd avo širdį veriantis vaitojimas, ir nuo to kraupaus balso man stingo gyslose kraujas. Nieko nuostabaus: iš abiejų kelio pusių driekėsi Lietuva, o automobilis naktį mėgsta būti padorioj draugijoj.

Leidžiantis saulei sustabdžiau policijos ekipažą ir paprašiau, kad šį nervų kamuolį nugabentų į jaukesnę vietą.

– Jis pats šiuo metu negali judėti dėl man nežinomų priežasčių, – paaiškinau.

Vienas policininkas tarė:

– Pakelk kapotą.

Aš sudrebėjau ir atsakiau:

– Pats pakelk.

Jis pakėlė, ir aš riktelėjau iš siaubo.

(Ar ne dėl to kitados buvau priverstas atsisakyt chirurgo karjeros Virdžinijoje?)

...Nuo tos dienos prabėgo daug laiko. Vis dar neturiu apetito ir prastai miegu, tapau nervingas ir be priežasties mušu artimuosius.

KODĖL NESINAUDOJU ASMENINIO VAIRUOTOJO PASLAUGOMIS

Šį klausimą dažnai kelia diplomatai ir generolai, pirmieji asmenys ir antrosios pusės. Bet aš tik šypteliu ir pripildęs šampano taures pasiūlau išgert.

Tada pasakau palyginimą apie gerąjį vilnietį.

Sykį vienas vilnietis keliavo iš Jeruzalės į Ciūrichą ir paėmė pakeleivį. Ir tuoj pat ėmė nervintis: o ar netrukdo jam variklio burzgimas ir vairuotojo šnopavimas? Gal sumažint apsukas, bet padidint greitį? Perjungt kitą pavarą ar tik kitą radijo stotį? Gal variklį visai išjungt, tačiau įjungt tolimąsias šviesas? O gal mano automobilis nepakankamai išvaizdus ir žmogui tiesiog nemalonu važiuot?

Bet gal nepakankamai išvaizdus aš pats?

Ir kad keleiviui nereiktų valandą ar dvi kamuotis, spoksant į anaiptol ne graikišką profilį, vilnietis pasiūlo jam sėst prie vairo, o pats, stengdamasis nekvėpuot, susirango kertėj.

Bet ir vėl kremtasi: o gal mano buvimas žmogų trikdo? Gal jis norėtų verčiau vienas keliaut?

Vilnietis paprašo sustot ir verkdamas nubėga į girią...

Susijaudinęs išlenkiu taurę ir tėškiu sienon. Kam aš apie tai! Jūs, ponai, vis tiek įsitikinę, kad mes, lietuviai, laukiniai.

NAUJAS VĖJAS KELIAUTOJO GALVOJE

Mano automobilio kabinoje yra mygtukas, kuriuo aš niekados nesinaudoju, nors vairuoju šį automobilį jau penkti metai.

Dažnai žiūriu į tą mygtuką, bet spustelt nedrįstu: o jeigu automobilis sprogs arba dar blogiau?

Nedrįstu ir policininko paklaust, kam šis daikčiukas reikalingas: visai įmanoma, jog būsiu apkaltintas – kodėl šitiek metų juo nesinaudojau? Gal nepaspaudus nevalia nė iš vietos pajudėt.

Kuo toliau, tuo baisiau sėst prie vairo. Vis dažniau keliauju pėsčias.

Deja, pastebėjau, kad šitaip keliaudamas kvailai mostaguoju rankom. O jei surišu rankas pančiu sau už nugaros – eidamas atsitrenkiu į stulpą, nusiritu nuo šlaito, o kartais net išeinu į priešingos krypties eismo juostą. Gal dėl to vis daugiau laiko praleidžiu ligoninėse.

Ten ir susipažinau su Ramanausku.

– Mes, bedarbiai, nuolat keliaujam, – gyrėsi tas. – O ką daugiau veikt?

– Kaipgi jūs keliaujat be pinigų?

Jis atsakė:

– Kai lyja – o lyja Lietuvoj dažnai, – dėmė mano lubose keičia formas. Vakar gėrėjaus Graikija, šiandien – Ispanija, o ryt gal jau būsiu Argentinoj.

Žemai nulenkiau galvą prieš bemokslio išmintį.

KILIMANDŽARO SNIEGYNAI

Ak, tie Afrikos *safari!*

Patriūbavičius išėjo medžiot liūtų, ir mudu su Patriūbavičiene likom dviese.

Ir kas žino, jei liūtas nebūtų suėdęs Patriūbavičiaus, gal ši istorija turėtų kur kas gražesnį finalą.

Deja... Be ilgesingos Patriūbavičiaus armonikos mudviejų širdyse greit išblėso Afrikos karštis – liko vien šaltas sniegynų spindesys...

ATSITIKIMAS KALNUOSE

Tai buvo Siera Morenoj. Sėdėjom tada su Chuanu Estobaja, nedidelės cinamono krautuvėlės El Ferolyje savininku.

Paskui jis pakilo ir nuėjo.

KAS DAINON NESUDĖTA

Jeigu jums teks keliauti pro Modeną Apeninų kalnais nuo Kremonos, nepamirškit sustabdyti arklių ties kryžium, kur nežinomo alpinisto kapas. Tada kairėj matysit San Benedeto del Tronto, dešinėj – Lido di Roma, o giedresnėm dienom – net Pjombiną ir Montekristo salas.

Bet jei keliausit pro Žarėnus dirvonuojančiais laukais link Vilniaus, kad ir kiek besidairytumėt – kairėj regėsit LDDP, o dešinėj – TS(LK). Ir visą laiką painiosis po kojom centristai, liberalai ir nuosaikieji, nežinia ko lakstantys skersai kelią.

Nesakau, kad tai negražu. Ir vis dėlto kalbos, neva svečiui turim ką parodyt, tik nemokam pareklamuot, man regis, šiek tiek perdėtos.

VARGAS SU SVETIMŠALIAIS

Jau kuris laikas dirbu tokį darbą, kad nori nenori tenka priiminėt namuose svečius – dažniausiai iš Italijos, Čilės ir Trečiojo pasaulio. Aptarus reikalus, visados lieka šiek tiek laiko, ir daugelis prašo parodyt Čiurlionį. Tada aš imu kreidą, kartono lapą ir piešiu „Karalių pasaką". Visiems baisiausiai patinka.

– Ir visas Čiurlionis toks! – sakau, rausdamas iš pasididžiavimo. – O gal net geresnis.

Svečiams iš Trečiojo pasaulio dar pripiešiu lapo viršuje baisų juodą paukštį ir suplasnoju skvernais.

– Kra! Kra!

Tie išvyksta kupini įspūdžių, pažadėję apie Čiurlionį papasakot giminėms bei artimiesiems.

Ir mano namų durys jau nebeužsidaro. Jau man, tiesą sakant, įgriso. Todėl kartais, užuot ėmęs kreidą, imu gitarą ir surenku tris akordus iš simfoninės poemos „Miške".

Bet ir tai nebepadeda.

LIETUVA IR JOS GARSAS

Ar jums patiktų, jei koks tipas, atėjęs į jūsų namus, garsintų savo vardą?

Aišku, kad ne.

Tačiau ne paslaptis, kad yra lietuvių, kurie svetur nuolat garsina Lietuvos vardą. Kodėl jie taip daro?

Paaiškinimas gali būti tik vienas: Lietuva juda Europon greičiu, gerokai viršijančiu garso greitį. Todėl, jei niekas specialiai negarsintų, planetos gyventojai niekados nesuvoktų, kurioj vietoj mūsų greitaeigė. Užvertę galvas jie dairosi ton pusėn, iš kur sklinda verksmai ir aimanos, o Lietuva tuo metu, žiūrėk, jau Vienos baliuj bešokanti...

Remdamasis daktaro Kudirkos atradimais (nūnai, deja, pamirštais), drįstu iškelt hipotezę: greitis, kuriuo juda mūsų Tėvynė, yra artimas šviesos bei tiesos greičiui.

KO IŠ JŲ GALĖTUME PASIMOKYTI

Dar kūdikystėj jiems nukapojamos ausys, o vyrai, kuriems per trisdešimt, kiaurą parą sėdi ant kuolų ir skaito įstatymus.

Moterų ten išvis nėra.

Ir vis dėlto jie myli savo kraštą ir šlovina jį labai gražiomis dainomis.

Konservatorių ordino galybės sutriuškinimas
Vieni veikėjai nueina nuo istorijos arenos, o kiti lipa ant jos
Anokia ten arena! Pašiūrė prie didelio kelio...

Iš pasaulinės fantastikos aukso puodo

Trumpai apie autorių

Shakilas O'Nealas – įžymus JAV krepšininkas, garsėjantis ne vien fantastiškais „dėjimais iš viršaus", bet ir fantastiniais apsakymais „Iš rūsio". Yra žinoma, jog olimpinių žaidynių metu Shakilas O'Nealas, susitikęs su Jo Ekscelencija, kalbėjosi apie Lietuvos istorijos ir geografijos perspektyvas, lietuviškos dvasios eksportą į Vakarus. Tačiau bene labiausiai didysis rašytojas ir krepšininkas domėjęsis tautiniais politiniais žaidimais, kuriuos jau pasiūlęs įtraukti į ateities žaidynių programą.

Neseniai JAV spaudoje pasirodė pluoštas Shakilo apsakymų lietuviškomis temomis. Šiandien ir spausdiname vieną tokį kūrinį, kurio žanrą sunku apibrėžti. Naivus užsieniečio tikėjimas šviesia Lietuvos ateitimi ar naujausiais mokslo atradimais paremtos fantazijos? Įžvalgios pranašystės ar paiki svaičiojimai? Tesprendžia skaitytojas.

P. S. Autorius vaizduoja netolimą ateitį (ko gero, 2009 metus).

PASAKĖLĖS IŠ RŪSIO

Lietuvos valstybė, įsikūrusi vaizdingose Vakarų Europos automobilių kapinėse, iš vienos pusės remiasi į nuostabiais kamuolio perdavimais garsėjantį Arvydą Sabonį, iš kitos – į paslaptingą Gariūnų turgavietę. Pačiam valstybės centre, iš pačių jos gel-

mių, dieną naktį trykšta gaivus Kaukolinio šaltinis, kurio vandenimis apsiplovęs žaizdas yra nurimęs ne vienas, valdžios akimis, beviltiškas, kančioms ir dejonėms pasmerktas lietuvis rinkėjas.

Iš kitų lankytinų vietų derėtų išskirti Moterų partiją, Žemės ūkio bei Kultūros griuvėsius ir, be abejo, vietas, kur pastebimi reiškiniai, susiję su paslaptingos, sveikam žmogui nematomos, bet vietos aiškiaregių įsitikinimu, realiai egzistuojančios Trečiosios jėgos veiksmais. Ši jėga, pasak čiabuvių, turinti galią atlikti fantastiškus darbus, kurie ne pagal pečius nei žmogui, nei žmonių grupei (o tai akivaizdžiai liudija jos dievišką prigimtį!). Pavyzdžiui, ji galinti sustabdyti žemyn riedantį gyvenimo lygį ir aukštyn kylančią korupciją, išjudinti policiją, visuomenę ir net patį Prezidentą, taip pat pakelti pensijas, pramonę ir t. t.

Tačiau bene daugiausia maldininkų sutraukia netoli muitinės įsikūręs Lietuvos Seimas. Neeilinių (o kitokių čia ir nebūna!) posėdžių metu erdvūs Rūmai nepajėgia sutalpinti visų, norinčių pasiklausyti, ką byloja toli už Lietuvos ribų savo išmintimi garsėjantys vyrai bei moterys. Čia dažnai apsilanko ir oficialios užsienio delegacijos su prašymais priimti vieną ar kitą jų valstybei reikalingą įstatymą.

Ir lietuviai neatsisako. Nemažai puikių įstatymų jau išsivežė turkai, serbai, arabai. Savo eilės laukia prancūzai, švedai ir begalės kitų.

Tik rusams, jau kelinti metai klebenantiems Seimo duris, atsakoma griežtai: „Mažiau gerkite".

Užtrenktos durys pasitinka ir JAV delegacijas. Tiesa, kartais pro duris išeina oficialus asmuo ir nuolankiai susigūžusiems Amerikos pasiuntiniams mesteli maždaug tokią frazę: „Turėkite kantrybės. Po Kalėdų būtinai..."

Praeina Kalėdos, pro duris išeina kitas: „Nepraraskite vilties. Kaip nors išsilaikykite iki Velykų, o tada..."

Ne, lietuviai nėra kerštinga tauta. O vis dėlto negali atleisti už keturiasdešimt penktuosius... šeštuosius...

Užtat visa Europa nepaliauja džiūgavus, kad Lietuvos valstybė vėl atsirado būtent Europos, o ne kokios Afrikos ar Antarktidos žemėlapyje. Delegacijos atvyksta ne tuščiom rankom: kas katedrą, kas platesnes upės žiotis, o kas ir dailesnį savo gimtinės kalnioką atbogina. Todėl nenuostabu, kad nei Lietuvos peizažui, nei valdžiai nūnai jau nieko nebetrūksta.

Be abejo, visa tai – ne kyšiai, o dovanos, pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją negalinčios viršyti Everesto viršukalnės.

Eiti į Europą, ko dar prieš keletą metų taip baiminosi eilinis rinkėjas, suprantama, nebereikia. Pati Europa atėjo Lietuvon, o Amerika beldžiasi ir nepraranda vilties.

Nepaisant visuotinio pripažinimo, lietuviai išliko tokie pat santūrūs ir kuklūs, kokie buvo devyniasdešimtaisiais. Dovanas priima tik po ilgų ceremonijų, o kartais ir apskritai jų atsisako. Antai šveicarai ne per seniausiai buvo atvilkę ežerą „Ant keturių kantonų“ (gudruoliai puikiai žinojo, koks brangus šitas ežeras kiekvieno lietuvio širdžiai!). O lietuviai: ne, ir kvit. Tiesa, jie paėmė kantonus, Liucernos varpus, dar šį bei tą, tačiau paties ežero – ne. „Esam žemdirbių tauta. Reikia palikti vietos ir ariamai žemei.“ (Žr. „Antrasis Seimo Pirmininko laiškas europiečiams“) Bet sklandė šnekos, neva tokiam švariam vandeniui šiuo metu Lietuvoj nesą tinkamų valymo įrenginių (lietuviški filtrai sugraibą tik tuščius butelius, laivus ir lavonus), o radikalai netgi tvirtino, kad grynas vanduo nuo šiolei apskritai nebėbus imamas. Šveicarai išvyko nusiminę, bet vis dėlto išsivežė puikų Pašvinkusio Sūrio įstatymą.

Atsisakę lietuviai ir Sibiro tundros, ir Amazonės džiunglių: krašto peizažas ir taip jau buvo pakankamai modernus. Štai keliaudamas pro Panevėžį – o kitados ten būta itin neišvaizdžių, vien banditais garsėjusių lygumų – kas kelios mylios regėjai iš-

barstytas Alpių uolas, apkibusias atitarnavusiais valdžios vyrais, nuostabius Sacharos smėlynus su beduinais vietoj bankrutavusių ūkininkų, taip pat galybes olandiškų vėjo malūnų. Ties Šeduva akį traukė Pizos bokštas (ten buvo įsikūręs kažkoks naujas, griūti pasirengęs bankas), ties Radviliškiu – Bastilija (čia laikinai glaudėsi banko vadovai).

Nepigios dovanėlės! Tačiau ir Lietuvos Seimo parama kitoms valstybėms – neįkainojama. Didelės pagarbos susilaukė lietuviai, sureguliavę Maskvos kranelius, išmokinę teisingai skerstis ir pusriebiai badauti Ruandos ir Burundžio patriotus. Tačiau bene didžiausią šlovę jiems pelnė Celibato įstatymas. Ryžtingų Moterų partijos veiksmų dėka buvo nuspręsta, jog nusidėti tris kartus (per savaitę) turi teisę ne tik Lietuvos Seimo narys, bet ir kiekvienas pasaulio žmogus, nesvarbu, kas jis toks būtų. Pagauti siaubo garbaus amžiaus aukštieji Romos kunigai pasitraukė į pogrindį, užtat jaunesnioji dvasininkija visam pasaulyje triukšmingai šventė pergalę. Keturiasdešimt dienų bažnyčiose tylėjo varpai, užtat klebonijose skambėjo taurės ir „gaspadinių" juokas. Vatikano kurjeriai, vildamiesi, kad bus priimtos jiems palankios naujojo įstatymo pataisos, gabeno į Lietuvą per šimtą konteinerių Šv. Dvasios, bet prie Lietuvos sienos mandagiai buvo paprašyti atgal. Kad ir kokios fantastiškos legendos anuomet sklido apie Lietuvos muitininkų žygdarbius ir munduro garbę, o žiūrėk, pasitaikydavo atvejų, kai ir tiems narsuoliams nusvirdavo išdidžiai ištiesta ranka...

Ir žingsnis po žingsnio Lietuvoje susiklostė revoliucinė situacija: imti buvo ką, tačiau niekas to nebenorėjo daryti. Pasiekta kritinė soties riba, ir joks aiškiaregys šiandien negali pasakyti, kada ir kuom tatai baigsis...

O prasidėjo (pirmasis suklestėjimas? antrasis atgimimas?) po rinkimų, kurių išvakarėse lietuviai taip nerimavo ir būgštavo. Juk bemaž kiekvienas buvo įsikalęs galvon keistą mintį, neva

Seiman veržiasi vien gobšuoliai ir garbėtroškos, nenaudėliai ir nevykėliai. Neva niekas daugiau jiems nerūpi, tik iš kairės ir iš dešinės prisikimšti kišenes. Ir begalės panašių gandų tuomet sklandė po Lietuvą, gąsdindami mirtinai įbaugintus žmones.

Tačiau po rinkimų, regis, visiems turėjo atsiverti akys: būgštauta be reikalo. Nors, kaip ir anksčiau, buvo išrinkta gerokai per šimtą įvairiausios rūšies narių, pirmosioms grumtynėms su Lietuvos žmonėmis Rūmų salėn įbėgo tik startinis penkiasdešimtukas ir – įvykiams už akių pasakysime – kovojo nepaprastai vieningai iki pat kadencijos pabaigos. Likusieji leido laiką ant specialiai tokiam reikalui pastatytų vadinamųjų „atsarginių suolelių" (bankai, barai, bendrovės). Ir net po trijų savaičių nė vienam nebuvo paplatėjęs nei liemuo, nei butas. Rinkėjai, tokį stebuklą regėdami, didžiai nuogąstavo ir meldėsi, o juk priežastis buvo paprasta: tie žmonės atėjo iš struktūrų, jau apsirūpinę ir padoriomis figūromis, ir patalpomis. Tiesa, dvylika brolių – dėl gražumo! – buvo išrinkta tiesiai nuo Baltijos kelio. Pro duris jų neįleido, bet vėliau kažkas matė skraidančius viršum Lietuvos...

O Lietuvos žmonės buvo sutriuškinti jau pačioje grumtynių pradžioje. Lengvai pralaužę nedarnią pensininkų bei pedagogų gynybą ir taip aukštai pašokę, kad nieko nebegalėjo padaryti net labiausiai patyrę prokuratūros ir spaudos darbuotojai, nariai vienas po kito tvirtai dėjo sau į krepšį, tad jau pirmosiomis pirmosios sesijos dienomis buvo atitrūkę nuo minimalaus gyvenimo lygio daugiau nei 400 000 Lt. O baigėsi pirmoji sesija rezultatu 15 000 000:153.

Antrojoje sesijoje šaunioji rinktinė pademonstravo tikrą įstatymų šou ir gerokai pagerino ankstesnių Seimo ekipų rezultatyvumo rekordą. Salėje pabuvojo beveik visi nariai ir nė vienas nepadarė gėdos. Parodė, ką sugeba net „mažiukai" iš smulkiųjų partijų bei sąrašų „galiorkos": dėdami į krepšį, pakibdavo ant Lietuvos ir taip ilgai ten supdavosi, kad pasaulis aikčiodavo iš

susižavėjimo, o Lietuva braškėjo ir dūsavo. Deja, sesijos pabaigoje mačas jau nebebuvo korektiškas. Nuo įstatymų gausos apkvaišę Lietuvos žmonės kelis kartus apsistumdė tarpusavy, o pensininkas Ramanauskas, parpuolęs ant žemės, bandė pačiupti už kojos Seimo Pirmininką ir buvo diskvalifikuotas.

Tiesa, ir keletas pagrindinėms partijoms atstovaujančių narių, nesulaukę nei kadencijos, nei Nepriklausomybės pabaigos, surinko 5 milijonus ir taip pat buvo pašalinti iš salės. Tačiau nuo atsarginių suolelio bematant pakildavo kitas, anei kiek ne blogesnis. Neatsitiktinai Lietuvos Prezidentas, viešėdamas JAV, paprašytas įvertinti Shakilo žaidimą, tik atlaidžiai šyptelėjo: „Mes turime 141 tokį. Ir centre, ir kairėj, ir dešinėj... Kiekvienoj pozicijoj!"

Lietuvos žmonės pasidavė.

Neįtikėtina, bet sutriuškinę Lietuvą, nariai ne tik nepersekiojo lietuvių, o atvirkščiai – suteikė daug lengvatų. Pavyzdžiui, buvo suspenduoti himno eilutės „vien takais dorybių" įgaliojimai, o „tavo naudai" pakeista į „savo..."

Kita naujovė: paėmę kyšį (iki 300 Lt), valdininkai padalindavo jį po lygiai našlaičiams, bedarbiams ir pensininkams. (Atviros Kišenės Fondas) Vėliau šios kategorijos kyšius imta pumpuoti tiesiai į prieglaudas, vamzdžius, sąvartynus... Tad nenuostabu, kad pastebimai šoktelėjo pensijos ir pašalpos, kurių daugelis nedrįsdavo imti, mat buvo prisiklausę kvailiausių gandų apie nešvarius pinigus, taigi būgštavo dėl savo gyvybės. Be reikalo! Pinigai buvo taip švariai išplauti, kad kraujo, purvo ir ašarų ženklų nepajėgė rasti net akyliausias ekspertas (ką jau šnekėti apie neprižlibinantį pensininką!).

Priėmus Grybų įstatymą lengviau atsikvėpė ne tik dzūkai, bet ir ūkininkai. Įstatymas numatė, kad grybai privalo dygti kiekviename ne mažesniame kaip 3 ha sklypelyje. Ir dygo! Mat balsuota vieningai, nekonfliktuojant su Vyriausybe, nuoširdžiai rū-

pinantis eilinio žmogaus reikmėmis. Tad jau rudenį visi galėjo prisipirkti vakarietiškos technikos, kaime pagaliau nutilo aimanos ir kliuksėjimas. Visi įsitikino, ką reiškia tikroji darna.

Visi, bet ne lietuviai. Vakarų stebėtojai šlovingąjį Seimą netruko pakrikštyti „Dream Team", ogi tenykštis rinkėjas tik dar labiau susigūžė.

O Seimas dirbo: sparčiai, našiai, produktyviai. Džiaugsmo banga nusirito per pasaulį sužinojus, jog Marijos žemėje likviduotas nusikalstamumas. To pasiekta minimaliom priemonėm: paprasčiausiai buvo panaikinta laisvės atėmimo bausmė. „Joks žmogus, jokia valdžios institucija neturi teisės manipuliuoti laisvės lozungais, neturi teisės nei laisvę suteikti, nei tuo labiau iš ko nors ją atimti, – tvirtino įtakingi vagys ir plėšikai. – Tai Dievo prerogatyva" (dešinieji Dievo kairėje dar prirašydavo Landsbergį). Taigi netrukus buvo atvertos kalėjimų durys, ir nusikaltėliai beregint prapuolė. Tiesa, kurį laiką dar galėdavai rasti tarpuvartėj kokį žioplesnį rinkėją su perplėšta kišene ar pilvan įvarytu peiliu. Bet greitai ir tokie tipai liovėsi šlaistęsi gatvėmis. Seimas tapo tikru laisvės ruporu, sąžinės ir doros bastionu.

O rinkėjų veidai vis labiau niaukėsi. Juk doros lietuviai nekentė nuo 1992-ųjų rudens, o laisvės prisibijojo dar nuo 1990-ųjų pavasario. Todėl daugelis vėlek ėmė girtauti ir vagiliauti, o dailiausios to krašto mergaitės atsiduodavo pirmam pasitaikiusiam pirkliui, nors tokiam elgesiui nebuvo jokio pateisinimo (atseit iš ubagystės, kaip 1996-aisiais).

„Užkerėta vieta, – baugiai dirsčiodami Rūmų pusėn, kuždėjosi lietuviai. – Gal žaibas ten trinktelėjo?.. Ar popiežius palaimino?.."

Sinoptikai paaiškino, kad žaibas tokio poveikio padaryti negalįs, o iš Vatikano atskriejo neigiamas atsakymas. „Džiaukitės, linksminkitės ir nekvaršinkite sau galvos, – buvo skelbiama popiežiaus bulėje Lietuvos žmonėms. – Šėtonas triumfuoja, bet at-

eis diena, kai pranyks žemiškos gėrybės, lietuviai bus įmesti į ugninės sieros ežerą, kankinami dieną ir naktį, per amžių amžius. Laukite ženklo ir šlovinkite Viešpatį."

Tada rinkėjai aprimo. Stengėsi kuo daugiau gerti ir kuo mažiau galvoti. O jei pasitaikydavo keliauti per Lietuvą su vaikais, keliaudavo aplinkiniais keliais. „Ne toks jau baisus daiktas ta laisvė, – save ramindami aiškindavo smalsiems mažyliams. – Bet iki 16 metų vis dėlto nedera..."

Ir šniodavo botagu arkliams...

PASAKOJIMAI APIE KONSERVATORIUS

Šią vasarą JAV spaudoje pasirodę tūlo O'Nealo „Pasakojimai apie konservatorius" sukėlė pasipiktinimo audrą viso pasaulio demokratinėse visuomenėse, bet nesulaukė jokios Lietuvos žmonių reakcijos.

Suprantama, natūralus lietuviškas konservatorius neturi ničnieko bendra su pono O'Nealo (be jokios abejonės, menko talento ir iškrypusios vaizduotės plunksnagraužio) fantastiškomis pamėklėmis ir būtų galima tiesiog numoti ranka. Tačiau kaip po tokių rašinių mūsų Tėvynė atrodys užjūrio stebėtojui, ypač jaunam investuotojui? Ar perskaitęs „Pasakojimus..." jis ryšis plukdyti kapitalą į laukinį kraštą, kur, pasak pono O'Nealo, „girių tankmėse klaidžioja išbadėję konservatoriai", ar persižegnos ir pasuks laivą Estijos kryptimi?

Ar tai ne panašu į kažkieno užsakymą? Ar jau nieko nestebina, kad vienas žmogus – kad ir kokio stambaus sudėjimo jis būtų – ryžtasi mesti pirštinę tūkstantinei konservatorių armadai? Mes nereaguojame į žydų išpuolius, matyt, nereaguosime ir į vadinamojo krepšininko prasimanymus. Tačiau kyla klausimas: kas toliau? Ar ilgai dar šitie ponai, už kurių nugarų stovi visiems žinomos jėgos, galės nebaudžiami šmeižti lietuvių tautą ir jos priešakinį būrį – TS (LK)?

Kas be ko, apdairesni turėtų būti ir patys konservatoriai, kurie ne tik privačiuose, bet ir oficialiuose pobūviuose ne sykį yra pavadinę lietuvius „jaunesniais broliais", „mažesniais už mus" ir panašiai. Daugelis konservatorių, ypač aukštesniųjų kunigų, jau drovisi prisipažinti, kad jų protėviai, kaip ir lietuviai, išlipo iš to paties medžio ir savo vaikus mokina nekalto prasidėjimo teorijos... Smulkmenos! Bet kai kam labai knieti iš musės išpūsti dramblį...

Norisi tikėtis, kad pono O'Nealo „Pasakojimai..." sulauks deramo atkirčio ne tik konservatorių, bet ir lietuvių spaudoje. Juk konservatorius – net jeigu jis nutolęs nuo tavęs per kelis šimtus tūkstančių litų – vis tiek yra žmogaus giminaitis... O žemė – net jeigu jinai visa privatizuota – kol kas dar žmonių planeta...

Konservatorius ir lietuviai

Sykį prokuroras pagavo konservatorių ir patupdė į auksinį narvą.

– Giedok ir mane, vargo žmogų, linksmink.

Iš visų pašalių subėgo lietuviai tokio stebuklo pažiūrėt. O konservatorius murksojo pašiaušęs plunksnas ir nepravėrė snapo. Prokuroras atnešė jam duonos ir vyno, bet konservatorius nieko nepalietė, tupėjo kertėj, krutino ūsus ir liūdnai žvelgė į Lietuvą.

– Neprijaukinsi tokio! – kuždėjosi žmonės.

– Pririšti grandine ir tegu saugo Lietuvos valstybę, – siūlė aklas kareivis.

– Kad jie patys saugomi valstybės, – tarė klebonas. – Neduok Dieve, dar nugaiš. Reiks atsakyti.

– Kodėl saugomi? Kam jie reikalingi?

– Taip jau nuo senų senovės svietas surėdytas, kad visoks gyvis žmogų puola. O kam jis reikalingas – vienas Dievas težino.

Žmonės stebeilijo konservatorių iš visų pusių. Mokytojas, prakišęs lazdą pro narvo virbus, net apvertė jį aukštielninką.

– Anksčiau pas mus tokių nebuvo.

– Švariau gyvenom, – sakė moterys. – Ir blakių nebuvo. O dabar atsirado.

– Ne prieš gera, – dūsavo senoliai. – Vaina bus.

– Vienas jis nepavojingas, – aiškino mokytojas. – Tačiau taip retai ir pasitaiko, kad rastum vieną konservatorių vidury Lietuvos. Didžiuosiuose miestuose jie govėdom renkasi ir žmones puldinėja.

Moterys pravirko, seniai žegnojosi, o jaunesni vyrai kuolų dairėsi.

– Per kramę jam!

– Išardyti ir pažiūrėti, kas viduj, – sakė kalvis. – Kodėl jis tik sykį per ketverius metus gieda?

Konservatorius, tarsi suprasdamas žmonių kalbą, rietėsi į kamuoliuką ir mirkčiojo apvaliom akutėm. O prokuroras tarė:

– Jokio Dievo padaro gadinti nevalia. Paleisiu ir tegu sau lekia.

Taip ir padarė. Konservatorius beregint išskleidė sparnelius ir giedodamas nuplasnojo Lietuvos šalelėn. Grįžo po trijų parų ir nutūpė beržo viršūnėj, o kai pravėrė snapą – kąsnelis sūrio iškrito. Prokuroras pats valgė iki soties, gimines apdalijo ir vis tiek to sūrio dvylika vagonų liko. O konservatorius tupėjo viršūnėj ir giedojo taip gražiai, kaip prokuroras dar niekuomet nebuvo girdėjęs.

Nuo to sykio konservatorius dažnai atskrisdavo į prokuroro kiemą. O prokuroras, rodydamas jį lietuviams, šitaip kalbėdavo:

– Konservatorius gimęs laisvei, kaip Lietuva – NATO. Niekam nevalia jo gaudyti.

Užtat netrukus tam krašte priviso tiek daug konservatorių, kad jie lietuviams net ant galvų lipti pradėjo...

Konservatorius ir komunistai

Kitą kartą gyveno striukas bukas konservatorius. Gedimino mieste, ant Neries upės kranto, susisuko sau gūžtą ir būtų linksmai

leidęs dieneles, jei ne komunistai. Vos tik konservatorius, pasivertęs į žmogų, išeidavo pasivaikščioti, tarsi iš po žemių išdygdavo būriai komunistų. Jie bėgdavo konservatoriui iš paskos ir erzindavo:

– Parduosim Lietuvą! Parduosim Lietuvą!

Konservatorius sprukdavo į Rūmus, nulįsdavo kertėn ir gailiai raudodavo. Kiemsargiui pagailo konservatoriaus ir jis pamokino, kaip elgtis.

Kitą dieną, kai komunistai vėl ėmė konservatorių erzint, tas įsisprendė į šonus ir narsiai sušuko:

– Ir parduokit!

Komunistai, išvydę, kad konservatorius jų nebebijo, susigūžė ir, pabrukę uodegas, kurios buvo tokios ilgos, kad driekėsi net iki 1940-ųjų, nudūlino į savo urvus. O konservatorius suprato, kad jie nėra tokie baisūs, kaip atrodo, ir nuo to sykio nebebijojo išeiti į Lietuvą...

Konservatorius ir muzikantas

Sykį ėjo muzikantas iš smuklės ir sutiko vokietuką. Tas prašo:

– Pabūk mums vestuvėse muzikantu. Mes tau dosniai atsilyginsim, tik žiūrėk, kad nesusijuoktum.

Nusivedė jis muzikantą į tokius namus – vokietukų ten pilna, šviesos tik žėri! Jaunoji daili pažiūrėti: mėlynom akim, geltonom kasom – kažkur matyta. Muzikantas groja, vokietukai šoka, o šokdami pakampiais vis baksteli pirštu puodo šukėn ir pasitepa sau akis. Parūpo muzikantui, kas čia per daiktas, prityksjęs, kai niekas nematė, pasitepė vieną akį. Ir išvydo jis ta akimi, kad čia ne vestuvės, o Seimo posėdis. Ne vokietukai šoka, o konservatoriai ir demokratai per kits kitą ant tribūnos ropščiasi, mikrofonus pagrobę išsidarinėja kaip kokios pamėklės. Vieni prie krosnies suvirtę įstatymus priiminėja, kiti tarpdury atimi-

nėja. Ant stalo pasiguldę jaunąją, tempia kiekvienas savo pusėn ir dar gyvą dalijasi gabalais: tau – šlaunelė, man – linksmieji kalneliai... Muzikantą pagavo juokas ir jis neištvėręs sukikeno. Kad suklyks jaunoji! O konservatoriai, pabėrę įstatymus, išsilakstė kas kur.

Grįžta muzikantas namo ir randa savo tėvą prie mirties. Mato jis ta akimi, kurią pasitepęs buvo, kad joja konservatorius, tėvui sprandą apžergęs.

– Tėvai, žiūrėk, konservatorius tavo kraują čiulpia, – sako muzikantas.

Tėvas dairosi, bet nieko nemato.

Konservatorius nušoko nuo sprando, pribėgo prie muzikanto ir klausia:

– Katra akim mane matai?

Muzikantas parodė. Konservatorius čiūpt ir išvėlė akį. Liko muzikantas be kairiosios akies.

Nuo to sykio jis jau nebeatskirdavo konservatoriaus nuo žmogaus, šiaudų nuo šieno, šalto nuo šilto. Kas tik benutiks, vis jam atrodydavo, kad teisingai. Taip ir gyveno viskuom patenkintas, kol numirė iš bado...

Komunistas, žmogus ir konservatorius

Pro Žarėnus miškais nuo Šiaulių į rinkimus keliavo žmogus ir komunistas. Staiga žiū – ogi konservatorius beateinąs. Komunistas mitresnis – lapatai į medį. O žmogus, vargų vargelių suriestas, nebespėjo. Krito ant samanų ir apsimetė miegąs. Konservatorius priėjo, apuostė žmogų ir savais keliais nudūlino. Komunistas, išlipęs iš medžio, klausia žmogaus:

– Ką jis tau sakė?

– Sakė, kad nebalsuočiau už komunistus, nes jie palieka žmogų nelaimėj.

Susigėdo komunistas ir sulindo iki juostos į žemę, o žmogus nuėjo į rinkimus ir atidavė savo balsą konservatoriams. Nuo to sykio konservatoriai turi du balsus ir gali tuo pat metu rėkti ant žmogaus pro langą ir per televiziją. O žmogus nebeturi nė vieno ir tyli...

Konservatorius nori būti žmogumi

Dūlino keliu konservatorius ir sutiko žmogų.

– Kur sveikas keliauji? – paklausė žmogus.

– Einu į mišką, – atsakė konservatorius. – Visi manęs nekenčia. Pasistatysiu miške trobelę, ten ir gyvensiu.

Tatai išgirdę, subėgo žvėrys, suskrido paukščiai ir siaubo apimti rėkė:

– Neleisim! Pas žmones keliauk!

Pravirko konservatorius.

– Aš pats jau niekados nebeatvirsiu į žmogų, bet kad nors mano vaikai...

Žmogui pagailo konservatoriaus ir jis tarė:

– Eik šituo keliu, kol prieisi kryžkelę. Tada pasuk į kairę...

Padėkojo konservatorius ir nuėjo į kairę. Netrukus priėjo pilį ir pamatė Raudonąją mergelę.

– Bene konservatorius būsi? – paklausė mergelė.

Konservatorius nudūrė galvą.

– Aš nekaltas. Tėveliai buvo konservatoriai...

– Tekėsiu už tavęs, – tarė Raudonoji mergelė. – Tik pirma turėsi atlikti tris darbus. Eik ir pakelk kainas už elektros energiją.

– O, tai man vieni juokai! – sušuko konservatorius, tik įsiręžė ir pakėlė kainas taip aukštai, kad beregint visam krašte ne tik šviesa, bet ir tiesa prapuolė.

– Dabar pameluok, – tarė Raudonoji mergelė, – tačiau taip, kad niekas nesuprastų, jog meluoji.

– Čia tai sunkus darbas, – nuliūdo konservatorius. – Juk mes, konservatoriai, niekada nemeluojam.

– Tikrai! – nušvito mergelė.

– Štai ir pamelavau! – nusikvatojo konservatorius.

Nusiminė Raudonoji mergelė ir ilgai galvojusi tarė:

– Trečias darbas: per vieną naktį pastatyti sau pilį, puikesnę nei manoji.

Išėjo konservatorius į Lietuvą, atsistojo po tiltu ir sušvilpė. O kai iš visų pakampių sulėkė pulkai muitininkų, valdininkų ir kitokių galvažudžių, konservatorius jiems pažadėjo, kad nė vienas nebus teisiamas. Tie visą naktį vilko kyšius, ir saulei dar nepatekėjus iš jų buvo sumūryta tokia aukšta pilis, kad jos kuorai net debesis siekė.

Ką darys Raudonoji mergelė – ištekėjo už konservatoriaus. Gyveno jie ilgai, tik nežinia, ar laimingai, mat susilaukė būrio vaikų, bet visi vaikai buvo centristai ir liberalai, o žmogaus nė vieno...

Konservatorius ir elgeta

Sykį vienas konservatorius, būdamas gana paikas, pavogė iš vargingo lietuvio pažiūras. Tikėjosi, kad lietuvis raudos ir plaukus rausis, o tas tik juokėsi ir rankas trynė, sakydamas, kad akyse šviesiau pasidarę. Konservatorius parbėgo namo į Seimą, o čia jau buvo parsiradę ir kiti nariai. Pirmininkas visų klausinėjo, ką kuris nuveikęs, ir kiekvienas gyrėsi, kokių bėdų bei negandų lietuviams ištaisęs. Paikšis pasigyrė iš elgetos pažiūras pavogęs. Pirmininkas supyko, liepė jam grįžti į Lietuvą ir žmonėms tarnauti.

– Mes patys vos prasimaitinam! – rėkė nusigandę žmonės. – Tarną išlaikyti ne mūsų nosiai.

Užtrenkė duris ir neįsileidžia konservatoriaus. Klaidžioja tas perkaręs iš bado ir sutinka elgetą, iš kurio andai buvo pažiūras pavogęs. Apsidžiaugė konservatorius ir sako:

– Duok lašinių, o aš tau pažiūras atiduosiu. Ir dar savąsias pridėsiu.

Elgeta juokiasi.

– Nešiok sau sveikas mano pažiūras. O lašinių aš nė neturiu. Viską tarnai ištampė.

– Tada aš tave patį prarysiu! – sako konservatorius.

Žmogus tiktai – capt! – ir nutvėrė konservatorių už mandato. O ten visa konservatoriaus galybė slypėjo. Pažaliavo, pageltonavo konservatorius ir kaukdamas nulėkė į Seimą. Ką darys Pirmininkas – kad ir koks paikšis tas konservatorius, o vis dėlto saviškis. Sušaukė neeilinę sesiją. Subėgo daugybė konservatorių, bemandatis papasakojo, kas atsitiko, ir visi sutarė žmogui atkeršyti.

Išvydo žmogus, kad atūžia pulkas konservatorių kaip debesis, suprato, kad nebebus jam gyvenimo, ir numirė. Sėdi danguje, o konservatoriai užvertę galvas tariasi, kaip jį pasiekti.

– Ogi valdžios piramidę pastatykim!

Ropščiasi konservatoriai ant kits kito, jau visai nebetoli dangaus. Vieno betrūksta ir pagriebtų žmogų už kojos. Laimė, niekas nepajėgia taip aukštai užsikeberioti. Piramidė siūbuoja, konservatoriai byra nuo viršūnės ir pakrato kojeles.

Siunčia žygūną pas aiškiaregį Lizdeiką, didžiai garbinamą tuose kraštuose dar nuo Gedimino laikų. Klausia žygūnas, ką konservatoriams daryti, kaip tą žmogų pagriebti. O senolis brauko kanklių stygas ir laibu balseliu gieda:

– Reik kiaušinį padėti, Prezidentą išperėti...

Žygūnas grįžo ir apsakė, ką girdėjęs. Padėjo konservatoriai kiaušinį ir laukia, kol išsiris Prezidentas.

Tada tai jau čiups žmogų ir sutriauškins su visais kauleliais...

Konservatorius ir oro balionas

Sykį pamatė konservatorius oro balioną ir kad ims pūstis.

– Vis tiek nepakilsi! – juokiasi varlės.

Supykęs konservatorius dar labiau pučiasi. Bet nepakyla, ir gana.

Kas žino, gal viskas taip ir būtų pasibaigę, bet kaip tik tuo metu ėjo pro šalį pulkas lietuvių. Konservatorius, pamatęs lietuvius, taip baisiai pasipūtė, kad tapo net ir už oro balioną daug didesnis. Pakilo į aukštybes ir sprogo.

Nuo to sykio ir atsirado posakis: pučiasi kaip konservatorius prieš lietuvį...

Iš lietuvių fantastikos puodynės

Trumpai apie autorių

Rinkdamas medžiagą „History", lankiaus ne vien sąvartynuose. Ir garbingose Lietuvos didžiūnų pilyse sulaukdavau deramo mano statusui dėmesio. Nesyk išlydėjo pro vartus veršio didumo šunys su kilmės dokumentais, kokių aš pats anaiptol negalėjau pateikt, o pirmąją Velykų dieną kliuvo ypatinga garbė: laiptais rideno net keturi vieno Žemaitijos kunigaikščio nesubrendėliai sūnūs. Nenuostabu, kad susirgau puikybės manija. Gydytojai rekomendavo bent mėnesį praleist atokiau nuo aukštuomenės, laukinės tautos prieglobstyje.

Šį rankraštį radau medžiodamas giriose netoli Kelmės. Vijaus sužeistą rinkėją, ūmai mano žirgas stabtelėjo ir sužvingo. Prie seno ąžuolo galiūno išvydau kaukolę. Nušokęs nuo balno, kyštelėjau ranką drevėn – ten gulėjo lazda, krepšys ir tautiška juostele perrištas žydras sąsiuvinis.

Pranas Blinkevičius... Daugeliui ši pavardė bus negirdėta. Kas nūnai beprisimena mūsų didžiuosius rašytojus, kankinius, laisvės šauklius!.. Pašaukė ir išėjo...

Rankraštis, kurį nūnai pateikiu skaitytojui, gal ir nepasižymi dideliais meniniais privalumais, bet neabejotinai įdomus kitkuom: štai novelė „Tiltas" rašyta 1991-aisiais, o veiksmas vyksta 2001-aisiais. Kaipgi žmonės įsivaizdavo gyvenimą, būsiantį po dešimties metų? Ar šiandien jau gyvenam taip, kaip dingojosi autoriui? O gal gyvensim – juk iki 2001-ųjų dar marios laiko...

Deja, bemaž neabejoju, kad kai kurie nūdienos cinikai P. Blinkevičių pavadins romantiku ar tiesiog Kelmės svajotoju. Bet prisiminkim: ar ne tokie – išsižioję aikštėse! – anuomet ir patys buvom...

Kita vertus, stebina tais laikais itin drąsiai sprendžiamas tautinis konfliktas, o tragiška atomazga liudija autorių turėjus ir sveiko proto.

O ką pasakyt apie veikalą „2002-ieji..."?

Nebent tiek: pagyvensim – pamatysim.

TILTAS

Skaistus vasaros rytas. Ketvirtosios gildijos ūkininkas Stanislovas Giedraitis išeina į kiemą ir apžvelgia savo laukus, kuriuose šiemet itin gražiai užderėjo runkeliai, rugiai ir vasarojus. Prie upės – ganyklos. Ten banda prakaulių serbų veislės žalmargių. Ir akiai malonios, ir pieno duoda ne kibirais, o tik tiek, kiek Lietuvos valstybei naudinga.

Giedraitis šypso: „Dėkui Dievui, nepasitvirtino skeptikų prognozės, neva žemės ūkio produktai bus niekam nereikalingi. Duona – geras alternatyvus kuras Ignalinai, o sviestu ištepti lietuviški naikintuvai ilgiau išsilaiko net žvarbiam ore".

Neskubėdamas apeina vasarojų. Vienam krašte javai išguldyti naktį čia ūžusio ketvirtojo pėstininkų pulko. Bet Giedraičiui tai nekelia rūpesčio: nupjaus ir sukimš į lietuviškus vėdarus, dėl kurių kraustosi iš proto Europos gurmanai. O javų vietoj dar spės užaugt lietuvaičių didžiai vertinami Briuselio kopūstai.

Išgirdęs malonų zvimbesį, pakelia galvą. Padangėmis praskrenda Lietuvos nacionalinis paukštis Jurgis Kairys. Mosteli sparnais – pabyra žydri lapeliai. Tai kvietimai į ką tik pastatytuose Kultūros rūmuose rengiamą ūkininkų labdaros balių: surinktos lėšos bus pervestos į specialų fondą remti teisėjams,

nukentėjusiems nuo teisybės, nūnai išplitusios bemaž visuose Lietuvos teismuose.

Giedraičio nuotaika dar paskaidrėja, švilpaudamas grįžta į trobą. Čia dūzgia trys šaldytuvai, septyni kompiuteriai ir universali maisto perdirbimo stotis. Blyksi žalios lemputės, signalizuojančios, jog aukščiausios kokybės lietuviškas pienas virsta sertifikuota eurogrietine. Giedraitis patenkintas stebi stoties darbą ir prisimena... Prieš dešimtmetį Lietuvos valdžia, nė pažiūrų nepatikrinusi, vietoj šešiasdešimties skurdžių kolūkinių arų ūmai atrėžė gražų trijų ha sklypą. Sukrėstas pasitikėjimo Giedraitis prisiekė: „Dirbsiu, kad suklestėtų Tėvynė!" Tada svajojo gyventi penkiskart geriau. „O gyvenu net penkiolika! – šypsosi. – Tai vienas septynių didžiausių Lietuvos stebuklų."

Baltu it sniegas kyku apsigobusi Teresėlė Giedraitienė spusteli progresyvinį mygtuką ir pro stoties angą ima virst laisvos garuojančios dešros. Stanislovas bučiuoja žmoną į kaktą vis nepaliaudamas stebėtis, kaip per dešimtmetį suvargusi kolūkio melžėja, džiovininkė ir širdininkė, tapo dailia, žydinčia operatore.

– Tegu bus pagarbinta Lietuvos valstybė! – nuo slenksčio pasigirsta sodrus baritonas.

Ak, tai samdinys Anicokas grįžo iš Masačiūsetso!

– Per amžių amžius, – atsako Giedraitis. – Ar jau baigei navarsitetą?

– O kaipgi! – juokiasi vaikinas. – Bene aš koks drimelis!

Apsikabinę stipriai, vyriškai pasibučiuoja. Giedraitis stato ant stalo ąsotį ką tik stoty išspaustų šviežių runkelių sulčių. Šviesų veidą ūmai apniaukia šešėlis. Ak, kaip norėtų šitokį sūnų turėt! Deja, Giedraičio Žygimantas žuvo paskutinę kolūkinę vasarą – jį sutraiškė amžinai girto komunisto Pronckaus „Belorusas".

Bet ir Anicokas kuom ne sūnus! Štai baigė Amerikoj mokslus – akiniuotas, diplomuotas, gal net už pačią Kuinevičienę protingesnis! – senis ramia širdim atiduos į jo rankas ūkį, juolab kad duktė Veronika...

– Ar Verutė dar miega? – klausia vaikinas. Išrausta it burokas.

– Kur tau! – juokiasi tėvas. – Dar saulei netekėjus išdūmė į jaunųjų tautininkų sąskrydį.

– Bene pasilgai? – šelmiškai vypso motina. – Kasdien interniete kukavot...

Anicokas dar labiau iškaista.

– Dovanokit, tėveliai... Pusę karvės būsim prakukavę...

– Baikis! – Stanislovas tik ranka numoja. – Tūkstantis šen ar ten...

– Tai kaipgi tam Amerike? – klausia Teresėlė. – Ar anie geriau laikos kaip mūsiškiai?

– Sunku pasakyt, – krapšto pakaušį Anicokas. – Materialiai gal ir geriau. Bet dvasiškai... Čia jau mes visa galva...

– Kitaip ir būt negal! – pučiasi Giedraitis. – Ar ne lietuviais esam gimę?

Abu vyrai nejučiom užtraukia: „Kaip ąžuols drūts prie Nemunėlio!..“ Teresėlė neišturėjusi pritaria melodingu dzūkišku sopranu.

Paskui ilgai klausosi, kaip dainą atkartoja šilai ir kloniai... Ir tik buvusio komunisto Pronckaus durnaropių darže ambrija šunys ir šlykščiai birbia iš „Beloruso“ detalių padirbtas tautinis traktorius. Kurgi ne! Pronckus nūnai didžiausias apylinkės patriotas...

– O kaip mūsų šaunieji tautininkai? – teiraujasi Anicokas.

– Rudenį bus valdžioj! – trina rankas tėvas. – Perspektyvos šviesios.

– Kad ir konservatoriai gerai valdė, – šypsosi motina. – Ir krikščionys...

– Bene aš sakau, kad blogai! – juokiasi Giedraitis. – Bet galima ir geriau.

– Bene pašėlai! – Teresėlė net pritupia. – Kaipgi dar geriau?

– Taigi valdžios aparatas per daug sutrauktas! Būna – visus devynis aukštus savivaldybėj pereini – anei gyvos dvasios. O va tų, padagogų algos – išpūstos.

– Tamsuolis, tata! – juokais grūmoja paišeliu Anicokas.

– Nesakau, kad mokytojai turi skurst! – karščiuojasi senis. – Anaiptol! Bet galėtų jauniems kuklumo pavyzdį rodyt, o ne mersais skraidyt...

– Nėr ko norėt idealios tvarkos per dešimtmetį, – ramina motina ir pripildo stiklines. – Už Tėvynę!

Anicokas krūpteli, visas pergedęs beda pirštu kertėn.

– O kas gi čia?

Stanislovas nusuka akis. Teresėlė puola šen, puola ten.

– A čia?.. Nieko...

– Tai samovaras! – Anicoko rankoj trakšteli stiklas. – Vasia...

Giedraitis deda sunkią ranką jam ant peties.

– Nusiramink, sūnau. Iš tų pelų...

...Vasia Karamazovas, sovietų armijos puskarininkis, ir Verutė, tuomet dar nepilnametė, susipažino kareivinėse. Aukštesniųjų klasių mergaitės ten dažnai lankydavosi pagal Pasaulio pažinimo programą. Verutei patiko plačiapetis siauraakis maskvietis, tad nėmaž nenustebo sykį aptikusi po širdim naują gyvybę. Pasigyrė Vasiai, tas atsakė:

– Zdrajžlajtvajmatj!

Verutė pravirko, o Vasia nusikvatojo.

– Maskva sliezam nie vierit!

Ir pasileido trypt kazoką...

Pavasarį Vasia demobilizavosi ir išvažiavo į Rytus, tvirtai pažadėjęs Verutei niekados nebegrįžt. Ir kaip tyčia tais metais stojo Atgimimas, tad jauni patriotai bei tremtiniai – tie tuomet dygo it grybai ir buvo didelėj madoj – kasnakt ištepliodavo Giedraičių duris degutu, išpaišydavo sovietiniais simboliais, pravardžiuodami jaunąją motiną „Maskvos agente“, „Šatrija“ ir dar negražiau. Tai tęsėsi net porą metų, kol pas Giedraičius atėjo bernaut Anicokas. Kai šis keliems patriotams perlaužė strėnas, išsukinėjo rankas, kojas – sąjūdis liovėsi, o Verutė pamilo šeimos gynėją.

Bet sykį, iš kažin kur parsibeldęs, Vasia vėl pasirodė. Verutės širdis sudrebėjo ir jai vos užteko jėgų parodyt Vasiai duris į savo miegamąjį. Kai grįžęs iš tvarto ten užsuko Anicokas, Verutė tik rankom skėsčiojo:

– Matai, kū ans dėrb!..

Anicokas stvėrė šakes, Vasia – kelnes... Tą naktį jaunuoliai ilgai diskutavo apie meilę, o paryčiais Anicokas išskrido į Masačiūsetsą...

...Giedraitis atsidūsta ir vėl pripildo stiklines. Jis griežtai uždraudė Vasiai lankytis savo namuose, betgi matė, kaip Verutė keliskart rūko į beržynėlį, ošiantį rytinėj Lietuvos pusėj. Ilgai tylėjo, bet kai sykį duktė parsinešė samovarą, nebiškentė: nuplakė rykštėm iš to paties beržynėlio.

– Tautininkė! O ką darai?

– Vasia – ne tarybinis! – raudojo Verutė. – Rasiejoj didelės permainos...

– O Anicokas!

Duktė neišmanė, ką atsakyt, ir tėvas matė, kaip ji kankinasi: keliskart rado vonioj beveik nusiskandinusią.

Atsilapoja durys, kambarin įbėga rudaplaukis garbanius.

– Gavarit Maskva!.. Vosiemj čisov!..

– Kiek sakiau, Aloyzai, nebūk rusakalbis! – rikteli Giedraitis.

Pienburnis vėpso iš padilbų, niurna sau po nosim:

– Alioša ja... Rasijanin... Dišros... Žratj!..

Anicokas bemaž su neapykanta žiūri į vaiką, kurį jau buvo pamilęs kaip tikrą sūnų, košia pro sukąstus dantis:

– Durak!

Ūmai pasigirsta skambus juokas ir iš lauko įbėga Verutė: žandai įkaitę, plaukai susivėlę, suknelė ties dailiais klubais beržo lapeliais apkibus... Anicokas žiūri ir savo akim netiki: jai iš paskos įpėdina Vasia Karamazovas.

– Anico-ok! – Verutė pliaukšteli delnais, išrausta it žemuogė. Jau bėgs artyn, bet grįžteli atgalios – Vasia! Storas gauruotas

maskvietis ir lieknas pliktelėjęs lietuvaitis. Kokie jie nepanašūs, bet kaip vienodai brangūs!.. Užsidengia delnais veidą...

Tėvas Stanislovas ieško vadelių.

– Vanas, tautininkų sąskrydy buvai, dukrele?

Verutė pakelia galvą.

– Taip, tėve. Vasia jau tautininkas.

– Pravda! – linkteli tas.

– Papa! – Alioša bėga artyn. – Tieftinink! Mama – tieftinink! Anicok?..

Verutė žengia į vidurį aslos.

– Nagi, vyrai, apsikabinkit!

Taria tai tokiu tvirtu, skambiu balsu, kad ir Vasia, ir Anicokas paklūsta, eina artyn.

– Trobos plačios, tai ar nesutilpsim? – klausia mergina. – O Vasia juk ne svetimas, ne tuščiom atvažiavo! Vasilij Ivanovič kontroliuoja bene pusę Šiaurės Vakarų naftos ir sako, jog nesunku vamzdį mūsų pusėn pasukt...

Kokia ji dabar graži! Nusvyra Anicoko kumščiai...

– Vėl žiūrėsma į Rytus? – karčiai sako tėvas Stanislovas. – Ir kam mums kreivas vamzdis, jei galim tiesiu taikymu Europon šaut!

„O gal ne tokie jau blogi tie Rytai? – mintija Anicokas. – Saulė tai kažkodėl vis tenais pateka...“

– Vasia tieks žaliavas, Anicokas naujas technologijas, – šneka Verutė. – Vasia išlėks į Rytus, Anicokas – iš Vakarų sugrįš... Ir tik aš visados, tartum žalias tiltas, čia būsiu! – Verutė vis aukščiau kelia galvą, jos balsas stiprėja ir jau tarsi nebetelpa troboj. – Kam mums tie amžini kivirčai? Argi tai ne senių palikimas!

Teresėlė su Stanislovu nejučiom traukiasi į kertę. Jaunieji palieka priplėkusią kamarą ir žengia pro duris...

Tada Pronckus ir šauna tris kartus...

Iš po tilto šauna į dangų Jurgis Kairys...

Žiūrint iš aukštybių – žeme rėpliojantis Pronckus tik nekenksmingas vabalas nutrauktais ūsais...

2002-ieji. Kodėl jis buvo išrinktas?

Kaip žinoma, Juozapo gyvenimas nebuvo lengvas. Jis mokėjo važiuoti dviračiu ir šnekėti lietuviškai, o negandų metais, grūmojant priešui, tvirtai laikė rankoje šaukštą ir tuom pelnė didelę amžininkų pagarbą. Vis dėlto, nepaisant šių dorybių, Juozapą skriaudė moterys, persekiojo priešai ir baudė Viešpaties pirštas.

Kandidatų lenktynėse Juozapas nuo pat starto linijos išsiveržė priekin, ir kiti ekipažai greitai išnyko jam iš akių. Juozapas lėkė per Lietuvą, nesiekdamas ratais žemės, pakelėm sustoję šienpjoviai barstė gėles, kūdikiai mojo rankutėm, o volungės šaukė jo vardą. Ir niekas jau, regis, nebegalėjo sustabdyti, pavyti, pralenkti...

Bet priešų klastai ribų nėra. Vienam tarpiniam finiše daili moteriška ranka ištiesė Juozapui taurę ambrozijos, kurion buvo įvarvinti septyni lašai kaukolinio.

To nežinodamas meistras išlenkė taurę ligi dugno.

Kad ir koks didis buvo Juozapas, kildinęs save iš vyskupų ir gediminaičių, kaukolinis jį veikė panašiai kaip ir kitus Lietuvos žmones. Jis pametė stabdžius ir vairą, ateities viziją, batus ir gimtąjį žodį. Apleistais, dirvonuojančiais laukais perėjęs į rusų kalbą, dalyvavo priėmime pas Puškiną, o atsipeikėjo ant dvokiančių grindų vagone, riedančiame į Rytus. Alkaną ir basą Juozapą išlaipino vidury tundros. Naktis. 40 laipsnių. „Šitaip nieko nebus", – nusprendė Juozapas ir, giedodamas „Marija...", pasileido į Vakarus. Daug dienų ir naktų jis mito spanguolėm bei elnių

išmatom, plaukdamas per Jenisejų triskart paskendo, o su evenkų piemenio žmona atšoko vestuves ir susilaukė gausybės palikuonių. Ir tik didelių valios pastangų dėka jam pavyko grįžti atgalios. Septynis kartus Juozapas parpuolė ant šventos Lietuvos žemės ir septynis kartus prisikėlė. Neturėdamas kitos išeities, tęsė lenktynes be stabdžių.

Vienam pajūrio mieste Juozapas pirmasis perkirto finišo liniją, tačiau, negalėdamas sustoti, lenktyniavo toliau. Dusyk jis finišavo Kaune, sykį Europoje, triskart – atšiauriose, nepažįstamose platumose. Bet visur, kur tik jis pasirodydavo, laukdavo nesuskaičiuojamos minios. Ir visados paskutinę akimirką iš Juozapo būdavo atimamas žodis. Priešai darė viską, kad jis negalėtų kreiptis į tautą ir papasakoti Lietuvos žmonėms apie tą nuostabią šalį, kur bėga Šešupė ir skraido Landsbergis... Netekęs žodžio, Juozapas padidindavo greitį ir tada net atokiausiuose Lietuvos kampeliuose buvo girdėti, kaip skaudžiai plaka jo maža širdis, susidūrusi su didele neteisybe.

Kitiems ekipažams pasitraukus iš kovos, Juozapas lenktyniavo su savimi. Tai buvo rimtas priešininkas. O vietos darėsi vis atšiauresnės, žmonių veidai tamsesni, kalba nebesuprantama.

Bet vieną rytą kaukolinio lašai neteko savo pragaištingos galios. Juozapas pažvelgė pro langą ir suprato esąs Lietuvoje. Buvo tylu, šalta ir tuščia. Giminės ir artimieji taip pat pasitraukė iš kovos.

Ilgai jis gulėjo susimąstęs: kas gi nugalėjo – aš ar jie?

Bet į duris jau beldėsi elgetos ir ambasadoriai...

Šis iš pirmo žvilgsnio neįtikėtinas atvejis tik paliudija seną tiesą: kuo žmogus labiau persekiojamas, tuo labiau juo pasitiki tauta.

Kita vertus, tautos pasirinkimą lėmė ir Juozapui palankus žvaigždynų išsidėstymas. Mergelės buvo šiek tiek nutolusios – vis dėlto Juozapas jau persiritęs per trisdešimt, – o Liūtas, Šaulys ir Ožiaragis, pasislinkę į dešinę, grūmėsi su konservatoriais, kurie kaip tik tais metais vėl ėmė puldinėti Lietuvą.

Aišku, pergalės spindesį gerokai blukina tai, kad Juozapas neturėjo rimtų varžovų. Daugelis kandidatų buvo tikrai gražūs, bet žmonės jau pamažu ėmė nutuokti: grožis – ne vienintelė savybė, kuria turi pasižymėti Lietuvos Prezidentas.

Nesmagu apie tai kalbėti, bet akių užmerkti nevalia: tarp pretendentų pasitaikė ir svyruojančių, kurie, stengdamiesi žūtbūt išsilaikyti ant kojų, stvarstėsi kairės, dešinės ir net šiaudo. Kas be ko, susvyruodavo kartais ir Juozapas. Bet ne taip baisiai! Galų gale jaunosios kartos politikui, kurio protas ir pažiūros dar nesusiformavę, tai atleistina.

Betgi didžiausias Juozapo pranašumas tas, kad jis buvo ne vietinis. Gimęs ir augęs Tarybų Lietuvoje, Lietuvos Respublikoje apsigyveno tik 1990 metų kovo 11-ąją. Taigi, viena vertus, čia jis buvo praleidęs ne taip jau mažai laiko. Daugelis užsieniečių – ypač atvykėlių iš Tarybų Lietuvos – tiek neištverdavo, mat čiabuviai juos nuolat apkuldavo ir apvogdavo, dailesnius susprogdindavo, o prastesnius numarindavo badu. Kita vertus, Juozapas nebuvo ir koksai senbuvis, tad negalėjo dorai suvokti nei kas čia dedasi, nei kas tai per kraštas. Daugelio nuomone – tai privalumas. Ir, žinoma, jis negalėjo turėti senų, glaudžių ryšių su nusikalstamomis lietuviškos valdžios struktūromis.

Juozapo pergalę, be abejo, nulėmė ir tai, kad masinio žmonių susibūrimo vietose iš jo, kaip jau minėta, bemaž visada būdavo atimamas žodis, taigi jis negalėjo, kaip kiti kandidatai, kreiptis į tautą mobilizuojančiais veiksmažodžiais: „pakelsim, žengsim, likviduosim...“, kuriuos išgirdę lietuviai slėpdavosi vamzdžiuose, o jaunos mergaitės pabėgdavo į geležinkelio stotis ir virsdavo ešelonų sesėmis...

Patekęs į eterį Juozapas greitai išgaruodavo, ogi stambieji feodalai išsilaikydavo ten kur kas ilgiau ir baisiausiai visiems įgrisdavo.

Juozapas niekuomet nesišypsojo, ir tai vėl buvo privalumas – tuomet labai paplitusios amerikoniškos šypsenos lietuviams jau

kėlė didelį įtarimą: ateis ir papjaus! Teisybės dėlei reikia pasakyt, kad bandė ir Juozapas šypsotis, tačiau kad ir kiek jis viepė žiaunas kairėn, dešinėn ir net moderniausiais oraliniais būdais – viskas veltui. Vaipytis be priežasties, kaip kai kurie sidabriniai lyderiai, jis nemokėjo, o prisiminti iš savo gyvenimo ką nors smagaus neįstengė. Pirmadienis sunki diena, antradienis – dar sunkesnė, trečiadienis – dar... Ir taip eina dienos vis sunkyn ir sunkyn, kol galų gale suklumpi su sekmadienio vakaru, tarsi su kryžium ant pečių...

Bet svarbiausia: Juozapo figūra buvo kaip kairiojo, o žingsnis – kaip dešiniojo. Tai vienodai traukė abi puses. Ogi veidas – nelyginant trečiojo brolio – žadino viltį nepartiniams.

Ir dar vienas didis Juozapo pranašumas: jis neturėjo mirtinguosius itin nemaloniai veikiančio mobilaus ryšio telefono. Juk tam, kuris sėdi po tiltu, baisu, kai aplinkui šmirinėja vyrukai su antenomis ir į visas puses siuntinėja signalus apie savo egzistencijos reikšmę. Jie turi tūkstančius reikalų – tu neturi net kiemsargio šluotos. Norėtum skubėti kartu su jais, o visi tavo traukiniai išvažiavę. Metų metus lauki Gerosios Naujienos, bet paskambins tau vieną rytą tik gimtosios bažnytėlės varpai...

Juozapas buvo paskelbęs tik tris reikšmingas tezes: „Aš niekur neskubu! Žinau, kad suspėsiu! Visi ten būsim!" Kiekvienam sveiko proto žmogui tapo aišku: pretendentas puikiai įžiūri galutinį tikslą. O pabrėžtas žodis „visi" liudijo, kad jam neegzistuoja nei kairė, nei dešinė, nei smulkmė. Ten, kur link neskubėdamas kiūtino pats, Juozapas kvietė nepasididžiuoti ir visus.

Reikšmingas veiksnys, nulėmęs Juozapo pergalę, buvo ir tai, kad Lietuvos vadovus žmonės nuolat regėdavo besiskeryčiojančius su taurėmis rankose. Ir šitaip jie elgdavosi anaiptol ne nulindę kur nors į kertę (prisiminkim kuklias sovietines trijules prie gasronomų!), o pačiuose iškilmingiausiuose priėmimuose, stebint užsienio šalių vadovams, žurnalistams, ambasadoriams...

Jie nesusivaldydavo net per valstybines šventes! Apie kokį Lietuvos įvaizdį galima šnekėt? Žmones tai erzino ir kėlė jiems nerimą. Tie silpni vyrai, per kelias savaites nepagydomai įjunkstantys prie valdžios, prie taurelės, manding, įpranta dar greičiau? Ir štai tau, kursai dabar gal tirti be cento kišenėj, jie, tarsi pasityčiodami, tiesia iš ekrano taurę... Jau įšilę ir smagūs, šypsantys ir kikenantys... O va jau ir viešai glėbesčiuojasi, bučiuojasi... Euforija – pakili, nekontroliuojama būsena... Didelis pavojus Lietuvos valstybingumui.

Juozapo niekas niekada nematė girtaujančio spalvotuose ekranuose su vagimis ir ambasadoriais. Žmonėms įsižiebė viltis gyventi švariau.

Didelis Juozapo pliusas buvo ir tai, kad jis veikė be programos, kažkaip savaime. Užprogramuotais kandidatais žmonės nebetikėjo. Ar dėl to, kad Lietuvoj technikos progresas dar nebuvo pakankamai aukštas, ar kad pakankamai žemas buvo kultūrinis lygis, bet, pavyzdžiui, netgi tikrai gerai suprogramuotus kandidatus paleidus į Seimą, greitai paaiškėdavo, kad programos sukeistos, kad skirtingi nariai veikia pagal vieną ir tą pačią schemą, o kai kurie apskritai neveikia arba veikia trumpai ir tik pajudinti už peties. Aišku, jie niekuomet neklysdavo – nei imdami, nei dalindami, – bet kaip tik tai ir kėlė siaubą.

Rinkėjai laukė gyvo žmogaus! Žinoma, išskyrus tuos, kurie patys buvo užprogramuoti kairei ar dešinei. Apie tokius žmonės baugiai sakydavo: „Jis turi pažiūras". Niekas jiems nepavydėjo, nes tai buvo nepraktiškas daiktas: per keletą metų nekeičiamos ir nevalomos pažiūros užkietėdavo ir pažiūrų nešiotojus lengvai galėdavai atskirti iš gaižių, perkreiptų veidų. Tie, kurių pažiūros būdavo ne užkietėjusios, o atvirkščiai – „paliuosuotos", vadinosi liberalais. Bėdžiai su atsisukusiom ar net atšokusiom pažiūrom – Tautos pažanga, Gyvenimo logika... Tai buvo nelaimingi žmonės, tačiau pagelbėti galėjai tik tiems, kurių pažiūros užpa-

kaly: pritaikius kėdę, sveikata pasitaisydavo. Ogi vargšai su pažiūrom galvose – laimė, tokių pasitaikydavo nedaug – buvo pasmerkti.

Juozapas neturėjo pažiūrų. Jis dažnai palypėdavo ant stogo ir žiūrėdavo visomis kryptimis. Stebint iš tolo, atrodydavo panašus į eilinį Gyvenimo logikos narį. Bet skirtumas buvo esminis: prieš porą metų ant ramiai vieškeliu kiūtinusio Juozapo užlėkė sunkvežimis su biuleteniais ir nuo tos akimirkos jis nebetikėjo, kad gyvenimas turi logiką.

Už Juozapą savo balsus atidavė Moterų partija, mat daugelis baiminosi, kad, išrinkus dorą kataliką, bus sugriežtintos Lyčių eismo taisyklės.

Už Juozapą balsavo ir nesuskaičiuojamos minios taurelės mėgėjų. Ko šitie tikėjosi – nežinia. Juozapas nekentė mėgėjiškumo ir visados pasisakydavo už profesionalų požiūrį.

Pats Juozapas nepajudino nė piršto, kad laimėtų rinkimus. Paklaustas, kokia jo pozicija tuo ar kitu klausimu, atsakydavo vienodai: „Eikit gult!“ Bet po tokių žodžių rinkėjų pasitikėjimas šituo vyru tik dar labiau išaugdavo. Tai liudijo, kaip visiems įgrisusios kandidatų rietenos, absurdiški pažadai ir tušti plepalai. Visi troško aiškaus žodžio ir – tylos.

Sykį, būdamas gerai nusiteikęs, Juozapas sutiko apžvelgti politinę padėtį ir tai truko vos keletą sekundžių. „Nuo Rusijos jau esam atsiskyrę! – išdidžiai pareiškė Juozapas. – Bet ar prisijungę prie NATO? Čia kiekvieno asmeninis reikalas. Mes ne avių banda. Kam patinka – tegu jungiasi. Nepatinka – atsijungia. Aš pats po Sveikatos reformos jaučiuosi prastai ir niekur eiti neketinu.“

O Juozapo priešai gąsdino Lietuvą: „Jis juk ničnieko neišmano apie rinką ir finansus! Jis net nežino, kas tai – „akcinis-inovacinis“!

Juozapo rėmėjai atkirsdavo: „Padoriam žmogui, kuriam jau seniai per šešiolika, tokių šlykštybių ir nebūtina žinoti. Gyve-

nam žemėje vieną sykį, tad nejaugi kvaršinsi galvą inovacijom ir obligacijom! Niekai, gerbiamieji! Iš tiesų laimingas yra tik tas, kuris moka džiaugtis gyvenimu ne drybsodamas minkštuose, akcijų prikimštuose pataluose, o paprasčiausiai sėdėdamas po žydinčia vyšnios šaka".

„Be abejo, jei kišenės pilnos, galima džiaugtis ir sėdint po žydinčia šaka, ir net sėdint už grotų. Priešingu atveju žmogus linkęs kyboti po sausa šaka", – tvirtino priešai.

„Sutinkam, kad Juozapas nėra tobulas. Bet ką daryti, jei Lietuva jau kuris laikas nebepagimdo nė vieno galiūno, apie kurį žmonės nedvejodami pasakytų: „Štai jis! Mūsų Išganytojas!" Visa laimė, kad Viešpats pagailėjo Marijos žemės ir pagal senovines formas nuštampavo keletą didžiavyrių. Vytautas, Algirdas, Gediminas... Bet kopijos niekados neprilygs originalams. Ir nejuokinkim savo senienom Amerikos! Renkame Juozapą, nes tokio dar nebuvo".

„Bet Juozapas ničnieko nenutuokia apie Maskvos ranką!"

„Užtat jis žino, kas yra Viešpaties pirštas!"

„O kaip Juozapas suburs savo komandą? Pažvelkit, kokie jo giminės ir artimieji! Petras maukia kasdien. Povilas triskart per metus po keturias savaites. Antanas pasigydęs pagal Minesotos programą – galėtų būti nebent ambasadorium..."

„Liaukitės, ponai! Atsispyrus nuo dugno, kylama tik aukštyn."

Paskutinį tašką padėjo Kandidatų lenktynės, visiems akivaizdžiai pademonstravusios, kas yra kas, ir kad „žygiais, o ne žodžiais..."

Šitaip susiklosčius aplinkybėms, Juozapas ir buvo išrinktas. Lietuvoje prasidėjo dar vieni Naujieji laikai.

Bet tai jau kita nepalyginti gražesnė simfonija...

Tai kas gi tuomet buvo pagrindinis ūkio ir kultūros
vystymosi stabdys?
Deja, lietuvių mokslininkai to dar nepajėgė įžvelgti
Tačiau geriausieji mokslo darbai ir šiuo sunkmečiu formavo
lietuvių naciją, o jų idėjinis lygis temdė gyvenimo lygį net Japonijoj

Iš lentynos „Gražiausios XX a. *essai*“

LIETUVIS IR DVI LIETUVOS

Gyvenimas anuomet* turėjo dvi puses: tamsiąją ir šviesiąją.

Tamsiojoj pusėj dažnai blyksteldavo šviesa ir nugriaudėdavo sprogimas.

Šviesiojoj visą laiką buvo tamsu.

Šviesiojoj pusėj lietuviai sunkiai dirbo, tačiau neuždirbo tiek, kad galėtų apšviest savo gyvenimą.

Daug nusiminusių varguolių išeidavo Vilniaus miestan teisybės ieškot. Jie manė, kad čia, Gedimino stalčiuose, rūsiuose bei požemiuose, tarp senų kalavijų po dulkėm guli sukrauti nesuskaičiuojami teisybės luitai. Deja, taip nebuvo. Pats Gediminas naktimis klaidžiodavo po Vilniaus apylinkes, ieškodamas teisybės – tik apgraužtus vilkų kaulus terasdavo...

Teisybė buvo saugoma aukštų pareigūnų kabinetuose.

Bet klysta manantys, neva pareigūnas laiko teisybę pasikabinęs ant sienos it brangų paveikslą ir grožisi ja. Ne. Pareigūnai nemėgo ir nekentė teisybės.

Tai kodėl jie teisybę saugojo? Kodėl neišdalino tiems, kas jos ieškojo?

Todėl, kad daugelis pareigūnų, atėję į valdžią, daugiau nieko

* Maždaug 1999-aisiais.

neturėjo: nei turto, nei proto, nei talentų, nei garbės, nei orumo, nei sąžinės. Tik teisybę.

O teisybę po mažą gabalėlį buvo galima pardavinėti už didelius pinigus.

Tačiau tik maža teisybės porcija, kaip ir taurė vyno, pagerina medžiagų apykaitą, ogi didelė teisybė nedidelį pareigūno protelį visai susuka.

Ir pareigūnas išeina iš galvos.

O lietuviai nespėja iš paskos.

Ir šitaip atsiranda dvi Lietuvos.

APIE TAI, KĄ PERŽENGSIM

Nepritariu nuomonei, neva kyšį gydytojas turįs imt, ligonį pagydęs.

Visų pirma, daugelis į gydytoją kreipiasi tik tada, kai liga jau įsisenėjusi ir pagydyt nebeįmanoma.

Antra: jei vis dėlto pagydai ir žmogus pasijunta sveikas, jam atrodo, kad niekados nebesirgs. „Kam švaistysiu pinigus?" – galvoja toksai tipas.

Trečia: juk ne gydytojas atėmė tau sveikatą (išskyrus ypatingus atvejus). Tai kodėl gydytojas turėtų ją sugrąžint? Kreipkis į kiemsargį, policininką, sutuoktinę(į)... O jei manai, kad būtent gydytojas tai atliks geriau – duok jam.

Savaime suprantama, šiuolaikinis kyšis privalo turėt dovanos formą. Tai padaryt nesunku:

jei kyšį įvyniosime į celofaną, aprišime juostele ir iškvepinsime;

jei kyšį įteiksime visuotiniam ligonių susirinkime, scenoje grojant dūdų orkestrui;

jei ministras, komisaras ir prokuroras atsiųs sveikinimo telegramas...

Tada chirurgas nusileis nuo scenos stačiai operacinėn ir atliks, ką pridera atlikt.

Diskusijos baigtos.

Bet jei to nebus, jei tamsta ir toliau atkakliai grūsi kyšį kišenėn, chirurgas, prapjovęs pilvą, sugrūs ten tavo dvokiančias šimtines ir vėlek užsiūs.

Reformos tęsiasi.

SVEIKATOS MINISTRAI IR SVEIKATA

Kad ir kas taptų Sveikatos ministru, kad ir koks atrodytų gražus – su sveikata jam yra blogai. Tas iškart matosi.

Bet apie tokius intymius dalykus viešai kalbėti nedera. Kiekvienam gali atsitikti. Todėl pasvarstysim, ar sveikata tikrai yra didžiausias žmogaus turtas, kaip buvo manoma tarybų valdžios metais.

Iš karto galima atsakyti: ne! Sveikata nėra turtas.

Pažiūrėkit, kokios grumtynės vyksta dėl dalykų, kurie iš tiesų yra turtai! Pavyzdžiui, kėdės. O parodykit man sveiką žmogų, kuris grumtųsi dėl sveikatos. Nėra tokių! Dėl sveikatos grumiasi tik beviltiški ligoniai. Savaime suprantama, tokių žmonių nuomonė mums negali būti svarbi.

Lietuvi! Ar tu darai mankštą?

Kur tu darysi...

Taigi niekas dėl sveikatos nesigrumia. Niekas jos netgi nesaugoja. Dar daugiau. Žmogus gadina sveikatą su didžiausiu malonumu. Pirmos kategorijos lietuvis tai daro bare, trečios – tarpuvartėj. O vidutiniokas, prisipliurpęs alaus, riaugėdamas drybso prie televizoriaus.

Žinoma, prabėga nemažai laiko, kol žmogus galutinai sugadina sveikatą. Tad labai gražu, kad prie to reikalo ryžtasi prisidėt ir

ministrai. Po kiekvienos sveikatos reformos sveikata gadinama vis spartesniais tempais.

Stebina tik štai kas: žmogus sveikatą gadina, o sugadinęs kažkodėl nori taisyti. Va šito jokiu būdu neturėtų būt. Ar mažai privargstame, kol sugadiname? Kuriam galui vėl vargti taisant? Galima tik pasidžiaugti, kad taisyti sveikatą poliklinikose ir ligoninėse prie lietuvio jau nebėra taip paprasta kaip prie ruso. O jeigu jau taip norisi kažką taisyti – taisyk lygintuvą. Galima ir Konstituciją.

Bet jeigu kam labai jau knieti taisyti būtent sveikatą, tam yra išbandytų liaudiškų priemonių. Kaip greitai galima pataisyti sveikatą, žino kiekvienas net ir neišsilavinęs girtuoklis.

Nuo ko susirgai, tuom ir gydykis, byloja senolių išmintis. Taigi jei tau nulūžo dešinė koja, kas trukdo nusilaužti ir kairę? Juolab kad kairioji šiandien nebe madoj. Su kairiąja toli nenužygiuosi.

O jei negerai galvoj – pasivaikščiok naktį gatvėmis. Gausi per galvą – gal ir pagerės.

Ir pagaliau gal suprasi: ministrai yra skiriami ne tam, kad rūpintųsi tavo reikalais.

Ministras yra dėl gražumo.

VIDAUS REIKALŲ MINISTRAI IR PLĖŠIKAI

Kas nėra girdėjęs sparnuotos frazės? Pažaboti nusikalstamumą...

Bet ar su nusikalstamumu reikia kovoti? Tai nėra toks paprastas klausimas, kaip atrodo. Štai iš smulkaus gatvės plėšiko per palyginti trumpą kadenciją išsivysto stambus verslininkas, iš verslininko – deputatas, o iš deputato jau gali vystytis bile kas. Argi tai ne gražu?

Retkarčiais gauti per snukį kai kam taip pat ne pro šalį. O kas nežino, kad taiklus šūvis labai pagerina kraujo apytaką?

Bet tarkim, kad su nusikalstamumu kovoti reikia. Kas tai turėtų daryti? Lietuvių tauta? Bet tauta kovoti nemėgsta. Tauta pabudo, iškovojo laisvę ir vėl užmigo.

Policija? Taip, policija mėgsta pakovoti. Ypač su svyruojančiais inteligentais. Tik čia svarbu toksai momentas: norint pažaboti nusikalstamumą, pirma reiktų pažaboti pačią policiją.

Deja, dažnas ministras – konservatyvus, prolietuviškų nuotaikų žmogus... O kas yra šiuolaikinis policininkas? Grubus, netašytas bernas, kurio pagrindiniai argumentai – rusiškas keiksmažodis ir guminė lazda. Lietuviško žodžio toksai nesupras. Ką nors suprastų tik gerai užtvojus ta pačia lazda.

Ar galim įsivaizduoti, kaip ministras pasišaukia komisarą ir aptalžo jam snukį? Vargu.

O neaptalžytas komisaras ima talžyti kitus. Apie tai ne sykį skelbta...

Bet norėtųsi pakalbėti apie visiškai naują pas mus reiškinį – pažabotą nusikalstamumą. Kas tai?

Tai toks reiškinys, kai nusikaltimai daromi su policijos žinia.

Šiandien tai dar nėra norma. Šiandien tai greičiau pavieniai atvejai, atsirandantys ne ministerijos, o tik atskirų pažangiai mąstančių policininkų ir banditų iniciatyva. Ministrų nuopelnų čia nėra, arba jie nedideli.

Tačiau tendencija – yra. Todėl manome, kad po metų kitų nusikalstamumas jau bus taip pažabotas, kad visi rimti nusikaltimai bus atliekami tik vadovaujant policijai. Ir tik smulkūs chuliganai, tie neišsilavinę, nepraustaburniai žmogeliai, vis dar švaistysis kumščiais be jokios kontrolės. Vagystės iš butų... Iš kišenių... Šitais niekais policija taip pat nesirūpins. Nes yra didesnių dalykų.

Įsivaizduokim, kaip sunku pervežti kontrabandą, netalkinant policijai!

Tad pažaboti nusikalstamumą yra būtina. O kad pažabotas

nusikalstamumas subrandina gražių vaisių, liudija net ir tokia smulkmena: kai kurių buvusių ar esamų policijos pareigūnų pilys savo didybe bemaž nenusileidžia pačių garbingiausių banditų pilims:

Tai ir leidžia tikėtis: nusikalstamumas bus pažabotas.

ČIABUVIAI IR ATĖJŪNAI

Rinkimų kampanija nėra toksai įvykis, apie kurį reiktų šnekėti. Sunku įsivaizduoti žmogų, kurio gyvenimas pasikeistų, jei Prezidentu būtų išrinktas kitas asmuo. Po rinkimų pasikeičia tik paties Prezidento gyvenimas. O dar labiau – Prezidento žmonos.

Tiesa, yra dar govėda žmonių. Agitatoriai. Jų gyvenimas taip pat keičiasi. Todėl jie ir agituoja. Suprantama, nei Prezidento programa, nei pati Lietuva jiems nerūpi. Gali būti, kad jie net nežino, jog tie daiktai egzistuoja.

Nors kiekvienas kandidatas tvirtino neva jam rūpės visi Lietuvos žmonės, esu šventai įsitikinęs: aš Lietuvos Prezidentui tikrai nerūpėsiu.

Lietuvi brangus, žinok: nerūpėsi ir tu. Tarkim, spjauna į tave Lietuvos Respublikos pareigūnas. Ar galėsi atbėgti pas Prezidentą tartum pas tėvą, pulti jam ant kaklo ir išlieti širdį? Kur ten!

Apskritai aš nesuvokiu, kodėl tas ar kitas ponas ūmai ryžtasi vesti tautą. Ne sykį teko girdėti: Prezidentas neturi galios. Ir štai įsivaizduokim situaciją: jauna, energinga tauta ir pagyvenęs vyras, neturintis galios...

Kita problema: Lietuvoj, kaip žinoma, už kiekvieno veikėjo, o juolab Prezidento nugaros stovi tam tikros jėgos. Viskas priklauso nuo jų. O kas yra tos jėgos, šiuolaikinis mokslas dar negali paaiškint. Tikrai žinoma tik viena: jėgos atsirado 1990-aisiais. Ir dabar kiekvienas, einantis valdžion, žino: jis atsisės į kėdę, jėgos atsistos jam už nugaros. Atsigręžia – nieko! Bet tam tikros jėgos užtat ir yra tam tikros, kad jos nematomos.

Tiesa, kartais visuomenė klaidinama, sakoma: jam diktuoja visiems žinomos jėgos. Bet ką reiškia – visiems? Aš taigi nežinau!

Tad nors laisvė iškovota visiems, iš tikrųjų laisvas yra tik vadinamasis žmogus iš gatvės. Kad ir kokios kiauros jo kelnės, kad ir kokie prasti kaliošai – užtat rankos nesurištos ir už nugaros nestovi nei tam tikros, nei visiems žinomos jėgos. Skels kirviu tau per kaktą, pakelsi akis – Ir Dievo pirštas negrūmoja. Lietuvis artojas ne tik aukštajai valdžiai, bet ir pačiam Aukščiausiajam nerūpi...

Tačiau kas be ko – ir aš norėčiau būti Prezidentas. Vis dėlto žmonės kažkaip kitaip žiūri, kai pasakai: aš Prezidentas! Ir policininkas, radęs gatvėj, ko gero, jau nebedrįstų tempti savo prispjaudyton įstaigėlėn, o pasiųstų trupučiuką toliau: „Eik tu NATO, Ekscelencija!"

Bet labiausiai man patinka, kad Prezidentui nereikia protauti. Jis turi patarėjų, jam sudaryta darbotvarkė, užtat nereikia nuo pat ankstaus ryto slankioti iš kertės į kertę, krapštyti nosį ir skėsčioti rankom: ką šiandien veiksiu? O tai rimta problema. Daugelis žmonių nežino, ką veikti, ima girtauti ir mušti artimuosius.

Todėl ir nesakau, kad rinkimų kampanija – blogybė. Anaiptol! Kampanijų turėtų būti daugiau. Žmonėms reikia pramogų.

O kandidatų visuomet turėtų būti septyni. Visus juos reikia ir išrinkt. Pirmas vestų tautą pirmadieniais, antras – antradieniais... Pensininkai – savaitgaliais.

Štai tada ir būtų pasiekta išsvajotoji santarvė.

ĮVAIZDIS IR LIETUVA

Kas tas įvaizdis yra ir kodėl jį reikia kurti? Kodėl negalėtume kiekvienas, kaip sakoma, triūsti savo sode?

Tai sunkūs klausimai. Atsako, matyt, teks palaukti, kol Marijos žemėje užgims šviesesni protai. O kol kas aišku viena: val-

džia daro viską, kad žmogui trukdytų. Tam tikslui net yra pasidirbusi svertus ir Aparatą. Teko girdėti, kad Valdžios Aparatą padidinus šimtą kartų, su juo bus galima ne tik šiaip kenkti žmogui, bet sukurti ir tą vadinamąjį Lietuvos įvaizdį. Nieko nuostabaus. Su aparatu visados padarysi daugiau nei plikom rankom.

Išeitų, kad Lietuvos žmonės Lietuvai bus nebereikalingi? Ne visai taip. Mat Aparatui didėjant, reikės vis daugiau jį aptarnaujančių. O Valdžios Aparatas, kaip ir bet koks kitas aparatas, savaime nesisuka. Reikia maitinti! Aišku, ne šaukšteliu ir ne šuns kaulais, nors šiaip jau Valdžios Aparatas yra toks tobulas daiktas, kad ryja viską: benziną, degtinę, pyragą, lašinius... Jis netgi moka melžti žmogų ir gali siurbti jo kraują.

Bet aišku: kad ir koks didelis būtų Aparatas, tiek žmonių, kiek gyvena Lietuvoje dabar, jam aptarnauti tikrai nereikės. Smulkmė turės išnykti.

Ar žmonės bus šaudomi?

Ne, tikrai ne. Tokius gandus girdėjau – tai bjaurūs piktavalių prasimanymai. Gyvenam ne Azijoj. Yra specialūs svertai. Štai pensininkų skaičių puikiausiai galima reguliuoti pareguliuojant mokesčius už buto nuomą. Labai padeda Sveikatos reformos. Ir tai yra puiku! Nes juk kai gerai pagalvoji – kuriam galui mūsų mažam kraštui tokia galybė pensininkų? Sumažinus jų skaičių kad ir dešimteriopai – padėtis nepablogės.

O kad reikia kažką naikinti, reikia mažinti – tam taigi visi pritaria. Tiesa, anksčiau buvo manoma, kad naikins ministerijas ir mažins valdininkų skaičių. Bet šitaip protauti galėjo tik apspangęs nuo pirmojo laisvės gurkšnio. Nesam dar tokia galinga valstybė, kad įstengtume sunaikinti net ir patį menkiausią valdininką. Valdininkas yra, kaip sakoma, suaugęs su Lietuva šakomis ir šaknimis. Tai apie jį dainuojama: ir rovė – neišrovė...

O va išrauti pensininką, anot žemaičių, yra joukun darbs.

Smulkiųjų ūkininkų skaičius sėkmingai reguliuojamas, regu-

liuojant supirkimo kainas, o smulkiajam verslininkui galima vožti įstatymu ir jis greitai pakratys kojeles...

Tai nėra gerai. Ir valdžia tą supranta. Ir viso to galėjo nebūti. Deja, kalti mes patys.

Kiek mūsų prašė, kiek maldavo: kurkim Lietuvos įvaizdį! Kurkim! O parodykit man Lietuvoj bent vieną, kuris tą įvaizdį sukūrė, atnešęs valdžiai drėbė ant stalo ir pasakė: „Dirbau, brangieji, dieną ir naktį, ir va! Štai jis! Vežkit į Briuselį".

Kur ten! Nebuvo šitaip! Užtat dabar ne verkšlenkim, o sutikim savo lemtį orūs ir pasitempę. O pasitempti nėra taip sunku, kaip atrodo. Galima gamtoje – ant šakos, galima ir namų sąlygomis – ant lempos...

KETURIOS VALDŽIOS IR DU KELIAI

Galvoju: ar galėjo pas mus viskas būti kitaip? Atsakau: taip, galėjo.

Pirmas kelias: keturios valdžios pasidalija Lietuvą į keturias lygias dalis.

Antras: keturios valdžios susivienija ir galutinai sutriuškina Lietuvos žmones.

Tiek vienu, tiek kitu atveju nebegirdėtume to įgrisusio niurzgėjimo, dantų griežimo, ašarų liejimo...

Deja, yra mūsų galvose kažkas tokio labai nacionalinio, kas amžinai trukdo susitarti.

Valdžių pasidalijimas... Nesąmonė! Kaip galima pasidalinti tai, kas nesidalija? Valdžios visada bus per mažai. Dalintis reikia Lietuvą. Tuo keliu einama. Deja, ne iki galo.

Štai ketvirtajai valdžiai neliko nei fabrikų, nei laivyno... Ir puldinėja dabar it šuva tris išmintingesnes savo seseris.

O problemos prasideda dar mokyklos suole. Vaiką mokina, kaip pakelti a+b kubu, o kaip kultūringai pakelti kainas už elek-

tros energiją – tokių dalykų niekas neišmokina. O kur jūs užaugę matėte a+b kubu? Kur kasdienėj buity tokią formulę pritaikėt? Virtuvėj? Miegamajam?

O ištraukti šaknį! Kiek anuomet prisikankinau, traukdamas šaknis, o kuriam galui? Tokios žinios reikalingos tik stomatologui.

Arba vėl: atimtis! Nuo mažens tau kala galvon, kaip atimti, o kaip paimti – kažkodėl – ne! Užtat iš mokyklos suolo į gyvenimą išeina plėšikai, kurie paskui stovi tarpuvartėje, sėdi Vyriausybėje ir atiminėja. O va dailiai, nieko nepapiktindamas paimti kyšį toks žmogus nemoka. Nes niekas neišmokino. Akivaizdu, kad žmonės, darantys Švietimo reformą, žygiuoja ne tuo keliu. Bet ar jie kalti? Po Sveikatos reformos daugeliui negerai galvose.

Matyt, tikrai keturiasdešimt metų, tartum Mozė, klaidžiosim po Europą...

Ką daryti, kad to neatsitiktų?

Žmonės pasiilgę tvirtos rankos. Nors galima ir iš kojos.

O keturių valdžių Lietuvai nereikia. Anuomet ir vienos buvo per akis. Bet nuvertėm tarybų valdžią, iškovojom laisvę ir še tau – ant sprando atsisėdo keturios.

Bėda yra ta, kad visos valdžios nori žmogui tarnaut, o žmogus gyvena taip prastai, kad tokios galybės tarnų išmaitinti jokiu būdu negali.

Štai čia slypi žmogaus ir valdžios konflikto šaknys.

Kokia išeitis?

Reiktų palūkėti. Neprabėgs nė šimtas metų, imsim gyventi geriau ir tada gal jau patys įsigeisim tarnų.

Toks būtų protingasis kelias.

Deja! Protingais keliais mums, lietuviams, žygiuoti neskirta.

Štai kad ir aš. Skrebenu plunksnele ir jaučiu: norisi tarnauti Lietuvai.

Ir aš tikiu: davė Dievas užpakalį, duos ir kėdę.

Taip, Lietuva yra būtent toks kraštas. Ir vis dėlto aš abejoju, ar mūsų olimpiečiams pavyks grįžti su medaliais. Ne tos, ponai, rungtys. Kažkoks kvailas kamuolio spardymas... Betikslis bėgimas ratu... Beprasmiškas, neva sportinis, ėjimas į niekur...

O jeigu būtų normalios sporto šakos: spardymas žmogui į galvą! Bėgimas nuo chuligano neapšviestomis naktinėmis gatvėmis! Ėjimas į Europą! O meninis reketas ir alpinizmas (per galvas, lavonus...). Traktoriaus vagystė su kliūtimis ir šaudymas į bėgantį žurnalistą... Tuomet nė kiek neabejoju, kad mūsiškiai grįžtų su pačių tauriausių spalvų medaliais.

Ir vis dėlto net ir dabartinėse toli gražu netobulose žaidynėse yra rungčių, kur mūsiškiai galėtų pasirodyti kuo puikiausiai.

Imtynės... Kas nėra gėrėjęsis, kaip imasi terpu savęs mūsų Seimo vyrukai! Ar yra jiems lygių pasauly?

O plaukimas... Iriasi, spiriasi, spyriojasi... Tolyn tolyn į plačiuosius vandenis... Atrodo, jau skęsta, o žiūrėk – išplaukęs. Ir netgi sausas. Kas jis toks? Nagi tas pats narys, narelis, nariuotakojis...

O sunkumų kilnojimas!.. Tie iš pažiūros visai nesportiški vyriokai pakelia ir Lietuvą, ir visą Nepriklausomybės naštą, ir gėdą... Ir ką? Nieko! Nėmaž neatrodo pavargę.

Taigi mūsų visų mylimiems krepšininkams yra į ką lygiuotis. O vis dėlto aš nesuvokiu: kokia yra prasmė mėtyti tuščiavidurį kamuolį į kiaurą krepšį? Manau, kad aikštelėje, gavęs tokį kamuolį į rankas, apie tai susimąstys ne vienas mūsiškis žaidėjas. Ir nusvirs jam rankelės, ir susimes rūpesčių raukšlikė kaktoj... Ką aš darau? Kaip mane pasitiks Lietuvoj? Ne gėlėmis, o akmenimis...

Juk į rankas reikia duoti kyšį, o ne kamuolį! Tą supranta net nevisprotis kandidatas.

Mėtyti kamuolį... Tai absurdas! Lietuvoje mėtomos bombos, iš namų metami žmonės... Kartais numetamas kąsnelis badaujančiam...

Dėti iš viršaus į krepšį... Ponai! Juk tai nenormalu, kvaila, juokinga. Reikia dėti į snukį. Ir iš apačios.

Tik šitaip žaidžiantys vyrai šiandien Lietuvoje yra gerbiami, tik jie sėdi prašmatniausiuose restoranuose, tik apie juos rašo laikraščiai ir žurnalai. Štai jeigu iš tokių vaikinų būtų suformuota komanda, nė kiek neabejoju, kad grįžtų su aukso medaliais, be jokio vargo įveikę vadinamąją „žvaigždžių" rinktinę. Kokios ten žvaigždės! Ar jums teko girdėti, kad Šakilas būtų atsiplėšęs gabalą Čikagos ir negavęs baudos? Kad Hakimas būtų paleidęs nekaltam vyriokui žarnas ir neišvarytas iš aikštelės? Kur ten!

Esu apvažiavęs (Opel Ascona, 1982, variklio ir priekinių ratų nėra) bemaž visą pasaulį, tačiau tokių čempionų kaip mūsų Tėvynėj – niekur neregėjau. Džiaugsmo ašaros byra pagalvojus, kiek tas mažytis lopinėlis prie Baltijos pagimdė galiūnų: bankininkų, banditų, žudvyrių, valdžiavyrių... Kodėl jų nematom olimpiadose? Kodėl negalime pasigėrėti jų startais? Tūkstančiai žmonių krinta rytais prie kriminalinės kronikos puslapių, tarsi gyventume balanos gadynėj, tarsi dar nebūtų išrasta Nepriklausomybė ir televizorius.

Galbūt mes ir stebėsime naivius mūsų krepšininkų veiksmus. Vienas – iš neturėjimo ką veikti (ministras, bedarbis), kitas – iš nostalgijos praeičiai (pensininkas, menininkas). Stebėsime kaip vaikų žaidimus, kaip kažką gražaus, seniai pamiršto ir egzotiško... Bet kaip visa tai toli nuo nūnai Lietuvoje klestinčio sporto! Ar skurdi dirbtinių gėlių puokštė gali prilygti išlapojusiam ir kvepiančiam laukinių erškėtrožių krūmui?

Pauostyk ir sužinosi.

Žengdamas nauju keliu, pučiant naujam vėjui, bet senoviškai švilpiant kišenėse, dažnas lietuvis pameta orientyrus bei centus, o tada jau – ir ryšį su kitu lietuviu. Net statybininkas ar stalius ūmai tampa nestabilios psichikos asmeniu. Kuo tokių daugiau, tuo labiau siūbuoja valstybės laivelis. Viltys, jog šie asmenys išmėtys viens kitą per bortus, nepasitvirtino.

Juk vienišius randa draugų netgi ten, kur iš pirmo žvilgsnio jų tikrai neturėtų būt. Kas nežino, jog nėr žmogui piktesnio priešo nei jis pats. O kaip dažnai viešoj vietoj regim poną, kuris vienas sau skeryčiojasi, plūstasi, kikena – žodžiu, smagiausiai bendrauja su savim. Tokio ir nebepavadinsi vienišu.

Vis dėlto daugelis piliečių taip nekenčia savęs (už ką tą skarmalių mylėt?), kad ne tik nesišneka – neįstengia net patylėt savo paties draugijoj. Šie nuolat ieško pernykščio sniego – praraso ryšio.

Kur tu jį gausi! Ryšių linijomis niekas nebesirūpina jau geras dešimtmetis. Siųstuvai dar veikia (dažnai net su perkrovom!), bet imtuvai jau tiek išklerę, kad nebepriima nė skardžiausių pagalbos šaukinių. Žmogus pasijunta šaltoj svetimoj erdvėj, kurioj nebesklinda jokios bangos.

Ilgai buvo manoma, jog bent viršutiniuose sluoksniuose – puikiausias ryšys. Pastaraisiais metais padažnėję valdžios ešelonų susidūrimai, kuriuose labiausiai nukenčia niekuo dėti piliečiai, verčia tuom suabejot.

Ir vis dėlto jei pasektume atskiro nario žingsnius vagonų koridoriais, pastebėtume, jog tai ne chaotiškas Brauno judėjimas, o tikslingos bei malonios frikcijos. Vadinas, ryšys – gal ir ne toks, apie kurį svajojo Sent Egziuperi, bet ir mes juk ne prancūzai! – Lietuvoj dar gyvas. Tad pasistengus, ko gero, įmanoma atkurt linijas ir žemutiniuose sluoksniuose.

Štai kryžkelėj vienišas policininkas mosikuoja lazdele. Puikiai įsivaizduoju, kaip jam liūdna, todėl prieinu ir atsistoju šalia.

Geležinis srautas į keturias puses ir dvi trapios figūrėlės, suglaudusios pečius vėjų pagairėje tarp rytų ir vakarų.

Policininkas dėbteli į mane tokiu žvilgsniu, kad abejonių nelieka: vyrukui nuo vienatvės visai pakrikę nervai. Lazdele jis nesiliauja mosikavęs, tik kas iš to? Kai kurie vairuotojai stabteli, bet, ko gero, vien tam, kad palikę dvokiančią uodegą dar smarkiau šautų pirmyn. Kad bent vienas išliptų, bananą, stiklą vyno pasiūlytų...

Suglaudžiu skėtį ir taip pat imu mosikuot. Ir – stebuklas! – net metalo dėžutėse įkalintųjų veidai pragiedrėja.

O juk neištartas nė žodis!

Ar daug žmogui reik? Kartais pakanka litą parodyt... Čiagi – skėtis!

Beje, ryšiui labiausiai ir kenkia būtent žodžiai. Jei žmonės – šeimoj ar Seime – daug plepa, gali neabejot: ryšys tarp jų itin prastas.

O štai tobulo ryšio pavyzdys: ant kelmo – senis, jam prie kojų – šuo. Abu tyli, bet kas galėtų paneigt, jog tai pačios artimiausios būtybės?

Savo vizijose regiu tokį vaizdą: ant kalno stūkso valdžios mūrai, pakalnėj liūliuoja žmonių jūra. Jokių skundų, aimanų, reikalavimų. Vien bekraštis žydras pasitikėjimas.

Ar šeimininkas spardo šunį, žvelgiantį jam į akis su meile ir pagarba?

Todėl tikiu, jog įmanomas ir žmogaus ryšys su valdžia. Tik išmokim kontroliuot savo elgesį. Į valdžios reiškinius turėtume žiūrėt lygiai taip, kaip žiūrime į gamtos gaivalų siautėjimą.

Tarkim, daug dienų lyja. Bet ar lietuvis rėkauja ant lietaus, ar vadina jį pikčiausiu Lietuvos priešu? Nebent nevisprotis. Ogi išminčius džiaugiasi maloniu šnarėjimu, taip primenančiu retai

girdimą tylų Vydūno ir Daukanto pašnekesį kelnių kišenėj ar kojinėj ir nesuka sau galvos dėl to, ką pakeist ne jo valioj.

Deja, vis daugiau suklaidintų žmonių, tvirtinančių: kokie mes patys, tokia ir mūsų valdžia. Tai turėtų reikšt, jog visi esam broliai, ir mūsų žodis taip pat gali kažką lemt. Manding, šią bacilą užnešė klajojančios pagyvenusių amerikonų ordos, perėmusios ją dar iš indėnų pypkorių genčių...

Ak, gerbiamieji! Nesikelkim į puikybę, o pažvelkim į juos ir į veidrodį. Kas gi tarp mūsų bendro?

Platesni jų veidai ir vartai, aukštesnės jų pilys, storesnės piniginės...

Tiesa, jie kartais susiburia prie kokio bebruso – bėginėja, strikinėja, žodžiu, visokiausiais būdais bando mus įtikint esą panašūs į žmones.

Bet kaip tik dėl to kyla dar daugiau abejonių.

Kita mūsų klaida: vis dar populiari nuomonė, neva žmogų ir valdžią suartinąs kyšis. Gal neatmenamais laikais, Atgimimo aušroj, kai šešėliuotas dar buvo mūsų kelias, kai vos viena kita šimtinė teskyrė tarybinį nuo nepriklausomo... Bet Lukiškių fizikų jau įrodyta: kyšis suartina trumpam, o išskiria ilgam. Tad nekaišiokim į jų plačias kišenes savo smulkių kupiūrų. Patys pasiims tiek, kiek matys esant reikalinga, ir nė cento mažiau. Mūsų uždavinys – garantuoti, kad šis procesas vyktų sklandžiai ir be triukšmo.

Dažnas lietuvis, praradęs ryšį su panašiais į save, dar išsaugoja ryšį su gamta, – jį gali rast ant šakos arba upės dugne. Tai nėra blogai, tik kam taip skubėt? Juk kažkur, gal net visai šalia tos upės, plūsta ir pinigų srautai. Kodėl nestryktelėjus tenai?

Nueinama lengviausiu keliu. Vienišam nėra kas pataria.

Kad išmoktume gerų manierų, turėtume burtis į savanoriškas naujojo Baltijos kelio draugijas. Tokia draugija gali tapti kad ir jūsų šeima. Pakanka trijų asmenų, šešių litrų „Baltijos" alaus ir vieno kito necenzūrinio žodžio. Ir tada net savo ankštam bute

jūs išsirikiuosite taip, kad pirmas jau neregės paskutinio, o būtent dėl to ryšys bus dar tvirtesnis. (Susikibti rankom nebūtina, nes po to jau kimbama ir už gerklės.) Vėliau į jūsų draugiją gali įsijungti ir tolimesni giminės, ir laiptinės kaimynai. Tokia grandinė nusidriektų nuo virtuvės iki parduotuvės ir turėtų didelę reikšmę jūsų pažiūrų raidai, o gal net visai pakeistų gyvenimą.

Įsivaizduokim: rudens vakaras, danguj spindi šaltos ir abejingos žvaigždės. Bet jums nežvarbu, jūs jaučiate karštą bičiulio alsavimą...

Štai stovintis arčiausiai prekystalio stveria kepalėlį duonos ir mitriai perduoda kelio broliui iš kairės, šis – trečiam, anas – ketvirtam ir t. t. Panašiai slinkdami prieš milijonus metų ištirpo didžiuliai ledynai, o mūsų laikais, slinkdami iš sąskaitos sąskaiton, ištirpsta dar didesni pinigai, ir galingi teisėsaugos organai bejėgiškai nuleidžia galvutes.

O juk mažo jūsų kepalėlio kelią stebės tik žemažiūris mažamokslis sargas.

Išmiklinę pirštus, galėsite dairytis ir ko nors stambesnio.

Tepadeda, broliai, jums Dievas.

APIE RŪŠIS

Lietuvos žmonės skirstomi į dvi rūšis: vyrus ir moteris. Vyrus dažniau regiu sėdinčius, moteris – einančias. Manding, tai reiškia, jog moterys turi daugiau reikalų. Mielai užsiimčiau jų moteriškais reikalais, bet nežinau, nuo ko pradėt.

Vyrų reikalai man neįdomūs. Vyrams rūpi tik šaudyt ir vairuot.

Dar jiems rūpi atsitiktiniai trumpalaikiai ryšiai su moterimis. Laikau savo pareiga bent sykį per mėnesį moteris apie tai įspėt.

Bet pagrindinis vyrų tikslas – išgert. Vardan to jie gali viską paaukot.

Taip pat Lietuvoj yra vaikų ir senelių.

Seneliai, kiek man žinoma, nepriklauso nei vyrams, nei moterims, ir daugelis užsieniečių stebisi: kam jie mums reikalingi? Aš manau, kad būtent seneliai stumia Lietuvą į priekį, mat jei nereiktų sukt galvų, iš kur gaut pensijoms lėšų, valdžia visai liautųs protavus, ir valstybė nežinia kur nusisuktų...

Vaikai pasižymi tuom, kad juda greit ir be tikslo. Seneliai, kurie yra bene stabiliausi Lietuvoj, nekenčia vaikų ir taikosi kaukštelt jiems per pakaušius plaktukais. Dažnai gali regėt, kaip dūlina laukais senelis, o iš kišenių jam byra plaktukai ir net replikės, su kuriomis – jei tik pavyksta pagaut – senelis nurauna vaikams auseles. Jei nebūtų moterų, kurios gina vaikų teises, seneliai greit juos išgalabytų.

Bet kur kas labiau nei senelių plaktukai moterims rūpi skambalėliai, kaspinėliai ir šepetėliai. Tuom netrunka pasinaudot nesąžiningi vyrai. Pasirišęs po kaklu varpelį ir mosikuodamas kaspinėliu, vyras gali moterį kažin kur nusiviliot.

Seneliai būna geri ir blogi. Geriems nerūpi niekas, o blogiems rūpi politika. Be maisto šie gali gyvent metų metais, be politikos žūsta per tris paras.

Vaikai taip pat būna geri ir blogi. Geri vaikai būna įvairių tautų pasakose, blogi – mūsų butuose.

Vyrai ir moterys, idant pabėgtų nuo vaikų ir senelių, išeina politikon. Moterys, aišku, pasiima kaspinėlius ir šepetėlius, o vyrai išeina plikom rankom. Todėl jų žūva kur kas daugiau.

Eidami politikon kai kurie vyrai ūmai pakeičia kryptį ir nueina į alaus barą. Dalis jų ten lieka visam gyvenimui. Šitaip gudri gamta ginasi nuo politikų pertekliaus.

Seneliai trokšta išgert, kaip ir vyrai, bet nebegali. Vos tik senelis išgeria – net ir visai mažulytį stikliuką – švilpdamas sukasi ant vienos kojelės, o kadangi nieko nusukt nebeįstengia – labai gailiai rėkia.

Kad seneliai ilgiau miegotų, vyrai duoda jiems uostyt klijų. Seneliai bijo klijų ir stengiasi laikytis kuo atokiau nuo suklijuotų paviršių.

Bet dažniausiai seneliai dusinami pagalvėm. Tam sugalvotos net specialios oro pagalvės. Seneliai įsodinami į ankštus automobilius, kur jiems sunku kvėpuot, ir duobėtais keliais vežami į Europą. „Oro!" – šaukia senelis. Štai tada vyras ir kyšteli jam oro pagalvę. Ta sprogsta ir sudrasko senelį į šipulius.

Bet kasmet jų atsiranda vis naujų.

Bemaž visi seneliai, prieš užsimodami plaktukais, mėgsta perduot patirtį. Jie prirakina vaikus prie radiatorių ir dienų dienom pasakoja apie savo kovas. Dalis vaikų žūsta skausmuose, o kitiems pavyksta ištrūkt. Jie užkemša seneliui burną pakulom ir įmeta į šulinį.

Galima drąsiai tvirtint, jog vaikai nėmaž ne geresni už senelius. Dažnai gali regėt, kaip būrys riebių vaikų veja gatve liesą senelį. Šis strykteli pušies viršūnėn. Vaikai daužo pušies kamieną lazdomis ir skardžiai rėkauja. Senelis, prisiskynęs kankorėžių, mėto žemyn ir išmuša vaikams priekinius dantis ar net akeles. Ir nors tada vaikai palieka senelį ramybėj, šis jau nebesugeba išlipt. Po trijų parų krinta iš viršūnės ir subyra į dulkes, kurias tingūs, bet išradingi vyrai panaudoja kelio dangai į vakarus.

Kai kurie seneliai persekioja ne tik vaikus, bet ir vyrus, norėdami ir jiems perduot patirtį. Tas noras toks didis, jog senelis, apsimovęs galifė kelnėm ir apsiavęs „Schneider" kaliošais, įsiveržia net į bendroves ir bankus (o seneliai labai bijo tviskančių paviršių!), kur užsibarikadavę tūno vyrai. Tie griebiasi klastos: apsimetę europiečiais įsodina senelius į mažyčius vienmotorius lėktuvėlius ir paleidžia skrist. Seneliai skrenda ir krinta į jūras arba sudūžta į uolas prie Gibraltaro.

Net labai geriems seneliams nuolat pučia pilvus, todėl jie visiems aiškina, neva prie ruso buvę geriau, tuom labai kenkdami Lietuvos įvaizdžiui.

Seneliai, kaip ir vyrai, nori trumpalaikių ryšių su moterimis, užtat karštą vasaros dieną dažną senelį gali rast tykojantį prie jūros. „Ot, kad pagaučiau moterį, – svajoja toksai nenaudėlis. – Didelę! Pačią didžiausią!“ Tačiau senelių tikslas visai kitoks negu vyrų. Štai plaukia pro šalį neatsargi moteris. Senelis – čiūpt už kojos. Ta – čiūžt į gelmę. Bet senelis nepaleidžia kojos, ir moteris nuvelka jį iki Karklės ar net Melnragės.

Pigus būdas keliaut! Daugelis senelių tuom labai piktnaudžiauja.

Vyras kartais abejoja savo jėgom, o senelis visados savim pasitiki. „Ar trys seneliai gali sukelt naują vėją?“ – teiraujasi naivūs prancūzai. Senelis pūsteli į kelnikes ir išdidžiai atsako: „Aš ir vienas galiu!“

Šitaip buvo ir bus per amžius. Tai kartų konfliktas.

APIE SIMFONINĖS MUZIKOS ŽALĄ

Mokslinė studija

1

„Kas turi ausis, teklauso!“ – yra pasakęs Jėzus. Tačiau jei kas tvirtintų, neva jis turėjęs galvoj simfoninę muziką, į tą aš pirmas galiu mest akmenį.

Apie simfoninę muziką daug pasako vien tas faktas, kad ją gali kurt net būdamas kurčias.

Aišku, jos ir klausytis geriausia kurčiam.

Nėr abejonių, jog daugelis valdžios vyrų tokie ir yra.

2

– Ką jūs veikiat laisvalaikiu? – klausia žurnalistas.

– Laisvalaikio aš neturiu, – atsako narys. – Bet jei vis dėlto lieka laisva minutė, klausaus simfoninės muzikos.

Po tokio pareiškimo turėtų kilt visuotinio pasipiktinimo banga. Padorus žmogus turėtų atsistatydint.

Tik kad visuomenė jau prie visko pripratusi. O padorų valdžioj retai rasi.

Aš balsuočiau tik už tą, kuris drąsiai žiūrėdamas visiems į akis tartų:

– Nusispjaut man į simfoninę muziką!

3

Nuolat klausydamas simfoninės muzikos tampi įtarus, imi nepasitikėt žmonėmis, visur tau vaidenasi priešai.

Nejučiom ir žmonės ima tavim nebepasitikėt.

Kodėl taip atsitinka, sunku paaiškint. Rimtų studijų nėra.

Bet užtenka vienąsyk nueit į koncertą...

Tas įkyrus it pensininkų skundai smuikų zirzimas...

Tas nykus it nugaravusių politikų balsai valtornų bliovimas...

Tas kvailokas atrajojančio obojaus mekenimas, nelyg savo atsistatydinimo priežastis aiškintų ekspremjeras...

Ne! Į gera pakreipt visa tai tikrai negali.

4

Žmogus, kuriam pasiūlyta ministro kėdė, sako: aš turiu pagalvot.

Taip jis sako todėl, kad žino: retkarčiais teks lankyt koncertus.

Ir kuo daugiau laiko valdžios žmonės praleidžia simfoninės muzikos koncertuose, tuo mažiau lėšų jie skiria kultūrai, mat simfoninę muziką sutapatina su visa kultūra.

Jie niekados nepamirš, ką patyrė koncertų salėj, priversti žiūrėt į būrį civilių, skleidžiančių nemalonius garsus.

5

Vis dėlto simfoniniam koncerte retai rasi miegantį ministrą. Tą lemia dvi priežastys: iš scenos sklindantis triukšmas ir agrarinis mentalitetas: ką žmonės pasakys?

Bet kvailio nuomonė neturėtų rūpėt, o protingo simfoniniam koncerte ir su žiburiu nerasi.

6

Teko skaityt, neva karvės, klausydamos simfoninės muzikos, duoda kur kas daugiau pieno, nei klausydamos kitokios muzikos, pavyzdžiui, elektrinio grąžto. Tai buvo pateikta kaip simfoninės muzikos pranašumo įrodymas.

Deja, taip jau yra: žmonės nūnai prilyginti gyvuliams.

Kita vertus, karvė, duodanti daug pieno, kelia grėsmę Lietuvos valstybingumui.

Esant tokiai padėčiai tik iškrypėlis arba tautos priešas gali pasodint tvarte simfoninį orkestrą.

7

Iš visų menų šiandien mums svarbiausia – muilo opera.

Sunku ir įsivaizduot, kas dėtųs, jei serialai nepririštų žmogaus prie televizoriaus. Puikiai matom, koks paliko lietuvis, atgavęs laisvę. O jeigu jis nubustų ir keltųsi tamsiuoju paros metu?!

Dėkokim Viešpačiui, kad dažnas, užsimuilinęs akis, tesugeba nurėpliot tik iki lovos.

Ir vis dėlto atsiranda tipų, šaukiančių, neva muilo operų mums nereik. Aišku, jie norėtų visais kanalais paleist simfoninę muziką.

Ir tūkstančiai paklaikusių tautiečių pasipiltų į gatves.

Sakau: tik nedoras, piktas ir nekenčiantis Tėvynės žmogus gali to norėt.

8

Lengvoji muzika gal šiek tiek ir palengvintų sunkų lietuvio kelią Europon, bet jos yra daug daugiau, negu reikia. Nuolat kuriamos naujos dainos, nors po dešimties ar dvidešimties metų paaiškėja: senos buvo geresnės.

Yra pasakyta: iš dainos žodžio neišmesi.

Bet apie muziką nieko nepasakyta.

Todėl mes paimam žnyples, stveriam muziką už sparnelio ir švystelim pro langelį.

Išmetę muziką pamatom, kokie kvaili žodžiai – pavyzdžiui, *Žemėj Lietuvos ąžuolai žaliuos,* – tada išmetam ir juos.

Kas lieka?

Tyla.

Iš pradžių gali būti šiek tiek nejauku, bet neprabėgs nė savaitė ir pajusim: taip gyventi šimtąsyk patogiau.

Sveikam žmogui pakanka tiek garsų, kiek jų yra gamtoje.

Literatūrinis priedas

Premjeras eina per fojė.

Premjeras eina, žmonės dirsčioja, rodo vieni kitiems.

„Koks tatai yr didis džiaugsmas žmonėms, kad jie gali mane matyt", – mintija Premjeras ir, būdamas geros širdies, pereina dar tris kartus.

Salėje atsisėda šalia žmonos ir šypsodamas galvoja: „Štai moteris, daugsyk laimingesnė už kitas – ji gali mane matyti kasdien".

Patenkintas taria žmonai: „Labą dieną", linkteli sėdintiems šalia ir jam gera žinoti, jog kitiems gera, kad jis yra.

Deja, nuotaika sugenda vos pragydus pirmiesiems smuikams.

Pragydus antriesiems Premjeras dirsteli į laikrodį. Prabėgo dvi minutės, o atrodo – amžinybė.

„Galvok apie tuos, kurie Sniego gatvėj, – sako sau Premjeras. – Jie sėdi metų metais, o tu sėdėsi tik dvi valandas."

Kad palengvintų savo dalią, įsistebeilija į klarnetininką. „Štai koksai gali būt žmogaus likimas – visą gyvenimą pūst į vamzdį. O juk ir pūtikas gal turi žmoną. Ir kasdien namuose pragaras. Ar gali sveika moteris gerbt pūtiką..."

Mintyse padėkojęs Dievui už tai, kad negimė klarnetininku, Premjeras nukreipia akis į dirigentą. Šį tipelį jis greitai perkanda: „Nesusiformavęs politikas, Sąjūdžio laikų aktyvistas, nepra-

radęs ryšių su visuomene, užtat seniai praradęs su realybe. Rimti vyrai nūnai kitaip diriguoja. Rimtam nereikia skeryčiotis abiem rankom, jam pakanka pirštą pakrutint...

Bet gal dirigentas tiktai garsą išsklaido? Tokiu atveju ar ne geriau ventiliatorių pastatyt? Vis būtų panašiau į Europą..."

Jis krūpteli: garsas kažkodėl sustiprėja. Ištiesia ranką – tačiau kurgi valdymo pultas? Išsigandęs dėbteli į žmoną – ta šypsosi, galvikę pakreipus. Premjerą tai įskaudina, todėl jis šiek tiek pasisuka profiliu, maloniai linkteli žiūrovams ir įspiria moteriai į kulkšnį.

Išeiti ir negrįžti...

Bet tik karčiai šypteli. „Regis, pasiekta viršūnė ir galėtum mėgautis dievų tyla... Užtenka vieno mano parašėlio – ir pravirks milijonai! O štai atsistot ir išeit negaliu – kaipmat pasklis kalbos, neva Premjeras nesuprantąs... O ko nesuprast? Viską aš suprantu ir viskas man gražu, tik muzika galėtų sklist iš garsiakalbio, vietoj muzikantų sėdėt aktoriai ir vaidint, kad groja... Arba galėtų muzikos visai nebūt, o aktoriai – kalbėt ką nors juokingo... O sutaupytą muziką būtų galima grąžint gyventojams vietoj rublinių indėlių..."

Sykį teko klausyt poemos, tačiau ten buvo aišku, kad reikia įsivaizduot jūrą, ir kelisḳart jam pavyko. Tik kas iš to? Gal tai reikalinga žiemos metu arba tiems, kas neturi pinigo...

„Bet juk būna, kad žmogus ūmai suviduriuoja! – topteli šviesi mintis. – Tada jis priverstas išeit... Taip... Tačiau tai žmogus, o aš..."

Šviesa prapuola, veidus išmuša raudonis. „Kas čia dabar? Bene pažiūros keičiasi? Gal toks muzikos poveikis? Ne, kiti pablyškę..."

Ir staiga vėl nušvinta: „Jei pakilsiu, ko gero, niekas ir nepamanys, kad viduriuoju... Ar maža Premjerui gali būt reikalų? Tėvynė šaukia!"

Ir štai jau regi save bevažiuojantį per Tėvynę. Naktis... Mėnesiena... O lietuviai, baltom drobulėm apsisiautę, pakelėj sustoję, kaulėtas rankas tiesia...

– Kas anims yr? – stebis Premjeras.

– Jie klausėsi simfoninės muzikos, – atsako palovinis.

Prie Rūmų piketas. Žmonių rankose plakatai: „Šalin simfoninę muziką!“

Premjeras išlipa iš limuzino.

– Tai viskas?

– Viskas! – šaukia žmonės. – Daugiau mums nieko netrūksta.

Premjeras pakelia ranką.

– Ramybė jums.

Čia subėga visų rūšių paloviniai ir kad ims rėkt:

– O ką pasakys Tarptautinis Valiutos Fondas!

O Premjero žvilgsnis skrodžia skersai Europą.

– Ar ne mes patys savo krašto šeimininkai? Ką norim, tą darom!

Tatai girdėdami visi šlovina Premjerą, o palovinius užmuša akmenimis. Sugriaudžia septynių angelų trimitai, iš aukštybių liejasi džiaugsmo simfonija...

Premjeras krūpteli ir supranta koncerte besėdįs. Karštis lyg ir nuslūgęs, bet dabar ima virpėt koja. „Do-re-mi-fa-sol-la-si, – galvoja. – Sėdo kiaulė... Bet ką aš... O gal nieko baisaus, kad mąstau natomis. Juk čia koncertas.“

Ūmai stoja spengianti tyla. Tačiau Premjeras mato, kad smuikininkai tebemosikuoja, o pūtikų žandai tebepūkšnoja... O vis dėlto jis nieko negirdi ir sumišęs apsidairo. Panašu, kad visi klausosi. Iš nuostabos išsižioja – užlieja garsų lavina. Užsičiaupia – tyla. „Tai mat kodėl visi klausosi užsičiaupę...“

Spengiančioj tyloj ilgainiui tampa nejauku ir jis vėl išsižioja. Ir vėl užsičiaupia. Taip daro keliskart, įsileisdamas galvon tik tiek muzikos, kiek telpa.

Ūmai jam dingteli, kad valstybiškai mąstantis vyras net ir nežmoniškom sąlygom privalo tarnaut Lietuvai, todėl suformuluoja keletą rekomendacijų. Vidaus reikalų ministrui: simfoniniai or-

kestrai galėtų griežt kalėjimuose – vargu ar kas benorėtų antrąsyk ten grįžt. Aplinkosaugos ministrui: specialiais vamdžiais paleidus šią muziką vandenin galima galabyt žuvis – tai humaniškiau nei elektra. Sveikatos ministrui: ypatingais atvejais naudoti kaip šoko terapiją...

Bet štai žmonės keliasi, ir jis eina sykiu. Dėkui Dievui, viskas baigės laimingai. Tik neramu dėl tebekaistančių ausų, todėl jis tai vieno, tai kito vis klausia:

– Kaip manot, kodėl aš toks raudonas?

Ir juokdamasis atsako:

– Ėgi burokėlių valgiau.

Ir staiga jis išgirsta... Sukrėstas žengia prie tipo, kuris ištarė tuos žodžius.

– Jūs manot, kad bus antra dalis?

– O kaipgi!

Premjeras tik atsidūsta: „Viešpats mato, nenorėjau radikalių sprendimų...“

Sugraibęs kišenėj degtukus žengia į užkulisius. Ir nėr valdžioj tokių svertų, kurie jį sustabdytų.

Muilas

Pirmosios nacionalinės muilo operos, skirtos Žalgirio mūšio 595-osioms metinėms, scenarijus

Veiksmas vyksta Panevėžio (miestas išgalvotas – J. E.) muilo fabrike. Rūksta dūmai, dunda būgnai, garuoja kubilai... Darbininkai verda muilą, o fabriko administracija muilina jiems akis: atlyginimai bus išmokami kitą mėnesį (įvykiai išgalvoti – J. E.). Tačiau mėnesiui praėjus kartojasi ta pati istorija. Šitaip tęsiasi per 200 serijų. Galų gale nusivylę darbininkai neša muilą į Vakarus, bet paaiškėja, kad lietuviško muilo ten niekam nereikia.

Kai beveik visas muilas jau išneštas, fabrikas privatizuojamas: už trisdešimt sidabrinių jį įsigyja verslininkais užsimaskavę naujieji lietuviai. Muilo fabrike jie įrengia modernią kaukolinio pilstymo liniją ir juokdamiesi pučia muilo burbulą: mes čia gaminsime lietuvišką traktorių! Aišku, niekas, išskyrus kontuzytą Baltijos kelio eilinį Vasiliauską, jau kelinti metai sėdintį prie šventoriaus ir ištiesta ranka rodantį kelią į Europą, tuom netiki.

Įvykiais muilo fabrike susidomi Panevėžio policija. Vieną gūdų vidurnaktį Žaliojoje girioje įvyksta oficialus policininkų ir naujųjų lietuvių susitikimas. Policininkų reikalavimas: kiekvienam pareigūnui po kibirą kaukolinio. Kasdien! Naujieji lietuviai siūlo tik puskibirį. Auštant, nepasiekus kompromiso, sukryžiuojamos guminės ir beisbolo lazdos. Šešias valandas trunka

permaininga kova ir nežinia, kaip viskas būtų baigęsi, jei ne trys sostinės „Aro" pulkai, atvykę paremti kaukolinio gamintojų. Saulei leidžiantis, policininkai priversti nešti muilą. Per 24 serijas jie išneša muilą į kitus Lietuvos miestus bei miestelius – visur, kur dar juntamas muilo stygius, – sykiu muilindami Lietuvos gyventojams akis: mes renkame operatyvinę informaciją! Bet iš tikrųjų jie tik renka duoklę iš smulkių eismo pažeidėjų, o įvykus avarijai, surenka ir pasidalija daiktinius įrodymus. Lietuviai mirkčioja muilinom akim ir stengiasi važinėti aplinkiniais keliais.

Ir tiktai narsus Lietuvos žemės raštininkas Juozapas, kuris niekados nesiprausia, todėl įvykius regi tokius, kokie jie yra iš tikrųjų, apie susiklosčiusią padėtį informuoja Respublikos vadovybę. Netrukus atvyksta iš Seimo savanorių suformuota Ekonominių nusikaltimų tyrimo komisija, karo kapelionas ir pats Vidaus reikalų ministras. Įvyksta trumpas, bet griežtas valdžios vyrų pokalbis su naujaisiais lietuviais. Pokalbiui pasibaigus, ministras neša muilą į sostinę, karo kapelionas muilo fabriką pašventina, o kaukoliniu apsvaiginti Seimo komisijos nariai po tris susodinami į vagoną restoraną ir be stabdžių paleidžiami į Europą.

Ministrui išnešus muilą, Panevėžyje sprogsta keletas parduotuvių su pirkėjais ir keliasdešimt automobilių su keleiviais – naujieji lietuviai švenčia Valentino dieną! Skubiai surengtoje spaudos konferencijoje Vidaus reikalų ministras visuomenę nuramina: tai viso labo tik muilo burbulai sproginėja. Kitos versijos laikosi nepaperkamas Vyriausiasis komisaras: sproginėja pumpurai. Pavasaris, ponai! Nuomonėms išsiskyrus, kyla diskusijos (200 serijų). Daugelis pareigūnų (net ir pats ministras!) užsnūsta, ir tai yra akivaizdžiausias įrodymas, jog padėtis kontroliuojama. Nurimę Lietuvos žmonės užgesina lempas ir eina gult.

Ir tik narsiojo raštininko Juozapo lūšnelėje dieną naktį žiba žvakės liepsna: kažkas turi budėti, kai visi miega! Ir štai vieną pavasario naktį Juozapas persirengia konservatoriaus drabužiais,

apžergia tautinį žirgą ir, tartum kalaviją iškėlęs plunksnakotį, šuoliais pasileidžia į sostinę. Apie įvykius Panevėžio muilo fabrike jis ketina informuoti patį Respublikos Prezidentą. Bet gudrūs naujieji lietuviai taip pat nesnaudžia – jie apšmeižia Juozapą: korespondentas neša muilą! Laikykit vagį!

Jiems panorėjus, prokurorui įsakius, tučtuojau prisistato jungtinės prokuratūros bei Saugumo departamento pajėgos ir ima korespondentą persekioti. Nukritęs nuo žirgo, pametęs plunksnakotį ir viltį, Juozapas bėga per Tėvynę, belsdamasis į kiekvienas duris, bet įbauginti senieji lietuviai neatidaro. Vienur jis užpjudomas šunimis, kitur apmėtomas akmenimis, o vieno Suvalkijos ūkininko sviestos šakės visam gyvenimui įsminga Juozapui į širdį... Ir vis dėlto jis nesustodamas rėplioja per gimtąjį kraštą, kraupiose haliucinacijose regėdamas save išsidrėbusį Rūmuose, su šakute rankoj, kemšantį pyragą ir spjaudantį razinas į Lietuvą... Haliucinacijoms pasibaigus, Juozapas rėplioja toliau.

Po 100 serijų trukusių kančių ir klajonių, netekus daug kraujo ir tikėjimo ateitimi, jam pavyksta rasti prieglobstį tiktai Kauno zoologijos sode. Laukiniai žvėrys laižo Juozapui žaizdas, laukiniai paukščiai guodžia jį neįmantriomis giesmelėmis, o viena jauna liūtė pagirdo savo pienu. Atrodytų – čia gyventi galima! Deja, į sodo vartus jau beldžiasi Generalinis prokuroras, Saugumo direktorius ir jų galvažudžiai. Ko gero, narsiajam jaunikaičiui išmušė paskutinioji...

O vis dėlto – ne! Sukrėsta korespondento pasakojimų, pakerėta jo narsos, paskutinę akimirką Juozapą įsimyli žavi beždžionaitė Julija, kurios vaidmeniui pakviestas Arnoldas Švarcnegeris. Jinai stveria Juozapą į glėbį, peršoka spygliuotas vielas ir sutemų prieglobstyje stogais bei medžių viršūnėmis jaunuoliai bėga per Lietuvą. Šūviai, riksmai, gaudynės... Griūvantys Gedimino stulpai... Ir trumpos, bet svaiginančios pirmosios meilės akimirkos.

Prasiveržti pas Lietuvos Prezidentą, pulti jam į glėbį ir išsiraudoti Juozapas jau nebeturi vilties. Jo tikslas – pasitraukus į Ciūrichą suburti kuopelę bendraminčių ir pradėti disidento karjerą. „Raudonųjų konservatorių ir konservatyvių raudonųjų teroras jau nebepakeliamas“, – šitaip intymiausiomis valandėlėmis jis kužda gauruoton Julijos auselėn.

Misdami vien spanguolėmis ir grybais, elnių bei brokerių išmatomis, bėgliai perplaukia Šešupę ir Nemuną, perkopia Medininkų aukštumas ir galų gale atsiduria prie Lietuvos sienos. „Išgelbėti!“ – nušvinta Juozapas ir apkabinęs bučiuoja mylimąją. Bet čia juos sustabdo budrūs Lietuvos muitininkai. Persekiotojai lipa bėgliams ant kulnų, o muitininkai pastarųjų nepraleidžia. „Atiduokite muilą, tada galėsite kirsti Lietuvos sieną“, – nudūręs galvą, raudonuoja muitinės viršininkas. „Mes nenešam muilo! Mes ne tokie!“ – piktinasi Juozapas. „Visi neša. Visi tokie“, – dar žemiau lenkia galvą muitinės viršininkas. „Man gėda nešt!“ – šaukia Juozapas. „O man – imt, – kūkčioja viršininkas. – Bet muiliuką vis dėlto atiduokite...“ – „Mes nieko nenešam! – pravirksta ir Juozapas. – Ar nematot, kad mes nuogi!..“ – „Galit ir pinigais duoti“, – dar graudžiau rauda muitinės viršininkas. „Mes, klystantys žmonės, maldaujam malonės...“ – šiurpiai traukia šv. litaniją jo pavaldiniai. Šitaip tęsiasi 365 serijas. Beždžionaitė Julija tuo metu mezga mažą rūbelį, o jos naivioj širdy vis stiprėja įsitikinimas, kad Lietuvos muitininkai ne išsivystę, o sutverti. Ir būtent šitam darbui! Ogi Darvinas ir jo beždžionės – čia niekuo dėti.

595-osios serijos pabaiga

.....

...Scenarijus nebaigtas. Galimi įvairūs tęsiniai. Tai priklausys nuo Lietuvos žmonių valios bei gero skonio tradicijos. Ir, aišku, nuo to, kokią norime matyti savo Tėvynę po šimto metų. Štai keletas konkurso tvarka atrinktų Lietuvos ateities vizijų.

Romantiškoji. Prie sienos atvyksta Lietuvos Prezidentas ir rūsčiai subara muitininkus. Muitinės viršininkas ir pavaldiniai tučtuojau atsiverčia, persirengia maldininkų drabužiais ir, plakdamiesi rykštėmis, atgailaudami už nesuskaičiuojamas prie Lietuvos sienos padarytas nuodėmes, iškeliauja į Šventąją žemę. Ašarom permirkusi Lietuvos žemė atsidūsta su palengvėjimu. Ir štai jaudinama akimirka: Juozapas ir Lietuvos Prezidentas puola viens kitam į glėbį. Šiurkštokas vyriškas bučinys. Kažin kur toli – bažnyčių varpai...

Paskui Lietuvos Prezidentas išsitraukia kalaviją...

Jis pats savo rankomis ir pakasa korespondentą Juozapą po Lietuvos sienos pamatais, idant toji pagaliau sutvirtėtų...

Natūralioji. Lietuvos Prezidentui neatvykus, muitinės viršininkas, prokuroras ir saugumietis sukerta delnais, čiumpa bėglius už kojų ir pakrato. Muilo nėra! Įtūžę kratytojai parduoda bėglius tam pačiam muilo fabrikui, o pinigus pasidalija. Tada visi trys eina į restoraną, geria ir dainuoja: „Už rankų susiėmę, stovėsim apsivėmę..."

Netrukus taip ir atsitinka.

Iškilmingoji. Muilo fabrikas vis auga, stiprėja, plečiasi... Jo padaliniais tampa merijos ir ministerijos, savivaldybės ir seniūnijos, Seimas, prokuratūra, Prezidentūra... Galų gale visa Lietuva pavirsta vienu milžinišku, galingiausiu Europoje, muilo fabriku. Visi neša muilą, visi pučia muilo burbulus, visi muilina vieni kitiems akis. Išsvajota darna pasiekta!

Prieš akis dideli darbai, bet neabejojame: kad ir kokį scenarijaus variantą pasirinktume, opera turės didelį pasisekimą ir prisidės prie teigiamo Lietuvos įvaizdžio sukūrimo.

Trys giesmės

Kas sieja šias visiškai skirtingas ir netgi skirtingų autorių parašytas giesmes? Be abejo, grėsmės nuojauta. Prisimenat paveikslą: vaikutis siekia pienės, o viršum jo galvelės jau suka ratus...

Ne, nebūtinai tas, apie kurį dabar pagalvojai. Jų yra ir daugiau. Gal netgi Tavo brolis.

GIESMĖ APIE LAZDĄ

Ožislovas Tautietis visą gyvenimą ėjo už Lietuvą, o kai nebegalėjo paeit, sudėjo, ką per gyvenimą uždirbęs, ir nusipirko lazdą. Visas kaimas sulėkė pažiūrėt.

– Kur eisi? – klausinėja žmonės.

– Ogi kur panorėsiu! – pučiasi Ožislovas. – Galiu Europon, o galiu ir iki parduotuvės pašokt.

Žmonės susižvalgo, skirstosi it žemę pardavę...

Žygimantas Taraila, partizanas nuo 1989-ųjų, grįžęs namo nei valgo, nei geria, tik žiūri pro langą. Per pusvalandį pražilo, kupron susimetė, į žmogų tapo nebepanašus.

– Eik ir nupjauk tą lazdą, – ragina pati. – Matysi, kad palengvės.

Taraila pasigalanda pjūklą, nugūrina per kaimą. Priėjęs Ožislovo kiemą ilgai stebi lazdą. O ta žaliuoja sau, tvorele aptverta. Rankena papuošta pinavijom, šonai žaliom rūtom apkaišyti.

– Pažaliuosi tu man! – šiepiasi Taraila.

Bet čia staiga iš krūmų išlenda policininkas Kontrimas.

– Bene lazdą žadi pjaut?

– Ar tamsta įvykio vietoj? – klausia Taraila.

– O kaipgi!

– Bet įvykio dar nėra!

Kontrimas sutrinka, išsitraukęs šauninką papučia į vamzdį. Promilių taip pat nėra! Iš gėdos nors žemėn lįsk.

– Geras policininkas įvykio vietoj atsiranda anksčiau nei pats įvykis, – teisinasi.

Susikibę už rankų jie perlipa tvorą. Čia jau degioja žvakeles gaisrininkas Čiupaila.

– Nūnai pažangu turtą radijo bangom sprogdint, – rodo išsilavinimą Kontrimas.

– Kad vėjo nier, – sako Čiupaila. – Bangos nekyla.

Tuo metu atsilapoja Tautiečių trobos langas, išlenda Ožislovas ir, perplėšęs ant krūtinės marškinius, rėkia:

– Žudykit, broliai!

– Liaukis! – barasi Kontrimas. – Aš saugau tavo vyrišką pasididžiavimą. Juk gali pavogt!

– Ir padegt gali! – perspėja gaisrininkas.

Ožislovas pučia trimitą, šaukia šeimyną.

– Čia jau nebus gyvenimo...

Tautiečiai išeina kieman, rodo vieni kitiems Tėvynę ir sako: „Kokia graži!“ Paskui Ožislovas pažaboja lazdą, žmona Izabelė sėda jam ant sprando, o septyni vaikai, viens už kitą mažesni, sutupia į kišenes.

Žmonės stebi šį sujudimą, gniaužia kumščius.

– Kelią užtvert!

– Atsirado mat Viljamsas!

Ožislovas trinkteli lazda ir delegacija pajuda iš kiemo. Pakelėj sustoję kaimynai taikosi apspjaut, bet Izabelė aptalžo juos maz-

gote ir praskina kelią. Leidžiasi saulė ir horizonte pateka šviesi Betliejaus žvaigždė.

– Išgelbėti!

Ūmai Taraila krinta skersai kelią ir nė krust. Tautiečių kolona sustoja. Kaimynai supa iš visų pusių. Žvaigždė slepiasi už debesų.

Tada Ožislovas smeigia lazdą žemėn ir ta sulapoja, stiepiasi aukštyn.

– Lipam į dangų, – sako Ožislovas.

Sulipa Tautiečiai į dangų – tuščias dangus net skamba! Galų gale vienoj kertėj randa snaudžiantį Petrą.

– A Dievs yr? – klausia Ožislovas.

– Aišku, yr.

– Norėčiau šnektelt.

– Gerai, – sako Petras. – Bet septynerius metus reiks palaukt.

Matydamas, jog Tautiečiai nepatenkinti, kad riktels:

– Bene Dievui vien Lietuva rūp! Lankėsi ten prieš gerą dešimtmetį ir, pamenu, gyrėsi: „Padėjau lietuviams laisvę iškovot, dabar tai jau gražiai galės gyvent!" O jūs ką darot, begėdžiai? Marš iš dangaus!

Lips Tautiečiai žemėn, ogi žiū – lazda privatizuota, visokiom kontorom apkibusi. Ant pačios storiausios šakos – Dangun Žengimo ministerija, ant smulkiųjų – elgetos ir ūkininkai supasi.

– Tai mano lazda!– šaukia Ožislovas.

Niekas nenori girdėti.

Taip ir liko Tautiečiai be nieko...

GIESMĖ APIE STRAZDĄ

Nors korespondentui K. buvo lūžusi koja – tą jis puikiai prisiminė, – kažkodėl jam skaudėjo galvą. Korespondentas be paliovos krūpčiojo, nors krūpčioti nebuvo dėl ko: namuose tvyrojo tyla.

Tačiau būtent dėl to jis krūpčiojo dar labiau. Itin jam nerimą kėlė tai, kad čia nebuvo įvykių. Per keturias intensyvaus stebėjimo valandas iš dešinės į kairę perbėgo du tarakonai. Ir tai buvo viskas!

Bet staiga atsidarė durys ir vidun įėjo žmona. Korespondentas mitriai – kiek leido sugipsuota koja – pašoko ir nufotografavo ją iš visų pusių.

– Kas yra? – paklausė moteris.

– Tai aš ir norėčiau išsiaiškint, – atsakė vyras.

Moteris nieko neaiškindama užsidarė vonioj ir ilgai iš ten negrįžo. Korespondentas klausėsi už durų. „Manding, bus nusiskandinus...“ – toptelėjo mintis, ir jis pajuto gerai pažįstamą profesinį jaudulį. Nuotaika praskaidrėjo.

Stvėręs kirvuką jau buvo belaužiąs duris, bet žmona staiga išėjo iš vonios. Korespondentas atšoko ir slapstydamasis nusekė jai iš paskos. Moteris perėjo Svečių kambarį – korespondentas atkreipė dėmesį, kad čia nebuvo nė vieno svečio! – stabtelėjo prie veidrodžio – ten atsispindėjo tik jos veidas! – ir žengė prie lango. Po dviejų minučių – korespondentas fiksavo laiką chronometru – grįžo atgal, pasuko į dešinę ir užsidarė miegamajame. Korespondentas dabar klausėsi prie miegamojo durų, tačiau ten buvo tylu. „Gal pasikorė!“ Dėl visa ko jis luktelėjo dešimt minučių, o tada garsiai rėkdamas įsiveržė vidun.

Žmona sėdėjo ant lovos ir skaitė knygą.

Korespondentas užvėrė duris ir susimąstė. „Kodėl ji taip elgiasi? Gal įtaria mane?“ Apsimetęs televizijos žiūrovu jis atsisėdo fotelin. Po pusvalandžio moteris išėjo iš miegamojo ir korespondentas vėl nufotografavo ją. O ta lyg niekur nieko pasuko į vonią. „Tai ne šiaip sau, – sumetė korespondentas. – Vonioj ji šiandien jau buvo!“

Stvėręs bloknotą užfiksavo buvusius įvykius ir apmetė galimą tolesnių moters veiksmų planą.

Ūmai vonioj sušniokštė vanduo. „Bando nuplaut pėdsakus!“ –

krūptelėjo korespondentas. Jis pastebėjo, kad vonios durys iš vidaus neužsklęstos, bet įeit nedrįso. „Gaila, kad neturiu ginklo...“ Ir čia pat prisiminė karo korespondentus, pulkais žūstančius karštuosiuose planetos taškuose... Paraudęs viena ranka suspaudė ramentą, o kita staigiai atplėšė duris.

Žmona visiškai nuoga sėdėjo vonioj!

Korespondentas susmuko ant grindų. Jam nebuvo abejonių, jog tai erotika. „Tačiau kokiu tikslu demonstruojama? Bandoma pakirst krikščionių demokratų partijos prestižą? Bet ar galimas daiktas, kad čia slapstytųsi koks krikščionis?“

Neilgai svarstęs suvokė, jog esant dabartiniam visuomenės nepasitikėjimui valdančiąja koalicija, tai įmanoma, todėl nedelsdamas išgriozdė spintas ir išvertė stalčius. Pašalinių nebuvo. „Vadinas, siekia demoralizuot mane, bando išprovokuot, kad žengčiau klaidingą žingsnį.“

Kertėj pasimeldęs jis sustiprino dvasią ir vėl žengė į vonią. Dabar ten buvo tuščia. Nė gyvos dvasios ir gretimose patalpose: virtuvėj, tualete... Korespondentas surinko aukštu žemiau gyvenusio kaimyno numerį.

– Padėtis komplikuojasi. Būkit atsargus. Jei skambinsit, kvieskite Stasį.

O tuo metu žmona staiga išėjo iš miegamojo: buvo apsirengusi juodai nuo galvos iki kojų. Ir tučtuojau suskambo telefonas. Vyriškas balsas kvietė Stasį.

– Toks čia negyvena, – drebančiu balsu atsakė korespondentas.

O žmona tuo metu atidarė spintą ir įniko ten kažko ieškot. Korespondentas išėjo balkonan ir užsirūkė: jis žinojo, kad spintose tuščia! Bet įvykiai klostėsi nenuspėjama linkme. „Ji apsirengusi juodai, vadinas...“

Nukrėstas šiurpo sviedė cigaretę ir grįžo kambarin. Pati vis dar tebebuvo prie spintos. Korespondentas slapstydamasis perbėgo kambarį. Moteris dirstelėjo į jį, ir vyras pasislėpė už fotelio.

Ten tūnodamas matė, kaip jinai ima iš stalčiaus kažkokius popierius – tai galėjo būti Lietuvos pardavimo sutartis, – ir ėmė sėlinti artyn. O ta ūmai atsigręžė ir paklausė:

– Kas tau?

Švelnus balsas korespondentą sujaudino. „Juk galėjo viskas ir kitaip susiklostyt...“ Deja, buvo akivaizdu, kad nesusiklostė.

Todėl jis apsimetė nustebęs ir pats paklausė:

– Kas man?

Ir karčiai šyptelėjęs atsakė:

– Nieko.

Žmona išėjo.

„Reikia skambint į policiją, – dingtelėjo korespondentui. – Vienas nesusidorosiu... Aišku, jei būčiau sveikas...“

Jau buvo bekeliąs ragelį, tik ūmai nusviro ranka. Jis prisiminė, kad vienas Stasys neseniai slapstėsi Vidaus reikalų ministerijoj, o kitas muitinėj... Ne, verčiau perduot medžiagą redakcijai... Bet vieno tipelio iš platinimo skyriaus vardas irgi Stasys...

Ragelis iškrito iš rankos, ir jis pasijuto vienas. Vienas prieš visus.

Ilgai stovėjo nuleidęs rankas...

Paskui netyčia dirstelėjo veidrodin ir išvydo ten mirtinai baltą veidą klaikiai spindinčiom akim. Ir tada – kad ir kaip drebėjo rankos – pakėlė aparatą ir triskart nufotografavo šį vaizdą.

Tada sviedė juostelę pro langą – gal išryškins geras žmogus! – ir sukniubo įvykio vietoje.

O kažkur toli, gal Adakave, giedojo strazdas...

NAUJAMETĖ GIESMĖ

Motiejus Fiodorovičius nusprendė nuo sausio 1-osios pradėti Naują Gyvenimą. „Bet kol kas dar galiu pagyvent ir senoviškai, – sumetė. – Juk šiandien gruodžio 31-oji.“

Todėl tučtuojau įsipylė ir išgėrė. „Kitąmet to nebus, – pamanė, pašaipiai žvelgdamas į butelį. – Smagu gyvent blaiviai. Tada viską matai, kaip yra."

Taip pagalvojęs, pažvelgė pro langą, sudrebėjo ir išlenkė dar vieną.

„O kiek darbų nuveiksiu! – toptelėjo po kurio laiko šviesi mintis. – Juk dienos bus tokios ilgos! Atsikelsiu auštant ir tučtuojau kad šoksiu dirbt..."

Krūptelėjo ir išlenkė paeiliui netgi tris.

Netrukus akyse vėl prašviesėjo, ir štai jis jau šypso, žvelgdamas į tolumas.

„Kitąmet neisiu nei pas Antaną, nei tuo labiau pas Haną... Eisiu Europon! Su žmona!"

Ir staiga taip ryškiai, taip aiškiai išvydo save, einantį Europon su žmona, kad užsimerkė ir ėmė gert stačiai iš butelio.

Kaip tik tuo metu sugergždė laikrodis, iššoko gegutė ir sukukavo. Kartą, kitą, trečią...

Motiejus Fiodorovičius pašoko, stvėręs žirkles, nukirpo gegutei galvą ir sviedė pro langą kieman, kur pati sau viena išdidžiai vaikštinėjo panelės Hanos katė.

Iš albumo „Gražiausios XX a. pasakos“

DAILIOJI VIŠTELĖ

Ant aukšto kalno stūkso puikūs rūmai, o tuose rūmuose gal penkios dešimtys salių įvairaus pavidalo ir didumo. Vienoj salėj ant minkštos sofos drybso senė. Pasipūtusi, šilkais apsitaisiusi... Iš banknotų klijuoja aitvarus ir mėto pro langus. Senės vardas Europa.

– Ė! – niurzgia senė. – Kas gi ten vėl į vartus baladojas?

Timpteli virvutę, ir įbėga liokajus Briuselis.

– Taigi vėl ta, kaip jinai... Lietuva. Prašo, kad priimtumėt.

– Lietuva... – Senė rauko kaktą. – Girdėjau tokią minint dar 1009-aisiais. Bet paskui buvo kažkur prapuolusi. Bene su lenkais valkiojosi?

– Ir su maskoliais, – linkteli Briuselis.

– Kas gi čia dabar! – šaukia senė. – Ar pas mus Europos, ar užeigos namai? Vyk ją lauk!

Liokajus išbėga, stvėręs botagą. Pasirodo gražuolis užjūrio princas Vašingtonas. Stypčioja ant ilgų kojų, marma kažką angliškai: tos kalbos jis išmokęs iš savo motinos.

Senė tiesia kaulėtas rankas.

– Vai kur buvai, gaiduk mano? Eikše...

Bet grįžta liokajus ir sako:

– Ta vargšelė visai leisgyvė...

– Šunis paleisk! – trypia kojom senė. – Kaukazo aviganius.

– Na ir rūsti tu, motinėle! – juokiasi princas.

„Kokia aš tau motinėlė, – raukosi Europa. – O gal nebemyli? Pašauksiu tą šliundrą, tepamato princas, kuom skiriasi tikra dama...“

Duoda ženklą Briuseliui, tas įveda Lietuvą. Basakojė, murzina piemenė, skarmalais apsikarsčiusi... O vis dėlto graži: mėlynom akim, geltonom kasom.

– Ko tau? – rūsčiai klausia Europa.

– Jūsų didenybe! – Lietuva puola ant kelių. – Tarnaut noriu...

– Ką moki dirbt?

– Kepurinę šokt... Ponams lovas klot... O galiu ir nešvarius pinigus plaut...

– Oho! – stebis Europa. – Ir kas tave išmokė tokių dalykų?

Lietuva nuduria galvelę.

– Sunki vaikystė...

– Priimk, motinėle, – sako princas. – Teapšyla kojas... Manierų išmoksta...

– Kol išmoks, dar mano pažus iš kelio išves, – raukosi Europa. – Madridas toks karštakraujis... Dublinas nestabilios psichikos... Bet kas gi ten dar beldžias?

– Tai mano sesės dvi, – sako Lietuva. – Latvija... Estija... Tik mes ne to paties tėvo ir motinos...

– O ko gi jūs ne kartu?

– Kad anos prastesnės... Ir apie jus negražiai pasako...

– Tai ką gi su tavim daryt? – dūsauja Europa. – Ir ko jūs čia taip veržiatės, per kalnus, per galvas ropščiatės? Ar ne geriau būtų už rankų susikibus prie Baltijos žaist?

– Je, – šniurkščioja Lietuva. – Kad atsliūkina brolis ir išspardo kaladėles...

– Ak, jūs ir brolį turit?

– Sakosi vyresnysis brolis esąs, tik aš netikiu... Jau seniai nedraugaujam... – Mergelė užsidengia skarele veidą. – Skriaudė mane... Kėsinosi garbę nuplėšt... Orumą pradurt...

– Koksai chamas! – susijaudina Europa. – Tikras vyras!

– Visai sukriošęs! – Lietuva pro skarelės kraštą dirsčioja į Vašingtoną. – Ir amžinai girtas... Bet, aišku, dar turi jėgos...

– O jeigu jis čia atsibels? – Princas traukiasi prie durų. – Verčiau aš jau plauksiu...

– Tai kas gi mane, vargšę, apgins? – grąžo rankeles Lietuva.

– Viskas gerai, – drebėdamas sako princas. – Jūs puikiai atrodot.

Senė įtariai žiūri į jaunąją.

– Bet gal pati provokuoji? Grožybes rodai...

– Kokios ten grožybės, – rausta Lietuva. – Argi mano kalneliai gali jūsiškiams prilygt?

– Nagi bėk, priemenę pašluok, – jau švelniau sako senė. – Paskui žiūrėsim.

O kai ta išbėga, moja princui:

– Put-put-put...

Bet šis eina pro duris: „Reikalai!" Priemenėj jį stveria už rankos Lietuva.

– Ar žinot, kaip aš jus... Dar nuo vaikystės... Lendam į vištinyką...

Princas delsia. „Gardus kąsnelis, bet privalau ir savo interesų žiūrėt... Tas brolis... Tačiau kokios manieros!.."

– Ak, kiek man būdavo džiaugsmo, kai pavykdavo bent pro televizoriaus langelį jus pamatyt! – kužda Lietuva. – Jūs toks gražus! Stiprus! Tobulas!

– N ką jūs! – princas moja balta ranka. – Kitos ir manyje mato trūkumų...

– O aš akis guma užsiklijuodavau!

– Deja, turiu išvykt, – sako princas. – Bet va mano liokajus... Viljamsai!

Ir štai iš klėties išlenda diktas bernas sidabro nosim...

...Prabėgo nedaug laiko ir Europos tvarte Lietuva padėjo aukso kiaušinį. Dabar tupi ir laukia, kas išsiris.

Ore smarkiai šalo, sniegas snigo ir temo. Buvo paskutinis metų vakaras.

Tą vakarą gatve Rotušės link ėjo senelis Motieka: mažas, vienplaukis, geltonais kaliošėliais... Pro langus visur matyti buvo žiburiai, iš visur kvepėjo kepta žąsiena, kiekvienas Naujųjų metų laukė...

„Kad galėčiau bent sparnelį nusipirkt", – svajoja senelis, pagraibo kišenėse. Ne, nė vieno cento, tik degtukų dėželė barška.

Eina jis toliau ir pats to nejausdamas niurna:

– Pakabinkit... Pakabinkit...

Ašaros temdo akis. Taip, jis tikėjosi, kad gruodžio pradžioj atvyks delegacija ir nuostabiai graži ponia, delegacijos vadovė, tars:

– Ogi norėtume jus, maestro, pakabinti ant Kalėdų eglutės!

O senelis Motieka, nors širdis jam dainuotų iš džiaugsmo, būtų atsakęs:

– Ką jūs! Bene juokaujat? Argi nėr vertesnių?

– Nėr! – sušuktų gražuolė.

– Na, nežinau... nežinau... – niurnėtų senelis. – Kad mane ir kitur kviečia...

– Tik jau neatsisakykit! – maldautų ponia. – Ir per televiziją parodysim...

– Čia ne garbė svarbu...

Bet galų gale jis, aišku, būtų sutikęs. Ne tik todėl, kad to trokšta miesto valdžia, bet kad ir jis pats įsitikinęs: pakabintas ant šakos atrodytų daugsyk puikiau, nei atremtas į konteinerį.

Priėjęs eglę pakelia galvą – apraibsta akys. Paskui mato: Justinas... Albinas... Albertynas... Štai ką jie pakabino! O kuom anie vertesni? Aš bedarbis nuo 1991-ųjų. Benamis nuo 1993-iųjų. Tad, gali sakyt, gimęs sykiu su Respublika. O štai Albertynas tik 1996-aisiais, jau su antrąja banga, nuėjo į kanalizaciją.

Iki skausmo sugniaužia kumštelius. „O juk buvo skelbta... Kabinsim tik pačius pačius... Bet kur tau! Visur vien melas, intrigos, ryšiai... Albertynas andai pats gyrėsi prieš dvidešimt metų durininku tarnavęs. Bene bus kuriam iš dabartinių tūzų plačiau atvėręs... Durininkas anuomet nemenkas ponas buvo..."

Senelis nuduria galvą. Baigta. Šventė praėjo pro šalį. O kiek būta jaudulio, kai šiukšliadėžėj rado laikraštį... Kai perskaitė, jog Seime priimtas įstatymas ant gražiausių Lietuvos eglučių dutūkstantųjų proga pakabinti du tūkstančius gražiausių Lietuvos elgetų. Atseit būsią originalu ir nemažai sutaupyta, ir, kas be ko, simbolizuos krašto atgimimą bei pergalingą žygį Europon. Konservatoriai vieningai balsavę „už". Prieštaravusi tik opozicija: „Nedera suteikt privilegijų tokiai mažai grupelei. Kabinkim du šimtus tūkstančių!" Centristai pritarę: „Toks skaičius būtų optimaliausias". Deja, pasipriešinę krikščionys demokratai: „Būkim kuklesni! Juk svarbiausia – žmogus. Tarp tūkstančių veidų nebeįžiūrėsim vieno..."

Senelis Motieka irgi manė, jog būtų neskoninga, jei ant vienos eglės kabotų keliasdešimt, juolab tremtinys šalia stribo, o taip galėjo nutikt, turint galvoj, kad skurdas žengia per Lietuvą, savo klientų neskirstydamas pagal pažiūras. Vis dėlto jis buvo tikras, jog paklius tarp pirmųjų, todėl nėmaž nesijaudino. Tvirtai tikėdamas, kad valdžia viską mato ir girdi, nelindo į akis. O, pasirodo, pasitikėti negalima niekuom, net ir valdžia.

„O juk aš nė nebūčiau reikalavęs, kad būtent ant šitos eglės... – kūkteli senelis. – Galėjau ir Užupy ar net kokioj Plungėj..."

Iš aukštybių žiūri išbalęs mėnuo. Šalta bus šiąnakt.

„Ką dabar daryt? – mintija senelis. – Vėl belikęs tik vienas kelias – nulindus kur į tankmę pasikabint savarankiškai. Bet kiek reikės surinkt tuščios taros, kad nusipirktum padorią virvę! O dar ta įgimta tinginystė ir valios stoka... Ir kaip bus negražu, jei paskui apgrauš kojas koks išbadėjęs zuikutis..."

Atsiduseęs darsyk dėbteli eglėn. „Viešpatie, koksai gražumas! Anava mužikėliai girliandom padabinti siūbuoja vėjeliui pučiant... Varpeliai skamba, lempelės dega, muzikėlė grajina... Ir ne zuikiai, o vaikučiai bėgioja, mėto petardas į Albiną, tampo už prišalusio liežuvio Albertyną... Ko daugiau norėt!"

Po tokio šviesumo lįst atgal į tamsų vamzdį jis nebegali. Atsisėda palei sieną, išsitraukia degtukus ir bando pasišildyt... O degtukai lūžta, gęsta... Bet štai vienas žybteli, ir toj vietoj, kur krinta šviesa, atsiranda kažkokia salė... Stalas, balta staltiese apdengtas, jo viduryje gražiausia porceliano lėkštė, o toj lėkštėj kepta žąsis, obuolių ir slyvų prikimšta, gardžiausiai kvepianti... Ir staiga ta žąsis nušoka nuo lėkštės ir, krypuodama su peiliais ir šakutėm krūtinėj, ima tiesiai į senelį eit.

Ir mato senelis, jog tai nebe žąsis, o Seimo Pirmininkas, toks šviesus ir spindintis, šypsosi jam.

– Pakabinsim... Pakabinsim...

Bet čia degtukas užgęsta, ir senelis tik drėgną šaltą sieną prieš save temato.

Jis dar kartą brykšteli degtuką. Ir vėl stojas priešais jį Pirmininkas. Ir niekados dar jis neatrodė toks didelis ir gražus. Ima jisai senelį už rankos ir vedasi su savim. O ten rogės, devyniais elniais pakinkytos. Jie sėda į tas roges, lekia ir lekia į tolybes. Ir ten, kur jie nulekia, jau nebėr nei šalčio, nei bado, nei vargo – jie Europoj.

Paryčiais iš restorano išėję ponai randa prie sienos sustingusį senelį. O senelio veidas toks giedras, o lūpos šypso... Todėl, kad ir kokie pavargę tie ponai, bežiūrint ir jiems tampa smagu.

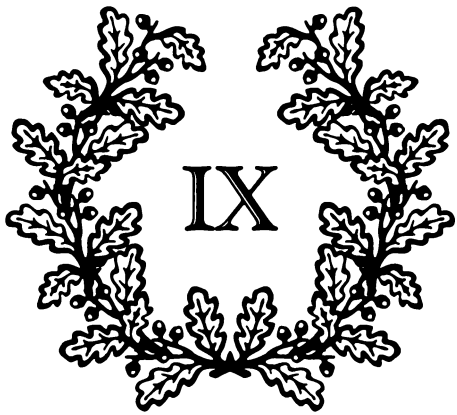

Žodinė liaudies kūryba

Net ir žiauriausios sąlygos neįstengė užgniaužti lietuvių tautoje geresnės ateities nujautimo. Iš lūpų į lūpas perduodamuose eilėraščiuose proza girdėti ne vien engiamo žmogaus skundas ir liūdesys, bet ir optimistinis juokas. Štai apsukrus ponas iš vargšo pavagia ne tik arklį, bet ir žmoną, lovą, šaukštą, batus... O vargšas įsiknisa į šiaudus ir knarkia lyg niekur nieko! Pabrėžiama didelė vargšo kantrybė, fizinis patrauklumas bei kitos vertybės.

Metai

EILĖRAŠČIAI PROZA

ŽIEMA

Kai žemę užkloja sniegas, žiūrint į Lietuvą iš kosmoso aiškiai matyti, kad ir mūsiškiai jau gyvena švariai bei pasiturimai. Užtat kaip nemalonu, kai išdūlina juodas kiemsargis ir it pablūdęs ima niokoti baltąjį rūbą. Stvertum už sprando...

Betgi žinai: kuprotą tik grabas ištiesins.

TIKĖJIMAS

Kur tik žiūriu – visur ne mūsiškiai. Jie taip gražiai gieda, taip smarkiai plasnoja ir taip aukštai nutupia... O kai praveria snapą – kąsnelis laisvės iškrinta.

Mūsiškiai kėblina koja už kojos... O kai pakelia galvą – tik sniegas drimba.

Neabejoju, kad mūsiškiai pralaimės.

YRA ŠALIS

Galvoju: yra šalis, kur upės teka... Įdomu, kur jinai? Ar aš kada nors nukeliausiu tenai? O jeigu ir nukeliaučiau – kas iš to?

Galima ir čia gyventi.

HEROICA

Keltis iš lovos. Praustis. Rengtis. Valytis dantis. Kalbėtis su Tavimi.

Aišku, galima viso to ir nedaryti.

Bet kas tada lieka?

AUKŠTUMOS (1)

Nuo ankstyvo ryto traukia į Himalajus. Žinau, yra žmonių, kurie specialiai ten važiuoja, kad galėtų net keletą mėnesių nesiprausti. Tupi sau ant kalno keteros su Viešpaties vardu lūpose. Danguje – šviesa, galvoje – tamsa. Ir tik blusos bei utėlės šmirinėja po drabužius, nelyginant lietuviai po Europą...

Kodėl, kodėl aš negalėčiau taip gyventi?

PATIRTIS

Nesuprantu jaunų ponų, kurie, pastvėrę moteriškę, kažko ieško po drabužiais. Tuščios pastangos! Tu ieškok muitinėj! Ieškok Seime! Gera cisterna, o juolab gera platforma jaudina kur kas labiau nei pats iškiliausias biustas.

Bet nesmerkiu. Tie dalykai ateina su amžiumi.

KOMUNISTAI

Prisimenu filmą: Rusija... Ką tik po revoliucijos. Visur šviesios ateities ženklai. Beveik kaip pas mus.

Purvinam laukiamajam būrys žmonių: vyrai, moterys... Kažkas pabeldžia į langą: komunistų yra? Visi krūpteli, susigūžia, kai kurie ir atsisveikina... Bet staiga pakyla žilas seneliukas ir skystu balseliu rėkia: aš komunistas!

Galvoju: o čia? O dabar? Ar daugelis šitaip galėtų?

PABUDIMAS

Jis pabunda anksčiau už tave. Tu dar snūduriuoji, o jis jau keliasi. Tu dar guli, o jis jau stovi.

Galvoju, kas jis toks?

GERUMAS

Kada tik tą moteriškę sutinku, visuomet pasiteirauju:

– Ar jūsų Faustas dar gyvas?

– Visi bilietai parduoti, – atsako jinai.

Linktelim ir išsiskiriam. Aišku, aš nežinau, nei kas tas Faustas, nei kokie ten bilietai. Bet kai pagalvoji, kiek žmonių abejingai praeina vienas pro kitą nė nestabtelėję!..

ŠAKNYS

Algirdas susitiko su Kristoferiu. Kristoferis su Benjaminu. Benjaminas su Albertynu. Albertynas su Abraomu. Abraomui gimė sūnus Izaokas.

Tai aukščiausias mūsų politikos įvertinimas.

RŪKAS

Šįryt miestą užplūdo rūkas. Ir mano galvoje rūkas. Ir cigaretę rūkau.

Žmonės klaidžioja po rūką.

– Eikite ten, – rodau.

Jie nueina ten, o aš – į priešingą pusę. Man ne pakeliui su lengvatikiais.

NUOŠIRDUMAS

Anapus kelio – Patriūbavičiaus trobesiai. Paimu kirvį...

Grįžęs nuplaunu ašmenis, įkertu kaladėn ir ilgai stoviu kieme, žiūrėdamas į žvaigždes. Ir toksai pagauna liūdesys... Štai jau ir Patriūbavičiaus nebėr... Ramus, niekam neužkliūvantis vyras... Už ką jį? Svajojo... Bet ar daug tu pas mus prisvajosi? Kažin kiek dar galėjo gyventi... Deja, mirties valandos nepasirinksi.

Ir vaidenasi man, kad gyvenimas – tik piktas pokštas.

OPTIMIZMAS

Jei iš tokių žemažiūrių skeltanagių taip greit išsivystė aukštoji visuomenė – abejonių nebėr: ne tik nuėjom į Europą, bet ir praėjom.

Tai ko tujen svarstai, kas geriau: šokti į šulinį ar pasikarti?
Pasikark šulinyje.

KONTRASTAI

Prisimenu: graži tu mano, brangi Tėvyne...
Galvoju: o, kad dabar taip būtų!

TOKS KLIMATAS

Žiūriu į naują Lietuvą ir prisimenu seną dainą: „Aš eičiau tenai, kur aukštieji kalnai, kur ganosi elnių banda..."
Šiandien ir aš eičiau. Tiktai kur tai yr?
Einu pro Seimą. Žiūriu: ganosi banda.
Prieinu arčiau: ne, vis dėlto ne elniai.
Nyksta pas mus tauresni padarai.

MĮSLĖ (1)

Šėmas jautis dangų laižo... Kas tai? Lėktuvas? Liokajus? Įsimylėjęs pėstininkas?
O gal Patriūbavičius Seime?
Nežinau. Bet daug apie tai galvoju.

KULTŪRŲ SKIRTUMAI

Sidabriniai lietaus siūlai pririša debesį prie kiaulės ir mums jau vaidenasi, neva Lietuva – Marijos žemė...
Bet apsidairykim! Juk tas pats ir Paryžiuj, ir Romoj...
Tik niekas ten nekelia triukšmo.

GYVENIMO DŽIAUGSMAS

Išeinu į Lietuvą ir imu grobstyti valstybės turtą.
Aišku, nesu aš didis, aukštai nepasiekiu, tad sugraibau, ką radęs po kojom: tuščią butelį, seną plytgalį, porą nuorūkų...
Susikemšu į kišenes ir švilpaudamas grįžtu namo.
Atrodytų – kas jau čia tokio! O vis dėlto – smagiau širdyje.

IŠVAKARĖS

Kas man tie jūsų lubiai ir babiliai, sąmatos ir šemetos...

Greitai varnėnai parskris!

Aišku, būtų gerai, kad Lietuva nesugriūtų, nes kurgi tada anie nutūps...

AGRARINĖ POLITIKA

Pasodinau santarvės ąžuoliuką, palaisčiau – dabar viskas bus kitaip!

Tu išrovei, nusitašei kuolą ir skėlei man per pakaušį.

PAŽINK SAVE

Jei atsivertęs laikraštį ieškai vien kriminalinės kronikos, ar gali vadintis asmenybe?

Gal esi tik asmuo, kurio ieško peilis arba policija?

BROLIAI KARAMAZOVAI

Jurgis, Antanas, Aloyzas ir Martynas... Ūkininkas, bedarbis, klierikas ir deputatas... Savo tėvą, dorą ir darbštų lietuvį, stvėrė už gerklės, užtvatijo negyvai ir pakasė po kriauše.

O juk būtų pakakę tik gerai papurtyti, ir būtų pabirę pinigėliai. Bet kas tau šiandien terliosis...

MENTALITETŲ SKIRTUMAI

Protingam seniai aišku: nusikaltimų daugėja todėl, kad gerai dirba policija.

Kvailiui mįslė: kodėl negalėtų blogiau dirbt?

LIETUVIŠKAS TITANIKAS

Atrodė: bus pats geriausias ir pats gražiausias. Toli nuplauks.

O jis keletą metų plūduriavo drumzlinuose vandenyse ir štai jau grimzta į Lukiškes.

LIETUVA IR LIETUVIS

Lietuvoj didžiulės permainos, o tavo namuose – nieko.

Bet lieka svajonė: ak, kad nors dienelę pagyvenus Lietuvoj! Tada ir numirt nebaisu.

PRAREGĖJIMAI (1)

Susitaupiau ir nusipirkau skalbyklę, galvojau – pinigus plausiu.

Dabar sėdžiu nusiminęs. Kas kad skalbyklė automatinė! Jei pats kvailys – moderniausia technika nepadės.

NERIMAS

Mąno pati vonioj guli, aš – tualete sėdžiu.

Gal nieko čia tokio...

O jeigu tai – meilė?

OŽIARAGIS

Galvoju apie ožiaragį. Kas jis toks? Kuom jis skiriasi nuo mūsiškių? O jeigu aš būčiau ožiaragis?

Bet ar reikia apie tai galvoti?

APIE GROŽĮ (1)

Anąsyk eidamas per Lietuvą sutikau Kudirką.

– A vis dar brūžini violončele, Vincai?

Tas papurtė galvelę, ašaros pabiro iš akių.

– Tai kodėl? – klausiu.

– O kad nūnai gražesnė muzika Lietuvoj...

Įsiklausau: viens pianinu skambina, dešimts liežuviais skalambija, tūkstančiai dantimis griežia...

Tikrai gražu!

VARDAN ATEITIES

Įsivaizduokit situaciją: Rusija. 1999-ieji. Prie televizoriaus drybso rusas, o pati jam sako:

– Šiukšles išnešk!

Rusas numoja ranka.

– Puškinas išneš.

Ir galybė ten yra darbų, kuriuos atlieka šis didis vyras.

O Lietuvoj kas atliks? Maironis? Brazdžionis?

Kur tau! Neturim tokio dainiaus.

Užtat ir sakau: nors dabar, Puškino jubiliejaus proga, skirkim kultūrai daugiau lėšų. Gal ir pas mus užaugs...

Kad bent vaikaičiams būtų lengviau...

PERSPEKTYVOS (1)

Giedras dangus ir skaisti saulė... Gaivus vėjelis ir žydintys sodai... Atrodo, stvertum lazdą, krepšį, duonos žiauberę... Eitum kažkur toli, toli...

Bet pagalvoji: palauksiu, kol išvarys.

MĮSLĖ (2)

Du bėga, du veja, du kiokso, du spokso, devintas pliekia.

Kas tai? Beisbolas? Diskoteka? Rinkimai Šri Lankoj?

O gal Lietuvos valstybė?

ŽEMDIRBIO DVASIA

Drybsau pajūry ir ūmai prisimenu: o juk Lietuvoj dabar šieną pjauna!

Ir toks pagauna ilgesys! Stveriu peilį ir dūlinu už kampo.

APIE GAMTOS REIŠKINIUS

Nesisielokim, broliai, kad nuolat gerėja gyvenimas.

Juk lieka viltis: vienąsyk tai baigsis ir tada vėl gyvensim gerai.

GYVOJI KLASIKA

Skaitau Čechovą: žmoguje viskas turi būti gražu – ir veidas, ir rūbai, ir mintys...

Verčiu į lietuvių kalbą: ir užpakalis, ir kėdė, ir kišenė...

MENININKO DALIA

Visą gyvenimą pūčiau dūdą, o dabar mane patį baigia nupūst...

Iš aukštybių ataidi: papūsk man į...

Pūsk, mielasis! Pūsk ir pamatysi šviesą.

PAGIRIOS

Kas rytą radijas praneša, kad saulė teka, o pasižiūri Lietuvon – nėra saulės!

Žmonės sutrikę klausinėja vienas kitą: ką dabar rinksime, broliai?

Įžvalgesni jau ima rinkti akmenis.

DIALEKTINIS MATERIALIZMAS

Girdžiu balsus: gyvename geriau negu pernai, o po metų gyvensim geriau nei šiemet.

Mąstau: o po šimto?

Padarau šimtą.

Tikrai geriau!

METŲ LAIKAI

Metų laikai Lietuvoje mainosi kitaip nei visame pasaulyje. Prieš rinkimus – pavasario linksmybės, po rinkimų – gūdus ruduo.

Savita, bet nepatogu. Užtat ir Europos Sąjungon nepriima.

PAPROČIAI

Štai vyturėlis. Kad gieda, kad plazda!.. Ir visai nesidomi, ar mes norim jo klausytis, ar neįsižeidę, kad andai paliko vienus rudenio purvynėj...

Paimu akmenį, sviedžiu į dangų. Nemėgstu saldžių balsų.

Aš jau pagadintas politikos.

TRYS SPALVOS

Einu per Lietuvą. Kažkas kaukšteli per sprandą. Suklumpu ir išpučiu raudoną burbulą.

Atsikeliu. Akyse žalia. Vis tiek dūlinu į priekį.

Antai kažkas geltonas. Gal šviesa?

Paslydęs krintu į tamsą...

IŠDIDUMAS

Jei tave muša policininkas, nerėk, o susimąstyk: ar geriau būtų, jei muštų banditas? Kas be ko, banditas profesionalesnis ir užmuša greičiau. Bet kai muša Lietuvos Respublikos pareigūnas – spalvingesnės emocijos, daugiau garbės ir orumo.

Ir galų gale pasijunti lietuvis esąs.

BUDRUMAS (1)

Štai kurmis. Išlenda, apžvelgia Lietuvą ir – atgal. Gyvas į žemę!

Sakau tau: koksai menkas padaras, o jaučia, kad kažkas negerai.

VIENATVĖ

Visai atsitiktinai susitikom miške. Ji turėjo kraitelę baravykų, o aš jau buvau viską prarądęs.

Ten ir atsitiko tai, kas visados tarp grybų atsitinka. Išsiskyrėm lyg svetimi.

AMŽINAS PAVASARIS

Išskrenda paukščiai, bet sugrįžta nariai.

Ir vėl džiugins jaunus ir senus giesmė, tiek sykių jau girdėta...

XX A. PASLAPTYS

Jei prie vieno avino pridėsi keturis – bus avių banda.

Tai kodėl prie vieno pridėjus šimtą keturiasdešimt – Lietuvos Seimas?

KODĖL MES TOKIE?

Kiek sniego! Gali prisigrūsti kišenes, semtis kibirais. Gali pasidėti baltą sniegą juodai dienai...

O žmonės dūlina pro šalį surūgusiais veidais.

Sakau: niekados neįvertinam, ką iškovoję.

REIŠKINIAI (1)

Kai kovo mėnesį krinta sniegas, suprantam: tai tik beviltiškos kadenciją baigiančios žiemos pastangos pakeist situaciją.

Kai krinta ministras, irgi suprantam: tuščios nukaršusios daugumos pastangos...

Ir sniegas, ir ministras krinta šilton vieton. Sniegas išgaruoja, ministras sužaliuoja.

Gamtos ir valdžios dėsniams niekas negali pasipriešint.

TIKĖJIMO KRIZĖ

Jau saulelė vėl... O džiaugsmo – nėr! Vis galvoji: o jeigu Viešpats pakels kainas už šildymą ir kitas paslaugas?

Ir tokia pagauna melancholija! Stveri kirvį ir ieškai sugyventinės...

PAVASARIO LINKSMYBĖS

Sakai: „Ak, kaip laukiau pavasario! Maniau, išlįs iš po sniego paslėpti galai...

Ir štai pavasaris, o visi galai – vandeny. O vandenėlis – drumzlinas!“

– Žvelk giliau! – patariu.

Jis pasilenkia...

Kartais pakanka menkiausio postūmio iš šalies, idant žmogus rastų ko ieškojęs.

UŽKEIKTA VIETA

Dažnai pasvajoju: o, kad saulė šviestų ne dieną, kada ir šiaip gana šviesos, o naktį, kai iš pakampių lenda visoks laisvas ir nepriklausomas brudas!

Tai vienintelė mūsų viltis gyventi šviesiau.

Bet kur tau! Lietuvoj visada viskas antraip.

X FAILAI

Klausei: kuom skiriasi politinis lavonas nuo paprasto?

Paprastas tik vieną vienintelį sykį lekia tuneliu ir jo gale regi šviesą, kurios gyvas būdamas niekados neregėjo.

O štai politinis tunelio gale regi šviesą kasdien.

Tad ar jis tupi tunelyje todėl, kad mėgsta šviesą? Ar šviesa Lietuvos sąlygomis įmanoma tik tunelio gale? Ir – kas būtų, jei tunelio nebūtų?

Tai didžiausios XX a. mįslės.

BUDRUMAS (2)

– Kur eini? – klausia toks ponas.

– Namo, – sakau.

– Laukia tavęs... – atsidūsta jis.

Nusigandęs pametu popierius ir slepiuos miške.

Visados žinojau, kad laukia, tik pirmiau nekreipdavau dėmesio.

VIENIŠOJO IŠDIDUMAS

Žmona tyli miegamajame.

Vaikai klykia valgomajame.

Aš stoviu pereinamajam ir galvoju: kur man pereit?

Einu į tualetą ir atsisėdu.

Po pietų kažkas pabeldžia į duris, bet aš neatidarau.

Šiandien jau nieko nebelaukiu.

SUSVETIMĖJIMAS

Sėdžiu prie rašomojo stalo ir rašau apie Tave.

Tu atsisėdi prie pietų stalo ir suvalgai, ką parašiau.

Du stalai. Du stiliai.

Dvi Lietuvos.

MĮSLĖ (3)

Eina per ugnį – nesudega. Eina per vandenį – neskęsta... Kas tai?

Sakai: šešėlis.

Nejaugi Seime ir Vyriausybėje – šešėliai?

BEAUŠTANTI AUŠRELĖ

Visi dabar bijo konservatorių. O aš – ne. Vakar prasilenkiau su trim – nieko!

Vasiliauskas sako: jei pats jų neužkabinėsi, konservatorius pirmas tau niekada nesmogs. Jei tu geruoju – konservatorius atsakys tuo pačiu. Ir dar: konservatorius jaučia, kas jį nuoširdžiai remia, o kas tik taikosi pats atsiremti.

Bet kam man juos užkabinėt? Aš ir vaikystėje nelakstydavau aplinkui dispanserį pirštą iškėlęs! Kiekvienam gali atsitikti...

Vis dėlto paprašysiu kiemsargio, kad įsuktų lemputę. Aš konservatorių nebijau, bet nereikia jų provokuoti.

RAMYBĖ

Sako, jie keičia žmones. Tūzai esą jau pakeisti, netrukus imsis mūsiškių.

Bet aš ramus. Kas mane gali pakeisti, jei pati per dvidešimt metų nepakeitė?

Nėra tokios partijos!

PROGNOZĖS

Kodėl mes turėtume gyvent kaip švedai!

Lietuvos klimatas šyla. Mūsų ruduo jau šiltesnis kaip švedų vasara.

Tiek daug šilumos išsiskiria, kai mūsiškiai sprogdina, degina, plaka liežuviais ir labai smarkiai mosuoja kumščiais.

Patenkintas ardau krosnį. Kitam šimtmety gyvensim kaip negrai!

KONTRASTAI

Tarp muilo operos ir Seimo posėdžių yra daug panašumų. Bet nemažai ir skirtumų.

Seimo narys daug kalba, o mažai veikia.

Kai Seimo narys veikia, mes jo nematom.

Galų gale narys pakimba ant savo paties išpūsto muilo burbulo ir skrenda, o mes priversti ant kupros nešt muilą Europon.

ŽENKLAI

Didis džiaugsmas ištiko Lietuvą: pagaliau atėjom!

Matau: tujen netiki.

Bet jei tarakonai nemanytų, kad mes jau ten, Europos namuose, – argi jie rizikuotų gyvybe, ropšdamies į varganus mūsų daugiaaukščius?

Sakau: trumpesni už mus, o toliau mato!

REIŠKINIAI (2)

Žmogus užlipo ant stogo ir pareiškė, kad kitais metais gyvensim dar blogiau. Susirinko didžiulė minia, klausėsi ir plojo.

– Šimtąsyk blogiau! – sušuko žmogus.

– Valio! – šaukė minia.

– Du šimtus!..

– Valio! Valio!

Ir išsiskirstė visi tik paryčiais – žvalūs, pralinksmėję.

O tuo pat metu kitam to paties miesto gale toks žmogelis šaukė, kad gyvensim geriau. Lietuviai paniurę dūlino pro šalį, o vienas net akmenį sviedė...

AKLIEJI

Prisimenu: sėdi Kudirka prie lango, brūžina violončele.

– Graži melodija! Bus kada nors Lietuvos himnas.

– Eik sau! – juokiasi būrai.

– O pamatysit! – šaukia Vincė.

Tie nusispjauna ir nueina. Niekas juo tada netikėjo. Tamsūs buvo laikai.

Dabar šviesu, bet kas iš to: didžiavyriais ir šiandien niekas netiki.

AUKŠTUMOS (2)

– Civilizacija – tai tokia padėtis, kai civilių daugiau nei kariškių, – tarė kultūros ir švietimo darbuotoja Kny.

Mokslinis bendradarbis Vū tai išgirdęs įsimylėjo Kny ir po kurio laiko jiems gimė pulkininkas Bau.

Tai didelis mūsų žingsnis link NATO.

JAPONIŠKAS

Selmas nusipirko radiją, Lauras – radiatorių.

Selmas klausosi radijo ir griežia dantimis.

Lauras šildosi prie radiatoriaus ir armonika griežia.

SENA DAINA

Du berneliai iškūlė baltus dantis, dvi mergelės šaukštus išnešė...

Advokatas malė, prokuroras maišė, teisėjas – įstatymus nusijojo...

Kad privirė košės – ilgam užteks...

APIE GROŽĮ (2)

Vėl skrenda lapai! Ir aš kartu su jais skrendu į purvyną.

Prieina uniformuoti ponai.

– Ruduo! – šypsaus.

Pakelia, įstumia, užrakina tarp keturių sienų...

Ne kiekvienam duoti sparnai!

LEMTINGOS SMULKMENOS

Keturiasdešimt metų jie žiūrėjo televizorių.

Keturiasdešimt pirmaisiais televizorius sprogo, ir jie pažvelgė vienas į kitą.

Dabar atskirai gyvena.

KIRVIO METAI

Matau: žmogelis medį kerta. Ir aš kertu jam per sprandą.

Jis nuščiūva ir aš kertu jo medį.

Kažkas iš užpakalio kerta man.

Krisdamas ant Lietuvos, regiu šešėlį to, kurs ateina ano nukirst...

LIETUVIŠKAS DARBYMETIS

Sakai: darbymečiu ir akmuo kruta.

Mąstau: o kas iš to? Va jei valdininkai, jei policininkai krutėtų! Ar ne šviesiau gyventume?

Ūmai kažkieno mestas akmuo skelia per pakaušį. Kibirkštys pažyra iš akių.

Ir šviesiau Lietuvoj.

OPTIMIZMAS

Šiandien kiekvienam valia pasikart. Deja, toli gražu ne dažnas pareigūnas tuom pasinaudoja.

O va paprasti žmoneliai – piktnaudžiauja!

Ir vis dėlto aš tikiu: ateis metas – pripras lietuvis ir prie laisvės.

ROMANTIKA (1)

Tekant saulei Patriūbavičius užlipo ant stogo ir įlindo į kaminą.

Po pietų išsikasė kieme duobę ir įlindo į žemę.

Vakare – žiū! – jis ir vėl ant stogo!

Taigi visi matom: stengiasi, netinginiauja, malonių iš valdžios neprašinėja...

Bet kas iš to?

Sukis tu, žmogau, kaip nori, o tas gyvenimėlis kaip negerėjo, taip ne...

PASITIKĖJIMAS

Tujen taip skardžiai rėki: Lietuva lipa iš duobės!

Aš raminu: tiek viršuje diktų ponų! Negi neįstengs atgalios pastumt?

VELYKOS

Pirmininkas, išėjęs į Lietuvą, rado didelę duobę ir prie tos duobės tupintį elgetą. Pirmininkas nustėro, bet elgeta jam tarė: „Nusiraminkite. Jūs ieškote nukryžiuotojo žemės ūkio? Jis prisikėlė, jo čia nebėra".

Pirmininkas užvertė akis – tik dausosna kylančių karvių uodegas išvydo. Sudrebėjęs iš džiaugsmo parlėkė Seiman ir viską pranešė saviškiams.

Tris kadencijas ten visi valgė bei gėrė.

ROMANTIKA (2)

Kitą kartą, kai Lietuvoj vis krito gyvenimo lygis, gyveno toks senelis, kuris kasdien žiūrėjo į dangų. Jis norėjo pamatyt krintantį lėktuvą.

O lėktuvai, it laimė, vis lėkė pro šalį...

Ir numirė senelis, keikdamas gyvenimą, kuriame taip maža grožio.

TRYS SPALVOS

Raudona – tai reiškia, kad krauju iškovojom laisvę.

Žalia – kad esam nesubrendę laisvei.

Geltona – kad nesubrendę ir padvėsim.

NUSIRAMINKIM!

Mūsiškiai visai pakvaišo: saulėtekius, saulėlydžius bando reguliuot.

Atsipalaiduokite, broliai! Paimkite rankosna lyrą, kyšį... Paskambinkit, pamosuokit...

Negiedokit, ubagai! Netrumpinkit kadencijos.

Nieko nereikia daryt!

Anot Saliamono: viskas praeina.

Praeis ir noras valgyt.

NUŠVITIMAI

Sėdžiu Lietuvoj. Žiūriu į lietų.

Lietus į langą. Langas į Europą.

Paprasta. Prasminga.

PARAMOS FONDAS

Vėjais paleidžiami milijonai...

Lietus nuplauna visus pėdsakus...

Baltas sniegas paslepia juodus darbelius...

Panašu, jog visos gamtos jėgos egzistuoja vien tam, kad tarnautų Lietuvos valdžiai.

LABDARA

Tegu biudžetas išmaltas ir skylėtas...

Žemės ūkio griuvėsių akys dar negyvos...

Rūškani piliečių veidai...

Lakštingala negali nečiulbėti!

Susijaudinęs vaikštau parūmiais: reikia, labai reikia mums tokių lakštingalų!

PERSPEKTYVOS (2)

Pavasarį gali sutikt daug susisielojusių žmogelių: pumpurai skleidžiasi, o ašen džiūstu!

Bet pavasaris čia niekuo dėtas!

Žengęs Seiman, gali išsiskleist net rudenį.

Seimo narys skleidžiasi ir už grotų.

Ir tujen nesisielok: gavęs į kaktą, išsiskleisi ant šaligatvio.

ŽALIAS GAIDYS

Vis dar pasitaiko tipų, kurie palieka miestą ir išvažiuoja į gamtą. Ten rėkauja, šiukšlina, geria alų ir žaidžia su ugnimi, nors daugelis turi bakalaurų diplomus ar net gaisrininkų pažymėjimus.

Žmonės, iš tiesų mylintys gamtą, padega miškus, idant tokius išrūkytų.

RUDENS BLIUZAS

Jau greit pasigirs liūdnieji šaukiniai, nuringuos padangėm gervių virvės...

Paukščiai traukia ten, kur šilčiau.

Krūpteli širdis: o Paksas? Ar jis taip pat išskris?

Tu sakai: kažin. Gal ir mostels sparnais, gal net pakils... Bet tikriausiai apsukęs ratą atgalios grįš.

Argi yra mūsų žemėj šiltesnių vietų?

NEOGEOGRAFIJA

Didžiausia Lietuvos upė vadinasi Nafta. Galingu srautu ji išteka iš Mažeikių, srūva per visą Lietuvą ir, skirtingai nuo kitų upių, ne platėja, o siaurėja. Galų gale virsta šimtais mažų upeliukų ir dingsta amžinai žaliuojančiose kišenėse.

APIE ŠILUMĄ

Šaltą vakarą žiūriu pro langą. Priešais – kitas langas. Sėdi kažkoks tipas ir spokso į mane.

Nusėlinu iki to namo ir sviedžiu langan plytą.

Rytą pabundu – mano langas iškultas. „Kokie mes, lietuviai, panašūs!"

Ir šilčiau krūtinėj.

TAUTIŠKAS RUDUO

Be vėjo draikosi liežuviai... Iš kišenių išskrenda paskutiniai litai... Apdaro netekę vargšai tik pirmojo turo belaukia...

Kandidatas sėdi po jupiteriu ir atranda traukos dėsnį.

Nespės nė žiema ateit, o jis, žiūrėk, jau ir trauks mums iš kišenių.

VALDIŠKA ASMENUOTĖ

Aš – stypstu.

Tu – stypsok.

Jie, jos – tegu stimpa.

KRYPTYS

Sakau: jei politikai atkreipia dėmesį į problemas tik tada, kai jos užgriūva juos pačius – argi neaišku, ką turėtume daryt?

Tarkim, jums griūva stogas. Tada jūs pastatote narį šalia trobos, pats palipat ant stogo ir užverčiat jam ant galvos lakštą šiferio.

Narys kaipmat sudaro komisiją ir atsiunčia stogdengių brigadą.

Tik ryžtingi mūsų veiksmai ir paskatins demokratijos raidą...

TRAPUS GROŽIS

Mažas žmogus stovėjo didelėj parduotuvėj, užvertęs galvą, dairėsi į kalnus gėrybių. O po tuos kalnus vartotojai vaikštinėjo, visokius reikmenis vartojo, o dailesnį radę – vartotojas viliojo...

Mažasis svajojo: „Štai pastatėm terminalą, ir, jeigu latviai nepavogs plūduro, po keleto metų gyvensim nepalyginti geriau. Tada tai jau ir aš vartosiu!“

Nepasijuokim, neišbaidykim jo! Sudžiūvę svajotojai puošia Lietuvą kaip kažkada nuskintos ir pamirštos gėlės – knygą...

PAŽINK SAVE

Jei devynis kartus pamatavęs, vis tiek nukerpi kreivai, netinka iškėlus žirkles vaikytis artimuosius, kelti triukšmą ar net iškelti savo kandidatūrą.

Susimąstyk: gal Lietuvos žmonės niekuo dėti?

REZERVAI

Kai ministrai ir Seimo nariai atostogauja, tu suglumęs. Slankioji iš kertės į kertę, riejies su namiškiais ir padegi kaimyno daržinę. Galų gale perplėši laikraštį ir sudaužai televizorių.

Bet galvok: o gal ir pats galėtum iškrėsti pokštą? Kodėl tave turi juokinti kiti?

ŽODŽIO GALIA

Parduotuvėj prašau degtukų – neduoda.

– Ogi dar padegsit ką nors!

Išėjęs apsigraibau kišenes. Vienas dar likęs. Brūkšt – ir padegu parduotuvę.

O šitiek metų nepasitikėjau savimi!

PAVOJINGAS AMŽIUS

Kai tau per keturiasdešimt, jau truputį sutrikusi rūgščių bei šarmų pusiausvyra. Vis dažniau dairais į Lietuvą ir vakarais paslapčiom užsiiminėji politika.

Sakau: labai padeda malda ir pasninkas. Dar geriau – sykį per savaitę išdulkinti kilimą.

SUNKU, BET ĮMANOMA

Jei Lietuvos pilietis nukrito nuo stogo, netinka pribėgus apkraustyti kišenes, o tuo labiau – spardyti kojom.

Eik pro šalį, tarsi nieko nebūtų atsitikę.

KŪRYBOS IŠTAKOS

Iki ašarų jaudinantys vaizdai: smulkios moterys, ropojančios paskui stambias bulves... Mažyčiai medkirčiai, užsimoję prieš didelę girią...

Tik, gink Dieve, nebandyk užsimoti pats! Jei nori išsaugoti meilę darbui ir Tėvynei, stebėk gamtos reiškinius pro langą.

LAUKINIS KRAŠTAS

Štai neretai pasitaikanti situacija: tu – nulis, policininkai – du.

Ir jokios alternatyvos.

GALIMYBĖS

Jei Lietuvos Prezidentas susimuštų su Seimo pirmininku... Jei vienas luptų iš kairės, o kitas iš dešinės... Jei susikibę parpultų ant Lietuvos žemės ir nusiristų Europon...

Gal ir paspartėtų procesai...

Bet vis tas lietuviškas santūrumas...

RYTDIENOS PAVEIKSLAI

Įsivaizduoju, kaip pažabotas nusikalstamumas šuoliais lekia per Lietuvą. Ministras dar nepaleidžia pavadžio, bet jau vos laikosi balne. Siaubo pagauti nariai, policininkai ir paprasti žmoneliai dumia į pašalius, slepiasi kur kas gali. Ir niekas nedrįsta pastoti kelio...

Gražu! Bet ir baisoka!

SUSIAURĖJIMAI

Sakau jums: dangus, kokį regime šiandien, atsirado gerokai prieš Nepriklausomybę, užtat nė vienas lietuvis neturi teisės tvirtinti, neva tai jo triūso vaisius, ar tuo labiau – pasiskirt sau ten sklypą.

Daugelis tautiečių tiek jau supranta, todėl vis rečiau bepakelia akis į dangų.

TOLI DAR PAVASARIS

Posėdžiuos nykštukai miega... Aukso šunys po ledu... Nepalikdami pėdų bėga per Lietuvą banditai...

Apie klaidžią įstatymų pūgą seka pasakas Lukiškių angelas...

GERIAU NEBUS

Kartais atrodo: mestum viską ir išeitum iš proto kažkur toli toli...

Bet kai prisimeni tuos, kurie jau seniai išėję, sėdi nūnai kairėje ir dešinėje...

Persižegnoji ir pasilieki.

GIMTOJI KALBA

Kišenė... Kėdė... Užpakalis... Kokie modernūs, šiuolaikiški žodžiai.

Bet kaip lietuviškai skamba!

GAMTOS IŠDAIGOS

Dar visai neseniai gyveno toks senelis, kuris nesuprato Lietuvoj vykstančių procesų.

Europoj vykstančių procesų jis taip pat nesuprato.

Aišku, jis nesuprato ir procesų Filipinuose.

O numirė jis dėl to, kad paspringo bulvėm.

SLOGA

Pareigūnas nusičiaudėjo ir iš jo gerklės iškrito gamykla.

Pareigūnas nusičiaudėjo dar sykį ir iš gerklės iškrito gabalas Suvalkijos.

Kai nusičiaudėjo trečią sykį, iškrito kelias į Europą.

„Nieko, nieko, – tarė pareigūnas ir subraukė viską į stalčių. – Tai praeis.“

Bet daugiau niekados nebeėmė plikom rankom.

APIE SAUGUMO TECHNIKĄ

Jie dideliu greičiu susiduria su įstatymais, ir – nieko! Sveiki gyvi!

Todėl, kad vairuoja Lietuvos valstybę, prisisegę saugos diržus.

Mąstau: o jeigu mes – nelyginant viduramžių riteriai širdžių damoms – prisegtume jiems ir doros diržus?

REIŠKINYS

Kada tik keliu važiuoju pro Trakus, man verkia širdis, o ašaros taip temdo akis, kad esu priverstas sustot ir variklį išjungt.

Ir ne dėl to aš verkiu, kad pilis griūtų. Ne, ta stovi kaip stovėjus.

Pats nežinau, kas man yra.

ŽYDĖJIMAS

Žiūriu – ogi visai kaip tarybinėj dainoj – jau pražydo obelys ir kriaušės.

Galvoju: ar reikia mums tokių kriaušių?

Be abejo, tai vėl sukiršins visuomenę, atsivers senos žaizdos ir eis brolis prieš brolį...

Nusikabinu kirvį ir dūlinu sodan.

GRĖSMĖ

Mūsų kaime visi geria, tik vienas vyriokas – ne.

Visi vieni kitiems snukius daužo, o tas – malkas skaldo.

Jei tokių būtų daugiau – visos malkos būtų suskaldytos, o gal net ir stogai sulopyti.

Bet kas toliau?

Kaime ir taip per daug žmonių. O jei dar visi ims dirbt!

PERSPEKTYVOS (3)

Kiekvieną vasarą pražysta tos pačios gėlės, ir džiaugiasi lietuvio širdis.

Ir tik vienybė žydi retai: vien tada, kai šalta, liūdna, tamsu...

Prieš dešimtmetį nužydėjo... Ar besukraus naują žiedą?

Ar stebiu, kaip kyla ūkis, ar žiūriu mūsiškiams į akis, man atrodo: vilties yra!

IŠEITYS

Išėjęs iš politikos, gali eit nebent į banką ir pinigus skaičiuot.

O va išėjęs iš galvos gali eit kur nori.

Ir jei nepastatytos tavo pilys, nepakinkyti mersedesai, vadinas, buvo galvoje negerai. Džiaukis, kad išėjai, ir niekuomet nebegrįžk atgalios.

PILNATVĖ

Vasarą daugiau sunkių nusikaltimų, bet aukai – lengviau. „Pjaun ir mane, dobilėlį, su šieneliu drauge...“

Ir tokią pajunti žmogaus bei gamtos harmoniją, kad visai nebaisu numirt.

PAPROČIAI

Prie laukinės Baltijos drybso pusnuogė moteris. Netaręs nė žodžio prieinu ir atsigulu šalia.

Galvoju: o jei ateičiau į jos namus ir atsigulčiau į lovą?

Ilgai tektų šnekint! O gal net pro duris išmestų...

Liūdna, kad gyvenimo sąlygos taip keičia moralę...

AMŽINYBĖS RATAS

Vėlyvą rudenį, stebint iš kosmoso, Lietuva – tarsi juodą vėliavą iškėlęs piratų laivas. Manding, todėl, kad dažną rudenį tam krašte siautėja kandidatai.

O žiemą ten baltos vėliavos: lietuviai vėl pralaimėjo.

Ir tik pavasarį bei vasarą – geltona, žalia, raudona... Vadinas, žmonės atkuto, atsitiesė, su naujom viltim kimba į darbą, mokslą, į atlapus...

Tik ar ilgai?

HARMONIJA

Klausi: kodėl Vilniaus centre medžiams nukapoja šakas ir lieka vieni stuobriai?

Sakau: manding, tokie valdžios nurodymai.

Ten sėdintys mėgsta panašius į save.

APIE GROŽĮ (3)

Prisimenu, žmonės dainavo: „Prie Nemuno kitas išaušo jau rytas..."

O buvo tamsu!

Dabar išaušo, bet niekas nebedainuoja. Vaitoja arba tyli kumščius suspaudę.

Ak, sakau, tamsoj mes gražesni atrodėm.

SVETIMI

Kai tą poną sutinku, jis klausia:

– Kaip laikais?

Čiumpu jį už nosies ir laikaus.

Matau: nepatinka!

Tai kas būtų, jei bandyčiau už kišenės laikytis?

O jei mes, lietuviai, negalim laikytis viens kito, – kam tada bičiulį ir brolį vaidint?

Praeikim pro šalį, kaip laimė praeina...

TOLIAREGIAI

Klausi: kodėl Katedros aikštėj klojamos plytelės, atgabentos iš toli – net iš Kinijos?

Atsakau: čia rinksis lietuviai. Pasitaikys ir prieš valdžią burnojančių.

Bet vos tik narsiau treptelsi koja – ir prisiminsi Tianianmenį...

ARTUMAS

Jei per patį karštymetį pamatai žmogų, velkantį krosnį, – nesijuok, o susimąstyk: gal jo namuose kažkas negerai?

Ieškodamas šilumos dažnas tik prie krosnies ir tegali prisiglaust.

Juk Lietuvoj nūnai įprastas reiškinys, kad brolis – molis.

Mostelėjai kirviu ir skyla pusiau.

PRAREGĖJIMAI (2)

Mažesni už mus... Galvoju: kas tai?

Sakai: tie, kurie gieda, bliauna, žmogaus žodžio nesupranta...

Krūpteliu: nejaugi nariai?

BRANDA

Vidury nakties eidavau viduriu gatvės ir garsiai traukdavau giesmeles. Kada tai buvo!..

Skečiantis laisvei, traukiaus vis arčiau šaligatvio ir dabar jau beeinu Europon tik vidurdieniais, ramstydamasis į sienas.

Vakar tik tik per slenkstį peržengiau. Šiandien – sugipsuotas.

Aš nesijaudinu. Galima ir taip eiti.

LIŪDNA AKVARELĖ

Štai sliekas po lietaus išlenda Lietuvon...

Mažas padarėlis, o didelė viltis: gal jau švariau gyvenam, broliai?

Verkdamas paimu kuolą ir įstumiu tą romantiką atgalios.

KEISTAS SENELIS

Senelis stovi ant kopos ir šaukia:

– Noriu lė-ėkt!

– Lėk, – sako žmonės.

O tas vis tiek nelekia.

PASIEKIMAI

Džiaukimės, kad yra ko siekt! Kas bus, kai pasieksim?

Pasiekęs šaką dažnas, žiūrėk, net pasikaria.

Pasiekimų parodoj daug tokių galėtų kabot. Bet užkasam ir pamirštam.

Mes visados pamirštam tuos, kurie buvo pirmieji.

APIE KANTRYBĘ

Nesuprantu, ko tu taip nervinies, jau kelinti metai sėdėdamas ir laukdamas teismo.

Juk paskutinio teismo mes visą gyvenimą laukiam!

SAULĖLYDIS NYKOS VALSČIUJE

Jei dantų protezas įkrito į unitazą, tai dar nieko nereiškia.

O vis dėlto pagalvoji, kad gyvenimas nėra toks gražus, kaip rašoma knygose.

TIKĖJIMAS

Štai ponas kantriai ieško kažko šiukšlių dėžėse net šventadieniais.

Štai kitas tiesia ranką kiekvienam, net nepažįstamam praeiviui.

Ir džiaugias širdis: kiek Lietuvoj darbščių, kiek draugiškų žmonių! Tegriūva Rytai, teprasmenga Vakarai – neprapulsim.

KUKLUMAS

Sako: kiekvienas turi pats pasirūpinti savimi.

Galvoju: o kas aš toks, kad staiga turėčiau viską mest ir savimi rūpintis? Dar kas nors pamanys, kad ėmiau pūstis...

Ne jau! Tegu vadai ir vedėjai savim rūpinasi. Aš galiu ir lovoj padrybsot.

POŽIŪRIŲ SKIRTUMAI

Sėdžiu prie šventinio stalo ir toks pakilus jausmas! Atrodo, pasikinkytum baltus arklius ir lėktum rogėmis į Europą.

Bet girdžiu euroskeptikų balsus: mažiau reikia gert, vaikine!

EPOCHŲ SĄSKAMBIAI

Senoliai sako: buvę tokie laikai – žodžio iš dainos neišmesi!

O va šiandien ir žmogų iš balkono švystelt – vieni juokai!

Žiūriu: ant šaligatvio policininkas begulįs, raudoną burbulą bepučiąs...

Prisimenu: bijūnėlio žali lapai, raudoni žiedai...

ŽIBURIAI

Vasarą mėgstu sėdėt ant Sargaso kranto. Plaukia sau ungurys, aš – capt už sprando. Priklijuoju ant kaktos lipduką „Lietuva" ir švysteliu atgalios.

Tekeliauja po pasaulio jūras mūsų ambasadoriai.

VERTYBIŲ PERKAINOJIMAS

Vėl girdžiu, tartum maldą: „Tu uždaryk mane, Tėvyne, savyje..."

Galvoju: kas tie narsūs vyrai savanoriai? Butkevičius? Burokevičius?

Tai kad ir mužikėliai! Jurgis... Antanas... Ir tie net vidurdienį, net miesto centre, anava kaip narsiai kumšteliais mosikuoja.

Sakai: su metais daugelis jaučia vis didesnę praeities nostalgiją, tad, jei negali už geležinės uždangos grįžt, trokšta bent už geležinių durų pasėdėt.

NERIMAS

Nuo ankstaus ryto einu į Europą ir vis galvoju: o kas yra monetarinė politika? O kuom jinai skiriasi nuo mano piniginės?

Vakare pagauna ilgesys, aš apsipilu ašarom ir einu į lovą.

O jei būčiau konservatorius... Jei reiktų visą gyvenimą...

Sudrebu ir pasislenku arčiau Tavęs...

SUSVETIMĖJIMAS

Skaitau skelbimą: aš ir tu – laimingi būsime kartu!

– Kodėl? – klausia pati. – Kodėl visi eina Europon, o tu kvailyn?

– Valdžios nekaltinu, – atsakau. – Ji čia niekuo dėta.

Žiūriu pro langą ir švilpauju.

VIEŠPATS SU JUMIS!

Šiąnakt vėl kad privertė sniego!

Tikrai valia tvirtinti, kad švariau ir šviesiau gyvenam.

O jei dar padegt tą sniegą?

Rasi ir šilumos rastųs...

PROCESAI (1)

Bene Maironis yra pasakęs: nebsulaikysi naujo skilimo, nors jį pasveikint tau ir baisu...

Anoks ten baisumas! Štai krikščionys demokratai lengvai skiltų į krikščionis ir demokratus, pastarieji – į socialdemokratus bei demokratinę darbo partiją ir t. t.

Sunkiau su konservatoriais. Manding, kol patys negriebsim kirvių, gali ir neskilt.

Suskaldytą kelmą įgrūdi krosnin – ir šilta namuose.

Suskaldytume juos – gal visoj Lietuvoj taptų šilčiau.

Kelmas – gražu, betgi turim ir naudos žiūrėt.

REFORMOS

Gėlės puošia mūsų buitį!

O pačios gražiausios žemės gėlės – vaikai!

Užtat ir džiaugias širdis, kad vis daugiau vaikų gali pamatyt sąvartynuose, šiukšlynuose, stotyse... Visur, kur kol kas dar taip stinga grožio.

SPINDULIAI

Vienas pedagogas patykojo kariškį ir numovė uniformines kelnes. Pardavęs turguj, nupirko vaikams vadovėlių.

Sakau: o jei kiekvienas šitaip!

Nei prie Seimo piketuot, nei biudžetą reguliuot.

GAIRĖS

Visi žino: teisėjams didelės algos mokamos ne todėl, kad jų darbas užvis sunkiausias, o kad jie neimtų kyšių.

Sakau: teisinga būtų ir kitiems skirt priedus, idant jie nekrėstų šunybių – vaistininkai nenuodytų, daktarai nepjautų, virėjai nepiltų sriubon jūros mišinio...

Aišku, norint, kad valdžia atkreiptų dėmesį, žmonės pirmiausia turi parodyt, ką sugeba...

PAŠALINIAI

Tu skundies: niekaip nespėju koja kojon su gyvenimu. Žengiu žingsnį – gyvenimas du, žengiu du – gyvenimas jau kažin kur nuėjęs...

Sakau: nusispjauk ir eik gult.

Juk gali būt, kad tai ne mūsų gyvenimas.

REIŠKINIAI (3)

Tujen dūsauji: Turkijoj vėl dreba žemė!

Numoju ranka: jeigu aš būčiau žemė, drebėčiau ne tik turkų, bet ir lietuvių trypiama.

ARABIŠKAS

Anąsyk, stovėdamas piramidės papėdėj, galvojau: o kodėl tokios nepastačius Dubysos klony?

Ir tūkstančiai varguolių gautų darbo, ir valdovai bene kitaip žiūrėtų į dirbantį žmogų.

Piramidę statyt – tai ne karvę melžt!

PRARADIMAI (1)

Senelis išdrožė iš pliauskos kandidatą, senelė – čiūpt už sprando, šmakšt krosnin.

Dabar žmonės visaip šneka. Vieni: jų ir taip per akis. Kiti: šis buvęs už visus gražesnis...

Kas dabar besupaisys, kieno tiesa. Kam tu pasiskubinai, motin?..

Didis yra mūsų netikėjimas, oi didis!

LIKIMAI

Du žmonės pro vartų grotas žiūrėjo į Seimą. Vienas matė purvą, kitas – žvaigždes.

Po kurio laiko abu susitiko beprotnamyje.

PASAKA (1)

Kitą kartą vienoj ministerijoj gyveno trys valdininkai. Vienas vertėsi nafta, kitas – metalais, trečias – terminalais.

Jei nenumirė, ir dabar tebegyvena.

Bet ko jiems mirt?

PASAKA (2)

Einu keliu. Pribėga policininkas.

– Ten žmogų muša!

– Reikia kažką daryt, – sakau.

Policininkas įlipa į medį, o aš, apsimetęs lokiu, slankioju aplinkui ir rūsčiai riaumoju.

PRARADIMAI (2)

Vis dar pasitaiko tokių susitikimų, kurie sukrečia iki sielos gelmių.

Žiūriu: eina tautininkas ir prancūzišką batoną valgo.

Grįžęs namo aš ilgai verkiu.

PAKLYDIMAI

Pastebėjau, kad tiek dvasingą, tiek ir nedvasingą žmogų pradūrus peiliu – išsiskiria vienodas dvasios tūris.

Tai ko jūs rėkiat, neva švietimui ir kultūrai turėtume skirti daugiau lėšų?

MŪSŲ PASIDIDŽIAVIMAS

Pastebėjau, kad sniegas visados krinta baltas, o nukritęs – pageltonuoja, pažaliuoja ar net visai išgaruoja.

Vadinasi, sniegui Lietuvoj nėra gerai.

Bet kiek yra šalių, į kurias sniegas išvis nenori krist!

TOKIE LAIKAI

Jis dažnai sakydavo savo pačiai:

– Tu dar pamatysi, koks aš!

Bet bėgo metai – nieko!

Taigi žmogus nūnai bijo net savo artimam parodyt.

JŪSŲ KANDIDATAS (1)

Stypsau drumzlinos balos vidury, ir toks jausmas, tarsi balotiruočiaus.

Trepteliu koja ir aptaškau savo artimą.

Tikrai patikimas!

IŠVALGOS

Rinkėjas rymo ant stogo: toli matyti, lengva pasirinkti...

Jau pasirinkęs krinta kaip lašas į žemę.

Yra dar ką rinktis!

PAVASARIO BALSAI

Sakai: o vis dėlto išauš tokia diena, kai kandidatams nukapos liežuvius ir tik tada paleis į Lietuvą.

Išrinktiesiems nurėš sėdynes, išsukinės kojas, rankas – tik tada leis darbuotis vardan tos.

Verkdamas bučiuoju tave: ak, jaunystė! Kad aš galėčiau taip drąsiai žvelgt į rytojų...

PERMAINOS

Sako: menkos ir lėtos mūsų permainos – dėl to esą ir Europos Sąjungon nepriima.

Netiesa, gerbiamieji!

Štai prisimenu: gyvuliai kitados tik Kūčių naktį kalbėdavo. Dabar – kasdien. Ir net per televiziją!

Vaikas, menu, lėkdavau tvartan, trokšdamas išgirst, ką gyvulėliai šneka, ir jų norus išpildyt...

Nūnai svajoju: o gal ateis metas, kai nors sykį per metus ir gyvuliai įsiklausys, ką žmonės šneka...

MELANCHOLIJA

Sako, anglai jau seniai Europoj. O kas iš to? Pliekiasi kaip lietuviai.

Bet lietuviai – dėl žemės ir duonos! Garbės ir orumo!

Anie – dėl kažkokio futbolo...

Kasdien vis labiau abejoju, ar verta eit...

NUŠVITIMAS (1)

Skaitau Dostojevskį: grožis išgelbės pasaulį...

Mąstau: o Lietuvą? Iš kur mums to grožio paimt?

Tujen pažadini mane ir klausi: kas yra šoko terapija?

Sakau: tai tokia padėtis, kai ponai šoka, o mužikėliai verkia.

– Gražu! – sakai.

Ir man atlėgsta širdis.

GEROS PERMAINOS

Prisimenu, dainuodavom: tėvelis, motinėlė ir visi vaikai išėjo į mišką. Nušovė pelėdą, išsikepė ir suėdė.

Dabar jau nedaugelis dainuoja. Bet daugelis šeimomis išeina į miškus.

Anuomet tik pasvajot galėjom, kad gyvensim kaip dainoj.

GALYBĖ

Sakai: Pirmininkas jau skelbia karą Rusijai.

Aš sudrebu: ar pakaks keturių naikintuvų?

Tu šypsais: o kas andai Sovietų imperiją sugriovė!

Ir man jau ramu. Gal net pareikalausiu, kad Rusija atlygintų žalą, kurią kitados patyriau, skaitydamas „Karą ir taiką".

APIE LAIMĘ

Stambiajam už nugaros stovi dar stambesnis ir timpčioja virvutes. Todėl jam ir lengva žengt priekin, todėl ir vaidenasi, kad gyvenimas gerėja...

O va smulkusis turi pats susirast virvę, pats pasirišt ir pats pasitempt.

Ir šitiek pastangų, kad vos akimirką pajustum kojom žemės nebesiekiąs!..

NUŠVITIMAS (2)

Slenku per Lietuvą, laimės ieškodamas. Žiū – ant seno kelio naujas įstatymas begulįs. Per vidurį – skylė, o pro tą skylę ponai kūliais verčiasi.

Apsidžiaugęs ir aš lendu. Dieną, savaitę, metus...

Tupiu skylėj ir išėjimo nebematau.

Bet ar ne pats kaltas? Juk pasakyta: lengviau kupranugariui į dangaus karalystę pakliūt, nei vargšui pro įstatymo skylę išlįst.

APIE PROGRESĄ

Tiesos seniai nebėr. Nūnai ir šviesą atima. Patamsiais, pakampiais sėlinu takais dorybių...

Menu istoriją „Kaip ponas dieną ilgino“. Ir toks pagauna kartėlis! Nei Seimo, nei „Švyturio“ nebuvo, o kokie šviesūs žmonės mūsų platumose gyveno...

OPTIMIZMAS

Antai moteris savo kūną pardavinėja.

– Keturiasdešimt litų.

– O kiek sveriat?

– Aštuoniasdešimt.

Paskaičiavęs linkteliu: man tinka.

Viso labo 50 centų už gyvo svorio kg. O juk pasūdžius užteks iki rudens.

RYŠYS

Gatvėj timptelĩu poną už skverno.

– Kaip gyvena Jokūbas?

– Nepažįstu Jokūbo!

Ir, nors nueinam į skirtingas puses, aš nebesijaučiu toks vienišas dideliam mieste.

Juk abu nepažįstam Jokūbo.

GEROS PERMAINOS

Prisimenu: šiltas, gražus rudenėlis, oi dra dra dra...

Nesyk, būdavo, susimąstau: o kam tas dra dra? Kas iš to?

Dabar: trach! – ir nebėr žmogaus.

Ir nei šilta, nei šalta.

TIKĖJIMAS

Jei pastebėjai, kad šitas seka aną, o anas – tave, tu sek mane, o aš seksiu paskui Abraomą.

Šitaip ir nueisim.

GAMTOS REIŠKINIAI (1)

Pirmas sniegas – toks baltas, švarus, kaip pirmąsyk besibalotiruojantis lietuvis.

Sniegas – į purvyną, kaip išrinktasis – į Seimą.

Kuom sniegas pavirsta, tuom ir narys...

STABMELDŽIŲ KRAŠTAS

Atskrido japonas Lietuvon, išėjo pasivaikščiot – šlumšt ant galvos varveklis.

Sakai: gavo, ko nusipelnęs. Japonų gyvenimą rikiuoja kosminis priežasties ir pasekmės dėsnis.

Mes apie tai galim tik pasvajot.

Bet ir tokių varveklių nebūna, kokių mūsiškiai nusipelnę.

ŽIAURUS PASAULIS

Tiek sniego, kad smulkesni žmonės vos žengę žingsnį prapuola pusnyje. Tokiu būdu ilgainiui po sniegu susikuria ištisos kolonijos – ten žmonės gyvena paprastą, natūralų gyvenimą: renka valgomąsias šaknis, medžioja, dauginasi... Deja, po kurio laiko jie išmoksta įžiebti ugnį, ima degioti žvakeles, o kai kurie – net balotiruotis.

Ir štai tada sniegas nutirpsta, o tie žmonės žūsta, nes jau nebesugeba gyventi saulės šviesoj.

O mes nerūpestingai vaikštinėjam ten, kur kitados jų gyventa, ir džiūgaujam: pavasaris!

SĖJA IR PJŪTIS

Tu pasėjai įstatymus – anava kaip gražiai užderėjo nusikalstamumas!

Užtat aš ir nesijaudinu pats nieko nepasėjęs.

Rudenį papjausiu tave.

NEIŠNAUDOTI REZERVAI

Štai dideliam lauke mažytis žemdirbys bando runkelį nuo žemės atplėšt. Ilgai stebiu jį: kam visa tai?

Va jei runkelius laukuose palikt, o atplėšt, išvežt ir perdirbt pačius žemdirbius!

Stinga, labai stinga valdžiai ūkiško požiūrio.

TAUTIŠKAS POŽIŪRIS

Pirmiausia pasuku laikrodį: septynias į priekį, devynias atgal.

Tada apsuku pačią.

Galų gale triskart apsisuku pats.

Nieko!

Keista... Bet aš nepasiduodu ir kartoju programą iš naujo.

Tau ašaros: galvą reikėtų sukt!

Man juokas: tiek ir kvailys žino. O tujen tautiniais būdais gyvenimą gerink!

JŪSŲ KANDIDATAS (2)

Kad aš būčiau kombainas. Kirsdamas, birbdamas rėpliočiau per Lietuvą.

O ką nukirtęs – praryčiau, suviršinčiau, pro užpakalinę angą lauk išmesčiau.

Kapstykitės, broliai! Veikime kartu!

KARMOS DIAGNOSTIKA

Štai tie, kas ankstesniam gyvenime uodegas vizgino ir batus laižė, nūnai vilkais staugia. Tie, kas vilkais staugė – liūtais riaumoja.

Bet asilai asilais liko.

Yra, vadinas, nekintančių vertybių.

BE ŠAKNŲ

Jis turėjo dvarą, kuriame buvo trisdešimt trys kambariai, pokylių salė ir stebėjimo bokštas.

Ir vis dėlto jis miegojo miegamajame, valgė valgomajame, stebėjo pro langą.

O juk dar holas per tris aukštus! Ką ten veikt?

Sykį jis ėmė tam hole ir pasikorė.

Tai mat kas būna, kai nėra tradicijų, kai aukštuomenė atsiranda iš nieko.

IŠNYKSTANTI LIETUVA

Sykį man prireikė pakeist rozetę ir aš parsivedžiau elektriką. Elektriką nutrenkė elektra.

Kitą kartą sugedo čiaupas ir parsivedžiau santechniką. Santechnikas paskendo vonioj.

Vėl pasikviečiau stalių, kad pataisytų balkono duris. Stalius iškrito iš trylikto aukšto.

Geri specialistai, bet neprisitaikę prie rinkos.

GYVENIMO RATAS

Sykį vienas rašytojas užtvėrė kelią skaitytojams. Jis klausė: „Kuom knygos prastesnės už runkelius?"

Skaitytojai apkūlė rašytoją ir įmetė į griovį.

Rašytojas parašė pareiškimą ir nunešė į policiją.

Policininkai apkūlė rašytoją ir išmetė pro duris.

Rašytojas aprašė savo gyvenimą ir nunešė į leidyklą.

Redaktorius palinkėjo rašytojui sėkmės ir išmetė jo gyvenimą į šiukšlių dėžę...

...Ant šiukšlyno kapstėsi elgeta. Radęs rašytojo gyvenimą, susisuko sau gūžtą, atsigulė ir užsirūkė.

O kai gyvenimas skaisčia ugnim sušvito, nustebęs šaukė: „Ėgi andai aš pats tai parašiau!.."

Atvažiavo gaisrininkai ir apkūlė...

NUŠVITIMAS (3)

Mano kaimynas jau dešimt metų kasdien plūsta valdžią, o jo gyvenimas kaip negerėjo, taip negerėja. Žmogus visai sutrikęs: kaip elgtis toliau?

Sakau: kreipkimės į visus Lietuvos nusikaltėlius ir paprašykim, kad kol pagerės gyvenimas, nebedarytų nusikaltimų. Tada teisėjams nebereiktų mokėt algų, ir gyvenimas kaipmat pagerėtų. Ir nusikaltėliai vėl galėtų daryti nusikaltimus, o teisėjams vėl mokėtume atlyginimus.

Bet gyvenimas jau būtų pagerėjęs, ir niekas nebekeltų triukšmo!

PADUOK, SESULE, KIRVĮ...

Vienas archeologas, kasinėdamas Katedros aikštę, rado kirvį. Kitas stvėrė tą kirvį ir kaukštelėjo anam per galvą.

Mes, stebėdami šį reiškinį, sakom: „Gerai! Archeologų yra per daug. Jie kliudo eismui".

Bet ir mūsų anava kiek̄!..

DU KELIAI

Einam jūros tiltu į vakarus. Žiūrim – tiltas baigiasi.

Štai jinai – Europa! Šokam!

Tu šokai nuo tilto ir prapuolei.

Aš pašokau, padainavau ir namolio grįžau.

LOKYS IR LIETUVIS

Grybauju, švilpauju: „Arkim, broliai, pūdymėlį – saugokim vieni kitus..."

Staiga matau: kažkas sėlina!

Krintu į samanas ir apsimetu miręs.

Jeigu lokys – apuostys ir nueis.

O jeigu brolis?

Žado netekęs tiktai kontrolinio smūgio belaukiu...

ROMANTIKA (3)

Kokie nusmurgę tie Kalėdų seniai! Regis, stvertum pirmą papuolusį už sprando: „Atsikvošėkit, ponai! Kas dabar neša maišais!?“

Bet aš tyliu. Tyliu, nes tas jų nešimas primena kažką tolimo, tolimo ir gražaus, ko niekados nebebus...

Neškit, mielieji...

KELIAS Į ŠVIESĄ

Žiūriu į mėšlo krūvą – kiek kirminų! Kaip jūs galit šitaip gyvent, broliai?

Prabėga kiek laiko – jie išskleidžia sparnelius, pakyla ir skrenda.

Žiūriu į dangų: o gal ir man balotiruotis?

KANKINIAI

Prisimenu: ėjom tada už Lietuvą.

Aš nuėjau iki lovos ir atsiguliau.

Albinas ir Albertynas išėjo pro duris ir daugiau aš jų neberegėjau.

LIETUVIŠKA RUGIAPJŪTĖ

Jau saulelė atstodama ritas... Metas pjaut, ką pasėjai.

Ogi – žiū! – aš nieko nepasėjęs.

Išeinu į lauką ir nupjaunu, ką tu pasėjai.

Tu ateini ir padegi mano daržinę.

Aš ateinu ir nupjaunu tau galvą.

GALO PRADŽIA

– Štai ir priėjai liepto galą! – sako prokuroras.

Šoku į drumzlinus vandenis ir nuplaukiu.

Jis trypčioja vienas. Iš šalies žiūrint – tarsi liepto galą priėjęs.

LIETUVIS PARYŽIUJE

Stoviu kryžkelėj, žiūriu, kaip prancūzai eina pro šalį.

– Jūs einat pro šalį? – klausiu.

– Taip, – sako prancūzai. – Mes einam pro šalį.

Pašaipiai linkteliu galva. Nieko kito ir nesitikėjau.

RETRO

Jei Pirmininkas šypsosi, vadinas, žemo slėgio sūkurys – Lietuvos Seimas – didins savo galią. Galvose tvyros rūkas, bus palankios sąlygos naujiems įstatymams atsirast.

Jei Pirmininkas surūgęs – rinkėjų veidai giedrės. Naujų įstatymų tikimybė maža, sąlygos verslui – palankios.

MĮSLĖ (4)

Jei būčiau susisiekimo ministras, susisiekčiau su Povilu ir pasakyčiau, kad atneštų alaus.

Paskui susisiekčiau su Jonu, Simonu, Andriejum ir Zebediejum.

Vakare susisiekčiau su Ona arba Magdalena.

Taigi štai kaip būtų linksma, gražu bei patogu, jei būčiau susisiekimo ministras.

Kita vertus, aš galiu ir dabar susisiekt!

Užtat ir galvoju: o kodėl pas mus vis dar atsiranda tipų, siekiančių tapti susisiekimo ministrais?

IDEALAI

Einu reformų keliu, o nueinu į mišką. Noriu atsisėst už Tėvynę, ogi žiū – ant kelmo besėdįs. Kukuoja gegutė ir aš skaičiuoju veltui praleistus metus.

O jei būčiau veikėjas! Nusipirkčiau sau laikrodį su gegute, gegutė kukuotų, aš sėdėčiau ir pinigus skaičiuočiau.

Suskaičiavęs įlįsčiau į seifą ir užsirakinčiau iš vidaus.

Ir pašvilpkit!

ŽIEMOS AKVARELĖ

Šalta!

Bet žiū – gūrina ponas ir radiatorių nešasi.

– Leisk pasišildyt!

Jis leidžiasi bėgt. Aš įsikimbu į radiatorių ir tempiu į save. Jis – irgi.

Ilgai šitaip tąsėm. Paskui sušilau ir nuėjau.

Ir tesiaučia pūgos, tekaukia vėjai! Visam gyvenimui liks širdy ta ugnelė, dovanota visai nepažįstamo žmogaus...

GAMTOS REIŠKINIAI (2)

Sutikau Maironį. Santūriai linktelėjo, tarsi būčiau ne laureatas. Tai man nepatiko.

– Ar graži Lietuva, tėveli? Ar apie tokią svajojai?

– Pasitrauk! – suriko Maironis. – Nekliudyk!

Tada aš pamačiau, kad tai ne Maironis, o Janonis, todėl pasakiau:

– Pūslėtosios rankos, veidai prakaituoti... Mes sukuriam viską! O kaip gyvenam?

– O man nerūp! – atšovė Janonis. – Man nusispjaut!

Tada aš pamačiau, kad tai ne Janonis, o Brazdžionis, ir išsigandęs nuėjau.

Atsigręžęs pamačiau, kad tai ne Brazdžionis, o stulpas, bet jau nebevaliojau grįžt.

APREIŠKIMAS

Vienas konservatorius persirengė žmogaus drabužiais ir nusileido į Lietuvą pasiklausyt, ką žmonės šneka.

Tie šnekėjo apie konservatorius blogai arba nieko. „Vadinas, aš dar gyvas!“ – toptelėjo konservatoriui.

Suplojo delnais ir dangun grįžo. Papasakojo saviškiams, kad

Lietuva – tai ne vien Vytautas ir Gediminas – ten daug ir visokių lietuvių šmirinėja.

Visi didžiai stebėjosi ir sakė: „Nieko apie tai nebuvom girdėję".

SENIEJI MEISTRAI

Maironis tarė:

– Išnyksiu kaip dūmas...

Ir išnyko.

APIE BĖGANTĮ LAIKĄ

Stoviu ant kalno. Toli matau. Ir atrodo man, kad visados taip bus.

Sėdžiu pakalnėj. Nieko nematau. Ir prisimenu, kad visados taip buvo.

MEILĖS SPALVOS

Žiūrėjom vienas į kitą. Paskui – viena kryptimi.

Dabar tu vis dažniau dairais kirvio...

RUDUO

Krinta iš mano knygų lapai... Be vėjo draikosi prie viešbučių mergaitės... Apdaro žalio netekusios, pirmo kliento belaukia...

TRAPŪS RYŠIAI

Susitikom visiškai atsitiktinai. Aš laukiau traukinio, ji – dutūkstantųjų.

– Man taip neramu, – guodėsi.

– Bus tas pats, – raminau.

Ji puolė man į glėbį...

O išsiskyrėm kažin kaip kvailai. Ir traukinys, ir dutūkstantieji atėjo vienu metu. Aš išvažiavau, ji pasiliko.

NUOSKAUDA

Vasiliauskas tarė:

– Tai kas, kad mes blogai gyvenam. Užtat mūsų vaikai gyvens gerai!

Mes, pagrobę, kas buvo po ranka – pantį, pagalį, – kad šoksim ant vaikų!

Daug, oi daug jų tada išmušėm.

ŠVELNUMAS

Ant mano sienos jau kelinti metai stovi laikrodis.

Kartais aš prieinu prie sienos ir kurį laiką stoviu drauge su juo.

Širdin smelkiasi tylus džiaugsmas.

NEGALIMA

Norėčiau stovėti ant Katedros stogo. Kas nenorėtų!

Bet gerai, kad ir neleidžia.

Visai mes tada iškvaištume.

MAŽI STEBUKLAI

Atėjo gerieji laikai.

Žinoma, daugelis to nesuvokia, nes gerieji niekuom nesiskiria nuo blogųjų.

Bet vis tiek smagu!

PROCESAI (2)

Kartą gyveno...

Dabar nebegyvena...

VISKAS Į GERA

Vėl krinta sniegas. Einu prie lango.

Ne, tai tik kiemsargis nukrito nuo stogo.

Ir atlėgsta širdis. Pagaliau pavasaris!

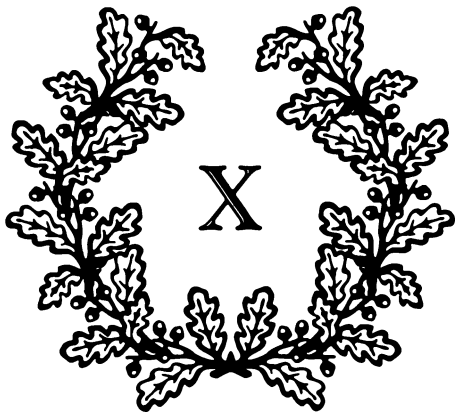

Grožinė literatūra

Grožinėje XX a. pabaigos literatūroje brendo demokratinė ir realistinė kryptis. Bene labiausiai masių nuotaikas atitiko Juozapo E. (g. 1903) kūryba.

Juozapas E., valstiečio sūnus, baigęs keturis pradžios mokyklos skyrius suartėjo su socialdemokratais ir moterimis, todėl nuo jaunumės ėmė nekęsti prievartos. Pasenęs Juozapas ilgus metus tarnavo kun. Gedvydo dvare (žr. „Aukštųjų Šimonių likimas") ir patyrė visus dvaro priespaudos sunkumus. O vis dėlto jo eilių nuotaika šviesi ir kupina vilties.

Kelionė Nr. 9

NUBUDIMAS

Aš užmigau pavasario stiklinį rytą –
Kalvos viršūnėje balandžio ūžė vėjai.
O nubudau – beržų auksiniai lapai krito...
Miegojau, o gyvenimas praėjo.

Aš pakilau, ėjau į tolumas, į tylumas,
Ir sekė tik šešėlis ir mėnulis.
Ir nieko neradau – paseno mano mylimos,
Ir tėvas, motina – po žemėm guli.

Gražus ir nepriklausomas tas kraštas,
Ir aš čia niekam nebepriklausau.
Ir tapo man ta žemė svetima, kaip kinų raštas,
Aš viską dovanoju jums, tik šitą dainą – sau...

KELIO PRADŽIA: 0–6 KM

Gyvenimas rieda į gerąją pusę,
Tarytum naktinis taksi.
Vairuotojas rimtas – jis geria tik pusę
Ir sako išgėręs: mersi.

Kažką jau sutraiškėm ties posūkiu –
Ar batsiuvys ten, ar batas?
Arbatpinigių jam neduosiu –
Lietuviai nemėgsta arbatos.

Patinka man šitoks lėkimas –
Be ryšio, draugų ir be meilės –
Tarytum taksisto likimas:
Į nugarą įremtas peilis...

UKMERGĖS PLENTAS. 2.00

Išsieikvojęs, tartum elementas,
Dairausi Šiaurės pusėn nusiminęs.
Koks šaltas ir negyvas šitas plentas!
O bus, maniau, šilta, gyva grandinė.

Iš tos grandinės kils kairys į dangų,
O dešinys pridegs man cigaretę,
Ir imsiu šiltą moterį už rankos,
Net jeigu būtų jos megzta beretė.

Kodėl jūs išsiskirstėte, lietuviai?
Kas duos man šilumos? – šaukiu. – Sugrįžkit!..
Tyla... Tiktai toli nuaidi šūviai,
Primindami tą prarastąjį ryšį...

IŠPROTĖJUSI DEGALINĖ

Matyti prieky žiburiai keli,
Aš tam kely nelyg užpakaly,
Tačiau žinau: yra kažkur Širvintos –
Ten kartais broliai savanoriai krinta.

Ilgai aš ėjau, bet priekyje vėl –
Shel.

Gal šiąnakt broliai ir nekris, palauks –
Kartu rytoj parkrisim po alaus...
O gal neverta kristi, mielas drauge,
Jeigu nūnai žemčiūgai nebišauga?

Oi neverk, matušėl,
Kad aš vėl trečią sykį pro *Shel.*

Gal pasiklydau aš tame kely –
Ar gali priekis būt užpakaly?
Bet štai su lapais rudenio kartu
Bandau aš skrist – ir Lietuvon krintu.

O buvo kadaise – kitaip aš kritau:
Tiktai ketvirtadieniais ir tik Paryžiuj, ir tik po lietaus...

ATSITIKTINĖ PAŽINTIS

Tavo akys – langai į Europą,
Nors iš bulvių laukų išėjai.
Aš esu tavo lengvas grobis –
Tu mane jau beveik prarijai.

Aš taip pat išėjau iš bulvių,
Iš saldaus runkelinio alaus.
Aš pro langus Europon pulsiu,
Jei prapulsiu – nelauk.

Ir neklausk, kaip Europa laikos
Ant romėnų griaučių senų.
Aš Birutės nelauktas vaikas,
Aš Kęstučio netikras sūnus.

Aš stiprybės nūnai pasisėmęs
Iš statinės, ne iš praeities.
Ne paveikslas esu – tik rėmai,
Tu – su plieno dalgiu ant peties.

Kas tu? Giltinė? Brolis Širvys?
Nežinau... Eina laikas be kelio,
Ir sustoja ne vietoj širdis,
Metus šimtą kelių dėl takelio...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO DAINELĖ PAKARUOKLIAMS PRAJUOKINTI

Tenai, kur manęs nebūna,
Būna be galo gerai.
Nesako nei lietūs, nei pūgos,
Kur tie geri kambariai.

O tie kambariai – mebliuoti,
O skamba tenai – Debiusi.
Ir vyrai gražiai nuobliuoti,
Ir apsišlifavę visi.

Ak, teko ir man pašlifuoti
Šio miesto gatves įvairias –
Buvau andai Viešpaties soduos,
O ryt gal griovy mane ras.

Jums, ponai, patinka žvejoti
Tenai – vandenuos drumzlinuos.
Tik kurgi mane panaudoti?
Kas už mane gerą duos?

Vargu ar mane tu prarysi,
Ar tilpsiu į antrąjį galą?
Ir niekaip jau nepadarysi
Šokėjo kokiam Vienos baliui.

Todėl ir davei tu man laisvę,
Kaip duodavo kailin kadais,
Todėl aš kas dieną ir laistau,
Kad nenuvystų žiedai.

Ir laisvė tarytum merginos
Skečias laisvam elgesy,
Ir žydi aukštai sąvartynuos –
Skina varguoliai basi.

Tenai, ant aukščiausios kopos,
Pačiam vidury nakties,
Stoviu ir tartum Europos
Laukiu mirties.

PATARĖJO K. PASTEBĖJIMAI, VAŽIUOJANT „MERCEDEZ BENZ“ (UŽPAKALIS DAUŽTAS) PRO VARNIUS

Praeina viskas, tartum lietūs,
Tik nepraeina noras valgyt.
Ir tie, kas laikėsi už Lietuvą,
Nūnai jau laikosi už dalgių.

Už kirvių laikosi ir šakių,
Tačiau tik retas – už šakutės.
Už sparno laikosi plaštakės,
Rečiau – už pėdsako kregždutės.

Kiti, tarytum akrobatai,
Už ištampytų laikos nervų,
Už samagono aparatų... –
Yra dar Lietuvoj rezervų.

Pavieniai laikosi už sienų
Bažnyčių, smuklių, parduotuvių...
Jie laikos net už mėnesienos –
Ak, niekur nepražus lietuvis!

Dantim į paskutinę riekę
Senelis laikosi mažytis...
Bet eina Lietuva į priekį –
Beveik nebėr už ko laikytis.

Tas laikos dar už savo daikto,
Anas – tiktai už vėjo gūsio.
Laikytųs trečias net už ruso,
Tik tas ir pats nebesilaiko.

Jau – šuoliais Lietuva – it žirgas,
Ir dar sunkiau laikytis tampa,
Tad daug kas laikosi už virvės,
Kai randa patogesnį kampą.

Šaunu! Laikykitės, vaikinai!
Kaip sako: linkime pasveikti.
„Tėvynė mūsų" tai vadinas,
O jums, tėvai, ten nėr kas veikti...

TOKIA DIENA

Dangus apsiniaukęs kaip asilas,
Krinta lietus it nesveikas.
Einu... Europon ar Azijon –
Nežinau ir žinoti nereikia.

Danguj groja Bachas vargonais –
O gal tik perkūnija griaudžia.
Vėjas – rugsėjo ligonis –
Švokščia pageltusiais plaučiais.

Gandras plasnoja į rojų,
Varnos – ant mėšlino kupsto.
Gandrui, matyt, hemorojus –
Niekaip negali nutūpti...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO DAINELĖ KELIŲ POLICININKAMS PRAJUOKINTI

...Tai šitaip, ponai, aš ir gyvenu,
Tarytum iš suplyšusio romano –
Iš kaimo kaiman alkanas einu
Ir nežinau net kur šunelis mano...

Žinau: kažkur daugybė kambarių,
Kur kaip tik šiuo metu dainuoja, šoka...
O ašen vienas eit keliu turiu –
Kiek daug ženklų! Bet aš skaityt nemoku.

Ak, kaipgi taip nutiko negerai,
Kad nuėjau į kitą laimės pusę?..
Ten apsišvietę šviečia kambariai,
O aš tamsoj maknoju lyg prie ruso.

Matyt, likau tarybinis žmogus,
Nors iš šalies – tarytum patriotas...
Taip liūdna ir sunku, nelyg dangus
Apleidęs būtų Getsemanės soduos...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PAMOKSLAS LIETUVOS VAIKAMS

O moteris, ji – tartum jūra.
O jūra girtam – iki kelių.
Todėl mes, vaikeli, paaugę ir turim
Kaip irklų laikytis taurelių.

Todėl pilnas kraštas jūreivių,
Nors linkęs prie žemės lietuvis.
Todėl į namus kelias tolimas, kreivas –
Barai... Kambariai... Parduotuvės...

O jeigu degtinės nebūtų –
Ar drįstų kas jūron įbristi?
Jaunystėj žalioj neprasmingai pražūti? –
Nebent tik koksai marinistas.

Jaunystėj iš baimės pastėrę,
Kaip moters siūbuoja, mes žiūrim,
Ir grimzta žmogus – ak, baugus! – neišgėręs
Į dugną klastingosios jūros.

Ir lieka ten amžiams nutilęs, –
Kaip krabais – apkibęs rakandais.
Iškilt kartais bando, bet kelio neranda,
Nors miegamajam ir štilis.

O kelias – po tymo bateliais,
Po šaltu padu šiltas guolis.
Nušvinta pro spintą aušrinės kraštelis –
Gelmėj šaldytuvo prapuola.

Todėl, vaike, viena mums rūpi:
Išlikti! Išlikti prie jūros!
Lyg vamzdį prie smilkinio – taurę prie lūpų! –
O kito mes ginklo neturim.

Vien tas tik, kurs taurę dar gali
Pakelt kaip bebaimis piratas,
Tas laisvę, nors būtų ir tūkstantis balų –
Tarytum koks landsbergis mato...

MALDA

Giesmę atimk iš paukščio,
Trobelę atimk iš meškos,
Atimk iš senelio šaukštą –
Tegu jis danguj ieškos.

Tylą atimk iš drugelio,
Spalvą atimk iš dangaus,
Atimk iš keleivio kelią –
Tegu pakelėj galą gaus.

Atimk iš darželio rūtą,
Atimk iš Dubysos klonius,
Kęstutį atimk iš Birūtos –
Kad verktų širdis Maironio.

Atimk iš knygelės šviesą,
Kvapą atimk iš gėlės,
Atimk iš Kudirkos tiesą –
Ką jis tada mylės?

Atimk Trakų pilį ir Baltijos plentą,
Kas ima – tas myli, kas myli – tas šventas.
Palik man tik šaukštą, nešauk tik į kovą...
Sakau: eik tu NATO!
Aš – eisiu į lovą.

LABAI GRAŽUS RYTAS

O pabudau aš ankstų rytą
Prie kelio, pamirštas visų.
Į mano sielą sniegas krito,
Ir tapo sieloje šviesu.

Ir taip man sieloje nušvito,
Kad nebreikėjo žiburių.
O žmonės ėjo vis į rytus
Tą rytą pusę keturių.

Mačiau: nelaukia jie malonės
Nei iš gamtos, nei iš Tėvynės.
Paklausiau: kur jūs einat, žmonės?
Ir jie atsakė: mes nežinom.

TEN

Ten viskas kitaip... Teka vyno
Upeliai, gražiai išgalvoti.
Tenai anei vienas nežino
To, ko nereikia žinoti.

Tenai – iš sapnų mėlynųjų
Mergaitės sparneliais karpytais.
Ir visas gyvenimas jų –
Nelyg Rafaelio tapytas.

Albumų auksiniuose rėmuos...
Knygų takeliuos dulkėtuos...
Ir leidžias dangus ten ant žemės...
Tik man nebebūna vietos...

PRIEŠ AUŠRĄ

Jei būčiau aš mažas, kaip lašas
Labai dideliam vandenyne –
Sapnuočiau gyvenimą gražų,
Kaip būna graži Tėvynė.

Avinėlio pėdoj sutilptų
Pasaulis: Rytai... Vakarai...
Bet Petras pasakė: įpilk!
Ir aš atsakiau: gerai.

KELIAS PRO KRŪMUS

Einu keliu, o kelias dingsta krūmuos,
O krūmuos – nieko. O už krūmų – krūmas.
Tą krūmą aš mačiau kadais – žydėjo.
Dabar ten lizdą susisukęs vėjas.

Gal pasiklydau aš tame kely,
Kas buvo prieky – tas užpakaly,
Ir kur beeičiau – vis matytos vietos,
Ir prasilenkia su manim
Vis tas pats kas rytą
Rūškanas pilietis...

NAKTIS ŠALIKELĖJ

Ant Šeškinės kalvų aš nutūpt negaliu,
Paliko mane net ir 6-as...
Aš krūmuos prie didelio kelio guliu
Kaip šeškas.

Tavo – blokai, barai, monolitai...
Tavo – kelias ir kelio kryptis.
Mano – saujoje trisdešimt litų
Ir naktis.

Vietos liks man toje naktyje,
Ji šviesi ir plati... O Tėvyne!
Uždaryk tu mane savyje
Su buteliu vyno...

GRAMATIKA

Tu ant kalno stataus gyveni,
Iš žodynų gelmės atkeliavus.
Aš – tik tavo papildinys,
Tiktai sinonimas tavo...

Ten, žodynų gelmėj, pabudus
Ant peties, vidury nakties –
Aplinkybė tu gero būdo,
Priežastis be jokios priežasties.

Kai ant kalno dūmelis rūksta,
Tai pakalnėje tirpsta sniegas.
Be tavęs sakinys nutrūksta,
Iš gyvenimo daugtaškis lieka.

Knygos barsto lapus ant kelių,
Ir greitų traukinių pilnos stotys...
Tu sudėk tam kely kablelius,
Kad žinočiau, kada sustoti.

Į duris ir keliais aš beldžiuos,
Dega žvakė, bet lydosi vaškas.
Prie tavęs kaip prie žemės glaudžiuos –
Sakinys šitaip glaudžias prie taško.

TOLIMŲJŲ ŽVAIGŽDŽIŲ ŠVIESA

Ir vėl nei kelio, nei takelio,
Ir niekas rankos neišties.
Ir šimtas elgetų žvakelių
Vienos neuždega nakties.

Jei šiąnakt taip tamsu Tėvynėj,
Kad net nesugraibysi b...* –
Tai kam tos visos elektrinės?
Tai kam Maironis ir Kudirka?

Tai kam tas mokslas ir švietimas?
Ir apskritai – dėl ko kovojom?..
Tiktai tarp karklų įsipynus
Mane kažin kur vest ketina
Žvaigždė, pati seniai pakračius kojas...

* Gal binoklio? (*J. E.*)

Atrodo, tartum Klaipėdoj esu
Ir kažkodėl visų labai baisu.
Tik tu vienas ištikimas esi –
Taksi!

Ar nuneši vyrą kilnų
Per dvi valandas į Vilnių?

Ir keitės miestai, ir veidai rūstėjo,
Ir buvo šaukštai po pietų, ir keturios po šūvio,
Ir meilei mylimo žmogaus reikėjo –
O jo nebuvo!

Tebuvo keleivis vėlyvas,
Be to, iš dalies nebegyvas.

Bet – žiū – ko gero, Vilniuj ir esu,
Kely – namo. Pusiaukelėj – Rasų...
Likimas žmogų tampo tartum gumą –
Baugu man!

Ateis Mefistofelis, rūsčiai paklaus:
Ar išvertei „Faustą"?

KAŽKUR TIES JURBARKU. ABEJONĖS IR PALINKĖJIMAI

...o man galvoj plyti dykumos –
Slenka keleivis per smėlį.
Daug ten to smėlio dar likę –
Tik nebelikę prasmės.

Už posūkio keičiasi oras,
Bet sukasi žemė ratu.
Kas eina – netenka svorio,
Jėgų ir pinigų.

Ar man tokį kelią įveikti? –
Miražas tik – žydinčios pievos...
Bet jums aš linkiu pasveikti,
Kaip sako: tepadeda Dievas...

ATSISVEIKINIMAS

Buvau aš Orfėjas, turėjau aš lyrą,
Bet kartą man stygos nutrūko.
Nutrūko melodijos – skambios ir tyros –
Lyg Lietuvos upeliukai.

Ir jau nebebuvo dailių instrumentų,
Ir vėjai – gerbėjai – prapuolė.
Kur laukė mergaitės – ten klaidžioja mentai,
Ir vietoje sosto – šuns guolis.

Ir naujas sutrikusio proto pirmūnas
Stenėdamas kyla į viršų.
Ir klaikiai begirgžda kažkoks pareigūnas
Dėl to, kad patept jį pamiršo.

Ir centai dar žvanga labai paskutiniai,
Elgeta rauda sieroji.
Lekia pašvilpaudama per Tėvynę
Kulka – avelė blūdnoji.

Ir žmogų ten pjauna, kaip dobilą jauną
Dainoj, o galbūt Suvalkijoj...
Ir šaukia jisai: „Lietuvoj nieko naujo!“
Kraujas – rasa ant lelijų.

Ir griežia dantim ten varguolis nekaltas,
Ir skamba smagiai tuščias puodas.
Ir tampa tamsu... Tik nepaprastai baltas
Sniegas, nepaprastai baltas
Ant gyvenimo juodo...

NAUJA SENA DAINA

Nenoriu aš būti vedėjas,
Per kalnus akliems rodyt kelią.
Laimingas aš galvą padėjęs
Ant tavo, mieloji, kalnelių.

Nenoriu būt respublikonas,
Krikščionis anei demokratas...
Bet – būtum tu „Opel Ascona“,
Norėčiau aš būti domkratas.

O jeigu... Žinai juk, kaip būna,
Kad viskas pavirsta į dulkes... –
Norėčiau aš antkapiu būti
Toj vietoj, kur tu atsigulsi...

NAKTIS BE M.

Širdis man plaka už Tėvynę
Šią naktį pusę keturių.
Štai mano duona, mano vynas –
Daugiau aš nieko neturiu.

Gana ir duonos kasdieninės! –
Sušuktų gal koks nors maironis.
Visi maironiai puikūs žmoniai, –
Bet palieku aš juos lentynoj.

Te meiliai terpu savęs gieda
Pavasarių balsais skambiaisiais,
Seniai suradę savo vietą,
Mums dovanoję šitiek vaisių!

O aš einu į gatvę kreivą,
Kur elgeta lazdos neturi,
Ir ant kaktos rašau praeiviui
Naujų laikų literatūrą...

VIDURNAKTIS. MINTYS APIE SUSVETIMĖJIMĄ

Prie naktinių parduotuvių
Sukas du šimtai lietuvių,
O kažkur kažkoks lietuvis
Neberanda parduotuvės.

Nesupranta tas lietuvis,
Kad už kampo parduotuvė.
Pinas kojos ir liežuvis –
Ak, pražuvęs!

Šen bei ten prie parduotuvių
Du šimtai girtų lietuvių,
Jiems nerūpi, kad neranda parduotuvės
Viens lietuvis...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PAMOKSLAS KIAULĖMS

Link Fabijoniškių nuėjęs pusę kelio
Aš krūmuose ties Šeškine paslydau...
Ak, kaip man skauda sielą, galvą gelia,
Policininke, asile, basly tu!

Ak, trokšti tu retežiais surakinti
Ir dar gražiau – atimti man liuosybę!
Tau tinka, kai žmogus ant kelių krinta
Ir pliekiamas išsižada teisybės.

Tai ar gali išgirst, kaip siela klykia,
Jei negirdi, kaip barška dantys mano?..
Ak, bus gražu maņ pažiūrėt, kai sykį
Paslysi pats ant nuosavo banano.

Juk daug jūsiškių, mulkių, lyg netyčia
Paslysta – kur net karvė nepaslystų...
Užtat nesuprantu, ką vaidini čia –
Ar katę šikančią, ar Jėzų Kristų?

Gal dėl tavęs turėčiau taurę mesti?
Juokai! Daryk duris ir pasiskubink! –
Papūsiu tau, kvaily, į alkotesterį
Tada, kai pats papūsi man į subinę.

PRISIMINIMAS. 1999-IEJI

Sėdėjau aš daržely,
Sėdėjau tarp gėlių,
Ir gėlės man pasakė:
– Eik namo, kvaily!

Ėjau aš keleliu
Su savo broleliu,
Atgalios žiūrėjau –
Liūdna buvo!

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PRISIMINIMŲ VAKARAS ŠANCHAJUJE

Pilnas kraštas pribarstytas žiburių –
Tik aš vienas anei vieno neturiu.
Jei atvertumei tu šiąnakt man duris –
Gal išbėgtų pasitikti žiburys.

Toks mažytis, tau visai nereikalingas,
O kad šiltas, o naminis, neprotingas!..
Lyžtels veidą ir glaustysis man prie kojų
Žiburėlis, tas šunelis geltonkojis.

Aš neklausiu, ar prisimeni mane –
Kaip jauni gyvenom mano romane,
O romanas tas – pavasario viršeliais
Su vienom durelėm, keturiais langeliais.

(Negaliu rast kelio
Aš iš to romano –
Kiekvienam lapely
Mylimoji mano!)

Prie kiekvieno kožną dieną – aš ir tu –
Lapelius romano skaitėme kartu.
Bet atklydo sykį vėjas Odisėjas –
Ir visi visi lapeliai nubyrėjo...

...pilnas kraštas pribarstytas piemenų,
Ir kiekvienas su savuoju romanu...
...Į romaną mano uždarytos durys,
Į duris tas žiburėlis tavo žiūri...

ŽMOGUS TARP LAPŲ

Mėnulio slėnys... Slenka rūkas –
Užkloja ir slėnį, ir sielą.
Kaip senas brangus atvirukas
Tas rūkas ir ta mėnesiena.

Toks šiltas iš vasaros pučia
Vakaris... O šalta namuos –
Padžiauk mane, vėjau rugpjūčio,
Ant vystančios rankos mamos.

Dar bėga plunksnakotis paikas
Į laiką, kurio nebebus...
Prie stalo – toksai metų laikas,
Kai rankraščiai meta lapus.

Tie lapai vis krinta ir krinta,
Lyg kristų į tolimą šalį.
Kas renka, tas žino, kad švinta,
Kas renka, tas žino, kad švinta –
Tik pats jau nušvist nebegali...

NAMAS NR. 9

Tarytum pirmasis sniegas
Nuo stogo nukrito žmogus.
Nei labas, nei angliškai – nieko!
Ir tapo šiek tiek man baugu.

Ir aš palypėjau ant stogo,
Paskui nusileidau atgal.
Žiūrėjau į kritusį žmogų
Ir lingavau galva,
Skėsčiojau rankom,
Pečiais gūžčiojau,
Ūsus kraipiau...

Ir kišenes apkrausčiau –
Paliko visai man baugu –
Nieko neturi žmogus,
O krinta iš šitokio aukščio!..

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO SVAJONIŲ VAINIKAS, PAKABINTAS NAMO NR. 9 LAIPTINĖJ

Kai pavargęs ir vienas tiek metų keliavęs žeme,
Aš pasuksiu iš kelio, atgulsiu birželio žolėj –
Virš galvos mano vasara bus, o po galva – žiema,
Keturi vėjai smilgos viršūnėj kalbėsis žaliai.

Ir užmigsiu... Siūbuos tartum miškas žolė ir javai,
Veidu boružė bris... Ir žolė ta į šieną pavirs,
Ir ateis vieną vakarą ten septyni šienpjoviai,
Ir kartu su žole mano trisdešimt metų nukirs.

Ir tarytum atolas – pakilsiu aš jaunas tenai,
Ir pamirš mane žiemos, o vasaros vėl prisimins.
Ir kalbės už mane man gyvenimą atmintinai
Ten jaunutės grėbėjos... Ir baltą iš juodo nupins...

NUOJAUTOS

Ant Vilniaus stogų nusileido aušra,
O aš nusileidau nuo stogo.
Ir sėdžiu prie stalo – tavęs tik nėra,
Ir nėr romane epilogo.

Bet jei traukiniai nesugrįžo į stotį –
Pats aš tave sugalvosiu.
„Iš pradžių tebuvo tik žodis...“ –
Ištarsiu – ir tu pasirodysi.

Lyg vasara būsi drabužiais žaliais,
Suknelė – iš rytmečio rūko.
Tik paltas bus baltas – tokiais kailiniais
Tu panaši man į pūgą.

Ir tu man visus užpustysi kelius,
Ir kam tie keliai – juk vis viena
Kasdieną vis tolsta ir tolsta dangus –
Artinas sienos.

Ir sykį tamsoj aš tarp jų keturių
Nubusiu: kas duos man degtukų!..
Palinks artimieji juodu būriu
Ir užsimos plaktukais.

BALTAS LAUKAS

Ak, šįryt tiek prikrito sniego,
Kad traukiniai visi paslys!..
Net laikrodis jau nėjo niekur,
Kampe stovėjo it baslys.

Tik paikas veidrodis nušvitęs
Tą rytą pusę devynių
Gyvenimą man rodė kitą,
Ne tą, kurį aš gyvenu.

Buvau ten trečias brolis Jonas,
Kvailys, kurs karalystę gaus...
Bet kurgi mano eskadronas!
Kur baltas žirgas iš dangaus?

Tik bėga raganos per sniegą,
Pilnom kišenėm pažadų,
Nebepalikdamos man nieko –
Net ir pėdų...

HEROJINĖ

Gimiau aš, kai slinko ledynai,
Kai groja – ne taip kartais šoku.
Prašau: tik nepilkit degtinės –
Ir pats įsipilti aš moku.

Prašau: tik nešaukit į kovą,
Nekelkit aukštyn tarp herojų –
Pakanka man kariško stovio,
Kada su savim aš kovoju.

Tiktai nevarykit Europon –
Tarp trijų pasiklystu pušelių.
Neveskit iš kelio, neveskit iš proto –
Ir taip aš ant pačio kraštelio.

Neverskit kasdieną kentėti
Už laisvę anei už Tėvynę –
Mieliau yr man galvą padėti
Ant stalo, prie butelio vyno.

...gimiau aš, kai slinko ledynai,
Kai groja – ne taip kartais šoku.
Kai čiulba fleitistės, kai griaudėja būgnai –
Be parašiuto
Veidu į dugną –
Bet panašiai į žmogų.

VIENAS PRIEŠ LIETŲ

Kada lietus į stogą kala: kaltas!
Kada tamsa ir liūdesys – artyn.
Kaip valkata velkuos aš seną paltą –
Einu stotin.

O stotyje – nelyginant kine –
Klajoja salėj kadrai dokumentiniai,
Ir dunda kažin kas ten perone,
Lyg apie meilę diskutuotų sugyventiniai.

Raudonas blyksteli – toli – žibintas,
Lyg lauktų moteris iš Amsterdamo...
Ir tartum traukiniai pabėga mintys
Į kito amžiaus tobulą romaną...

VAIKYSTĖ PAGAL LEVĄ T.

Negerdavom tuomet net vyno –
Visai neatrodė, kad reikia.
Mylėjau tave tau nežinant,
Nežinodamas, ką gi tai reiškia.

Ir buvo gerai nežinoti,
Kad tas traukinys komjaunuolis
Negali šioj žemėj sustoti,
Kai kartais po juo meilė puola...

PASAULIS PAGAL SALOMĖJĄ

Kai po šalnų pradės žydėt alyvos,
Po tom alyvom tu gulėsi nebegyvas... –
Giedojo taip kadais A. A. Jonynas
Prie baro Salomėją apkabinęs.

Tačiau širdis gyvenimą dainavo,
Ir po alyvom galo nieks negavo.
Net jei ant stalo galveles padėjom –
Vis vien per naktį diemedžiais žydėjom.

Bet tartum greitakojis paikas vaikas
Per rašomąjį stalą bėgo laikas,
Štai vėl pavasaris į langą beldžias –
Lazda žaliuoja, rankraščiai pageltę...

Nusinešė tą Salomėją vėjas,
A. A. Jonyną aš mačiau sapne:
Sulaikęs juodbėrį į žemę pažiūrėjo:
Dainuok, širdie! O ji atsakė: ne!

PRARADIMŲ BLIUZAS

Gal seniai, o gal ir ne
Po lietaus pavėjui
Pionierė Albina
Aguonėlę sėjo.

Ir išdygo iš šitų aguonų
Toks Albinas gatvėje Gelvonų.

Akys stačios, ausys plačios –
Capt Albiną sau per pačią.
Ir abu kartu
Sukasi ratu.

Sukas jiedu, sukasi taurelė,
Sukasi visa maža trobelė.

...Laikrodžiai kertėj stovėjo,
Bet vis viena laikas ėjo.
Ir Albinas nužydėjo –
Pro akis Albinos išbyrėjo...

Vai tai šitaip va ir va kaip
Aguonėlės žydi.

...Kažin ką dar barsto kartais
Sutvėrėjas savo tvartuos –
Dygsta demokratai ir krikščionys,
Ir kitokie nenaudingi žmonės...

Tik nebeišdygsta iš aguonų
Toks Albinas gatvėje Gelvonų...

ATGIMIMO BALADĖ

Gyveno Pašilaičiuos toks Bumblauskas,
Nelyg Tėvynė, vargo daug patyręs,
Kad riktels, būdavo, griežtai: ar mauks kas? –
Ir maukia paprasti bei mokslo vyrai.

Ir vieną rytą krito ledyngradas,
Ir – žiū! – jau Baltijos kely sustoję mes...
Tai šitaip – šimts po šimto – atsirado
Naujųjų amžių Lietuvos istorija.

LABAI SENŲ LAIKŲ ROMANSAS

Kadais gyveno Kelmėj toks Kelmickas,
Jis buvo ne iš kelmo spirtas.
Paklaus, praeivis, būdavo: „Jūs girtas?"
Kelmickas – šmakšt peiliu! – ir viskas.

KEISTAS ATSITIKIMAS

Manęs neprisimena žalios
Kalvos... Pievos spalvotos.
Nusigręžia paukščiai į šalį,
Kada aš bandau giedoti.
Pamiršo mane gražios dienos,
Gražios moterys, gražūs laiškai...
Tarytum Maironio miškai
Pirmo infarkto belaukiu...

C-MOLL

Vieną vakarą aš atsigulsiu ant lapų nukritusių,
Medžių šešėliai man patalą vėsų paties.
Ir lapai iš knygų, mano paties parašytų,
Pakils ir nuskris... Ir Rugsėjui nutūps ant peties.

Lyg dvylika juodvarnių brolių – negrįš atgalios.
Šitaip negrįžta draugai anei moterys mylimos.
Kas parašyta ten buvo – lapuose tuos,
Skaito Rugsėjis sode, o Vasara tyli.

Balsas Rugsėjo švelnus, kaip kailiukas katės,
Vasarą šiandien Rugsėjis namo išlydės.
Liksiu aš kelio gale – neturiu aš namų,
Lyg viską praradus, lyg visko netekus – ramu.

Kai viską turėjau, kai viską mylėjau – buvau
Turtingas, bet negailestingas pasauliui ir sau,
Kaip elgeta, saugojau gražius, budėjau nakčia
Ir nenusipelniau dangaus – žemėje, čia.

PRISIMINIMAS

Kokiam debesy tu dabar gyveni?
Kuriam sakiny romano?
Ar vis dar stikliniais kaliošais eini
Per Lietuvą, meile mano?

Nors pats aš kadaise tave parašiau
Ant pilko dangaus su šluota –
Nebežinau, kaip tave man pašaukt?
Ar nenukirto ruduo?

Ar ten, už lietaus sidabrinių grotų,
Vis dar gyvenimą keiki?..
Nebeprisimenu, kaip tu atrodai,
Ir prisimint nebereikia...

DVIESE

Po liepom lėtas violetas liejas,
Į tuščią sielą pripila aliejaus,
Užversiu viršelius, akis užmerksiu,
Per kiaurą naktį apie nieką verksiu.

Tarp sienų aš ne vienišas, o ne!
Stalinė lempa žiūri į mane.
Tokia sena, sulinkus kaip lūšnelė,
Tačiau gera, labai gera lempelė.

O, lempa! Tu drauguže mano sielos,
Yra man tavo kreivos formos mielos.
Aš, liesdamas tave, dažnai svajoju:
Ak, jeigu šviestų taip galva manoji!

Bet šviečia man viršugalvis tik dykas,
O ten, žemiau, mažai šviesos belikę...
Ir kas mane apverks? Kokioj knygelėj?
It Baranauskas „Anykščių šilelį"?

Ak, lempa, lempa – niekados nebus to,
Iš knygų vėjas pelenus išpusto,
Ir rieda raidės iš dangaus akių...
Ar aš verkiu...

TAUTIŠKA DAINA

Mes nepasikeitėme, ne, mes nepasenom –
Pasikeitė gimtinė.
Už geležinės uždangos gyvenom,
Dabar – už skudurinės.

Ak, skudurinis broli mano kraujo,
Lietuvi liesas,
Už skudurinių litų menką saują
Nupirksi tiesą.

Ant sąvartynų žydintys vaikai –
Gražiausios gėlės...
Tu vėliavą, kaip skudurą, laikai
Aukštai iškėlęs.

VAKARAS ANT MIRTIES JŪROS KRANTO

Ak, bet ir sūrūs vandens liūliavo
Žaliu smaragdu!..
Naujalietuvį siūbavo, lingavo
Ten ant bangų.

O už Jeruzalės leidosi saulė,
Varpai Tel Avivo
Skelbė visam tikinčiųjų pasauliui:
Šitas dar gyvas!

Buvo pasauliui tai didelis džiaugsmas,
Buvo tai šventė! –
Kad ir lietuvis, net ir durniausias,
Moka gyventi.

Bėkit, bėkite, lietuviai, bėkit per pasaulį!
Ir taip toliau.

SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS PASAKOJA LIETUVOS VAIKAMS APIE SAVO ŽYGIUS

Toks žmogelis atėjo ant mėlyno ežero kranto.
Toks žmogelis sėdėjo ant mėlyno ežero kranto.
Toks žmogelis nuėjo nuo mėlyno ežero kranto.
Toks žmogelis gražus man, tiktai
Ne visi tai supranta.

KELIONĖ LC

Einu namo... Ir nežinau, kada pareisiu –
Tamsi naktis, nelyg dainoj, ir ilgas kelias.
Ir nežinau, kieno rašytas šitas reisas?
Kur mylimoji mano, po kokiais lapeliais?

Tačiau vis viena kada nors sugrįšiu,
Gal bus ruduo, o gal pavasaris gėlėtas,
Ir savo kelią tau aš ant akių užrišiu,
Kad nematydama manęs mane mylėtum.

PASAULIS PAGAL NEŽINIA KĄ

Gal toj kavinėj,
Gal tam kieme
Gėrėme vyną
Taip kaip kine.

Kaip girtos gryčios
Sukosi mergos
Smuklėj, bažnyčioj
Ir univerkoj.

Jaunas mėnulis
Šildė ir švietė,
Šiandien trys nuliai
Riogso toj vietoj.

It panaktinis
Stoviu prie durų –
Toks nusiminęs,
Toks moriturus.

Tartum iš kortų
Namą pastatęs –
Nei pagal Morkų,
Nei pagal Matą...

TREČIADIENIS

Dūmai... Stalas... Po stalu bičiulis
Ir mėnulis butelio dugne...
Liūdesys it šuo prie kojų guli
Kaip ir vakar... Saugoja mane.

Lango kryžius... O už lango laukas...
Aš prie stalo. Nežinia, ko laukiu.
O galva sunki, tarytum spinta,
Iš galvos balti lapeliai krinta.

Liūdnas lapkritis – peizažas šis,
Jei ne aš – tai kas juos prirašys?..
Tuščias lapas ir tuščia stiklinė...
Vienas žodis nubrauktas – Tėvynė...

FRAGMENTAS IŠ LIETUVOS ISTORIJOS

Ėjo, ėjo patriotai,
Ėjo už Tėvynę,
Ir išėjo jie iš proto
Patys pirmutiniai.

Man negaila patriotų –
Gaila tik Tėvynės,
Kad ją išvedė iš proto
Patriotų minios.

NARYS ŽIŪRI PRO LANGĄ (LYRIKA)

Kur pažvelgsi – visur balta.
Anei vieno balto kalto,
Daug įstatymuos spragų,
Šmurkšt pro skylę – ir smagu!

Man įstatymų nereikia –
Ką ten prokuroras veikia?
A, jis baldos į duris. –
Neįeisi! Aš – narys.

Eik, basly tu netašytas,
Į „Respubliką“, į „Rytą“,
Belsk į langus, į vartus,
Belsk į dangų. Aš – ramus.

Bet ir kvaišas – patikėjo,
Jau pas Dievą subarškėjo...
Barškink sveikas dar labiau –
Nebijojau aš tavęs ir nebijau.

NARYS ŽIŪRI PRO LANGĄ (HEROICA)

Vos ryto prašvinta pirmi žiburiai,
Per miestą žygiuoja nuskarę būriai –
Bedarbių kariuomenė traukia.

Ak, paukščiai laisvūnai, aš lėkčiau tenai,
Kur sąvartynų aukštieji kalnai
Jau rūksta – ateinančių laukia.

O kai Vakarinė padangėj nušvis,
Pavargus kariuomenė miestan sugrįš –
Dundės ir vamzdynai, ir gatvės.

Bebaimiai, kas traukia neturto keliu:
Juo pradeda eiti mažu vaikeliu
Ir eis taip kasdien lig senatvės...

Kad trenkiau mandatą sienon –
Nebsurinksi net skutų...
Ak, nejaugi linksmos dienos
Baigės? Man gūdu!

Vos kadencijai nutrūkus
Sudejavo man širdis.
Kažin kas tenai sušuko:
Jau verčiau mirtis!..

Ir pagailo man mandato,
Šitaip numesto staiga.
Kas tai – vardas deputato –
Pašaukimas ar liga?

Jei yra tai pašaukimas –
Tai pašaukit atgalios.
Jei liga – tada sėdynė
Be kėdės nebegaliọs...

Ak, nėra man kito kelio –
Ar gražu, ar negražu –
Suklijavęs iš skutelių
Kelią – keliais atgalios šliaužiu.

PEIZAŽAS (1)

Stalas, salė, kėdės, galvos...
Rankų miškas neplatus.
Ir tos pačios liūdnos kalbos
Kaip ir vakar... Prieš metus...

Laigo palaidi liežuviai
Į tribūną ir atgal.
Balsas alkano lietuvio
Niekaip čia pakliūt negal.

Ten – kažkur – paskendęs kaimas,
Ten rinkėjas ant šakos...
Pamąstai: o gal tai laimė? –
Tas daugiau nebsišakos...
Iškūrens kairys tuoj pirtį,
Riktels dešinys: eime!..
.....
...Gera čia gyvent ir dirbti,
Gera vargti čia, Seime.

TEN, KUR ŠVIESA

...Ten bėga pasišviesdamas fanarais
Žmogelis, tartum bėgdamas iš karo.
Ten ant pušies šakelės pakabintas
Toks pakaruoklis supas, lyg žibintas.

Ir ašaros ten akyse artojų
Taip spindi, kad matai, kas bus rytojuj...
Dievuli mano, kas do naktys šviesios!
Išeisiu, sau tariau, į kelią tiesų.

Už kampo pasitinka kumštis kietas –
Taip turi būt! Aš Lietuvos pilietis!
Pažyra kibirkštys man iš akių –
Ir dar šviesiau! Aš ateitim tikiu.

SIGNATARO RAUDA

Ieškojau tėviškės nakty, tamsioj it kapas –
Tik ašaros kaip žiburiai mirgėjo...
Šlamėjo litai, lyg nuvytę lapai,
Bet man – o, Lietuva! – žalių reikėjo.

Ir štai, kai Tavo priešai siūlė kyšį,
Vaitodamas ant vieškelio kritau.
Su Tavimi ilgai ieškojau ryšio,
Bet niekur, Lietuva, Tavęs aš neradau.

Iškėliau verkdamas rankas į dangų juodą –
Kur tu, Tėvyne? Ką gi man daryt?
Ir atsakei Tu: imk, sūnau, jei duoda,
Tik nepamiršk duris užsidaryt.

Ėmiau aš uoliai, tartum komjaunuoliai –
Kur tu, Tėvyne? Kur tu, Lietuva?..
Ir kai ūmai į Lukiškes papuoliau,
Tu atsakei: aš čia – gyva!

ŽIEMA CVIRKAIČIŲ KAIME

Ten sniego dabar sulig varpa,
Nuo nosies varveklis nukaręs...
Tėvas asilą kerpa
Prieš Trečią pasaulinį karą...

Paskui – kaip sveikatą – taupiai
Išmeta butelį vyno.
Visa šeima susikaupia,
Nes tai tik pradžia: bus degtinės.

PAVASARIS SOSTAPILYJE

It kainos pakyla vėjas,
Vejas sudžiūvusį žmogų...
Jau pasirinkęs rinkėjas
Krinta kaip lašas nuo stogo.

Už gelžkelio elgeta ūkia,
Baido keliautoją baikštų...
Skvere pasipūtęs ir bukas
Balandis it antstolis vaikšto.

Nieks jau nūnai nebsiskubina
Žengti dorybių takais...
Spirtum balandžiui į subinę,
Bet – kas nuo to pasikeis?

RUDUO (TEN PAT)

Krinta gyvenimo lygis
Kaip kitados – Ispanija...
Puola varguolį visokios ligos:
Sloga... Rinkimų kampanija...

Gatvėj naktinė plaštakė Liucija
Blaškos it vėjyje lapas...
Stovi baudžiauninkas su Konstitucija
Prie Basanavičiaus kapo.

It vandens Liono įstatymai plūsta –
Statykim greičiau, broliai, arką!..
Tyliai giliai atsidūsta
Ant Lietuvos Patriarchas...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO RAUDA PRIE SUGRIUVUSIOS KLĖTIES

Daug mėnesių laisvės praėjo,
Dienų daug – lyg tankai – sunkių.
Aš dieną naktį ilgėjaus
Tų laikų.

Kur sukosi vidur ratelio
Pirmininkas Ramanauskas...
Šiandien ten dilgėlės želia –
Kas uždraus, kas uždraus?..

Kur darbavosi broliai ir sesės –
Braido purvą ten ponai basi...
Susipynė narių interesai
Debesy, debesy...

O runkelius ar benuraus kas?
Ar suveš klėtin mūsų metus?..
Ateik nors sapne, Ramanauskai,
Nekalbėk. Būki rūstus.

Aš džiaugsiuos tavim ir tokiu,
Saulele mano akių.
Gyvent prie lietuvio nemoku,
Gyvent prie lietuvio – klaiku.

Į kairę, į dešinę eisi – pražūsi...
Veržk diržą – didėja greitis!
Ir einam į gerąją pusę,
Nes nėr juk daugiau kur eiti.

Lietuvis baisiau nei rusas,
Stingsta žodis man lūpose...
Akyse vien žali kukurūzai
Iš kolūkio to...

MEILĖS DAINA

Aš tave mylėsiu be pradžios, be galo,
Tartum grįžęs iš didžiausio karo.
Pastatysiu tau ant stalo terminalą,
Siurbsiu iš kišenių kiaurą parą.

Dėl tavęs pakelsiu supirkimo kainas,
Versiu pieną į aukščiausią rūšį.
Ir dėkos tau visas girtas mūsų kaimas,
Apkabinęs pakaruoklio pušį.

Dėl tavęs daugiau lėšų švietimui duosiu –
Bus šviesus nedarbas, vargas, skurdas...
Kur tik panorėsi – ten ir integruosiuos:
Į mėnulį, marsą, į saturną...

Dėl tavęs Briuselio kaklą pinavijom
Aš papuošiu, lenksiuos tartum tėvui.
Dėl tavęs aš kainų šuoliais pasiviįęs
Apkaišysiu rūtomis Ženevą.

Ir bus didis balius Lietuvoj Tėvynėj
Anei vardan Dievo, anei vardan tos.
Artimiesiems – vyno, tolimiesiems – švino
Ant lietuvių žemės. Ir – ant visados.

KADA NORS...

Ten lietūs lyja, svyra smilgos,
Ten molio Lietuva Tėvynė.
Ir toks ruduo, kaip kelias ilgas,
Su savimi mane vadina.

Ir žengiu lapais tartum laiptais –
Tais rudeniniais Dievo sodais.
O klykia gervės: dar ne laikas!
O šaukia traukiniai: sustoki!

Bet aš vis tiek pareisiu, mama,
Tarytum iš senos baladės.
Ir švies veidai man brolių – ramūs.
Ir kirvis ne galvoj – kaladėj.

Ir nelietuviškas vaizdelis:
Asloj ne kraujo – pieno lašas...
O juodas laukas su baltais vaikeliais –
Kaip Dievo raštas...

BRAZIŪNAS VĖJUOTĄ RUDENS VAKARĄ

I dalis

– Aš namų neturiu...
(Turi chamas tikrai!)
– Aš trumpam ateinu...
(Neišeina ilgai.)

Mano mažas brolau,
Aš žinau, ko tau reik.
Štai degtinę statau,
O jis žino, ką veikt.

Ką tik kilęs aukštai,
Žiū, jau sminga giliai...
– O vis tiek, o vis tiek...
(Tik tiek.)

II dalis

...o vis tiek, o vis tiek
Vieną vakarą čia...
(Neprisimenu nieko, –
Regis, švietė delčia...)

Ant to mažo stalelio,
Tartum per vestuves,
Buvo mano taurelė,
Ir aš pats be savęs.

Vakar ir Visados!
Vakar ir Visados!
Vakar ir Visados...
Kol negavau iš lazdos.

SIUVIMO PAMOKOS FABIJONIŠKĖSE

Pilnos kišenės vėjo,
Sklidinas maišas lietaus –
Visa tai atnešu Tau,
Mano likimo nuliūdus siuvėja.

Tujen pasiūk iš lietaus,
Tujen pasiūki iš vėjo –
Kaip man gyventi reikėjo,
Ir dovanok šį gyvenimą sau.

ATVEJIS

Kodėl tu manęs klausi:
Kas naujo? Kaip gyveni?
Iš kur aš tą naują gausiu?
Mano – visi seni.

Neklausk – gera ar bloga? –
To niekada nežinosi.
Jei rytą varvėjo nuo stogo,
Vakare gal varvės iš nosies.

Neklausk – kaip man sekasi, kaip aš laikaus? –
Ne mano rankose kortos.
Lyjant – gerai. O po lietaus
Gal sutraiškys „Opel Rekord'as".

Aš pavargau nuo meilės –
Tujen suprasti turi.
Pasigalandu peilį –
Beldžiuos į tavo duris.

Peilis širdin prieš miegą
Gerai! Kaip gyveni?
Neatsakai man nieko –
Išsiskiriam lyg svetimi.

PASAULIS PAGAL ANTANĄ B.

Kur siautė banga devintoji,
Beliko tik radijo bangos.
Ir vietoj draugų naktimis beaplanko
Prisiminimų greitoji.

Iš laikrodžio mano išskrido gegutė
Į tolimą šalį, kur persikai žydi,
Ir net telefono skambutis
Kely pasiklydo.

Ak, kur mano ponios, panelės, panytės,
Kur čiulbančių meiliai teip mėgau klausytis?..

Rugiagėlės mano nugelto
Kažkur – rugiuose prie bedugnės,
Pamiršo viršūnės ir gelmės –
Jau taurės nepasiekiu dugno.

Kur žėlė kadaise žali vasarojai –
Pamiršo mane mano mėlynos mylimos...
Kai apie meilę dainuoja –
Tose dainose aš nutylimas.

Viskas prapuolė – tik ant pakaušio pliko
Keletas plaukelių apykreivių liko...

TAUTIŠKAS

O kai turėjau du veidus,
Tai aš toli regėjau –
Rytuos Lietuva leidos,
O Vakaruos tekėjo.

O kad dabar aš turėčiau
Keturias kojas –
Dviem už Tėvynę eičiau,
O keturiom už save.

TAMSOJE BŪNA ŠVIESU

Tamsi naktis iš abiejų kraštų,
Ir nebeaišku, kur kraštai kiti,
Tarytum neįskaitomu raštu
Tas kelias parašytas toj nakty.

Tamsi naktis iš abiejų kraštų,
Nei žiburių, anei ženklų kely.
Gali kaimynui durt akin pirštu.
Ir broliui. Ir peiliu. Visaip gali.

Tamsi naktis iš abiejų kraštų,
Aplinkui vien skeveldros, kaip kare.
Lekiu – lyg siųstas Viešpaties paštu.
Lieku – ten pat, kur vakar vakare.

Tamsi naktis iš abiejų kraštų...
Ir aš gražus. Ir Lietuva graži.
Ir lekiam, lekiam, lekiam – aš ir tu –
Ir bijom tik, kad vienąsyk prašvis...

AUKŠTUMOS (KETURIŲ DALIŲ POEMA)

I dalis (Heroica)

Palikę mums gęstančią viltį ant vėjų,
Pakilo į Seimą naujai išrinktieji.
Paniekinę brolių artojų sapnus,
Jie Rūmuose ištiesė savo sparnus.

II dalis (Esperansa)

O, kad jie kojas ištiestų!..
O, kad jie kojas ištiestų!..

III dalis (Heroica)

Ir tarė naujieji: „Negrįšim į žemę,
Kol josios kalnai ir pakalnės aptemę,
Sapnai ir šešėliai padangėse mums
Šviesiųjų Europon kelių nebedrums.
Ženevą it paukštę kely pasiviję,
Iš josios vainiko sau skinsim leliją.
Žvėryne, Antakalny plotus kuprotus
Paversime žydinčiais Edeno sodais.
Kol veda į priekį dvasia nemarioji!.."
Ir nuplasnojo.....

IV dalis (Lyrica)

– Oi griežle, griežlele mano...
– Eik namo!

E-MOLL

O nubudau šįryt – rūkas,
Anei laivų, anei jūros...
Kur jūs, broleliai degtukai? –
Kelią pašvieskit lig durų.

Ką jūs, šviesuoliai, išmanot,
Kaip su naktim aš kariauju!..
Padekit gyvenimą mano,
Kad viską pradėčiau iš naujo...

DAINA APIE GALĄ

Viskas šiandien paslėpta giliai –
Kryžkelėj rast kelio negaliu.
Jei sueina keturi keliai –
Nesueina galas su galu.

Jei sueina galas su galu,
Tai staiga išsiskiria keliai,
Ir pakeist aš nieko negaliu –
Žiū! – jau vandeny visi galai.

Kas man! Jūs tik nardykit giliai,
Kokiu norit eikite keliu.
Kam man jūsų paslėpti galai? –
Galą aš ir veltui gaut galiu.

LIEPIAMOJI NUOSAKA

Kaip virsta pradalgėj žolė į šieną,
Taip aš pavirsiu,
Pavirsiu seneliu aš vieną dieną,
Ir iš kišenių mano smėlis birs.

Bet jūs, vaikeliai, tais takeliais neikit,
Barstytais smėliais.
Nebus tenai tiesos, doros anei
Jokios prasmės.

BALADĖ

Pakrantėje nuliūdus tu stovėjai,
Į langus Viešpaties žiūrėjai...
O vėjas traukė dainą geležinę
Apie Tėvynę.

Ir tartum laivas – pasiklydęs, girtas –
Tėvynė vis artėjo.
Šaukiau: balnokim, broliai, žirgus! –
Žirgų nebėr jau.

Šaukiau: paduok, sesule, kardą! –
Ir kardas surūdijęs.
O tu kuždi man savo vardą:
...čia lietūs lyja...

O girtas laivas vis artėjo,
Ir saulė leidos...
.....
Tu netikėk, kad tam laive sėdėjau
Ir spjaudžiau tau į veidą...

NARIO POKŠTAS

Ir vienąkart, rinkėjau,
Tu vėl atjosi drąsiai.
O mylimas rinke-ke-ke...
Manęs jau neberasi.

Sulaikęs asilą staiga,
Į Seimą pažiūrėsi...
Be reikalo, kvaily, vargai –
Aš banke-ke žydėsiu.

TAUTIŠKAS PEIZAŽAS

Kaip oras gyvenimas mainos,
Užtat dėmesys neatbunka –
Rytą pakyla kainos,
Vakare – kelnės nusmunka.

Smunka į didelį gylį,
Kyla diskusijų bangos:
Ką tu labiau myli –
Sveikatą ar Lietuvą brangią?

Elgeta smunka po tiltu,
Kilt žemės ūkis mėgina...
Broliai, turėkim viltį –
Bus dar brangi Tėvynė.

Ir kai viltis nušvinta, –
Tartum lietus, lietuvis
Tyliai, maloniai krinta
Alkanas prie parduotuvės...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO DAINELĖ PASISMAUGUSIAM BIČIULIUI PALINKSMINTI

Deputatas aukso šarvais pasidengęs
Į Europą nuringavo per padanges.
Atklajūnai vakariniai vėjai plėšos –
Užkerojo mano žemę varnalėšos.

Šuns takelis – mano kelias
Į šiukšlynus, į vamzdynus.
Daug sulindo ten žmogelių
Už Tėvynę.

Bet jei lietuviu esi tu gimęs –
Nepakąs net rudeninės šalnos.
Dešimt metų pūtė vėjas vakarinis
Ir supustė aukštus aukštus kalnus.

Ant to kalno, ant aukštojo,
Kapstėsi lietuvis,
Trupinių ieškojo,
Trupinėlį radęs,
Lietuves viliojo –
Linksma buvo!

BEGALINĖ ISTORIJA

Kaip kitąkart už marių mėlynųjų,
Lyg vidury žiemos žibučių rinkt...
Našlaitę basą, alkaną išgujo
Vidur baltos dienos į juodą rinką.

Rinkėjai ir šuva prie kelio kaukė,
Ir dribo aktai patylom...
Našlaitė buvo šviesiaplaukė,
Akim kaip linas mėlynom.

Ir niekam niekam nerūpėjo
Nei ta našlaitė, nei šuva,
Tiktai rinkėjas išprotėjęs suvapėjo:
Va Lietuva...

TRUMPAS EILĖRAŠTIS

Durys. Grindys. Langas. Lubos. Sienos.
Mėnesienos pilnas kambarys.
Vidur kambario – lietuvis vienas.
Ir tas pats išeina pro duris.

VASAROS NAKTYS

Kaip Vilniuj prisprogę lenkai –
Vasaros naktys malonios.
Ir ant širdies tampa lengva,
Lyg būtum papjovęs žmoną.

Groja žiogeliai per naktį,
Tartum kokie ibelhauptai.
Rėžtum vienam į kaktą –
Visi užsičiauptų.

Kažkur pabėgo gražios dienos,
Paliko man tiktai kaliošai...
Kam man tie kaliošai! Švysteliu pro langą. Svarbu, kad
Jūs būtumėt apsiavę, brangūs Lietuvos žmonės.
Nusipelnėme gyventi geriau.

PASAKĖČIA

Jau pražydo obelys ir kriaušės,
Plaukė rūkas rytą virš upelio,
O toksai žmogelis pasišiaušęs
Ėjo kirsti žydinčių medelių.

Tas žmogelis buvo patriotas,
Tad ir šaukė jis iš viso vieko:
– Kas čia daros? Liaukitės putoti!
Lietuvoj jau ne valdžia sovietų!

Ir iškirto visą baltą ūkį
Ukmergėj... Bet kas iš to išėjo? –
Žiemą vitaminų jam pritrūko,
Ant lentos aukštielninkas gulėjo.

DAR VIENA KELIONĖ

Tada... Balandžio vakarą vėlyvą
Iš proto aš ėjau kažkur toli...
Kai po šalnų pradės žydėt alyvos,
Dainuok, širdie!.. Ir uždainavo ji.

O balsas žemas, o aukšta kelionė
Pilna tokios nerealios vilties,
Kad klausės upėj nerealūs žmonės,
Pavasarį paskendę iš dalies.

Širdis dainavo, aš ėjau iš lėto,
Žydėjo man alyvos vis gražiau.
Ir nuėjau iš proto į Molėtus,
Ir neprisimenu, ar jau grįžau...

VESTUVĖS CVIRKAIČIUOSE

Gaudžiau aš didelę žuvį,
Pūtė ispaniškas vėjas.
Juokės ant kranto lietuvis:
– Tamsta bene Hemingvėjus?

Stvėriau lietuvį už kojos –
Lietuvis nuėjo į dugną...
Už upės armonika grojo,
Ir kažkas mušė būgną...

KOŠMARAS FABIJONIŠKIŲ GATVĖJ

Tas mėnuo, kapinių virtuozas,
Į mano langą šiąnakt beldės,
Vaidenos veidrody man Juozas,
Ir laikrodis ant sienos meldės...

Prie telefono bėgu basas,
Šaukiu į naktį: nulis vienas!
Bet atsiliepia liūdnas balsas:
Neužgesinsi mėnesienos...

O mėnesienoj lango kryžius –
Ar čia rūsys, ar kambarys?..
Ant kryžiaus vėjas kilpą rišas...
.....
Nakties ir spalio vidurys...

MEILĖS DAINA

Kiek to sielvarto, kiek neišlieto, –
Lyg skaitytum Jonyną prie Minijos...
Pažvelk – Paukščių Tako vietoj
Vienos tik avialinijos.

Ir pakilsi, pažvelgsi į dangų –
Lėktuvai kris iš dangaus.
Pilna lėktuvų po langu –
Lig pat brangaus...

JO ŽMONOS MEILĖS DAINA

Dangų kloja žemės dulkės,
Kelio nebsimato.
Kas ten dunda? Mano mulkis
Veržiasi į NATO!

Ar ilgai dar mielas veršis? –
Ko gi žemė tyli?..
Visados jis buvo veršis,
Bet už tai ir myliu.

DAINA SU PRIEŠAIS

Tau dainą dainuosiu, Tėvyne,
Kurioj nežaliuos ąžuolai.
Iš lapų vainiką nupynėm –
Liko dainoj vien kuolai.

Iš dainos išsilaužęs sau kuolą,
Eisiu pirmyn už Tėvynę.
Po ąžuolais priešo guolis,
Priešo gerklėj mūsų vynas.

O kai mes priešą nukirsim,
Giesmių išmoksim naujų –
Patys mes priešais pavirsim,
O mūsų vynas – krauju.

PASKUTINĖ VAKARIENĖ

Šaukiu aš tautą, o tauta lyg spąstuos,
Ugnies nebėr, bet burbuliuoja puodas.
Gerklėj įstringa žodis, bet ne kąsnis,
Ir žvilgsnis ieško danguje paguodos.

Ten mėnesėlis kepė, saulė virė,
Tik nedavė nė kąsnio lietuvaičiams.
Išėjo tėvas, motinėlė girion,
Išėjo visi vaikai ir vaikaičiai.

Tą šventą naktį švietė mėnesiena,
Ir ne viena pelėda gavo galą,
Ir buvo didis balius, tartum Vienoj...
Palaimink, Viešpatie, tą brangią šalį...

ŽYDIŠKAS

Jei turėčiau sūnų Rafaelį,
Jei nebūčiau žydšaudžiu aš gimęs,
Tarčiau: eik, sūnau, į Izraelį,
Ten geriau nei Lietuvoj Tėvynėj.

Ten tu nepaskęsi net ir jūroj,
Nors vadinas jūra ta – Mirties.
Ir netryps ten kepurinės būrai,
Užsilipę stačiai ant širdies.

Nereikės mest kelio dėl takelio,
Anei mesti žodžių iš dainos –
Nors šventa yr žemė Izraelio,
Ąžuolai ten niekad nežaliuos.

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO ROMANSAS, PIRMĄ KARTĄ ATLIKTAS GERB. PATRIŪBAVIČIENĖS VERANDOJE 1999 VASARIO 16-ĄJĄ

Aš ėjau... Nešiaus šakes ir kirvį,
Terbą, lazdą, taburetę, virvę...
Sutikau ant vieškelio lietuvį –
Nešėsi jis pjautuvą ir kūjį.

Aš sumišęs pamečiau kirvelį,
Terbą, lazdą, virvę ir takelį.
Nuėjau su tuo žmogum – ir kūju
Užmušiau du tūkstančius buržujų.

TAI ATSITIKO FABIJONIŠKĖSE

Ėjau tada pro vonią į virtuvę,
Nerūpestingas it kalnų ožka.
Ten šaldytuvas gaudė kaip lėktuvas,
Žadėdamas nepaprastą – kažką...

Ėjau aš neskubėdamas, iš lėto –
Taip eina tas, kas žino savo kainą.
Dešinėje regėjau tualetą,
Kairėj gi žvilgsnis aprėpė svetainę.

Ėjau pirmyn, aukštai iškėlęs galvą,
Lydėjo radijo bangų būrys.
Tapetuose žaliai žaliavo kalvos...
Ir tu staiga parodei man duris.

Ir aš ilgai į tas duris žiūrėjau –
Niekuom, visai niekuom neypatingos! –
Už durų – durys, už anų –
Tiktai lietus ir vėjas...
Aš tau rašau, ir šlapias žodis stringa...

PEIZAŽAS (2)

Gatvėj nuliūdęs budžiu po medžiu –
Stebiu, kaip trise muša vieną.
Vienas negyvas geriau nei du –
Slepiuos už kamieno.

Nejaugi mušt žmogų neliko
Neprivatizuotų laukų!..
Girdžiu, kaip tas vargšas klykia –
Man nejauku.

Tėvynėj ruduo vėlyvas,
Greitai lapai nukris...
O tas vis nekrinta, vis gyvas...
Bet ką tu vienas prieš tris?

Mulki! Lietuvi! Pilieti!
Ko tu ėjai šia gatve?
Ak, nesmagu čia stovėti –
Galvoju apie tave.

Sakei: šiąnakt metas gimdyti...
Bet ką pagimdyt tu gali? –
Tokį, kuris nugalabys kitą,
Ar tokį, kurį – kiti...

NUŠVITIMAS

Ak lietuvi, žemdirby, melžėjau!
Melži karvę, o tave – valdžia.
Pasisupsi vienąsyk išėjęs
Ant pušelės po dangaus delčia.

Bus mintis skvarbi, tarytum šūvis,
Švies kaip ministerija galva –
Jei nebūtų Lietuvoj lietuvių –
Tai graži graži būt Lietuva.

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO ROMANSAS APIE ROMANTIKĄ, PIRMĄ KARTĄ ATLIKTAS ŠILUMINĖJE TRASOJE TIES NAUJININKAIS

Ak, kaip norėčiau pirmyn
Žengt su visais kartu.
Žengiu – tik vienas žingsnis! –
Ir pavargstu.

Norisi man atsigulti,
Tartum iš fronto
Grįžus namo pagaliau.
Spjaut man į kelio dulkes,
Į horizontą
Ir dar toliau.

SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS TRIS VAKARUS PASAKOJA PRANCŪZAMS APIE PRIVATIZACIJĄ CVIRKAIČIUOSE

I vakaras

Norėjau aš deimanto grūdus pagriebti,
O pagriebiau rasą tiktai.

II vakaras

Delne sidabruoja šaltoji rasa,
Ir mano pati bėginėja basa.

III vakaras

Per tvorą į sodą mūs pono žiūriu –
Pištalietą kišenėj turiu.

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PAMOKSLAS JAUNIESIEMS CVIRKAIČIŲ KRAŠTO PATRIOTAMS VĖJUOTĄ RUDENS VAKARĄ

Tegu lydi jūs žingsnį, vaikeliai,
Vien dorybė, teisybė ir protas.
Mano tėviškę rasit be kelio,
O Europon jums kelią parodysiu.

Atsiminkit: svarbu nepaklyst
Tam kely. Bus į Vakarus kursas...
Bet iš nosies man varva snarglys,
Ir ką čia daugiau bepridursi...

ŽEMĖS ŪKIO KĖLIMAS CVIRKAIČIUOSE

Nei pjovę, nei rovę, nei skynę,
Nespėję statyt nei sugriaut,
Mes sėdim ir geriam degtinę,
Kad Lietuvai būtų geriau.

Padegsime daržinę, šakėm
Runkeliui perversim širdį...
Karvei išsiplečia akys,
Karvei tarpuragėj kirvis...

AR DAUG ŽMOGUI REIKIA? SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PASKAITA NESTABILIOS PSICHIKOS ASMENIMS TIES ŠNIPIŠKE

Koks tuščias šiandien vasaros dangus
Be debesų, be paukščių.
Nustebęs sėdi po stalu žmogus,
Nervingai užsimojęs šaukštu.

Nesistebėk, žmogau, ir nesinervink –
Ne tik danguj – kišenėj, sieloj tuščia.
Ne tavo reikalas, ko klykia gervės
Ir kas po dvidešimties metų bus čia.

Ir aš nustebęs pabudau, ir ką gi –
Kaimynas perdė lygiai šeštą ryto.
Taip sopulingai tartum anglų ragas,
Taip paslaptingai it kalba sanskrito.

Nei mes draugai, bičiuliai anei giminės,
Ir apie mus istorija tylės.
Bet įkvėpė tas garsas, tartum himnas,
Ir parašiau šias įkvėptas eiles.

ŽVILGSNIS Į TOLUMAS

Žvaigždynų šaulys nusitaikė –
Ir vėl iš dangaus aš kritau...
Ak įgriso man aiškintis tau!..
Šiąnakt grįžtu Jamaikon.

Galbūt – kaip ir aš – tokią naktį kely
Aksominėm akim juodaplaukė...
Tu nelauki, o ji vis dar laukia –
Anabel Ly.

Aš nuo meilės jėgų netenku,
Aš bijau vonioje paskęsti. –
Sveikata už Tėvynę brangesnė...
Sudiev. Kražiai. Pusė penkių.

SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS POPULIARIAI DĖSTO LIETUVOS VAIKAMS BŪSTO PROGRAMĄ

Parašysiu sau aš mėlynus namus
Ir tenai gyvensiu, kai man liūdna bus.
O kad neįeitų niekas pro duris,
Bus be durų ten kiekvienas kambarys.

Ten rašysiu sapną sau be pabaigos
Ir sapnuosiu, ko nebuvo niekados.
Baltas sapnas, tartum baltas debesis,
Juodas, tartum raidės, mano liūdesys.

Parašysiu kelią, laimę tam kely,
Kad ieškot nereiktų svetimoj šaly.
Žalią medį vidury žalios lankos,
Kad nepasikarčiau ant sausos šakos.

Parašysiu meilę – tokią, kad mane
Taip gražiai mylėtum, tartum romane.
Ir manęs kad niekad nepamirštum tu,
Parašysiu kelią pragaran kartu...

SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS DAINUOJA, SĖDĖDAMAS ANT LIETUVOS BANKO LAIPTŲ

Mano liūdesys –
Du balti sparnai.
Gal tai – debesis,
Gal tyla tenai.

Ir klausaus tylos,
Kaip ruduo gilios –
Mano liūdesys
Ten dangaus spalvos.

Mano liūdesys –
Trys keliai aušroj –
Tartum debesy
Dingsta sutemoj.

Viename – nuteis,
Kitame – atleis.
Mano liūdesys
Tuo trečiu pareis.

Mano liūdesys –
Keturi krantai,
Tartum debesy
Taip toli matai

Kalnus ir kelius,
Ko daugiau nebus...
Mano liūdesys
Vaikšto po sapnus.

Mano liūdesys –
Sutemoj delnai,
Juodas debesis,
Du balti sparnai.

Ir aukštam kalne,
Ir giliam dugne
Mano liūdesys
Tais sparnais užklos mane...

SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PRIEŠMIRTINĖ

Man gieda paukšteliai, kad rytą aš mirsiu,
Šuneliai – kad vakarą – loja.
Numiręs aš vieškelio dulkėm pavirsiu,
Kad būtų švelnu tavo kojom.

Aš mirsiu ir balta akacija virsiu –
Giedos ten paukštelis nutūpęs.
Aš ašarom kritęs šaltinį iškirsiu,
Kad jis išbučiuotų tau lūpas.

Esi, mylimoji, man visas pasaulis,
Kokia tu puiki – nežinai...
Gimiau aš šaly toj, kur pateka saulė,
O mirsiu, kur leidžias jinai.

Kodėl aš numirsiu, kodėl aš numirsiu –
To niekas, o niekas nežino.
Numiręs aš smėlio sauja pavirsiu,
Kad būčiau tavo Tėvynė.

Aš mirsiu, pavirsiu į baltąjį sniegą,
Kad krisčiau pernakt tau į plaukus...
O gal aš pavirsiu į tylą, į nieką,
Kad nieko daugiau nebelauktum...

ANT PYLIMO

Tu įpilk, mano meile, dar vyno
Už save, už mane, už kaimyną.
Už geltoną, raudoną ir žalią –
Ir žaliuojantys greit gauna galą...

O tada mes išgersim už rudą
Kaip ruduo šis lietuvišką būdą.
Už pušelę seselę sausuolę,
Ant kurios tiek nurimo varguolių.

O ant pylimo pulkas herojų
Velka Lietuvą brangią į rojų.
Smuikas elgetos kryžkelėj rauda –
Pilk už duoną, už meilę ir šautuvą.

Ar girdi: ant aukščiausios viršūnės
Loja rojuj lietuviškai šunys.
Paskutinę įpilk... O po to jau
Pilk iš šautuvo. Pilk į rytojų.

VIENAS PRIEŠ TRAUKINĮ

Geležinkelio bėgiais aš bėgau,
Smilkiny vis kaleno genys.
Pasivijo mane ties Pagėgiais
Surūdijęs rūstus traukinys.

O vagonuose mėtėsi blynais,
Grojo muzika, liejos šampanas...
Aš atsigręžiau, siekiau stiklinės –
Bet pro šalį tu, Lietuva mano...

RUDENS VAKARAS KREKENAVOJ

Ieškojau savo knygose tavęs –
Neparašytos liko tos alėjos...
Ir girtas vėjas šlaistos po gatves,
Kur kitados tave sutikt galėjau.

Kur buvo žalias vynas – ten vanduo.
Visi visi praėjo karavanai.
Tik šunys loja... Stalčiuose ruduo,
Ir lekia lapai iš senų romanų.

Rašiau ir vėjo paskaityt prašiau,
Bet išpustyti lapai, tartum dienos...
Ak, ką gi aš rašiau, kad parašiau
Tik lapų saują, o žmogaus – nė vieno...

TRUMPA VASARA

Atėjau pažiūrėt aš tiktai,
Kaip klajoja lietus po gatves,
Kaip saulėteky skleidžias žiedai,
Atėjau pamatyti tavęs.

Atėjau pažiūrėt aš tiktai,
Kaip nuspalvina mišką ruduo,
Kaip ant kalno, ant kalno karklai,
O pakalnėj – vanduo...

Atėjau pažiūrėt, kaip pavasarius karpo kregždutės,
Kaip debesys plaukia it miestai per mėlyną orą.
Atėjau su visais čia pabūti
Ir išeit nebenoriu.

Bet ateis vieną vakarą senas ir baltas kirtėjas,
Nužydėjusia mostels gyvenimo mano šaka...
Bet buvau aš, mačiau aš, girdėjau
Ir net pats pasakiau kažin ką...

PASKUTINIS

Nežinau, kada baigsis kelionė
Į gyvenimą naują ir gražų.
Taip senoviškai dunda vagonai,
O už lango toks liūdnas peizažas –

Per lietuvišką molį ir žvyrą,
Nudraskytais ženklais skiriamaisiais,
Bėga medžiai, nelyg dezertyrai,
Iš dutūkstančiai pirmojo gaisro...

Turinys

Kaip aš čia atsiradau 5
Kodėl parašiau „History" 7
Pas Jo mylistos B. B. 9

I

Ištakos 13
ŠAKNYS 13
ŽYGIAI 13
AMBICIJOS 14
TRADICIJOS 14
Jūsų miestelis 16
Dideli įvykiai mažame miestelyje 23
Rudens linksmybės 30
Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės 36
Gyvųjų lavonų dienos 45
Pragiedruliai 52
Naujieji laikai 61
Trečiadienis 69

II

Sveiką surasti sunku 79
Kas iš jūsų be nuodėmės? 85
Pusryčiai su konservatoriais 92
Atostogos 99
Lapai iš vasaros knygos 107
Teismas eina... 114
Aukštųjų Šimonių likimas 121

Akcija 128
Ministras nori būti žmogumi 135
Adomas nori būti 142
Saulėtekis Nykos valsčiuje 149
Karas ir taika 155
Juozapas policininkas 162
Greitkelis 169

III

Permainų metas 177
Skylėti žmonės 184
Ordininko pasakojimas 188
Parduotos vasaros 193
Tamsios alėjos 200
VERTYBIŲ PERKAINOJIMAS 200
VĖJAI IR TILTAI 202
VETERANŲ SPARNAI 203
Paskutiniai 207
Antanas iš Minesotos 214
Juozapas ir Moterų partija 220
Juozapas prieš rinkimus 228
Didžioji depresija 233
Naujųjų pradžia 239

IV

Iš laikinai einančio J. E. gyvenimo 247
SMULKIEJI 247
PERMAINŲ METAS 249
KETINIMŲ PROTOKOLAI 249
BE ŽVAIGŽDŽIŲ 250
LAUKINIAI RYTAI 251
TOLI NUO EUROPOS 251
LAIVAI VANDENYNE 252
KRIZĖ SU TRUPUČIU MĖLYNUMO 253
Diena, tokia pat kaip vakarykštė 254
Septyni laiškai ant smėlio 262
PIRMADIENIS. ABEJONĖS 262

ANTRADIENIS. KOVA ... 264
TREČIADIENIS. ŽINGSNIS PIRMYN ... 266
KETVIRTADIENIS. DU ŽINGSNIAI ATGAL ... 266
PENKTADIENIS. PRISIKĖLIMAS ... 267
ŠEŠTADIENIS. NUO BIRUTĖS KALNO ŽVELGIANT Į SOSTAPILĮ ... 267
GIMTADIENIS ... 268
Poemos apie žmones ... 269
PASAULIS KAIP VALIA IR VAIZDINYS ... 269
APIE LAIMĘ ... 270
APIE ŽMOGIŠKOJO PAŽINIMO RIBAS ... 270
ŽMOGUS TARP ŽMONIŲ ... 271
PERMAINŲ METAS ... 271
GYVENIMO SKONIS ... 272
ŽMOGUS IR LANGAS ... 272
ŽMOGUS IR TECHNIKA ... 272
ŽMOGUS IR KELIAS ... 273
KRIAUKLĖS IR ŽMONĖS ... 274
SUSITIKIMAI. IŠSISKYRIMAI ... 275
Poemos apie kelią ... 277
VAŽIUOJAM! ... 277
PERONE ... 278
GERUMAS ... 279
TOLIMŲJŲ ŽVAIGŽDŽIŲ ŠVIESA ... 279
VAGONE ... 280
SVARBŪS DALYKAI, KURIUOS GALI PAMATYT TIK PRO VAGONO LANGĄ ... 281
BEZDONYS ... 282
KODĖL MES TOKIE? ... 283
VĖL PERONE ... 283
PRISIKĖLIMAS ... 284
Poemos apie vėją ... 285
PASIRYŽIMAS ... 285
SUSIKAUPIMAS ... 286
PRIEŠ TAI ... 287
PO TO ... 288
KELYJE (1) ... 288
KELYJE (2) ... 289
BOTANIKA ... 290

LAISVĖ ... 291
VIENATVĖ ... 291
FINIŠAS ... 292
Poemos apie jūrą ... 293
JŪROS LIGA ... 293
TRAUKINIO SINDROMAS ... 293
JŪRA IR AŠ ... 294
JŪRA IR PONIOS ... 295
GRĖSMĖ ... 296
JŪRA IR ANTANAS ... 296
NUŠVITIMAS ... 297
JŪRA IR KRANTAS ... 298

V

Poemos apie didžius darbus ir nepaprastus žmones ... 303
KASDIENIAI STEBUKLAI ... 303
DIDŽIOJI PASLAPTIS ... 306
ŠIRDIS KOSMOSE ... 306
UŽMOJAI ... 307
MAŽOS GUDRYBĖS ... 308
DANGAUS IR ŽEMĖS SŪNUS ... 308
Didieji XX a. žygiai ... 310
AKCIJA ... 310
NUŠVITIMAS (1) ... 312
NUŠVITIMAS (2) ... 312
AUKŠTUMOS ... 314
PAREIGŪNO ŠIRDIS ... 315
BEDUGNĖS IR SKRYDŽIAI ... 316
IŠVAKARĖS ... 317
BARMALIEJAUS PASAKA ... 318
PIRMUTINIS STREIKAS ... 319
DOVANOS ... 319
Gamtos reiškiniai, pranašaujantys amžiaus pabaigą ... 321
TROŠKIMŲ MEDIS ... 321
KELIONĖ ... 322
SNIEGO ŽMONĖS ... 322
JAUTRUMAS ... 323

KITAS PASAULIS ... 324
NUOTYKIS ... 324
KEISTI ŽMONĖS ... 325
SUTIKIMAS ... 325
VISI SAVI ... 326

VI

Neišgalvotos istorijos ... 331
ISTORIJA APIE VIENĄ ARCHEOLOGĄ ... 331
ITALIŠKA ISTORIJA ... 331
LIETUVIŠKA ISTORIJA ... 332
KELIONĖ Į TILŽĘ ... 332
PASAKOJIMAS APIE DU MIESTUS ... 332
MŪSŲ MIESTELIAI ... 332
PASAKOJIMAS APIE BĖGANTĮ LAIKĄ ... 332
LAIŠKANEŠYS SKAMBINA DU KARTUS ... 333
MAŽOS GUDRYBĖS ... 333
PAPRASTI STEBUKLAI ... 333
ATSITIKIMAS KĖDAINIUOSE ... 333
AKIRAČIAI ... 334
MŪSŲ PILYS ... 335
NAUJIEJI LIETUVIAI ... 336
SENIEJI LIETUVIAI ... 336
LIETUVIS PASAULYJE ... 336
ISTORIJA APIE NUKIRSTĄ RANKĄ ... 337
Gamtininko užrašai ... 338
Septyniolika pavasario akimirkų ... 344
1. ŽEMĖS ŪKIS ... 344
2. MEILĖ ... 344
3. MENAS ... 344
4. VALDYMAS ... 345
5. KRAŠTO APSAUGA ... 346
6. PERSPEKTYVOS ... 347
7. HEROIZMAS ... 347
8. EROTIKA ... 348
9. SMURTAS ... 348
10. STRATEGIJA ... 348

11. VIENYBĖ ... 348
12. TRADICIJOS ... 349
13. STILIUS ... 349
14. POEZIJA ... 349
15. GERUMAS ... 349
16. NEVILTIS ... 349
17. TAMSA ... 350
Kelionė iš Fabijoniškių į Jeruzalę ... 351
Kelionių apybraižos ... 357
APIE KELIONIŲ NAUDĄ ... 357
ATSITIKIMAS KELYJE ... 357
KODĖL NESINAUDOJU ASMENINIO VAIRUOTOJO PASLAUGOMIS ... 359
NAUJAS VĖJAS KELIAUTOJO GALVOJE ... 359
KILIMANDŽARO SNIEGYNAI ... 360
ATSITIKIMAS KALNUOSE ... 360
KAS DAINON NESUDĖTA ... 361
VARGAS SU SVETIMŠALIAIS ... 361
LIETUVA IR JOS GARSAS ... 362
KO IŠ JŲ GALĖTUME PASIMOKYTI ... 362

VII

Iš pasaulinės fantastikos aukso puodo ... 365
PASAKĖLĖS IŠ RŪSIO ... 365
PASAKOJIMAI APIE KONSERVATORIUS ... 372
Iš lietuvių fantastikos puodynės ... 381
TILTAS ... 382
2002-ieji. Kodėl jis buvo išrinktas? ... 388

VIII

Iš lentynos „Gražiausios XX a. *essai*“ ... 397
LIETUVIS IR DVI LIETUVOS ... 397
APIE TAI, KĄ PERŽENGSIM ... 398
SVEIKATOS MINISTRAI IR SVEIKATA ... 399
VIDAUS REIKALŲ MINISTRAI IR PLĖŠIKAI ... 400
ČIABUVIAI IR ATĖJŪNAI ... 402
ĮVAIZDIS IR LIETUVA ... 403

KETURIOS VALDŽIOS IR DU KELIAI ... 405
ČEMPIONŲ KRAŠTAS ... 407
APIE RYŠĮ ... 409
APIE RŪŠIS ... 412
APIE SIMFONINĖS MUZIKOS ŽALĄ ... 415
Muilas ... 422
Trys giesmės ... 427
GIESMĖ APIE LAZDĄ ... 427
GIESMĖ APIE STRAZDĄ ... 429
NAUJAMETĖ GIESMĖ ... 432
Iš albumo „Gražiausios XX a. pasakos" ... 434
DAILIOJI VIŠTELĖ ... 434
SENELIS SU DEGTUKAIS ... 437

IX

Metai (eilėraščiai proza) ... 443
ŽIEMA ... 443
TIKĖJIMAS ... 443
YRA ŠALIS ... 443
HEROICA ... 443
AUKŠTUMOS (1) ... 444
PATIRTIS ... 444
KOMUNISTAI ... 444
PABUDIMAS ... 444
GERUMAS ... 444
ŠAKNYS ... 445
RŪKAS ... 445
NUOŠIRDUMAS ... 445
OPTIMIZMAS ... 445
KONTRASTAI ... 446
TOKS KLIMATAS ... 446
MĮSLĖ (1) ... 446
KULTŪRŲ SKIRTUMAI ... 446
GYVENIMO DŽIAUGSMAS ... 446
IŠVAKARĖS ... 447
AGRARINĖ POLITIKA ... 447
PAŽINK SAVE ... 447

BROLIAI KARAMAZOVAI 447
MENTALITETŲ SKIRTUMAI 447
LIETUVIŠKAS TITANIKAS 447
LIETUVA IR LIETUVIS 448
PRAREGĖJIMAI (1) 448
NERIMAS 448
OŽIARAGIS 448
APIE GROŽĮ (1) 448
VARDAN ATEITIES 448
PERSPEKTYVOS (1) 449
MĮSLĖ (2) 449
ŽEMDIRBIO DVASIA 449
APIE GAMTOS REIŠKINIUS 449
GYVOJI KLASIKA 449
MENININKO DALIA 450
PAGIRIOS 450
DIALEKTINIS MATERIALIZMAS 450
METŲ LAIKAI 450
PAPROČIAI 450
TRYS SPALVOS 451
IŠDIDUMAS 451
BUDRUMAS (1) 451
VIENATVĖ 451
AMŽINAS PAVASARIS 451
XX A. PASLAPTYS 451
KODĖL MES TOKIE? 452
REIŠKINIAI (1) 452
TIKĖJIMO KRIZĖ 452
PAVASARIO LINKSMYBĖS 452
UŽKEIKTA VIETA 453
X FAILAI 453
BUDRUMAS (2) 453
VIENIŠOJO IŠDIDUMAS 453
SUSVETIMĖJIMAS 454
MĮSLĖ (3) 454
BEAUŠTANTI AUŠRELĖ 454
RAMYBĖ 454

PROGNOZĖS 454
KONTRASTAI 455
ŽENKLAI 455
REIŠKINIAI (2) 455
AKLIEJI 456
AUKŠTUMOS (2) 456
JAPONIŠKAS 456
SENA DAINA 456
APIE GROŽĮ (2) 456
LEMTINGOS SMULKMENOS 457
KIRVIO METAI 457
LIETUVIŠKAS DARBYMETIS 457
OPTIMIZMAS 457
ROMANTIKA (1) 458
PASITIKĖJIMAS 458
VELYKOS 458
ROMANTIKA (2) 458
TRYS SPALVOS 459
NUSIRAMINKIM! 459
NUŠVITIMAI 459
PARAMOS FONDAS 459
LABDARA 459
PERSPEKTYVOS (2) 460
ŽALIAS GAIDYS 460
RUDENS BLIUZAS 460
NEOGEOGRAFIJA 460
APIE ŠILUMĄ 461
TAUTIŠKAS RUDUO 461
VALDIŠKA ASMENUOTĖ 461
KRYPTYS 461
TRAPUS GROŽIS 461
PAŽINK SAVE 462
REZERVAI 462
ŽODŽIO GALIA 462
PAVOJINGAS AMŽIUS 462
SUNKU, BET ĮMANOMA 463
KŪRYBOS IŠTAKOS 463

LAUKINIS KRAŠTAS 463
GALIMYBĖS 463
RYTDIENOS PAVEIKSLAI 463
SUSIAURĖJIMAI 464
TOLI DAR PAVASARIS 464
GERIAU NEBUS 464
GIMTOJI KALBA 464
GAMTOS IŠDAIGOS 464
SLOGA 464
APIE SAUGUMO TECHNIKĄ 465
REIŠKINYS 465
ŽYDĖJIMAS 465
GRĖSMĖ 465
PERSPEKTYVOS (3) 466
IŠEITYS 466
PILNATVĖ 466
PAPROČIAI 466
AMŽINYBĖS RATAS 466
HARMONIJA 467
APIE GROŽĮ (3) 467
SVETIMI 467
TOLIAREGIAI 467
ARTUMAS 468
PRAREGĖJIMAI (2) 468
BRANDA 468
LIŪDNA AKVARELĖ 468
KEISTAS SENELIS 468
PASIEKIMAI 469
APIE KANTRYBĘ 469
SAULĖLYDIS NYKOS VALSČIUJE 469
TIKĖJIMAS 469
KUKLUMAS 469
POŽIŪRIŲ SKIRTUMAI 470
EPOCHŲ SĄSKAMBIAI 470
ŽIBURIAI 470
VERTYBIŲ PERKAINOJIMAS 470
NERIMAS 471

SUSVETIMĖJIMAS 471
VIEŠPATS SU JUMIS! 471
PROCESAI (1) 471
REFORMOS 472
SPINDULIAI 472
GAIRĖS 472
PAŠALINIAI 472
REIŠKINIAI (3) 472
ARABIŠKAS 473
PRARADIMAI (1) 473
LIKIMAI 473
PASAKA (1) 473
PASAKA (2) 473
PRARADIMAI (2) 474
PAKLYDIMAI 474
MŪSŲ PASIDIDŽIAVIMAS 474
TOKIE LAIKAI 474
JŪSŲ KANDIDATAS (1) 474
ĮŽVALGOS 474
PAVASARIO BALSAI 475
PERMAINOS 475
MELANCHOLIJA 475
NUŠVITIMAS (1) 475
GEROS PERMAINOS 476
GALYBĖ 476
APIE LAIMĘ 476
NUŠVITIMAS (2) 476
APIE PROGRESĄ 477
OPTIMIZMAS 477
RYŠYS 477
GEROS PERMAINOS 477
TIKĖJIMAS 477
GAMTOS REIŠKINIAI (1) 478
STABMELDŽIŲ KRAŠTAS 478
ŽIAURUS PASAULIS 478
SĖJA IR PJŪTIS 478
NEIŠNAUDOTI REZERVAI 479

TAUTIŠKAS POŽIŪRIS 479
JŪSŲ KANDIDATAS (2) 479
KARMOS DIAGNOSTIKA 479
BE ŠAKNŲ 479
IŠNYKSTANTI LIETUVA 480
GYVENIMO RATAS 480
NUŠVITIMAS (3) 481
PADUOK, SESULE, KIRVĮ... 481
DU KELIAI 481
LOKYS IR LIETUVIS 481
ROMANTIKA (3) 482
KELIAS Į ŠVIESĄ 482
KANKINIAI 482
LIETUVIŠKA RUGIAPJŪTĖ 482
GALO PRADŽIA 482
LIETUVIS PARYŽIUJE 483
RETRO 483
MĮSLĖ (4) 483
IDEALAI 483
ŽIEMOS AKVARELĖ 484
GAMTOS REIŠKINIAI (2) 484
APREIŠKIMAS 484
SENIEJI MEISTRAI 485
APIE BĖGANTĮ LAIKĄ 485
MEILĖS SPALVOS 485
RUDUO 485
TRAPŪS RYŠIAI 485
NUOSKAUDA 486
ŠVELNUMAS 486
NEGALIMA 486
MAŽI STEBUKLAI 486
PROCESAI (2) 486
VISKAS Į GERA 486

X

Kelionė Nr. 9 489
NUBUDIMAS 489
KELIO PRADŽIA: 0–6 KM 489
UKMERGĖS PLENTAS. 2.00 490
IŠPROTĖJUSI DEGALINĖ 491
ATSITIKTINĖ PAŽINTIS 491
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO DAINELĖ
PAKARUOKLIAMS PRAJUOKINTI 492
PATARĖJO K. PASTEBĖJIMAI, VAŽIUOJANT
„MERCEDEZ BENZ“ (UŽPAKALIS DAUŽTAS) PRO VARNIUS 494
TOKIA DIENA 495
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO DAINELĖ KELIŲ POLICININKAMS
PRAJUOKINTI 496
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PAMOKSLAS LIETUVOS VAIKAMS 496
MALDA 498
LABAI GRAŽUS RYTAS 499
TEN 499
PRIEŠ AUŠRĄ 500
KELIAS PRO KRŪMUS 500
NAKTIS ŠALIKELĖJ 501
GRAMATIKA 501
TOLIMŲJŲ ŽVAIGŽDŽIŲ ŠVIESA 502
NAKTIS. PADARINIAI 503
KAŽKUR TIES JURBARKU. ABEJONĖS IR PALINKĖJIMAI 503
ATSISVEIKINIMAS 504
NAUJA SENA DAINA 505
NAKTIS BE M. 506
VIDURNAKTIS. MINTYS APIE SUSVETIMĖJIMĄ 506
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PAMOKSLAS KIAULĖMS 507
PRISIMINIMAS. 1999-IEJI 508
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PRISIMINIMŲ VAKARAS ŠANCHAJUJE 508
ŽMOGUS TARP LAPŲ 509
NAMAS NR. 9 510
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO SVAJONIŲ VAINIKAS, PAKABINTAS
NAMO NR. 9 LAIPTINĖJ 511
NUOJAUTOS 511

BALTAS LAUKAS 512
HEROJINĖ 513
VIENAS PRIEŠ LIETŲ 514
VAIKYSTĖ PAGAL LEVĄ T. 514
PASAULIS PAGAL SALOMĖJĄ 515
PRARADIMŲ BLIUZAS 515
ATGIMIMO BALADĖ 516
LABAI SENŲ LAIKŲ ROMANSAS 517
KEISTAS ATSITIKIMAS 517
C-MOLL 517
PRISIMINIMAS 518
DVIESE 519
TAUTIŠKA DAINA 519
VAKARAS ANT MIRTIES JŪROS KRANTO 520
SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS PASAKOJA LIETUVOS VAIKAMS APIE SAVO ŽYGIUS 521
KELIONĖ LC 521
PASAULIS PAGAL NEŽINIA KĄ 521
TREČIADIENIS 522
FRAGMENTAS IŠ LIETUVOS ISTORIJOS 523
NARYS ŽIŪRI PRO LANGĄ (LYRIKA) 523
NARYS ŽIŪRI PRO LANGĄ (HEROICA) 524
SINDROMAS 525
PEIZAŽAS (1) 526
TEN, KUR ŠVIESA 526
SIGNATARO RAUDA 527
ŽIEMA CVIRKAIČIŲ KAIME 528
PAVASARIS SOSTAPILYJE 528
RŪDUO (TEN PAT) 529
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO RAUDA PRIE SUGRIUVUSIOS KLĖTIES 529
MEILĖS DAINA 530
KADA NORS... 531
BRAZIŪNAS VĖJUOTĄ RUDENS VAKARĄ 532
SIUVIMO PAMOKOS FABIJONIŠKĖSE 533
ATVEJIS 534
PASAULIS PAGAL ANTANĄ B. 534
TAUTIŠKAS 535

TAMSOJE BŪNA ŠVIESU 536
AUKŠTUMOS (KETURIŲ DALIŲ POEMA) 536
E-MOLL 537
DAINA APIE GALĄ 538
LIEPIAMOJI NUOSAKA 538
BALADĖ 539
NARIO POKŠTAS 539
TAUTIŠKAS PEIZAŽAS 540
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO DAINELĖ PASISMAUGUSIAM
BIČIULIUI PALINKSMINTI 541
BEGALINĖ ISTORIJA 541
TRUMPAS EILĖRAŠTIS 542
VASAROS NAKTYS 542
EILĖRAŠTIS SU KALIOŠAIS, TODĖL PEREINANTIS Į PROZĄ 543
PASAKĖČIA 543
DAR VIENA KELIONĖ 543
VESTUVĖS CVIRKAIČIUOSE 544
KOŠMARAS FABIJONIŠKIŲ GATVĖJ 544
MEILĖS DAINA 545
JO ŽMONOS MEILĖS DAINA 545
DAINA SU PRIEŠAIS 546
PASKUTINĖ VAKARIENĖ 546
ŽYDIŠKAS 547
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO ROMANSAS,
PIRMĄ KARTĄ ATLIKTAS GERB. PATRIŪBAVIČIENĖS
VERANDOJE 1999 VASARIO 16-ĄJĄ 548
TAI ATSITIKO FABIJONIŠKĖSE 548
PEIZAŽAS (2) 549
NUŠVITIMAS 550
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO ROMANSAS APIE ROMANTIKĄ, PIRMĄ
KARTĄ ATLIKTAS ŠILUMINĖJE TRASOJE TIES NAUJININKAIS 550
SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS TRIS VAKARUS PASAKOJA PRANCŪZAMS
APIE PRIVATIZACIJĄ CVIRKAIČIUOSE 551
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PAMOKSLAS
JAUNIESIEMS CVIRKAIČIŲ KRAŠTO PATRIOTAMS
VĖJUOTĄ RUDENS VAKARĄ 551
ŽEMĖS ŪKIO KĖLIMAS CVIRKAIČIUOSE 552

AR DAUG ŽMOGUI REIKIA? SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PASKAITA NESTABILIOS PSICHIKOS ASMENIMS TIES ŠNIPIŠKE 552
ŽVILGSNIS Į TOLUMAS 553
SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS POPULIARIAI DĖSTO LIETUVOS VAIKAMS BŪSTO PROGRAMĄ 553
SENELIS MYKOLAITIS PUTINAS DAINUOJA, SĖDĖDAMAS ANT LIETUVOS BANKO LAIPTŲ 554
SENELIO MYKOLAIČIO PUTINO PRIEŠMIRTINĖ 555
ANT PYLIMO 556
VIENAS PRIEŠ TRAUKINĮ 557
RUDENS VAKARAS KREKENAVOJ 557
TRUMPA VASARA 558
PASKUTINIS 559

Erlickas, Juozas
Er-115 History of Lithuania : [proza, eilėraščiai] / Juozas Erlickas. – Vilnius : Tyto alba, 2000. – 574[2] p.

ISBN 9986-16-187-8

Šioje knygoje – naujausi garsaus prozininko ir poeto, Nacionalinės premijos (1997 m.) laureato Juozo Erlicko kūriniai.

UDK 888.2-3+888.2-1

JUOZAS ERLICKAS

HISTORY OF LITHUANIA

Viršelio dailininkai *Daumantas Každailis, Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2000 11 14. 17,12 apsk. l. l. Užsakymas .**1034**
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa", Viršuliškių skg. 80, 2065 Vilnius

Pirmąsyk pamačiau jį prieš daugelį metų.
Liūdnas žvelgė iš veidrodžio.
Aš nuėjau, ir jis nudūlino.
Ilgai tada apie jį galvojau: kas tu toks?
Kur link eini? Ar laukia tavęs?
Kur ten lauks! Nuolat jį matau.
Žiūri, lyg norėdamas ko paklaust.
O ką aš galiu atsakyt?..

ISBN 9986-16-187-8

9 789986 161875

TYTO ALBA